Povara
bunătății noastre

Roman

.

Capitolul I
CINA CEA DE TAINĂ

— Măi răilor, măi, am să vă spânzur!!!

Era însă târziu. Peste Câmpia Sorocii au trecut fronturi, s-au dat lupte, şi pe fostele câmpuri de luptă au rămas obuze, grenade, cartuşe, mine. Orice material explozibil este, în fond, o armă, iar arma conţine o ispită diabolică, mai ales pentru copiii trimiţi cu vacile în câmp şi care, cu câte-o *pilotkă*, cu câte-o *ghimnastiorkă* refăcută pe măsura lor, demult se visau ostaşi. Nu trecea o zi să nu se audă pe deal focuri de armă, explozii, să nu alerge prin câmp o biată femeie, rupându-şi gâţele şi bocindu-şi odorul…

— Măi dracilor, măi…

Era însă târziu. Exploziile, după ce-au tot zguduit câmpia zile întregi, au început de la o vreme a veni şi noaptea. Acum copiii nu mai erau de vină. Copiii erau în casă cu părinţii, acum o fi fost altceva la mijloc. Câmpia Sorocii se frământă, şuşoteşte, se îngrijorează zi cu zi.

— Iaca, amu-i amu…

— Că bine zici, cumetre. Ş-o s-o păţim, pentru că, dacă stai aşa şi te gândeşti bine, şi aşa nu-i prepre, şi aşa nu-i chiar – chiar…

— Iaca, te-ascult eu, măi cumetre, dacă nu mă păleşte în cap cam ce vrei să spui cu „prepre” şi „chiar – chiar”?

— Da’ tu ce-ai vrut să spui, cu „amu-i amu”?

— No, că, am scăpat o vorbă aşa, la întâmplare. Da cum de te-a prins, aşa deodată, vorba ceea? Ori este vreo noutate?

— Noutăţi sunt ele, numai că, de cel cu noutatea e şi cu păcatul, Dai de-un prost ţi acela înfundă lumea cu tine.

— Neam de neamul meu nu a cunoscut cuvântul trădare.

— Păi, dacă-i aşa, fă-te cu o ureche încoa. Doar noi doi şi pământul!…

— Hai, spune odată şi nu mă mai scoate din fire!

Şi cela spunea. Uneori noutatea era scurtă cât un oftat, alteori venea lungă şi încâlcită, cu întorsături şi presupuneri, dar oricum ar fi fost ea, de fiecare dată stârnea o mare tulburare în sufletele ţăranilor, pentru că esenţa era una şi aceeaşi. Război.

Iară război.

În fiece sat noutăţile se despleteau care şi cum, în fiece casă intrau cu alt tâlc, orice om le primea ori nu le primea în felul său, dar la mijloc era aceeaşi poveste. Un nou război. Nu dovedisem s-o sfârşim bine cu ista şi – na-ţi-o bună! – altul îi ia locul. Şi ce avea a face că de data asta era vorba de-o bătălie mică, de o încăierare locală. Era, totuşi, război în toată puterea cuvântului – cu împuşcături, cu răniţi, cu operaţii ofensive, cu retrageri şi contraatacuri.

Singurul lucru pe care nu-l avea acest mic război faţă de războiul cel mare, era o linie de front bine determinată. Adică, vorbă să fie, dacă începuse războiul, era ea şi linia de bătaie pe undeva, numai că ţăranii, oameni simpli, neştiutori de carte, credeau doar în cele ce puteau fi văzute, pipăite, iar aici, nici de văzut, nici de pipăit nu prea era ce. Adică, se zvonea cum că pădurile gem de armată, că vin noaptea avioane americane şi engleze de le aruncă

muniţii, dar erau numai vorbe, zvonuri, nimeni să fi văzut ceva cu ochii săi.

Şi, totuşi, pădurile erau periculoase. Basarabeni fugiţi din armata lui Antonescu în retragere, dezertori ce nu se voiau încadraţi în Armata Roşie, mercenari ce căutau pe ce-ar mai putea pune mâna, secături de toate soiurile, marii scandalagii ce căutau veşnic sfadă şi bătaie se adunaseră prin păduri. Zile întregi dormeau la umbră, iar noaptea-şi alegeau câte-un sat şi-l călcau. Se zicea că au împuşcat de acum doi preşedinţi de soviete, câţiva miliţieni şi un surdo-mut, care avea urâtul obicei de-a umbla noaptea prin pădure, în loc să şadă frumuşel pe cuptor şi să aştepte până se vor fi limpezit toate.

Noile autorităţi bănuiau că o parte din ţărănimea câmpiei îi susţine pe ascuns. Ca să vezi dumneata făţărnicie: umblă el, ţăranul cela, prăşeşte când are de prăşit, coseşte când e vremea de coasă, şi-i om paşnic, cuminte de felul lui, încât poţi să-ţi descarci inima ca unui frate bun al tău, da ce fierbe acolo, în sufletul cela, nu ştie nimeni. Pentru că – la mintea cucoşului!

— Cineva o fi hrănit armatele celea din pădure, le-o fi găsit cartuşe şi arme…

* * *

Vara era caldă şi frumoasă, poate prea frumoasă, prea caldă, şi în fiece dimineaţă o ceaţă dulce încingea zările. Oamenii, copleşiţi de moleşeală, umblau zile întregi cu mâinile în buzunare, cu mintea legănată de izul plăcut al unei hodine abia începute. Trândăveau şi cei harnici, şi cei care mai întâi trebuiau urniţi din loc pentru ca să facă ceva. Se îngălbeneau semănăturile năpădite de buruieni, femeile pe la garduri la sfat cu vecinele, copiii rămaşi de capul lor, vitele se descurcau care cum putea şi viaţa satelor părea a se fi destrămat cu totul.

Adică, la prima vedere, părea că nu s-a schimbat nimic şi toate se petrec aşa cum au fost ele rânduite din

moşi-strămoşi. Satele se trezeau în zori – care avea de prăşit se ducea cu sapa pe umăr, cine avea treabă la târg pornea repejor să treacă greul drumului pe răcoare, cei ce ţineau câte-o coadă de vită pe lângă casă trimiteau copiii să le pască. Gospodinele rămâneau până una-alta cu cei mici, cu cârlanii, cu oalele puse la foc. Ziua de vară însă avea spor numai la începuturile ei, căci mai încolo, cum începea a încălzi soarele, o moleşeală dulce pornea să învăluie câmpia.

Pluteau în ceaţă şi buruienile din faţa prăşitorului, şi drumul colbăit din faţa călătorului, şi juncana din fundul imaşului, şi ulcica pusă la foc. Ca printr-o vrajă, toate începeau a se împerechea şi desperechea – din una se fac două, din două – şase, apoi jocul o întoarce înapoi, din şase iar se adună două, din două una, şi omului îi era atât de bine, stând rezemat într-o coadă de sapă, să urmărească cum dănţuiesc toate în jurul lui.

„Măi, al naibii!” îşi ziceau prăşitorii, privind mulţimea de buruieni scăpate de sapă şi rămase în urmă.

„Ca să vezi…”, oftau încurcaţi călătorii, opriţi la o răscruce pe un pe tiu de iarbă dr pe care nu-i mai lăsa inima să se ridice.

„Aracan de mine…”, se frăsuiau gospodinele când oala pusă la fiert dădea în foc o dată, şi a doua, şi a treia oară.

„Mămunica mea… se îngrozea copilul, privind junca intrată într-o semănătură străină. Amu, dacă vine omul cela cu semănătura şi-mi prinde juncă, ce mai uciganie o să-mi tragă!”

Nu se întâmpla însă nimic, căci, mai spre sară, chiar dacă se arăta stăpânul semănăturii, vedea o mulţime de juncane intrate într-o mare nesfârşită de semănături, şi dacă vitele-s multe, iar semănături îs şi mai multe, le lăsăm pe toate aşa cum sunt, că-s bune toate…

Satele câmpiei păreau pustii – trece o bună jumătate de zi de vară, iar casele picurau şi nici tu hodorogit de căruţă, nici tu lătrat de câne, nici tu scârţâit de portiţă. Iar

când soarele ajungea la amiază, înţepenea şi câmpia întreagă: nici şopot de frunze, nici coame de colb deasupra şleahului, nicio cămaşă albă pierdută prin semănături. Şi o tot ţinea aşa mult, până mai spre sară, căci tocmai pe la chindii un început de înviorare părea să se arate de peste deal.

Şi-şi scuipau în palme prăşitorii:

— Hai, bre, că prea ne-am luat cu şaga!

O întindeau la drum călătorii, copiii luau de frânghie vitele flămânde şi începeau a le paşte pe-o margine de drum. Gospodinele lăsau gardul, alergau grăbite din casă la cuptoraşul de vară făcut în grădină, apoi de la cuptoraş – înapoi în casă, dar toate erau în zadar. Soarele scăpăta spre apus, dinspre pădure venea în valuri răcoarea nopţii, şi porneau spre case copiii trimişi cu vitele, se întorceau din drum cei porniţi cu târguiala, se adunau cârduri prăşitorii, gospodinele lăsau totul baltă şi puneau la foc ceaunaşul. Şi se frământau, şi se dojeneau, şi se căinau bieţii oameni: ce Dumnezeu, parcă a mai fost o zi la mijloc, parcă n-a fost, parcă au trăit-o, parcă nici n-ar fi trăit-o…

În amurg, când se aprindeau opaiţele, când măsuţele josuţe ale ciuturenilor se luminau cu câte-o mămăliguţă caldă, întovărăşită de puţinul frupt al casei, când se adunau, pentru întâia oară în ziua ceea, familiile plugarilor de la cei mici la cei bătrâni, când mâinile copiilor, îndemnate de părinţi, porneau ruşinoase spre bucate, de undeva din câmp venea, despicând liniştea nopţii, un foc ascuţit de armă. Prinse aşa, pe neştiute, tremurau mâinile copiilor şi se întorceau înapoi fără nimic. Tresălta şi se stingea liniştea din privirile celor mari. Se lăsa o muţenie peste toată casa, şi numai opaiţul uitat pe-o muchie de horn sfârâia domol în sinea sa.

Cei din jurul mesei stăteau o vreme tăcuţi, aşteptând. Era pace şi era bine în câmpie, dar, fireşte, nu pe mult. Abia apucau să uite împuşcătura de adineaori, abia mâinile copiilor făceau mămăliguţa boţuri, iar cei mai mari porneau un capăt de vorbă ei înde ei, şi iară detuna pe

neaşteptate un foc de armă. Le plăceau lor, armelor celora, să prindă lumea pe neştiute, şi ele pândeau orice capăt de vorbă bună, orice început de tihnă casnică.

Când vedea că prea s-au trecut cu măsura, gospodarul se supăra şi, supărat, tăia mămăliga felii, le făcea tuturor parte dreaptă.

— Ia măi ce năpastă o mai fi venit pe capul nostru!!

Cel mic, mândru că aşa mic cum este, dar ştie şi el câte ceva, şopti:

— Din *otomată* trag.

Sfântul har al cinei ba se înfiripa, ba se destrăma din nou, iar după fereastră curgea încet la vale o noapte tulbure şi grea. Omul însă nu poate fi liniştit dacă nu ştie, măcar pe departe, cam ce-ar putea să se întâmple cu dânsul mâne-poimâne, şi iată că cei mari se ridică de la masă, ies unul câte unul. Se adună vecinii pe la garduri, ţinând ţigara în mânecă, ca la război, să nu-şi trădeze prezenţa. Ascultă împreună cum se desface noaptea în câmpie şi schimbă din vreme în vreme câte-o şoaptă, încurajându-se unul pe altul.

Se lasă întunericul peste sat. Se dezghioacă ici-colo prin case lumini slabe de opaiţ, şi tot scad, scad, aproape se sting cu totul, dar vine stăpâna, scoate mucul cu un vârf de ac. Opaiţul tresaltă, cearcă a zâmbi prin fereastră, dar se ruşinează de grabă sa şi iar porneşte a se stinge.

Se tot sting, rând pe rând, până se pierd prin întuneric şi ferestrele, şi casele satului – rămân numai vârfuri de acoperişuri, numai creste de salcâmi, încreionate pe cerul siniliu. Satul cearcă să adoarmă. Aţipesc livezile, dorm şi vişinele verzi, şi cele coapte. Se pierd prin umbrele nopţii drumurile cu albiile pline de colb, gardurile tivite cu urzică, şi numai oamenii nu se pot ogoi.

A tot sta cu un vecin la gard li se urăşte, şi atunci unul îşi aduce aminte că a uitat să adape vitele, altul – că a uitat să mulgă vaca. Se duc amândoi, şi peste o vreme scârţâie fântâna prin întuneric, sună într-un fund de

căldare stropi fierbinţi din mâna blândelor vite. O scot la capăt cu cele ce aveau de făcut, dar nu li-i a se întoarce în casă şi tot umblă, caută ce-ar mai putea face.

Până şi copiii, ascunşi într-un fund de grădină, se joacă prin întuneric în pietricele, se tot joacă, până dau cei mari peste dânşii:

— Bine, măi dracilor, nu v-a ajuns ziua întreagă pentru joacă?!

Îi prind de câte-o aripă şi-i duc la culcare. O noapte rece, străină şi tulbure se lasă peste sat. Ţiuie a pătimi valurile de tăcere, apoi se desfac, spintecate de câte-o împuşcătură. E vreme târzie, dar hodina nu vine şi se sting cărbunii în vatră, amuţesc vrăbiile în cuiburile de sub streşini, oftează greu, rumegând prin întuneric, vitele. Cu chiu, cu vai, copiii adorm. Câte-un opaiţ rămas ici, colo prin mahala se stinge, satul se cufundă în întuneric, şi numai peste vale luminează din plin toate cele patru ferestre ale sovietului sătesc.

Greul cel mare al nopţii pare să fi trecut şi într-un târziu gospodinele intră prin case, îngenunchează în faţa icoanelor, şoptesc rugăciuni pe care abia le mai aud ele însele. Liniştite de aceste cuvinte moştenite din bătrâni, se duc de se culcă. Somnul nu le prinde, şi ele ar vrea să mai schimbe o vorbă-două, dar n-au cu cine. Copiii dorm, bărbaţii stau în ogradă şi nu se mai întorc.

Cântă cucoşii miezul nopţii, şi cântarea lor se rostogoleşte moale dintr-o mahala în alta, apoi se întoarce înapoi. Aduce a pustiu, a jale, a trădare aduce cântarea cucoşilor în miez de noapte, şi femeile lunecă de prin culcuşuri, aruncă ceva pe umeri şi ies de prin case. Îşi găsesc bărbaţii stând singurei într-un fund de ogradă. Li se face milă de singurătatea lor şi se aşază alături, ca să asculte împreună zbuciumul trudit al nopţii.

Hăt târziu după miezul nopţii cerul începe a se limpezi. De prin câmp pare a se cerne un fel de lumină şi se vede binişor, dar până în zori mai este. Poate însă că din câmp nu a venit lumină, ci doar ochiul omului, după o

noapte de veghe, s-a obişnuit cu întunericul în aşa măsură, încât i se pare că se luminează de zi.

Răcoarea unei nopţi târzii de vară şi osteneala zilei trecute încep a-i răzbi pe oameni şi ei cască, se ridică, intră prin case. Se culcă, cum se obişnuieşte în lumea ţăranilor, bărbaţii cu nevestele alături, într-un singur aşternut, dar somnul nu le vine. Şi pentru că suflă amândoi tainic, trup lângă trup, obraz lângă obraz, li se face a dragoste. Şi ei se fură unul pe altul, se iubesc setos, crâncen, şi frigurile acelei iubiri ţin mult, de parcă ani întregi s-au tot dorit şi abia acum au scăpat la dulcele fruct al dragostei.

Pe la aprinsul zorilor, osteniţi de zbuciumul dragostei, luminaţi de tainele ei, bărbaţii adorm cu nevestele alături, dar abia încep a se zămisli primele vise, şi undeva aproape, lângă poartă ori şi mai aproape, chiar lângă pragul casei, detună un foc de armă.

Zornăie sticla în ferestre, schelălăie cânele, se trezesc copiii şi, speriaţi din somn, prind a scânci. Buimăcit, omul sare de pe cuptor, prinde dintr-un ungher al tinzii o coadă de topor, dar când iese în prag, nu se mai vede nimeni. Peste sat domneşte liniştea, pacea, şi numai în ograda vecinului se mai leagănă o creangă de vişin, stârnită de fuga cuiva.

Astfel începe a se face ziuă. În celălalt capăt al satului se aude trecând o căruţă, sună mărunt colacul unei fântâni slobozind căldarea. La sovietul sătesc luminile s-au stins, lumea s-a împrăştiat, ferestrele stau larg deschise şi prin toate cele patru căscături iese fumul de mahorcă al unei şedinţe secrete ce-a tot ţinut o noapte întreagă.

Stând aşa în prag, omul se întoarce, aruncă toporul la locul lui, oftează. Mai începe o zi de vară, o zi de muncă. Griji sunt destule şi el chibzuieşte cum ar face ca să facă mai bine, dar, stând aşa şi punându-se pe sine la cale, ştie el prea bine că toate sunt zadarnice.

Nu dormise noaptea trecută şi ceva mai încolo, cum va începe a încălzi soarele, vadurile de moleşeală iar îl vor

fura, şi dincolo de picuratul cela el nu va putea trece, oricât s-ar chinui.

ceresc, venit să mângâie lumea de plugari în pragul unei mari zguduiri. Tot ce cunoşteau ei singuri despre viaţă, tot ce-au moştenit din bătrâni, totul era pus la încercare. Fiecare cântărea, trăgea cu coada ochiului în jur să vadă ce face lumea, pentru a şti pe urmă ce să facă şi el.

Apoi, când satele descumpănite aşteptau să iasă cumva la un mal, hai că începe alcătuirea listelor, ori, cum li se mai zicea, *spisce*. Faptul de-a fi fost scris undeva pe-o hârtie i-a displăcut ţăranului dintotdeauna, dar acum, fiind peste tot atâta îngrijorare, ce şi-au zis? Să vedem, poate cu asta s-or mai limpezi lucrurile, dar, hei, de unde, că facerea listelor nu era concepută ca o treabă ce urma să aibă şi sfârşit.

Mai întâi au fost chemaţi toţi cei care aveau scrisul cât de cât citeţ, au fost adunate şi încuiate în masa preşedintelui toate rămăşiţele de caiete găsite prin şcoli, toate hârtiile pe care se puteau trage linii. Au fost aduse din raion câteva galoane cu gaz anume pentru munca asta. – şi iată că industria tocmirii listelor a început.

Ziua prin sovietele săteşti era cam pustiu, iar din amurg şi până în zori numai foşnet de hârtie, numai scârţâit de peniţe. Omul, căruia îi venea rândul de-a fi introdus în listă, era ridicat de acasă, adus în faţa puterii, întrebat şi iscodit în toată legea. Mai ales era chemată lume multă aşa cam pe la miezul nopţii şi ceva mai încolo, spre zori, când curajul ţăranului era la pământ, iar stima lui în faţa puterii – nemărginită.

Fiecare listă îşi avea tiparul ei, fiecare fărâmătură de hârtie venea cu iscodirile sale. Şi câte se mai scriau în listele celea! Cum îi spune omului: numele de familie, prenumele şi numele după tată. Anul în care s-au născut el şi ceilalţi ai casei. Originea şi starea socială, neamurile lui, neamurile nevestei şi neamurile lor. Pământul. Cât pământ arabil are omul, câtă păşune, câte hectare de pădure, câţi

copaci, câţi butuci de vie. Vitele: câte vite şi ce fel, câte sterpe, câte a făta. Păsările: găini, raţe, curcani, gâşte.

Apoi urmă lista listelor: datoriile omului faţă de stat. Ce cantitate de pâine, lapte, carne, ouă, lână avea să dea omul statului, cât a dat şi cât a mai rămas să ducă. Apoi *zaiomul* – aceeaşi poveste, numai că de data asta totul era socotit în ruble.

Satele fierbeau. Fiecare casă, fiecare om era pus faţă în faţă cu hârtia şi trebuia să fii cu ochii în patru, nu cumva să dai greş, că te-ai ars. Pâinea ca pâinea şi banii ca banii, dar vorba e că după pine şi bani se întrezărea războiul cel nou. Listele păreau să fi venit nu atât pentru pâne şi bani, cât pentru a afla care şi cu cine ţine.

Din nefericire, vară a fost secetoasă, grâul a rodit prost. Păpuşoii au crescut bine până la legătură, dar pe urmă a dat secetă. Satele de abia au dus o treime din *postavka* pe care urma s-o predea la stat, şi acum nu mai aveau de unde duce. Nopţile veneau tot mai tulburi, tot mai grele, şi, până la urmă, raioanele au început a împărţi arme pe la sate. Câte zece carabine, câte două-trei automate nemţeşti. Cartuşe raionul nu dădea – cartuşe se găseau destule în câmp, prin tranşee.

Cum au sosit armele, pe lângă sovietele săteşti au început a se organiza echipe de voluntari, zise *strebkowe otreadi*. Flăcăii de câte cincisprezece – şaisprezece ani, băietani ce se visau noapte de noapte săvârşind fapte eroice şi primind decoraţii, au fost înscrişi pe-o listă, li s-au dat arme şi au fost botezaţi cu numele de „*strebok*”. Cum s-au văzut cu puşcă, băieţii au şi dat fuga în câmp, şi-au umplut buzunarele cu cartuşe şi acum prin sate ziua-n amiaza mare răsuna ba ici, ba colo câte o detunătură de armă.

Raionul a început a trimite ofiţeri prin sate. Veneau ofiţerii comisariatului militar. Intrau veşnic grăbiţi, sunându-şi decoraţiile, adunau în cabinetul preşedintelui trei-patru oameni mai de încredere. Scoteau din geanta de piele harta raionului, o hartă cu liniuţe mărunte,

însemnate ici, colo cu creioane colorate. Şi fie pentru că hărţile celea arătau absolut totul, până şi fântânile singuratice din câmp, fie pentru că ţăranii nu puteau pătrunde în limba semnelor făcute de creioanele colorate, harta militarilor băga groaza în lume. Şi oftau pe ascuns satele, bănuind că nu-s spre bine toate iestea.

Veneau ofiţeri tinerei de la secţia raională de miliţie. Veneau călări. Cum intrau în sat, adunau *strebocii*, îi duceau undeva într-o râpă după sat să facă cu ei puţină instrucţie, le dădeau să tragă cu revolverul. După care tinerii ofiţeraşi, dându-le băieţilor de grijă să nu-şi piardă vigilenţa, încălecau şi, mulţumiţi de înalta lor misiune, duşi erau.

Nu dovedea să se aşeze colbul stârnit de copitele cailor de la miliţie, şi în cabinetul preşedintelui stătea de acum, somnoros ţi supărat, un maior. Nimeni nu ştia când, cum, pe unde vine, nimeni nu ştia când, cum, pe unde pleacă.

— Dolojite obstanovku.

— Ce zice el, măi?

— Eşti surd? *Obstanovka* zice că-i trebuie.

— Da ce-i aceea?

— Apoi – totul de-a mărunţelul. Care, când, ce şi cum.

— Şi toate iestea, la ruşi, într-un singur cuvânt?

— Un singur cuvânt. *Obstanovka*.

Şi oamenii povesteau, povesteau totul. Le povesteau şi pe cele ce s-au întâmplat într-adevăr, şi pe cele care poate au fost, poate n-au fost, şi pe cele care n-au fost de bună seamă, dar despre care s-a vorbit. Maiorul asculta mahmur, cercetând cu privirea locurile umbrite ale încăperii. În acelaşi timp nu-i scăpa din vedere pe activişti, înregistrând orice mişcare. Ascultă atent, lăsând în acelaşi timp să se înţeleagă că de ascultat ascultă, dar de crezut nu crede. Înjur numai prieteni, toţi se vor prieteni, dar unde sunt duşmanii, *tovarişci*?

— Sostavte novie spiski.

Erau chemaţi cei mai buni caligrafi, era scoasă din

pământ cea mai bună foaie de hârtie, dar cum începea lucrul, se afla că degeaba a fost stricată bunătate de hârtie. Maiorul nu mai era. Plecase.

* * *

Vremuri grele, întreaga câmpie, dintr-un capăt în celălalt, era numai înfrigurare, şi singurii care nu se mai temeau de nimica, erau foştii ostaşi, recent demobilizaţi din Armata Roşie. Oamenii se întorceau pe la case cu datoria împlinită, cu sufletul curat, iar nopţile nedormite din câmpie, bandele de prin păduri, *strebocii* cu arma la umăr. – toate acestea li se păreau nişte jocuri de copii. Trec însă zilele, trec săptămânile, şi iată că marea îngrijorare a satului începe a se strecura pe nesimţite şi în sufletele lor.

Mircea s-a întors tocmai când fierberea ajunsese la culme. Se aştepta, din noapte în noapte, să coboare bandele de prin păduri. Sovietele nopţile erau ocupate de militari, la intrarea şi ieşirea din sate – soldaţi. Totul ajunsese până acolo că nu era voie să se umble noaptea, nu era voie să se aprindă lumina. Stare de asediu.

În casa Nuţei, ce-i drept, ardea lumina. Aveau musafiri sară de sară, pentru că, zicea Mircea, să faci patru ani de război şi apoi să stai încuiat în casă pe întuneric?! Înţelegători cum îs oamenii simpli, sătenii au căutat ca marea lor îngrijorare să nu răzbată la oaspete chiar din prima zi, şi-l mai luau cu gluma, cu una-alta, dar pace nu era în toată câmpia şi nu putea fi ea nici în casa lui Mircea.

A prins a se trezi şi el noaptea. La început nu se putea dumeri ce i-o fi trezit, dar mai apoi a înţeles cum vine. Veghea alături, înfrigurată, Nuţa.

— Ce nu dormi, bre?!

— … uzit şi tu?!

— Ce s-aud?

— Puşcături.

— Dormi liniştită. Prin perete nu trece.
— Ce nu trece prin perete?
— Glontele.
— Ştiu că nu trece, dar nu ştiu de ce… Cum puşcă, mă strânge în spate.

* * *

Cam la o săptămână după întoarcere a început şi Mircea a urmări cum toate cele din jur ba se înmulţesc, ba se adună napoi grămadă. Iar într-o dimineaţă a dat de-o baionetă din vremea primului război mondial, ascunsă şmechereşte la căpătâiul patului.

Cu mulţi ani în urmă, Onache Cărăbuş a scos cu plugul baioneta din pământul pe care îl ara. A vârât-o după nişte căpriori în podul casei – o păstrau pentru tăiat porcii, cotiorând-o o dată pe an, înaintea Crăciunului. Acum, de abia începuse toamna, până la crăciun mai era mult şi Mircea nu-şi putea da sama pentru ce o fi coborât-o Nuţa de acolo.

— Vai de mine, nu vezi ce se face pe lume?! i-a răspuns Nuţa, oarecum necăjită de nepriceperea bărbatului… Pădurile gem de armată, ac apune că mine-poimâne vin asupra noastră…

— Şi dacă vin, ce facem cu cuţitulistă?

— Ne apărăm.

Mircea şi-a închipuit nevaata înarmată cu o baionetă şi i-a venit a râde, dar Nuţei nu i a-a părut nimerită veaelia lui.

— Degeaba râzi. C-au mai fost alţii şi mai dihai, da amu să-i vezi cum îşi rup părul din cap…

— De ce şi-l rup?

— Vorbă să fie, de ce… Cele mai mănoase pământuri îs sub pădure, se scutură roada pe deal, popândăii şi ţiştarii o cară prin ascunzişuri, da ei şed pe prispe…

— De ce şed?

— Ei, de ce… Pădurea e la doi paşi, cearcă să te

apropii!

— Nu asculta toate prostiile ce umblă prin sat! C-avem şi noi răsărită pe dealul cel mic, nu departe de pădure. Cum ai culcat-o la pământ aşa şi stă.

— Ei da, vorbă să fie… Pălăriile pe jumătate s-au scuturat, pe jumătate le-au mâncat vrăbiile. Rămânem fără oloi la iarnă…

— Da’ nu mai las eu răsărita ceea să se piardă pe deal pentru nimic în lume. Azi pregătesc căruţa, mâne ne ducem la cărat.

A rostit aceste cuvinte hotărât, înverşunat, şi împreună cu el au rostit aceleaşi cuvinte un sergent demobilizat din Armata Roşie, un cavaler al ordinului „Slava”, un ţăran din Ciutura care ştia să preţuiască munca sa şi munca câmpului său.

— Mircea dragă, stai binişor şi fii cuminte! Dumnezeu cu dânsa, cu răsărita ceea. Vrei să ne rămâie casa pustie?!

Zâmbind, Mircea i-a răspuns cu o frântură din cântecul ostaelor roşii:

— Smelogopulea boitsa, smelogo ştâk ne beret…

altminteri, totul era cât se poate de simplu. Nuţa căra snopii, Mircea îi aşeza, iar căluţii, încâlciţi în opritori, smuceau trăsura din vreme în vreme, cercând să-şi dea stăpânul pe spate.

— Hă-vă mamă!

Înjur, cât prinde ochiul, numai linişte şi pace. Era atâta linişte şi atâta pace, încât sufletul, pentru nimic în lume nu voia să creadă că în pădurea de peste vale stau dosite bande, gata să treacă prin foc şi sabie dealurile din împrejurimi. Pădurea, coborâtă din verde în gălbeniu, cu tufe de sângerei pe la poale, vine aproape de tot, îmbătată de frumuseţea veşmintelor sale.

Percica îndărătnică, cu fire cărunte rătăcite prin ea, moţul cela arţăgos, în cele din urmă, s-a supus şi zace umezit de sudoare, mândru de truda ce l-a răpus. Obrajii Nuţei ard ca para focului, ard cu ruşinea unei fete mari şi

atât de bine îi stă ei acum cu ochi mari, căprui, aproape negri. Muncesc din greu, muncesc tăcuţi, fără a se vedea, fără a se auzi unul pe altul, şi numai rareori – când Nuţa, când Mircea – mişcă din buze, de parcă şi-ar fi şoptit ceva în taină unul altuia.

Tainele, fireşte, stârnesc curiozitate şi pare că toată firea din jur ar fi vrut grozav să afle ce s-or fi tot şoptit ei înde ei? Adică, mare lucru nu putea fi la mijloc, pentru că şi şopotul o fi fost moştenit din bătrâni. După ce îşi boiereşte bărbatul cu încă un snop, Nuţa se întoarce, porneşte repejor după altul şi e mândră, îndărătnică, bătăuşă, de parcă i-ar fi zis bărbatului: lasă, vedem noi până la urmă, cine ţine mai mult! Drept care alege un cogemite snop, îl saltă şi vine cu el.

Mircea stă în căruţa pe jumătate încărcată şi, plin de aşteptare, îşi urmăreşte nevasta pas cu pas, de parcă toată lumea s-ar fi adunat aici să vadă ce şi-a ales el de flăcău, cu cine face căsnicie. Omul pare mândru şi liniştit, omul n-are ce se îngrijora. Uneori însă, venind cu snopul, Nuţa se împiedică de câte-un ciot, şi atuncea Mircea îşi întoarce privirea în altă parte, zâmbeşte oarecum stânjenit, de parcă i-ar fi spus lumii adunate: credeţi voi că, de-ar fi putut ea încărca căruţa, nu m-aş fi dus eu să car snopii? Dacă nu. Femeile nu ştiu să încarce.

I se pare că vine prea încet. Adică Nuţa mai că nu se vede deloc – doar un enop înfoiat de răsărită pluteşte prin văzduh, iar undeva Jos sub el flutură o poală de fustă, lăsând să se vadă două picioare voinice, julite pe ici, colo cu beţe de răsărită, de parcă ar fi fost însemnate cu cretă.

Bărbatul oftează a mare necaz. I se pare că pierde o jumătate de zi tot stând şi aşteptând un singur snop, dar nu se supără. O fi bănuit că acolo sub snopul cela lucesc a dragoste doi ochi căprui, iar două buze fierbinţi şoptesc: crezi tu, că, de-ar fi fost altul acolo în căruţă, aş fi alergat eu şi atunci că proastă cu nopul în cap?!

De îndată ce răsărita ajunge în mâinile lui Mircea, jocul se schimbă. Acum bărbatul stă cu snopul ridicat sus,

chitind unde ar fi mai bine să-l aşeze, iar Nuţa, cu şiroaie de sudoare pe obraji, stă ceva mai la o parte şi-l urmăreşte mişcare cu mişcare, de parcă ar fi vrut să afle, este ceva de capul bărbatului cu care şi-a legat capul?

Nici unui bărbat nu-i place să fie examinat de soţie, dar Mircea n-are încotro, pentru că răsărita e a ei. Ea a semănat-o, ea a prăşit-o, ea a secerat-o. Găseşte un loc bun, aşază snopul, se lasă cu genunchii peste el, îl mai boţeşte acolo, dar, pocit şi înfoiat cum era, snopul nu vrea să se aşeze printre ceilalţi. Mircea îl scoate înapoi, îl scoate până la un băţ, până la o pălărie şi-l mută în altă parte. Acum snopul pare să-şi fi găsit locul, dar de data asta lui Mircea nu-i iese ceva la socoteală. Stă şi se uită, tot caută în jur, apoi hai că îl mai scoate o dată.

În cele din urmă i se face lehamite şi de răsărita ceea, şi de snop. Îl aruncă aşa, la întâmplare, şi tresaltă a mirare, a bucurie tresaltă sprâncenele Nuţei, pentru că numai un prost ar fi putut crede că snopul a fost aruncat la întâmplare. Snopul şi-a găsit unicul loc în căruţă, s-a vărsat, s-a topit printre ceilalţi snopi.

Biruitor cum era, Mircea se întoarce să vadă ce poate spune femeia lui de una ca asta, dar Nuţa se duce de acum fuguţa după un alt snop, şi toată făptura ei harnică parcă ar fi zis: crezi tu, că, de-ar fi fost un altul acolo în căruţă, mă duceam eu după snopi fuga mare?

* * *

A doua sau a treia zi, Mircea, oprind căruţa deşartă acolo unde ajunsese cu încărcatul, chibzuia ce să facă – să încarce totul, ori să împartă în două, să mai vie o dată? O veche problemă în jurul căreia ţărănimea îşi suceşte minţile, veacuri la rând. Şi cum stătea el aşa îngândurat, s-a pomenit deodată că tresare, de parcă l-ar fi curentat.

Era ceva ciudat la mijloc: a fost demobilizat, s-a întors la vatră, s-au trezit în el deprinderi moştenite din moşi-strămoşi. Şi, totuşi, o părticică din firea lui rămânea

pe câmpul de luptă. Vigilentă zi şi noapte, acum acea părticică tresăltase, s-a comandat: *K6 ojo!*

Aproape automat Mircea s-a şi aplecat, cum fac ostaşi când începe o operaţiune militară. Prinzi pământul cu burta, pământul fiind unica lor apărare. Mai apoi însă Mircea s-a ruşinat de această mişcare nesocotită: care, ce, unde?! Acum, toamna, aici, în câmpie, pe-o vreme atât de frumoasă?!

A început a încărca răsărita, dar fiorul cela de îngrijorare nu-i dădea pace. Aşezând snopii, tot cerceta cu coada ochiului împrejurimile şi, până la urmă, s-a dovedit că alarma era întemeiată. La vreo trei sute de paşi, pe o margine de pădure, stătea un ofiţer român cu tunica aruncată pe umeri, cu chipiul pe frunte – îl orbea, pesemne, soarele ce scăpăta spre apus.

Stătea nemişcat, uşurel şi sprinten, ca ofiţerii de cavalerie. Stătea urmărindu-l pe Mircea mişcare cu mişcare. Mircea a zâmbit, aducându-şi aminte că în armata română asta se chemă „a lua inamicul la ţintă”. Las că aşa ceva este şi în Armata Roşie, s-a mai gândit el. *B3 simb na npuuevX* Deci, aşa stând lucrurile, domnii şi tovarăşii încep un nou război.

Nuţa tocmai venise la căruţă cu cel mai mare, cu cel mai greu snop din roada anului. Ţinându-l sus, mândră cât era ea de voinică şi îndemânatecă, aştepta să se aplece Mircea, s-o uşureze de povară. Mircea însă nu se grăbea. Mâinile bietei Nuţe au prins a tremura de încordare, muşchii i s-au înmuiat cu totul, iar el nu mai lua odată snopul, şi atunci ea, furioasă, l-a întrebat:

— … ai adormit, măi, tu, acolo sus?

El nici măcar nu i-a răspuns, şi femeia, aruncând snopul cât colo, a făcut câţiva paşi înapoi să vadă de ce nu răspunde.

Stătea îngropat până la genunchi în răsărită, stătea în *ghimnastiorka* şi, cu o mână uitată în şold, privea undeva spre pădure, s-a întors şi Nuţa să vadă ce-o A găsit el acolo.

— Sfânta maica Domnului.

Prin sat se cam zvonea că Nică o fi pe-aici pe undeva, dar nu îndrăzneşte să se arate. În nopţile de coşmar Nuţa îi visa pe cei doi bărbaţi, ce-au ţinut cândva soarta ei în mâinile lor. Se făcea că vin ei, încruntaţi şi necruţători, unul împotriva altuia, şi atunci Nuţa striga prin somn să nu cumva, Doamne fereşte, să tragă unul în altul, şi strigătul cela al ei o trezea din somn.

Acum, iată că somnul se adevereşte. Cei doi bărbaţi stăteau nemişcaţi şi se priveau unul pe altul. S-au privit ca doi ostaşi din două armate ce-au luptat una împotriva alteia. S-au privit ca doi flăcăi sfădiţi de la o fată. S-au privit ca doi şcolari ce-au stat într-o bancă, s-au privit ca doi puradei aduşi de Onache Cărăbuş într-o primăvară din pădure.

Adică, la drept vorbind, Mircea şi-a adus primul aminte povestea cu pădurea. A zâmbit, a ridicat un braţ sus, strigându-i din căruţă:

— Salut oştirilor române!

Ofiţerul a prins de departe tonul binevoitor al vechiului său adversar. Şi-a dat chipiul pe ceafă, a dus două degete la tâmplă – de dacă e vorba să reprezinte o armată, mă rog, de ce să n-o reprezinte?! Hai, salut! Ar fi vrut să vină la ei, dar nu-i ajungea putere, nu-i ajungea încredere, nu-i ajungea suflet şi atunci el a făcut o ţigară şi pe toate câte nu-i ajungeau, le-a împrumutat de la acel unic camarad care a întovărăşit ostaşi în toţi anii războiului. A pornit încet, fumând, spre căruţă, şi, cu fiece pas, se schimba, semănând tot mai mult şi mai mult cu Nică, feciorul lui Haralampie, flăcăul ce făcuse odată vâlvă în Ciutura.

Nuţa stătea împietrită. Acum, se gândea, gata, toate-au sfârşit. Pesemne, atâta a fost a lor. Era însă tânără şi plină de viaţă. Era gata de luptă. S-a uitat în jur să vadă pe ce-ar putea pune mâna, s-a uitat sus în căruţă să vadă care va fi ordinul, dar Mircea, întors cu spatele spre pădure şi puţin zgribulit, ca să nu-i stingă vântul bricheta, aprindea

şi el o ţigară. Nu i-o fi ajuns şi lui ceva, s-o fi repezit şi el cu împrumutul la acel prieten vechi din anii războiului.

Nuţa a intrat în panică. I se făcea rău de fiecare dată când se încăierau bărbaţii. Necumpătaţi şi nebuni cum erau, nu se opreau până nu-şi spărgeau capetele unul altuia, şi, vai, atâta ură semănase Ciutura între aceşti doi bărbaţi! A făcut câţivti paşi înapoi, s-a dat în dosul căruţei, oarecum ferindu-se de cele ce ar putea urma, dar căruţa era încărcată doar pe jumătate şi unde să te doseşti?! o părăsiseră puterile, nu mai putea sta în picioare şi atunci s-a aşezat jos, femeieşte, pe bulgării vârtoşi, abia încălziţi de soarele zgjrcit al toamnei.

Părea acum altă femeie. O femeie în vârstă. Şedea fiinţă, necăjită, cu fruntea plecată, cu ochii în lacrimi, căci, Doamnedumnezeule, ce mai soartă amară i-a trimis Cel de Sus! Cum s-a mai săturat ea de aceste două chipuri, de aceste două focuri, între care i-a fost dat să ajungă. De la şaisprezece ani şi până în ziua aceea o tot frigea ba dintr-o parte, ba din alta: de la şaisprezece ani i se scurgeau ochii când la deal, când la vale.

Mătuşile, cărora li s-a plâns c-o scot din minţi aceşti doi bărbaţi, i-au spus că-i păcat, femeia odată cununată, nu mai are ce alege. Rămâne la cel cu care a stat în faţa altarului.

Nuţa şi l-a ales pe Mircea, i-a jurat credinţă, dar a venit războiul, şi pe vreme de război toate sunt puse la îndoială. Patru ani, cât a ţinut războiul, Nuţa îi visa pe rând, şi când îi scria bărbatului, fugea cu gândul şi la celălalt, iar când se ruga pentru unul, lăsa să se subînţeleagă că rugăciunea poate fi tălmăcită şi în folosul celuilalt.

Au fost în felurite armate şi felurit le-a fost norocul. De cum Mircea s-a retras cu frontul în fundul Rusiei, nu se auzea nimic despre el. Între bărbat şi soţie era un front de câteva mii de kilometri, se dădeau lupte grele, pline tranşeele cu morţi şi răniţi, iar Nică mai toate sărbătorile le făcea cu ai săi. Scria des, satul era plin cu scrisori şi

fotografii de-ale lui.

Nu-i vorbă, îl ţesea şi pe el războiul, şi de fiecare dată se întorcea tot mai altul decât plecase. La începutul războiului umbla prin sat mândru şi frumos cum nu se mai poate, cu medalie de argint la piept, şi alergau fetele nebune în urma lui. Pe urmă, în bătălia pentru Odesa, a fost rănit, s-a întors din spital în cârjă, dar s-a făcut sănătos şi iar s-a dus. A treia ori a patra oară, s-a dus şi nu s-a mai întors. Armata lui era în retragere, armata lui Mircea înainta.

Vai, rănile celea ale noastre, care nu se mai cicatrizează odată… Cum ne mai dor ele, cum le mai cocolim noi, pentru ca într-o bună ei să ne pomenim că ele iară sângerează.

A tot sta cu un vecin la gard li se urăşte, şi atunci unul îşi aduce aminte că a uitat să adape vitele, altul – că a uitat să mulgă vaca. Se duc amândoi, şi peste o vreme scârţâie fântâna prin întuneric, sună într-un fund de căldare stropi fierbinţi din mâna blândelor vite. O scot la capăt cu cele ce aveau de făcut, dar nu li-i a se întoarce în casă şi tot umblă, caută ce-ar mai putea face.

Până şi copiii, ascunşi într-un fund de grădină, se joacă prin întuneric în pietricele, se tot joacă, până dau cei mari peste dânşii:

— Bine, măi dracilor, nu v-a ajuns ziua întreagă pentru joacă?!

Îi prind de câte-o aripă şi-i duc la culcare. O noapte rece, străină şi tulbure se lasă peste sat. Ţiuie a pătimi valurile de tăcere, apoi se desfac, spintecate de câte-o împuşcătură. E vreme târzie, dar hodina nu vine şi se sting cărbunii în vatră, amuţesc vrăbiile în cuiburile de sub streşini, oftează greu, rumegând prin întuneric, vitele. Cu chiu, cu vai, copiii adorm. Câte-un opaiţ rămas ici, colo prin mahala se stinge, satul se cufundă în întuneric, şi numai peste vale luminează din plin toate cele patru ferestre ale sovietului sătesc.

Greul cel mare al nopţii pare să fi trecut şi într-un

târziu gospodinele intră prin case, îngenunchează în faţa icoanelor, şoptesc rugăciuni pe care abia le mai aud ele însele. Liniştite de aceste cuvinte moştenite din bătrâni, se duc de se culcă. Somnul nu le prinde, şi ele ar vrea să mai schimbe o vorbă-două, dar n-au cu cine. Copiii dorm, bărbaţii stau în ogradă şi nu se mai întorc.

Cântă cucoşii miezul nopţii, şi cântarea lor se rostogoleşte moale dintr-o mahala în alta, apoi se întoarce înapoi. Aduce a pustiu, a jale, a trădare aduce cântarea cucoşilor în miez de noapte, şi femeile lunecă de prin culcuşuri, aruncă ceva pe umeri şi ies de prin case. Îşi găsesc bărbaţii stând singurei într-un fund de ogradă. Li se face milă de singurătatea lor şi se aşază alături, ca să asculte împreună zbuciumul trudit al nopţii.

Hăt târziu după miezul nopţii cerul începe a se limpezi. De prin câmp pare a se cerne un fel de lumină şi se vede binişor, dar până în zori mai este. Poate însă că din câmp nu a venit lumină, ci doar ochiul omului, după o noapte de veghe, s-a obişnuit cu întunericul în aşa măsură, încât i se pare că se luminează de zi.

Răcoarea unei nopţi târzii de vară şi osteneala zilei trecute încep a-i răzbi pe oameni şi ei cască, se ridică, intră prin case. Se culcă, cum se obişnuieşte în lumea ţăranilor, bărbaţii cu nevestele alături, într-un singur aşternut, dar somnul nu le vine. Şi pentru că suflă amândoi tainic, trup lângă trup, obraz lângă obraz, li se face a dragoste. Şi ei se fură unul pe altul, se iubesc setos, crâncen, şi frigurile acelei iubiri ţin mult, de parcă ani întregi s-au tot dorit şi abia acum au scăpat la dulcele fruct al dragostei.

Pe la aprinsul zorilor, osteniţi de zbuciumul dragostei, luminaţi de tainele ei, bărbaţii adorm cu nevestele alături, dar abia încep a se zămisli primele vise, şi undeva aproape, lângă poartă ori şi mai aproape, chiar lângă pragul casei, detună un foc de armă.

Zornăie sticla în ferestre, schelălăie cânele, se trezesc copiii şi, speriaţi din somn, prind a scânci.

Buimăcit, omul sare de pe cuptor, prinde dintr-un ungher al tinzii o coadă de topor, dar când iese în prag, nu se mai vede nimeni. Peste sat domneşte liniştea, pacea, şi numai în ograda vecinului se mai leagănă o creangă de vişin, stârnită de fuga cuiva.

Astfel începe a se face ziuă. În celălalt capăt al satului se aude trecând o căruţă, sună mărunt colacul unei fântâni slobozind căldarea. La sovietul sătesc luminile s-au stins, lumea s-a împrăştiat, ferestrele stau larg deschise şi prin toate cele patru căscături iese fumul de mahorcă al unei şedinţe secrete ce-a tot ţinut o noapte întreagă.

Stând aşa în prag, omul se întoarce, aruncă toporul la locul lui, oftează. Mai începe o zi de vară, o zi de muncă. Griji sunt destule şi el chibzuieşte cum ar face ca să facă mai bine, dar, stând aşa şi punându-se pe sine la cale, ştie el prea bine că toate sunt zadarnice.

Nu dormise noaptea trecută şi ceva mai încolo, cum va începe a încălzi soarele, valurile de moleşeală iar îl vor fura, şi dincolo de picuratul cela el nu va putea trece, oricât s-ar chinui.

* * *

Vremuri grele au bătut la poarta câmpiei şi satele înţepeniseră, satele erau numai aşteptare. Nopţi întregi urmăreau focurile de armă, silele căscau la soare, iar moleşeala dulce părea un dar.

Ce să-i faci, viaţa, pesemne, şi este un şir de răni pe care le tot tămăduim în fel şi chip, încetul cu încetul, şi când colo, ele iară sângerează…

* * *

— Îi gata răsărita, Mircea?

Nică a întrebat cum întreabă un bun gospodar, ostenit şi înzdrăvenit de muncile toamnei. A întrebat oarecum în continuarea unei vorbe neterminate, de parcă

ore întregi au tot stat la sfat, le-au vânturat pe toate câte-n lună şi-n stele, iar acum treceau la răsărită. A întrebat din mers, de departe, şi glasul lui, la început a şovăit, a lunecat puţin, şi lui Mircea i-a plăcut cum a început acela, simplu, ţărăneşte, fără mofturi; şi că i-a şovăit glasul – şi asta i-a plăcut. S-a gândit: ca să vezi, anii ceea de liceu nu i-au fost degeaba. Eu, în locul lui, nu ştiu dacă aş fi putut aşa de simplu, din treacăt, de la jumătate…

Şi, cu toate că trecuseră ani, cu toate că acum el era călare iar duşmanul lui la pământ, se făcu resimţită undeva sub lingurică, zavistia pe care i-o purtase cândva. La şcoală îl invidia pentru note, la fete în invidia pentru succes. De data asta însă Nică le punea capac la toate. A fi la pământ şi a-ţi păstra demnitatea – pentru asta mulţi sunt chemaţi, puţini sunt aleşi…

— De gata îi gata ea, răsărita, numai că nu prea are miez. O cam pălit anulistă.

Nică a contenit din mers, treptat, treptat luminându-se la faţă. Tonul împăciuitor, oferit de el, a fost primit, şi asta însemna mult. A ridicat o pălărie, a scuturat în palme câteva seminţe, le-a aruncat sub cerul gurii, a scuipat coajă şi în aceeaşi clipă i-au răsărit pe obraji muşchii fălcilor, muşchi voinici, repezi, zimţoşi. O clipă întreaga lui fire gustă, cântărea, socotea, de parcă ar fi vrut să arate celor doi, ce gospodar bun putea fi el în Ciutura, de-ar fi fost să fie altfel.

— Îi cam pălită, nu-i vorbă, dar oloiul va fi bun. Vrei să încarci totul într-o căruţă?

— N-ar fi rău, numai că n-o să aibă cine-mi arunca snopii.

— Laş că ţi-i arunc eu.

Mircea stătea la îndoială.

— Da Curtea marţială ce-a zice?

— Ce are a face Curtea marţială cu răsărita?

— Oricum, un ofiţer român ajutând un sergent din Armata Roşie la încărcat…

— Nu, că eu mai întâi mă dezbrac, pun Curtea

marţială, împreună cu vestonul, colo lângă hat.

Mircea căuta să nu participe chiar întru totul la încălcarea regulamentului.

— Vezi dar, să nu nimerim la carceră…

Luminat de-un zâmbet neaşteptat, Nică s-a uitat la el de jos în sus: avea umor, îi venea a glume sergentului cela din armata inamică. S-a apropiat de hăt, şi-a scos chipiul, a dezbrăcat tunica, şi-a deşertat buzunarele, a mai scos de la cingătoare ceva greu, învelind grijuliu în basma – pesemne, revolverul. Le-a aşezat pe toate grămăjoară în aşa fel că, de se vor depărta cu încărcatul, să le vadă de departe.

Încărcatul căruţelor, toamna, în câmp, are un farmec deosebit.

— Mi-au plăcut căruţele încărcate până la cer, chiar puţin fugite pe-o parte, mai-mai să se prăvălească.

— Şi când te prăvăleai îţi părea bine?

— Asta nu. Dar îmi plăcea când se prăvăleau alţii.

— Iaca, tocmai de-atâta aţi şi pierdut voi războiul.

— Adică, de ce?

— Prea aţi fost lacomi la încărcat.

Nică s-a întors brusc, de parcă nu se aştepta la o asemenea replică. Stătea pe gânduri. Rămânea una din două – ori să continue discuţia, ducând metaforă cu căruţele încărcate până în pânzele albe, şi atunci nu se ştie nici care ar fi fost soarta răsăritei, nici soarta lor, ori să lase metaforă pentru altă dată şi să înceapă a încărca.

Nică a ales realitatea. S-a apropiat de-un snop, a trecut cu un picior peste dânsul, de parcă ar fi vrut să-l încalece, l-a chitit cum să facă să-l prindă mai bine. Şi, cum se gătea să se aplece, să-l ridice, s-a pomenit oftând. A oftat adânc, senin, din toată inima. Un rost în viaţă – cam asta căuta el în ultimii ani, şi nici să-i fi trecut prin cap că nimic mai frumos pe lumea asta decât o roadă de răsărită, secerată şi făcută snopi.

Era, poate, unicul adevăr întreg, rotund, pe care te puteai baftă, după un răftboi atât de crunt, şi Nică era

bucuros că nu-s chiar toate pierdute pe această lume. Nu în zadar răsărita i-a plăcut totdeauna. I-a plăcut s-o semene, s-o prăşească, s-o secere, îi plăcea să intre iarna în oloiniţă, să-şi umple buzunarele cu miez prăjit.

— Eşti gata?

— Gata.

— Hai dar.

Erau, în fond, doi ţărani din două armate felurite. Puterea şi îndemânarea, crescute la munca acestui pământ, au dospit în ei toţi anii războiului. Acele palme care ştiau a duce coarnele plugului, ştiau a ţine coasa, fiorul cel tainic, care îi şoptea ţăranului când să-şi însămânţeze pământul, când să culeagă roada, osteneala grea şi cinstită din care plugarul îşi culegea câte-un bob de bucurie – toate aceste daruri, purtate pe drumurile războiului, n-au luat parte la bătălii, n-au ochit în alţii, n-au râvnit la faimă marilor biruitori. Ceea ce a fost trezit şi crescut de pământ, visa la pace, la casă, la întoarcere.

O sară molcomă şi tihnită se lăsa peste dealuri. Nuţa şedea pe hăt, nu departe de căruţă, şedea adunată grămăjoară, cu privirea şi cu sufletul pierdute cine ştie pe unde. Ascultă cum trosnesc în jurul ei beţele de răsărită, cum suflă adânc şi fierbinte cei doi bărbaţi, aţâţându-se unul pe altul.

Se temea, nu-i vorbă, când se luau bărbaţii la bătaie, şi, totuşi, i-au plăcut totdeauna. I-a plăcut umbletul lor, vorba îndesată, răguşită puţin, o ademeneau puterea, îndrăzneala, îndemânarea lor, şi putea sta ore întregi, urmărindu-i cum muncesc.

Toţi anii războiului a tânjit după vorbă lor, după muşchiul lor, după umbletul lor. Acum războiul a sfârşit, ei s-au întors, sunt aici, la doi paşi, iar Nuţa şede pe hăţ şi priveşte o coastă pustie de deal, pentru că se teme a întoarce capul. Se teme că ochilor iar o să le placă acel hoţ cu buze mari, vişinii, din pricina căruia a suferit atâta, iar ochii căprui sunt proşti de felul lor şi, dacă le-a plăcut ceva, în loc să-şi ascundă dragostea, o tipă în gura mare.

Femeia şedea pe hăţ şi se gândea că amu cel mai bun lucru ar fi dacă Dumnezeu i-ar împietri pe toţi trei, aşa cum sunt în clipa asta – ea şezând pe hăt, Mircea stând în căruţă, iar Nică cu un snop ridicat sus. Să stea ei aşa împietriţi multe sute de ani, şi de abia atunci când toate vor fi potolite şi rânduite pe lume, tocmai atunci să fie ei dezlegaţi, să mântuie de încărcat răsărite şi să pornească toţi trei, spre sat.

— Ai surzit, fă, pe hatul cela!!

Nuţa a tresărit, şi-a scuipat în sân, s-a gândit că – gata, amu începe. Mircea, pesemne, o tot strigă de mult, iar biata femeie nici n-avea putere să se ridice, nici n-avea glas să-i răspundă. Mircea cel de până la război n-ar fi cruţat-o. Mircea cel de acum s-a uitat lung la dânsa, cam bănuind ce se petrece în sufletul ei. A zis oarecum rugător:

— Auzi, măi femeie! Mi se păruse că ai luat în coşul cela ceva de mâncare?

Nuţa a dat din cap că aşa este.

— Atunci repezi-te în vale la izvor, adă un ulcioraş cu apă, alege un locuşor potrivit, scoate ce ai acolo şi hai să ne stricăm măcar foamea. Credeam că-i o nimica toată de încărcat, şi când colo – mamă, mamă!

Cu aceste vorbe blânde Mircea a cucerit-o pentru toată viaţa. Abia atunci, în ziua ceea, la cărat răsărită, Nuţa din cei doi şi l-a ales pe unul. Tălmăcindu-i ca unui copil mic ce are de făcut, Mircea a ridicat-o de pe hăt, şi-a făcut-o soţie, şi o soţie mai credincioasă nici că văzuse Ciutura.

După ce a adus ulciorul cu apă proaspătă, i-a găsit culcuş lângă hăt în aşa fel că nu cumva să se lase pe-o parte şi să se verse apa. După care a ales un locuşor neted, fără bolovani, fără cioturi de răsărită, l-a mai netezit pe ici, colo cu piciorul. A adunat un braţ de mohor, l-a aşternut pe vatra pregătită, peste mohor a întins o basma. Mâncare în coş era puţină de tot – o jumătate de pâine, câteva hrinci de caş şi patru cepe. Nici măcar cuţit n-aveau.

La început s-a gândit să rupă piniea în bucăţele mici,

dar, mai apoi, s-a răzgândit. Ce s-o fărâme, ce să se mai fasolească. Atâta-i cât este. A împărţit totul în trei – câte-un călcâi de pâine, câte-o hrincă de caş, câte-o ceapă. A făcut trei grămăjoare, s-a aşesat alături, năucită de ruşinea acestei sărăcii.

O viaţă întreagă a tot muncit, a tot adunat la casă, şi când i-a fost dat să-i primească pe cei doi bărbaţi pe care, oricum, dar i-a aşteptat toţi anii războiului, s-a dovedit că nici nu are cu ce-i primi. De-ar fi ştiut, ar fi luat în căruţă tot ce avea mai bun în casă, dar n-a ştiut, şi acum stătea aşteptând ceasul ruşinii sale.

Cum căruţa a fost gata încărcată, Mircea a fluierat de acolo de sus în semn de mare pagubă.

— Ştii că mi-ai făcut-o, Nică! Amu, cum cobor eu?

Nică, pesemne, nu văzuse masa pregătită, şi i-a spus:

— Ce să-ţi mai rupi pantalonii, coborând! Îţi arunc hăţurile, şi – drum bun!

— No, că vezi tu cum vine povestea: mi-a rămas fumeia acolo jos.

— Şi?

— N-o pot lăsa, că-i tinerică, frumuşică. Sare vreun iepure de-acolo din pădure, mi-o sparie şi ce mă fac eu pe urmă?

Drept care Mircea s-a întors pe burtă, a lunecat la vale aşa, într-un noroc, a prins cu piciorul o spinare de cal, încă o săritură şi iată-l jos.

— Hai să gustăm ceva. Mari bunătăţi nu cred să fie, dar, de ni-i crede.

— Vă mulţumesc frumos, numai că eu, vezi…

— Hai, ni-i mulţumi pe urmă.

La început părea că Nică a primit invitaţia. A pornit supus în urma lui Mircea, dar pe urmă, ce i-o fi venit că a întors-o înapoi, unde îşi lăsase, pe hăt, îmbrăcămintea. Şi-a aruncat pe umeri tunica, şi-a pus chipiul, a băgat prin buzunare averea şi, făcându-le pe toate iestea, tot frământa ceva în mintea lui. Răsărita gata încărcată, ţărănia a sfârşit, fiecare s-a întors la regimentul său, şi

chipul unuia purta iar lumina biruinţei, pe când fruntea grea a celuilalt trăda înfrângerea.

De aici încolo drumurile li se despărţeau – unul avea a se întoarce în sat, altul avea să ia calea pădurilor. Unul putea face ce vrea, putea merge unde voia, pe când celălalt era fugar, trebuia să fie veşnic cu ochii în patru. Fugarii au o singură grijă – cărările cele mai tăinuite, locurile cele mai pustii.

Îmbrăcându-se, Nică se chitea pe unde s-o ia mai pe de-a dreptul, dar zăbovea, nu ştia cum să-şi ia rămas bun de la cei doi.

Oricum, erau o parte din tinereţea lui, iar tinereţea este, poate, cea mai frumoasă ramură a destinului. Şi, în clipa ceea de şovăială, Nuţa, pentru întâia oară, după ani şi ani de zile, l-a privit lung, de departe.

Era atât de palidă şi istovită prima ei dragoste, încât abia de-o mai cunoştea.

— Vină, Nică, chiar te rugăm.

Glasul cela sunător şi frumos, nesfârşitul glas de fată mare, după ce l-a făcut de atâtea ori să i se topească inima de bucurie, a venit de l-a mai topit o dată.

Este, totuşi, o taină la mijloc, un semn al sfinţeniei dăinuie peste cina din largul câmpului, atunci când oamenii trudiţi se aşază de-a dreptul pe pământ, să se mai întremeze puţin. Ei au muncit acest pământ, acum pământul venea să-i răsplătească, întărindu-le şi trup, şi suflet. Pesemne, asta se şi numeşte în ultimă instanţă ţărănie, adică oameni ai ţărânei, ai pământului…

Erau trei în jurul unei basmale, iar pe basma – pâine, caş şi ceapă. Soarele mai că asfinţise – abia se zărea o coastă rumenită de cer printre dealuri. Mâncau încet, furaţi de gânduri, tustrei. Şi pâniea grea de secară, şi caşul alb ca zăpada, şi cepele vinete, vârtoase în învelişul lor, toate erau roada acelui pământ, acelei ţarine pe care şedeau. O fi ştiut ea, bătrâna, înţeleapta câmpie a Sorocii, că, pe oriunde i-ar fi purtat războiul, oricare ar fi soarta lor, odată şi odată copiii ei se vor întoarce, osteniţi şi

înfometaţi. Şi-a avut dreptate, s-au întors osteniţi şi înfometaţi.

Nică mânca încet, grijuliu, cu evlavie, pentru că pâniea din care muşca el nu era o simplă bucată de pâine. Era, mai întâi, pâine din Ciutura, din satul său de baştină. Era pâine semănată şi crescută pe dealurile copilăriei. Apoi era o pâine frământată şi coaptă de femeia pentru care a lăsat cândva liceul, şi apoi cine ştie cum ar mai fi fost, de-ar fi fost să fie altfel…

Amintirile îl tăiau ca nişte ferăstraie şi, stând aşa şi mâncând, Nică s-a gândit deodată că, dacă mănâncă pâniea toată, nu va mai avea putere să se întoarcă înapoi la pădure. Iar pădurile îl aşteptau, pentru că numai trecând nopţile dintr-o pădure în alta, putea reveni în România, să-şi caute nevasta şi copilul. De întors în Ciutura nici vorbă – acolo îl aşteptau tribunalul şi lagărul.

Pâinea însă, cu fiece îmbucătură, îi trezea în suflet un dor nebun de satul în care nu se mai putea întoarce. Aşa s-a făcut că de la o vreme mâncarea a început a nu-i mai prii. Nică muşca tot mai rar, tot mai puţin şi, în cele din urmă, a pus pe basma bucăţica de pâine şi caşul ce-i mai rămăsese. Nu-i prea era foame nici lui Mircea. A lăsat şi el bucata din mână, cât despre Nuţa, ea mai că nu se atinsese de partea ei.

Au băut, rând pe rând, apă din ulcior, apoi Mircea a scos din buzunar un săculeţ de mahorcă, şi cei doi ostaşi au sucit câte-o ţigară. Fumau tăcuţi, căci, în fond, ce aveau să-şi spună ei unul altuia? Pământul – atâta aveau ei comun, şi cum răsărita a fost gata încărcată, ei nici că mai puteau sta alături. Ţările pentru care au depus ei jurământ au fost mulţi ani faţă în faţă în acea mare bătălie. Unităţile cu care au intrat în luptă au tras una împotriva alteia, şi era o minune că, după atâta fierbere, după atâţia ani, nu s-au omorât unul pe altul.

Începea a se lăsa amurgul şi Nică s-a ridicat.

— Vă mulţumesc frumos. La revedere şi, încolo, să ne auzim numai de bine.

— Mai stai, ce te-o prins aşa graba?

— M-a prins, pentru că Ciutura îi aproape, iar eu până la Prut mai am.

— Unde-i amu trecătoarea? La Ungheni?

— Trecătoarea mea, cine ştie pe unde-o fi…

— Oricum, o noapte de drum.

— Într-o noapte nu răzbat – am bătături la picioare.

— Atunci în două nopţi.

Nică a stins ţigara, făcând să scapete pe ascuns mucul rămas în buzunar, dar Mircea i-a prins mişcarea. A scos punga cu mahorcă, şi-a lăsat pentru o ţigară, să aibă ce fuma în drum spre casă, iar restul i l-a dat lui Nică cu tot cu pungă.

Pe Nuţa, cum stătea ea aşa şi urmărea înţelegerea asta frăţească între cei doi ostaşi, au răzbit-o deodată dragostea şi mila. I-a venit să ia şi ea cumva parte la această facere de bine, dar n-avea cum, n-avea prin ce, şi atunci a adunat rămăşiţele de la cina lor, a legat totul frumuşel în basma şi i-a întins legătura.

— N-o lua în nume de rău, Nică, da la drum, ştii, până ajungi, poate să-ţi prindă bine. Că, Doamne, de ştiam eu de una ca asta…

Nică stătea oarecum încurcat.

— Vă mulţumesc, dar, cum se poate… Nici n-am cum, nici n-am în ce…

— Ia aşa, cu tot cu legătură.

— Să nu fie prea mult. Şi tutun, şi pâine, acum ş-o basma…

— Las, ne-om mai vedea noi cumva, şi atunci ne întorci basmaua.

Nică nu şi-a luat rămas bun. Era prea peste puterile lui. S-a întors şi a plecat simplu, cum pleacă omul când se duce pe-un ceas-două, pentru ca pe urmă să se întoarcă. Cu vestonul pe umeri, cu legăturica în mână, se tot ducea încet şi legănat spre pădure. O jumătate din locul pe unde avea a trece cobora la vale, cealaltă jumătate urca spre

pădure, dar şi coborând, şi urcând, el se făcea tot mai mic, tot mai departe.

Mircea şi Nuţa stăteau locului, nemişcaţi, petrecându-l. Aşteptau să se întoarcă, să le facă cu mâna, dar el nu se mai întorcea, şi atunci Mircea s-a gândit că nu e bine să stai aşa, aşteptând să ţi se mai facă şi cu mâna. Soarta lor e prea felurită. Ei doi urmau să se întoarcă în aceeaşi sară la casa lor, la vatră lor, iar el mai avea încă multe drumuri, şi apoi cine ştie ce-i pândea pe drumurile celea – poate lagăre, poate un glonte, poate o lume rece şi străină.

Mircea a aşezat ştiurile pe cai, mângâindu-i în aceeaşi vreme, căci aveau de dus o căruţă grea, cum rar se întâmplă. A scos răsărita la drum, după care a lăsat caii să se odihnească, pentru că se umpluseră de suflet. Telegarii însă, simţind că drumul o să ducă spre casă, au urnit singuri căruţa din loc, şi Mircea, ştiind bine că cel mai greu lucru e să mişti din loc o asemenea gireadă, i-a lăsat în voie, păşind şi el pe lângă dânşii cu biciuşca în mână. Nuţa venea în urma căruţei adunând în pestelcă pălăriile ce cădeau din căruţă.

Nică, totuşi, s-a întors cu faţa spre dânşii. Ajuns la margina pădurii, s-a oprit, s-a întors, şi a stat multă vreme, urmărind cum se pierde prin câmp, legănându-se, o căruţă încărcată cu răsărită. Stătea nemişcat, părea că nici nu suflă, şi tot căta lung în za ren ce se stingea treptat-treptat…

S-o fi gândit, pesemne, că femein ce păşea în urma căruţei a Ioml (indva prima lui dragoste, o c1 râpos! r în care el a dat cu piciorul, dar care l-a ţinut minte şi a venit acum să-l ierte… Poate şi-l amintea pe băietanul cu care se jucau sara de-a poarcu, ori pe flăcăuanul cela înţepat cum era Mircea până la război, şi se întreba cum s-a putut ca, după patru ani, acelaşi Mircea să he întoarcă om cumpănit, aşezat, înţelept?

Vremea trece, amurgul se lasă cenuşiu peste dealuri, iar Nici tot stă nemişcat sub poala ceea de pădure. Poate

privea cele de uă-trei căsuţe răsărite de după o coastă de deal şi se gândea că acolo e Ciutura, satul lui de baştină, satul copilăriei. Poate he gândea că răsărita ceea va fi ultima lui muncă aici pe dealul mic, unde avuseră cândva o moşie. Poate îi plăcea Câmpia Sorocii la un apus de soare, cu o căruţă ce se topeşte în depărtare, dar poate că plângea, cum plâng de obicei oştenii – pieptul potcoavă, fruntea sus, mereu gata la datorie, şi numai sufletul oftează pe ascuns, urcând pe calea răstignirii sale.

Noaptea se strecoară uşor, pe nesimţite, înghiţind şi deal şi vale. Înfrigurate, satele rămân în aşteptarea dezlegării. Urletul fioros al locomotivelor cutremură Câmpia Sorocii, trenuri pline cu armată trec vijelios prin gări fără a opri. Din Pământeni ies în plină noapte călăraşi înarmaţi, brişte şi automobile cu şefi de tot felul, se răspândesc în mare goană, cu misiuni speciale, prin satele câmpiei…

În sovietele săteşti încep şedinţele, cercetările, tocmirea listelor. *Strebocii,* cu arma la umăr, cutreieră satul, bat la geam, cheamă gospodarul la cârmuire şi nu pleacă decât împreună cu el. Căsnicii bocesc în surdină, petrecându-i, latră câniі…

Se aud focuri de armă la o margine de sat. Pădurea răspunde. La care încep a bate armele automate. Undeva, după Pămin teni, explodează ceva. Deasupra Bălţilor rotesc, gemând, avioane grele de bombardament. Lumea iese de prin case, se aşază pe prispe şi aşteaptă… încă o noapte rece, înfrigurată, încă o mare groază he strecoară încet prin pereţii caselor, prin sufletele oamenilor, pin A ajunge în măduva oaselor.

Câmpia Sorocii se frământă, ne zbate cu molitfa în gură, uş imptfl nA nr. mul întâmpir o minune, e um n-a tot întâmplat dr atâtea ori, dar zădarnice îi sunt aşteptările. Minunea cerească nu o mai poate ajuta. Molda rătăceşte disperată – nici în ascunzişurile din pădure nu se poate întoarce, nici în Ciutura nu poate Intra. Focuri ici, focuri dincolo. Tot rătăcind prin câmpie, într-un miez de noapte,

pe o margine de drum, a dat de nişte urme ce-au făcut-o să tresalte.

Era lumea mărilor sale bucurii, lumea tinereţii, lumea slujirii tăpânului său. Fără a sta o clipă pe gânduri, porni pe urmele Nuţei. Venea fericită cum nu se mai poate, aştepta să-i mai răsară o dată Onache Cărăbuş în cale, să treacă prin portiţa de alcie împletită, dar iată că urmele femeii o scot înapoi în largul timpurilor.

În cele din urmă, părăsind marginea drumului, ajunge într-un câmp de răsărită secerată. Printre ciocleji şi bolovani urma se putea găsi mult mai greu, pe-alocuri pierzându-se chiar cu totul, dar, pe urme de paşi, pe urme de copite… Credincioasă cum era, Molda a tot venit şi venit până la bătătura aşternută cu mohor, unde cinaseră cei trei.

S-a oprit. Aici îi era patria, aici îi era neamul. Mirosea a casă, a pâine coaptă, a brânză, a glume blânde, cărăbuşene… Cu ochii închişi, cu suflarea potolită, Molda părea că picură, şi uneori, prin picuratul cela, i se părea că aude glasul semeţ, blând şi plin de dragoste:

— … o-o-olda-a-a!!!

Acel strigăt era în stare s-o scoale din morţi. Când i se năzărea c-o cheamă stăpânul, se cutremură, ridica brusc capul, îl arunca pe spate, aşa cum făcea când îi venea să urle din răsputeri, şi rmânea lung-prelung cu botul aţintit în adâncul cerurilor, dar niciun sunet nu mai urca prin gâtlejul ei mort.

Greul cel mare trecuse, greul cel mare abia venea.

Capitolul II
FRATELE NOSTRU, PELINUL

Jltfult aşteptata, mult cântata, mult frumoasa toamnă moldovenească a domnit peste întreaga câmpie cât i-a plăcut. Apoi, încetul cu încetul, precum zice cântecul – *şi frunzele prin vii au ruginit, şi rândunelele s-au dus*. Întristate, înfricoşate, satele, în cele din urmă, au cedat, s-

au potolit în aşteptarea iernii. Ce să-i faci, vremea vine, vremea trece. Cele făcute – făcute erau, celelalte, da-vă Domnul, vom ajunge cândva şi la dânsele.

Câmpia s-a aciuat, s-a adunat grămăjoară, s-a zgribulit în aşteptarea nesfârşitelor ploi de toamnă, aşa-ziselor ploi ciobăneşti. Săracă în ape subterane, în ape curgătoare, Câmpia Sorocii se ţinea mai mult cu umezeala ploilor de toamnă şi, fireşte, cu zăpada iernilor.

Iată însă că toamna trece, se apropie postul Crăciunului, iară cerul, cum a stat toată vara, spălăcit, pustiu, ars de soare, aşa şi stă. De cele nesfârşite ploi de toamnă, pe care le aştepta toată lumea, nici pomeneală. Încă un an de secetă – asta ar fi fost prea din cale-afară, Mai aşteptăm oleacă. Poate, poate, poate…

Şi, când colo, cade o noutate ca un trăsnet, de-a rămas câmpia crucită. Ce e drept, o noutate cam caraghioasă, dar oamenilor nu le prea venea a râde. Cică o fi început a se usca pelinul pe hăţuri. Dumnezeule, se tot întreba mult încercata ţărănime – s-o mai auzit cândva aşa ceva? Se poate usca pelinul?!

Creştea de când hăul peste tot. Atâta pelinăraie, încât mulţi erau înclinaţi a crede că renumitul cântec al oamenilor sărmani – pelin beau, pelin mănânc, pe pelin sara mă culc – se poate să fi apărut pentru prima oară chiar în Câmpia Sorocii. Din tot ce creştea aiurea, pelinul era plantă cea mai vivace, cea mai obraznică, se înmulţea într-o volniţă totală pe haturi, pe la poalele pădurilor, prin râpe şi pământuri sterpe.

Creştea în pâlcuri, tufe dese, şi pe la sfârşitul lui mai, când dădea în floare şi venea o boare de vânt, câmpia era numai mirozną dulce-amăruie. Copiilor trimişi cu vacile li se dădea de grijă să fie cu ochii în patru, nu cumva Joiana să ciupească un vârf de pelin – laptele se face amar cum nu se mai poate…

Şi, totuşi, ţărancele, când se întorceau sară de la câmp, luau cu ele o ramură, două de pelin. Făceau din el mături, îl puneau pe jos să scoată puricii din casă, îl uscau

pentru că era bun de leac, ei şi apoi o picătură de pelin într-un butoiaş cu tulburel, transformă vinul obişnuit în vin de mănăstire, vin de zile mari.

Primăvara şi toamna, când ajungeau cu aratul pe la haturi, plugarii scăpau pe ici, colo câte-o tufă. Le-o fi plăcând dârzenia celuia pe care nimeni nu-l samănă, nu-l prăşeşte, dar care creşte peste tot. Le-o fi plăcând setea de viaţă a pelinului – zace la pământ cu rădăcinile la sosire, scoase de plug, se ţine de hăţ doar cu un fir de mustăcioară, dar e verde, freamătă în bătaia vântului şi nu că aşa, dar dă în floare când îi vine vremea. Şi tot aţă şi stă, se ţine şi se ţine, mândru şi verde, până îl răzmoaie ploile, până îl doboară frigurile…

Amu însă, ce năpastă o fi dat peste dânsul, că pe la mijlocul toamnei s-a veştezit, s-a pleoştit, a început a se usca. Era ceva nemaipomenit, pentru că zilele se mai ţineau calde, oamenii se bucurau de această toamnă lungă – mai rămânea pe ici, colo de arăt, de semănat, de cărat. Dară, oameni buni! Pelinul!

E un semn rău, ziceau bătrânii. Cum apare pericol de moarte, şobolanii fug de pe corabie, iară veşnicul pribeag al câmpiei, pelinul, începe a se usca. Ne părăseşte veşnicul nostru stegar, cel care ţine frunza verde de la omăt până la omăt, cel care nu se lasă, nu cedează în niciun caz, pentru nimic în lume. Amărâtul de pelin, pe care îl scoţi cu plugul, îl smulgi, îl tai cu sapa, iar el tot creşte şi creşte, de parcă toate au fost în glumă şi viaţa nu ar fi decât un joc – voi faceţi aşa, da noi ne ţinem de a noastră. Pelinul, care a trecut printr-atâtea şi-a scăpat, pelinul, fratele, cântecul, soarta noastră a tuturor a! Şi când colo – se usucă!

Nu rodise griul vara ceea, dar oamenii şi-au zis – lasă, ieşim din iarnă cu păpuşoi. A fost însă o secetă mare, s-a uscat şi păpuşoiul, iar puţinul pe care l-au cules, au fost obligaţi să-l predea la stat până la ultimul grăunte. Lumea însă nu cădea în disperare – lasă, mai cu cartofi, mai cu fasole, vom ieşi cumva din iarnă. N-au avut ce strânge nici acolo unde au pus cartofi, nici acolo unde plivise fasolea. A

ars totul de secetă, dar oamenii nu se lăsau pradă deznădejdii – las, ne vom duce pe la neamuri prin alte sate, unde a rodit mai bine, vom scoate covorul nevestei la iarmaroc…

S-a uscat însă pelinul pe haturi, şi asta era culmea. Celelalte griji – războiul, bandele de prin păduri, *postavka*, *spiscele* – toate au rămas în urmă, pentru că peste Câmpia Sorocii s-a abătut una din cele mai mari nenorociri – se usucă pelinul.

Pământurile mor greu. Mor bulgăre cu bulgăre, sământă cu sământă, mor deal după deal, vale după vale, dar, totuşi, mor, şi Câmpia Sorocii, după două veri fierbinţi, rămasă fără umbră de nor, fără strop de ploaie, în cele din urmă, a prins a se stinge. Murea încet, destoinic, dar murea, şi numai roua ce se lăsa în faptul zorilor peste văile spuzite de arsură, îi amâna sfârşitul de azi pe mâne.

Blestemul secetei a fost mare şi greu. Au secat apele, au ars imaşurile, s-au posomorât pădurile. Pământurile oamenilor zăceau aşa cum le-a prins seceta – nesemănate, neprăşite, nerodite, iar bucăţica de pământ, care n-a vrut cu niciun preţ să-şi primească soarta, a căzut până la urmă, iar puţinul care a fost din răsputeri semănat, prăşit, dat în floare, a ars şi el.

Satele câmpiei, dosite pe după deluşoare, împărtăşeau cinstit soarta pământurilor din împrejurimi. Nu mai fumegă acoperişurile, nu mai luminează în amurg ferestrele. Nici cânii nu mai bat, nici cucoşii nu mai cântă, iar casele oamenilor, îmbătrânite cu încă o mare durere, picură în pragul unui somn de veci.

Şi, totuşi, vina cea oropsită şi îndărătnică de ţăran se mai zbătea, ascuns, pe undeva, în zori de zi scârţâia ici, colo câte-o uşă şi cei puţini, scăpaţi ca prin minune, ieşeau de prin case, se aşezau osteniţi pe prispe şi se încălzeau la soare. Şedeau tăcuţi, fiecare pe prispă lui, şi urmăreau zile întregi cerul sterp, pârjolit şi el de atâta căldură.

Umflaţi de foame şi sluţiţi, încât abia se mai cunoşteau ei înde ei, oamenii şedeau cuminţi şi niciun

gând, nicio umbră de durere nu mai flutura pe frunţile lor necăjite. Nu mai aveau putere. Nici pentru a se bucura, nici pentru a se amărî nu mai aveau putere, dar şedeau şi urmăreau cerul, pentru că erau plugari şi aşa apucaseră din bătrâni – când vin vremuri grele, te aşezi pe prispă şi ridici privirea către cer.

Zadarnice însă erau toate – arşiţa mai ţinea încă, şi cerul, chiar de căpăta sămânţă de nor, erau nişte nouraş mici, uşurei ca pleava, şi vântul făcea a se juca cu dânşii – ba îi adună grămada, ba îi ascunde pe după zări, şi iar îi scoate nici că mai ştii de pe unde pentru a-i mai vântura o dată.

Satele câmpiei, acele văi pline mai nu demult cu case albe, cu drumuri vechi, cu grădini frumoase, acum, decăzute şi sărăcite, picurau la soare. Furtuna pustiirii a trecut peste ele, lăsându-le de plânsul lumii. Nici tu garduri, nici tu portiţe, nici gospodari, nici gospodine. Fântânile tac ziua întreagă, seceta a coborât în adâncuri, abia în zori mai poţi scoate o jumătate de căldare de apă tulbure.

O linişte grea, posomorâtă, dospeşte cu săptămânile peste bătrânile noastre sate. Oameni au rămas puţini, dar şi cei care au supravieţuit de bine, de rău, umblă abătuţi, veşteziţi, săraci cu duhul. Slăbiţi cum nu se mai poate, cu ochii fugiţi în fundul capului, păreau nişte vedenii venite de pe lumea cealaltă, dar nici cele pe care le vedeau pe această lume nu-i bucura. Îmbrăcaţi în haine de strânsură, cumpărate la *talciok*, botezaţi de cârmiuire cu numele comun de distrofici, repartizaţi în câteva grupe, ei se furişau ca nişte vedenii pe uliţele satului, căutând să nu se întâlnească unul cu altul, fiindu-le ruşine de jalea în care au ajuns.

Bărbaţii satului veneau încet, în loc de bineţe îşi făceau unul altuia semn cu capul, căci li se stinsese glasurile. Când cereau, totuşi, să spună ceva, merişorul gâtului ba urcă, ba scapătă napoi, încât pare că bietul om se căzneşte să înghită ceva şi nu poate, Treceau prin

mijlocul satului invalizi în cârje cu meda-lie noi-nouţe „3 a *G3 simue Bepţiunea*”, treceau foştii ostaşi ai lui Antonescu, eliberaţi de prin lagăre, treceau văduve de război şi văduve rămase acum pe vremea foamei, treceau copii gata să se prindă de mâna oricui, doar – doar îi vor duce undeva.

Colindau drumurile satului fără nicio treabă, umblau abia târându-şi picioarele umflate în urma lor, umblau însă, căci umbra bătrânei cu coasa îi aştepta la poartă. Străvechuil instinct al supravieţuirii le insufla, că dacă vor să scape, să-şi schimbe într-una locul, aşa încât baba ceea zăludă să-i caute, să-i caute, şi să nu le mai poată da de urmă.

Pe la o amiază distroficii din primele două grupe se adunau în ograda sovietului sătesc, unde se organizase, spre sfârşitul foamei, o cantină de stat. Se dădea supă de fasole, câte două polonice de distrofic, dar numai după ce ar fi înghiţit o lingură de untură de peşte.

Vrând-nevrând, sărmanii oameni veneau lângă butoiul de metal, plin cu un fel de pastă gălbuie şi pus în mijlocul ogrăzii să fie la îndemâna tuturor. Era greţoasă şi puţea nemaipomenit untura ceea, dar felcerul stătea alături şi făcea semne pe listă în dreptul fiecărui distrofic. Cine înghite untura, primeşte supă, nu înghiţim – nu primim.

Răbdarea oamenilor amintea de răbdarea sfinţilormucenici. După ce înghiţeau untura, făceau coadă la ferestruica prin care răzbătea una din cele mai mari minuni ale vieţii, ce se numea pe atunci supa de fasole. Dar fasolea, după cum se ştie, fierbe greu, îndelung, chinuitor. Cum supa era gata, ferestruica se deschidea, capii de familie întindeau ulcele luate de acasă, numărau împreună cu bucătarul polonicele, pentru el şi pentru cei de acasă care nici să se ridice nu mai puteau.

Cu supa primită, leşinând pe mică, pe ceas de atâta foame, oamenii se aşezau jos, în ograda sovietului sătesc. Rosteau în surdină, mai mult pentru Dumnezeu decât

pentru lume:

— O gură, două, să ne întărim, ca să putem duce acasă… Duceau usna ulcelei la gură şi cum dădeau de acea mare minune a vieţii, nu se mai puteau opri. După care, ruşinaţi în faţa lumii, că nici de data asta nu au putut duce nevestei, copiilor, partea ce li se cuvenea, se ridicau şi porneau încet spre casă cu capul plecat, cu ochii în pământ.

* * *

A doua zi, cum răsărea soarele, iară apăreau pe prispe, cercetând înălţimile albastre ale veşniciei. Cerul rămânea ultima lor speranţă, şi oamenii urmăreau cerul. Ştiau, fireşte, că totul e schimbător pe această lume, odată şi odată acest mare blestem o să treacă.

Ploaia. Acolo se adunau rugăciunile tuturor a, acolo erau visele tuturora. Doamne, când te vei întoarce cu faţa către noi? Măcar cât de cât, măcar o bură… Atâta amar de lume, atâta amar de vreme s-a tot rugat pentru o bură de ploaie, încât acum nici nu le mai venea a crede că s-ar putea întâmpla o asemenea mare minune. Erau însă creştini, se rugau şi aşteptau tăcuţi, răbdători, neputincioşi ca nişte copii.

Darnic cu cei mici, norocul, în cele din urmă, şi-a adus aminte de dânşii. Într-un amurg, au început a roti stoluri de ciori peste câmpie. Zburau pe jos, cârâiau de-a valma, iar în urma lor vântul a şi prins a aduna puzderie de nouraş.

I-a tot aşezat straturi, punându-i la dospit, apoi peste noapte a căzut prima ploiţă de după secetă. A fost o ploiţă scurtă, a trecut de-a lungul Nistrului abia muşcând o margine de câmpie şi, cum a întors-o spre Bălţi, s-a şi potolit, dar pământul, răcorit, a început a răspândi mirozna grea de ploaie nouă, şi abia după aceea au pornit ploile adevărate.

Acum ele dădeau des prin câmpie. Se repezeau într-

un miez de noapte, colindau largul pământurilor şi fugeau în zori, grăbite, lăsând pământul tot atât de însetat cum îl găsiseră, iar ţăranii, când se sculau, se căzneau să ghicească – plouase noaptea trecută sau li s-o fi năzărit prin somn? Plouase de bună seamă că, uite, se mai ţine umezeală pe coajă de salcâm!

Alteori ploile cădeau ziua pe la o amiază, spre bucuria prăşitorilor ce ameţiseră a tot da cu sapa prin bulgării tari ca piatra. Bucuroşi, ei se întorceau spre sate uzi leoarcă, veneau veseli şi se tot rugau să plouă, să toarne bine. Ruga le era primită, şi ploaia turna din belşug până la asfinţitul soarelui. În amurg se frământa o vreme, ba se potoleşte, ba nu prea, iar odată cu întunericul începea din nou a răpăi prin băltoacele de la răscruci.

Se mai repezeau, în miez de vară, ploi cu furtună. Veneau în puterea nopţii, anunţându-şi de departe năravul, veneau vuind şi trăsnind, fulgere albe fărâmiţau întunericul în fel şi chip, tunetul răscolea văile, gonind ploaia din urmă, iar în zori, când se trecea urgia, pe cer rămâneau nouri înalţi şi grei ca nişte munţi. Stăteau munţii ceia nemişcaţi cu săptămânile; pe la o amiază scăpăta soarele pe-o clipă de după crestele lor, dar în aceeaşi clipă era acoperit din nou.

Ploile şi răcoarea erau adevăratele minuni cereşti. Pământurile câmpiei începeau să-şi revină. Ploile au răzmuiat ţărâna, umplând crăpăturile ce spintecaseră, ca nişte şopârle drumurile, imaşurile, semănăturile.

Apoi iar a mai plouat şi crăpăturile, pe jumătate tămăduite, au început a se face otova cu pământurile din împrejurimi. Peste văile arse până în adâncuri se aşterneau ploile rând pe rând, şi chiar de arsese iarba cu tot cu floare, cu sămânţă, cu rădăcină cu tot, după multe şi bogate ploi a prins să răsară ici, colo câte-un firicel de iarbă. Se pleca spre un frate de-al lui, răsărit mult prea departe pentru a-i fi neam, dar erau verzi amândoi, aveau sol, soare, umezeală şi încă peste o vară imaşurile au început a se încinge cu verdeaţă.

Mai greu prindeau viaţă pământurile roditoare. Seceta a ars tot ce poate prii omului, buruiana însă, marele duşman al pământurilor roditoare, ştie a-şi păstra sămânţă şi după prima ploiţă, paragină, ştirul, volbura, tot ce creşte nesemănat, a acoperit ţarina palmă cu palmă.

„Amu, îşi ziceau ţăranii în mintea lor, bun lucru ar fi să vii cu plugul peste buruienăraia asta, cât n-a dat ea încă în floare. O răstorni, arunci peste brazde un pumn-doi de grăunţe, o fugă de boroană peste ele şi proslăvit fie numele Celui de Sus!”

Proslăvit însă numele Celui de Sus nu avea de unde fi, pentru că nici tu pluguri, nici tu cai, nici tu sămânţă. Plugurile zăceau pe după case ruginite, stricate, iar singurul om ce ştia a le doftori – fierarul satului – murise de foame. Cele câteva gloabe, rămase mai mult prin răbdarea lor de vită, aşteptau prin grajduri să vină oamenii, să le ridice cu frânghiile, cât despre sămânţă, cum au dus-o toamna la gară de-au predat-o statului, acolo a şi iernat.

Asta era durerea cea mare a ţăranilor, dar era periculos să aduci vorba de ceea ce îi durea. La marginea gării se înălţau grămezi înalte cât stâlpul de telegraf şi lungi cât ar fi ţinut un loc de casă. Stăteau păpuşoii ceia turnaţi jos, pe pământul gol, şi erau acolo de toată mâna – ciocălăi lungi şi subţiri, ciocălăi albi, galbeni, tărcatei, feluriţi, cum felurite erau satele câmpiei.

Aduşi în pragul foamei şi descărcaţi aici sub titlul de *postavkă*, adică datorie obligatorie a ţărănimii faţă de stat, acum erau proprietatea statului. Erau păziţi de strâjnici înarmaţi, care pentru un singur ciocălău deschideau foc. Ce e drept, oamenii nici nu e prea repezeau. Şi nu de frica armelor. După ce au stat descoperiţi o iarnă întreagă, păpuşoii s-au aprins înăuntrul lor şi nu mai erau buni nici pentru masă, nici pentru semănat.

Pământurile însă aşteptau. Statul, care toamna măturase podurile la ţărani, trebuia să întreprindă ceva, ca să nu rămână pământurile ţelină, şi iată că în primăvară,

când se trecuse vremea semănatului, sovietele săteşti au început a da sămânţă la oameni. Se dădea un fel de păpuşoi cu grăuntele măşcat cât dintele de cal, şi chiar aşa li se şi zicea păpuşoilor celora: *konskii zub*. Erau aduşi cu trenurile hăt de departe, au venit gata dezghiocaţi, în saci speciali, stropiţi cu chimicale.

Se spunea că au fost stropiţi de către agronomi ca să ţină la secetă, dar, totodată, li se dădea oamenilor de grijă să nu cumva să se atingă de sămânţa primită. Prafurile celea, se spunea, sunt un fel de otravă şi vor muri cu toţii ca muştele. Trecuţi prin cei doi ani de foamete, oamenii nu se mai temeau de nimic. Cum ajungeau acasă cu sămânţa primită, o şi împărţeau în două. O bună jumătate o spălau, o uscau la soare, o duceau la râşniţă, înjghebau o fiertură şi abia pe urmă porneau cu cealaltă jumătate la deal.

Veneau încet – mai mult se odihneau decât să meargă, şi abia pe la amiază ajungeau la hectarele lor. Sădeau păpuşoii ca pe cartofi – în cuiburi, cu sapa. Fac un cuib, scapă o sămânţă, o acoperă, alături mai fac un cuib.

Ameţeau de căldură, de foame, de osteneală, şi rândurile făcute de ei ba urcau ameţite la deal, ba coborau şovăind la vale, dar oamenii nu lăsau sapă din mină, căci roada acelor boabe era singura lor nădejde. Se ţineau morţiş de dânsa şi munceau. Aruncau sămânţa într-un noroc, căci pământul era nearat, neboronit, dar veneau ploi peste ploi şi păpuşoiul răsărea, se sălta din umbra buruienilor.

După care au început a se abate şi zile mai senine, La început veneau câte trei în fiece lună, Pentru fiecare zece zile sătenii se adunau în jurul magazinelor şi primeau un ajutor numit *sudă* – câte două-trei kilograme de făină de soia pe cap de locuitor. Nu era mare bucurie; dar de foame nu se mai murea.

Pe urmă au căzut ploile cele mari, ploile calde, roditoare, şi pădurile, livezile, grădinile, cu ce-au avut, cu ce-au putut, au alergat în întâmpinarea sărmanilor oameni. Potoleau un rând de pofte şi trezeau altele. Câte-un fir,

câte-un bob, câte-o muşcătură – până a venit vremea păpuşoilor, iar moldoveanul, cum ajunge la păpuşoi, îşi face cruce c-a scăpat.

Şi chiar scăpase. Mai întâi păpuşoi fierţi, apoi păpuşoi copţi, iar pe la mijlocul toamnei au prins glas râşniţele, şi, odată cu aprinsul luminilor, gospodinele, cum se obişnuia de când lumea, răsturnau pe măsuţa joasă o mămăliguţă fierbinte. Se adunau toţi ai casei în jurul ei şi o mângâiau cu privirile, îi sugeau cu vârful nasului boarea, apoi cinau şi se culcau grăbiţi, să nu li se facă iarăşi foame.

Somnul însă le era tulbure. Visau mereu turte verzui de lobodă – „plăcintele” ce-au dus la groapă sate întregi. Îngroziţi de gustul lor sec şi lânced, oamenii se trezeau, bâjbâiau prin cotruţă de n-a mai rămas vreo fărâmătură, ca să-şi împrospăteze gustul pinii adevărate, dar de la cină n-a rămas nimic, şi, deci, hai iar la culcare.

Plouă, însă ploua întruna, iar când rătăcea câte-o dimineaţă senină între două ploi, apa iazurilor începea a se desface în cercuri şi cei ce se născuseră a fi pescari, jurau că au văzut cum a lucit la soare pentru o clipă coada ceea de peşte.

Pământurile abureau a roadă şi tot înverzeau, tot dădeau în floare. Câmpia, dintr-un capăt în altul, era numai foşnet, numai spumă verde, şi puţinele vaci, scoase din foame cu ocoloţi rupţi de pe acoperişul casei, se întorceau serile sătule, cu ugerul plin.

Copacii de prin livezi, scăpaţi de topoarele sălbătăcite de foame şi frig, acum îşi rumeneau poamele la soare. Prin păduri se coceau căpşunele, cireşele negre, alunul îşi scutura floarea, iar de sus ploua, ploua întruna, şi aceste ploi erau singurele în stare să mângâie, să ogoiască, să reîntoarcă la viaţă sufletul zbuciumat de ţăran.

Cam peste un an, în ogrăzile oamenilor a început a înverzi sârjoaca, Era puţină – să tot stai să-i numeri spicele, dar avea pământ bun la rădăcină, avea ploi la vreme şi a crescut cu spicul plin, cu bobul greu, iar în vara

următoare de acum jumătate din ogrăzile oamenilor erau numai grâu şi secară.

Anul s-a nimerit bun şi pâniea de-abia secerată a fost îmblătită şi semănată în câmp, la largul ei. A răsărit un grâu de toată frumuseţea şi acesta a fost marele noroc al oamenilor, pentru că grâul în câmpie nu este doar pâinea cea de toate zilele.

Odată cu grâul se aduna prin sate şi firea neamului, credinţa, obiceiurile din bătrâni. De la colacii mari şi rumeni, ce vin să mulţumească colindătorilor ori să-i pomenească pe cei răposaţi, şi până la micii hulubaş, pe care gospodinele îi coc în pripă la para focului, pentru ca să ştie odraslele câtă dragoste li se poartă. – toate felurile acestea de viaţă, dospite cu mii de ani în urmă, aveau să se întoarcă odată cu grâul.

Abia acum greul cel mare părea să fi trecut. Ţăranii au întors pământului rostul lui de altă dată, şi împreună cu ieşirea semănătorilor în câmp, a început şi viaţa oamenilor a se întoarce în albiile sale. Foametea luase sfârşit. Care a murit – fie-i ţărna uşoară; cine-a scăpat – norocul lui… Aşa e viaţa.

Şi oamenii, încetul cu încetul, îşi reveneau. Se înseninau frunţile, se întorceau cine ştie de pe unde vorbele jucăuşe. La început glumele veneau palide, slăbite şi ele, dar pe urmă s-au tot înfiripat, până a răzbit un drăcuşor de şaisprezece ani şi într-o sară, a umplut valea satului cu clinchet curat de clopoţel.

După glume au venit supărările, căci nu fiecare ştie şaga, şi iată un voinic de două şchioape, supărat foc, s-a repezit cu pumnii la marele său duşman – un vecin de sama lui. După supărări au venit împăcările, şi iată că prin sat a pornit zvon cum că un suflet singurel şi înstrăinat cum nu se mai poate, mai-mai e gata să-şi lege viaţa cu un alt suflet, tot atât de singurel, tot atât de înstrăinat.

Apoi iată că într-o clipă amiază, Tincuţa lui Onache se întorcea de la pădure, ducând pe umeri o cogemite legătură.

— Ce duci acolo, Tincuţă?
— Floare de pelin.
— O fi dat în floare?!
— Ei! îi plină valea, te înnăduşă, nu alta…
Se întorcea străvechiul stăpân al acestor meleaguri.
Câmpia Sorocii îşi revenea în albiile sale.

Capitolul III
VIŢA-DE-VIE

Vremurile de apoi păreau depăşite, trecute de bine, de rău, dar prin anul cincizeci, de-acum după ce se înfiinţaseră colhozurile, după ce tractoarele au desfundat pământurile împărăginite şi se lega roadă ca în anii cei buni, deodată, oarecum pe neaşteptate, au început din nou să apară prin sate şervete albe de in prinse în streaşina casei, deasupra pragului.

Iar a început să moară lumea. Se stingeau cei secătuiţi peste măsură, istoviţi aşa, încât hrana nu-i mai putea reface. Erau oameni osândiţi, şi ei bănuiau, pesemne, ce-i aşteaptă. Umblau posomorâţi, tăcuţi, departe de cele ce se petreceau în jurul lor. Veneau încet, unul câte unul, şi li se schimbau acum, înainte de moarte, şi vorba, şi mersul, şi cătătura.

Mai ales, mureau femeile. Atunci, în anii grei, fiind veşnic gonite de grija casei, rupând de la gură ca să-şi scape copiii de moarte, ele, înfierbântate de instinctul maternităţii, se ţineau mai bine că bărbaţii. Acum însă au început să cadă. Se îmbolnăveau dintr-o nimica toată, nici nu dovedeau să se vaiete, nici să-şi ia iertăciune, şi mureau, şi erau duse la marginea satului şi înmormântate într-o arătură, căci pe vremea foametei cimitirele ieşiseră cu mult peste hotarele lor.

Astfel se şi rânduiau toate: ba mai vine o ploaie, ba se mai zisefe un zvon, ba mai moare un suflet, şi iată că a venit sorocul, i-a sosit ceasul şi Tincuţei lui Onache Cărăbuş. Femeie harnică şi binevoitoare, ea se despărţea

de viaţa satului cu aceiaşi paşi uşori, nesimţiţi, ce o purtau atâţia ani în zorii silei. Se ducea în aceleaşi hăinuţe vechi şi ponosite pe care nici ochiul să le culeagă, nici sufletul să le ţină minte. Se ducea micuţă şi tăcută, cu supuşenia unui copil trimis cu poruncă; el tot vine fuguţa, şi nici să-i treacă prin cap că ar putea zăbovi pe undeva.

Ciutura, zăpăcită de toate prin câte i-a fost dat să treacă, o petrecea ostenită şi oarecum nedumerită. Mai ales, nedumerită era, căci atunci, în ziua ceea de primăvară, când Tincuţa, urcată pe-o scărişoară să ungă sub streşinile casei, a leşinat, Ciutura n-a găsit nimic mai cu cale decât să se mire: da ce-o fi căzut cărăbuşoaia, că doar nu se suise la cer?! Pe urmă, când Nuţa a început a alerga de câte zece ori pe zi la părinţi şi se întorcea cu ochii plânşi, Ciutura a rămas, de asemenea, nedumerită: stau, soro, una e să cazi colo de pe o scăricică şi alta e să mori!

Cam la o săptămână Tincuţa şi-a revenit şi, robace din fire, a ieşit în grădină să plivească nişte straturi, în urma cărei plivituri satul iar s-a mirat: dacă e sănătoasă baba, ce-o mai face pe nebuna?! Apoi, într-o miercuri după-amiază, când clopotele satului au prins a răspândi peste dealuri trista veste că încă o ţărancă s-a stins din viaţă şi acum numai Dumnezeu îi este judecător, Ciutura cu adevărat a fost uimită: ce naiba, îşi bate joc de sat Tincuţa ceea a lui Onache?!

Înmormântarea se pregătea cu aceeaşi grabă şi înfrigurare, cum se pun ele la cale de când e lumea. Parcă au fost până mai nu demult de toate câte puţin, dar când s-au pomenit cu mortul pe laiţă – nici bani în buzunar, nici făină în sac, nici pânză pentru punţi, nici băsmăluţe pentru prapore.

Mircea alerga ca o furnică – ba e la moară, ba se repede la iarmaroc, ba colindă satele vecine, căutând preot. Părintele din Salcia avea trei morţi la rând şi putea să vină abia duminică după-amiază, drept care satul nu ştia nici când, nici cine o s-o îngroape.

După multe săptămâni ploioase se aşezase vreme frumoasă şi tocmai vremea ceea frumoasă a şi fost marele nenoroc al răposatei. Buruiana înăbuşea semănăturile, oamenii pândeau fiece crâmpei de vreme bună, ca să iasă la prăşit, şi în vinerea când sicriul vopsit cu sineală a fost dus la groapă, de-abia s-au adunat vreo zece babe s-o petreacă până la locul cel de veci.

La praznic însă au venit numai jumătate din ele, căci, secătuite cum erau, bătrânele nu ţineau la drum. Scaune slobode în jurul mesei au fost şi la praznicul de trei şi la cel de nouă zile, căci, ziceau ciuturencele, trebuie să n-ai pic de obraz, pentru ca, după ce n-ai fost la înmormântare, să vii la praznic.

Şi au trecut zile, zile multe. Tincuţa se tot ducea din viaţa ciuturenilor, se stingea în inima satului chipul ei ostenit, ce zâmbea cu dragoste şi înţelegere pentru fiecare. A fost un om, acum nu mai este. Zidit din acelaşi lut ca şi semenii săi, a trăit o viaţă, şi-a băut paharul sorţii, după care a coborât înapoi în împărăţia lutului, şi locul ce l-a avut sub acest soare s-a lăsat uşor supt de deşerturi, de parcă toţi anii cât a trăit, însăşi firea stătea la pândă, aşteptându-i sfârşitul, pentru a-şi reîntoarce fărâmătura din necuprinsele sale pustietăţi.

Se ducea Tincuţa, şi cele triste, pline de bunătate bineţe pe care le aducea ea Ciuturii în zori de zi, abia mai stăruiau în auzul vecinilor, iar necazurile şi grijile care au mâncat-o o viaţă întreagă, acum rar când răsăreau într-o vorbă dusă de două babe proaste. Ce să-i faci? Cei vii cu cei vii, morţii cu ale morţilor, şi în primăvara viitoare, când a fost să se facă praznicul de un an, Ciuturii nici să-i treacă prin cap, pentru ce umblă Onache cu capul descoperit de la casă la casă.

Abia s-au adunat o mână de oameni. Au venit din câmp tăcuţi şi osteniţi, cu şiroaie de sudoare pe umerii obrajilor colbăiţi. S-au lăsat aşezaţi la masă după multă rugăminte şi închinăciune, căci erau grăbiţi, aveau norme. Au cinstit câte un pahar de vin, au vorbit despre secetă şi

roadă, despre furturile din colhozurile vecine şi cele din colhozul lor.

Onache, căutând să fie toată lumea mulţumită, susţinea orice capăt de vorbă. Aprobă furatul, când cereau mesenii să fie aprobat, îl condamna, dacă se înclina spre condamnare, iar după ce a petrecut lumea până la poartă, s-a întors şi a oftat uşurat, de parcă i s-ar fi luat o piatră de pe inimă.

— Slavă Domnului, c-am fost sănătos ş-am pomenit-o la un an. Încolo, cine ştie cât mi-o mai rămas şi mie pe lumea asta…

Nuţa, ajutată de încă două femei, spăla blidele. Badea Onache s-a uitat la ele lung, iscoditor, căci muierilor la petreceri le umblă ochii ca la helgii, iar el voia să afte cât de reuşită a fost pomenirea Tincuţei.

Spre marea lui mirare, nici Nuţa, nici cele două femei nu au susţinut tema propusă de Onache pentru discuţie. Nici măcar nu şi-au ciulit urechea la vorbele lui, de parcă n-ar fi fost aici într-o casă.

„Hei, măi, bine că le mai strânge Dumnezeu pe câte una. Îs ţâfnoase şi răsfăţate cum nu se mai află…”

Acest gând al lui badea Onache, adunat într-o anumită cătătură, a fost răspunsul lui la tăcerea celor trei femei, dar ele nici de data asta n-au reacţionat. Păreau că nici nu mai sunt de faţă. Se întorsese la ale lor şi numai mâinile le-au mai zăbovit o vreme, să mântuie de spălat blidele după praznic.

Oftau, luate cu lucrul, toate trei. Se gândeau, pesemne, la anii de război, la anii de foamete, la marea nedreptate a sorţii femeieşti, căci mai toate ajungeau până la urmă a fi înmormântate de bărbaţii lor.

Frumuşele la şaisprezece, împresurate de copii la douăzeci şi cinci, răcite la călcatul lutului în floarea tinereţii, spetite de muncă grea la patruzeci, ciuturencele nici nu mureau în înţelesul propriu al cuvântului, ci se stingeau ori, cum îşi ziceau ele însele, „se treceau”. Nu se plângeau, căci era un necaz prea vechi, ca să se mai

plângă. Aşa şi-au trăit viaţa şi mama, şi bunica, şi străbunica.

Într-un fel însă le durea pe toate, şi atunci când se adunau să petreacă la cimitir pe vreuna ori veneau s-o pomenească după înmormântare, un început de ropot, un mugure de răzvrătire părea să încolţească în sufletele lor. Mugurul nu slobozea însă frunze, pentru că din vremi străbune femeia a fost şi rămâne umbra bărbatului său.

Cum praznicul sau înmormântarea trecea, ele se risipeau pe la case, pe la copii, şi iar păreau a se împăca cu toate. Pe-o vreme, fireşte. Până iară o prindea un leşin pe vreuna, până iarăţiungea a fi plânsa de vechiul clopot al satului, până iară se adunau toate să mănânce colac cald la praznicul ei.

Acum venise rândul Tincuţei. Nu împlinise nici cincizeci de ani, nu depănase nici jumătate din ghemul ce i se dăduse, şi iată să a lăsat totul baltă şi acum se cernea încet pe altă lume. Era atât de pripită, atât de nedreaptă plecarea ei, încât, cu toată cuminţenia, cu toată ruşinea, chipul Tincuţei părea a se ruga consătenilor dacă se poate, s-o mai ţină satul minte, măcar cât de cât, să tvo uite chiar aşa deodată.

Dar, care, ce, de unde? Ciutura de atâţia ani umblă cu creştetul descoperit, de la o înmormântare la alta. Printre cei duşi pe umerii ei la groapă erau atâţia tinerei şi frumuşei – vlăstare fragede ce nici măcar n-au apucat să guste viaţa din plin. Ciutura, cutremurată, le făgăduia tuturor a să-i ţină minte în vecii vecilor. Făgăduia, pentru că o durea, dar de uitat îi uită, pentru că, istovită de foame, de unde să ieie ea atâta bărbăţie, atâta putere, atâta ţinere de minte?!

Ciutura a trecut-o şi pe Tincuţa în lumea celor uitate, iar cele puţine lucruri rămase de la dânsa şi care puteau mărturisi despre stăpâna sa, au început a se pierde şi ele. Fotografia gălbuie, cu colţurile găurite de pioneze, singura ce-i mai păstra chipul, a fost furată din casă.

Vorba e că atunci demult, când ajunsese fotograful

până la Ciutura, tocmai era nuntă în mahala şi o mulţime de prostănaci, veniţi să caşte gura la nuntă, neavând ce face, s-au strecurat prin grădini, ca să nimerească şi ei, măcar de departe, în fotografia lui badea Onache. La început n-a fost nicio supărare. S-au băgat şi, Dumnezeu cu dânşii! Dar, din păcate, şi prostănacii, când le vine sorocul, îmbătrânesc, iar îmbătrânind, vor să se laude cum erau ei atunci când erau în putere.

Tot umblând după dovezi, şi-au amintit de nunta ceea, de fotograful ajuns în Ciutura şi au început a-i tot dă târcoale casei lui Onache Cărăbuş. Ba că treceau pe la om să-l vadă, ba pentru a-i cere un sfat, ba veneau de acum să-i mulţumească pentru sfatul cela, şi din patru fotografii, câte le-a avut, s-a ales numai cu una. Cât era Tincuţa, avea cine-o păzi. Acum au furat-o şi pe aceea.

Furca de tors, fusele şi cele câteva spate de ţesut s-au pierdut şi ele. Adică, mai întâi, badea Onache le adunase pe toate şi le-a dus la Nuţa, dar Nuţa, pesemne, uitase de acum a toarce. Şi nu era lucrusde mirare, căci torsul şi ţesutul, munca ceea grea şi migăloasă cu care Tincuţa ani la rând şi-a tot ţinut casă, acum nu mai avea nicio trecere. Femeile nu mai aveau unde semăna nici în nici cânepă, apoi, chiar de-ar fi avut, ce să se necăjească cu fusul şi cu stativele, când la magazin găseşti de toate?

Stativele, aduse de badea Onache, au stat o vreme la Nuţa în dimară, Pe urmă cineva le-a mutat după poieţică, iar de acolo s-au pierdut. Încălţările şi cele câteva perechi de îmbrobodit un, rămase de la nevastă, Onache le-a împărţit femeilor ce-au gri jit-o înainte de înmormântare, şi până la urmă singura împărăţie, ce-i mai rămânea credincioasă stăpânei sale, era casa.

Şi pragurile, şi prispele se mai mândreau cu hărnicia răposatei lor gospodine. Scăunaşul josuţ, şi vatră, şi piciorul hornului, cu mijlocul lustruit anume la locul de care se prindea ea de fiecare dată când se ridica de pe scăunaş. Blidarul cu tacâmurile rânduite aşa cum găsea ea că va fi mai bine, ceasornicul de deasupra uşii, oprit de

mulţi ani la două fără un sfert, toate nimicurile iestea îi mai rămâneau credincioase, mai păstrând câte ceva din seninătatea sufletească a Tincuţei, căci toate fuseseră aduse, răsădite şi grijite de mâinile ei.

Dar – ce să-i faci?

Vremea aduce, vremea însă ştie să şi ducă. Se cojesc, după fiece ploaie, prispele unse cu lut, fierul rugineşte, lemnul se lasă mâncat de care. Se trecea şiragul zilelor, se ducea şi Tincuţa din viaţa satului, din sânul acelei lumi care a cunoscut-o şi ar fi putut spune copiilor săi cuvinte bune despre ea.

La un an şi ceva după înmormântare, nici vecinii, nici neamurile, nici cumătrele de altă dată nu-şi mai aduceau aminte de dânsa, şi în tot satul numai badea Onache umbla posomorât. N-avea cu cine se sfădi, n-avea cu cine se împăca, n-avea cine-i găti un borş la vreme, dar, cu toate iestea, obrazul lui, aşa plin de amărăciune cum era, se tot împlinea, se tot rotunjea, prindea sămânţă de rumeneală.

— Viţa-de-vie tot învie, ziceau ciuturenii, văzându-l cum merge el încet şi apăsat pe drumurile satului. Şi chiar că era a mirării. Crăpau de foame cu toţii, erau cu toţii la pământ, dar, ca să vezi! Un rând de neamuri îşi venea mai uşor în fire, alţii mai greu. Cărăbuşii s-au ridicat primii! Mă rog, viţa-de-vie!!

Lui Onache îi plăcea proverbul cu viţa-de-vie, când se atribuia neamului său, cu toate că mai putea fi ceva la mijloc…

„Da eu cred că m-o pus pe picioare hodina”, chibzuia el în sinea lui şi putea să fie un adevăr la mijloc, căci de cum rămăsese văduoi, scăpase la un somn adânc şi dulce ca în copilărie. Era şi firesc. O viaţă întreagă ţăranul umblă împovărat de necazuri. Le poartă aşa cum au năvălit – nefrământate, necugetate, pentru ei, a sta să le caute capătul, să vadă de unde pornesc şi până unde ajung, n-avea vreme.

Singurele ceasuri de tihnă veneau odată cu noaptea, când se aciuau satele, când se astâmpărau toţi ai casei.

Doar atunci bietul om, rămânând singur, dădea perna la o parte, îşi punea pumnii căpătâi şi tot potrivea în fel şi chip nevoile şade. Erau multe, erau grele şi, amărât că nu le mai poate da de capăt, aţipea pe la zori, dar vai de hodina ceea.

Acum Onache Cărăbuş, rămas pentru prima oară fără a duce grija altuia, s-a pomenit descătuşat şi de grijile celea mari, şi de cele mici. Aratul, semănatul, secerişul – toate le-a dat, împreună cu hectarele sale, colhozului. Încolo, parcă multe îi trebuie unui moşneag? Are casă, are păpuşoi hangani, semănaţi în grădină, are câteva cuiburi de cartofi, şi las că nu mai moare el de foame. De îmbrăcat, până una-alta, are, iar *trudozilele* celea trebuiau câştigate cu socoteală, căci fără dânsele e rău, dacă nici cu dânsele n-o s-o duci mai bine.

Descurcat din toate, badea Onache a scăpat la o hodină plină, la o hodină mai de cu sară până în zori, şi peste o vreme seminţele de voie bună iar au început a da pe la el. Voia bună, la rândul ei, se cerea scoasă în lume, şi iată că Onache a prins a ieşi serile prin sat. Trecea mândru, tuns şi bărbierit, purtând haină curată, de parcă toată viaţa ar fi căutat briciul, peria pentru haine, dar Tincuţa i le ascundea, şi tocmai acum, rămas văduoi, a ajuns să umble aşa cum îi plăcea lui să fie.

— Hai noroc, cumătriţă dragă! Ce mai faci?

A cărat şi el, împreună cu alţii, borhot, o putoare scoasă din gropile fabricilor de zahăr de lângă Stanislav. A făcut şi el, împreună cu alţii, mămăligă din ghindă râşnită, a prăjit miez de beţe de răsăritä, chiar se spunea într-o vreme că umblă umflat, dar cum a scăpat la primele ploi, badea Onache a şi început a-şi reveni. Părea chiar că foametea l-a învăţat lucruri pe care el nu le ştiuse până atunci şi învăţăturile celea, dobândite de el acum, la bătrâneţe, îl făceau ager, îndemânatic, gospodăros.

Viţa-de-vie, ce mai vorbă lungă…

Iar într-o primăvară, ce i-o fi venit, s-a apucat să prefacă în casă. A stricat cuptorul şi soba, a făcut în locul

lor altele, împerechindu-le altminteri decât au fost; a podit faţa casei cu setnduri.

să nu răcească atunci când coboară dimineaţa din pat, iar ceasornicul, oprit la două fără un sfert cu zece ani în urmă, a fost coborât de deasupra uşii, şters de praf şi pus între cele două ferestre, unde se încrucişa lumina şi se vedea mai bine cât e ora.

Era un lucru nemaipomenit – o viaţă întreagă a căsnicit cu Tincuţa, a lăsat-o să tot înghită fum, ştiind bine că, mutând altfel cuptorul şi soba, cahla va trage mai ca lumea. O viaţă lungă a tot ascultat cum se plânge ea de răceală, dar nici măcar n-a adus vorba de podele aşternute cu scânduri, şi mulţi ani a lăsat-o să urce pe scaun, să şteargă colbul de pe un ceasornic ce putea fi uşor mutat la un loc mai la îndemână.

Ciutura stătea pe gânduri. În alte vremuri s-ar fi lăsat zguduită de o asemenea făţărnicie, ar fi ridicat o lume împotriva lui Onache, dar, după doi ani de foamete, satul a început a cugeta mai altfel. Acum cinstea n-avea cine ştie ce trecere, acum puterea era ce era. Ciutura tocmai căuta putere şi sete de viaţă, o căuta sub fiece buruiană, sub fiece gard şi, mirată că Onache a ştiut atât de uşor să regăsească ceea ce ea nu poate regăsi, face ce face şi mai trece pe la dânsul.

Venea să vadă cum preface el în casă, venea să vadă cum îi umblă, dibace, mâinile, venea să stea tăcută alături – poate-poate va prinde şi ea la minte. Astfel, de unde nici nu se aştepta, bătrânul Onache s-a pomenit cu o mulţime de admiratori în jurul lui.

Nu era el în anii când lauda poate strica un om, dar totuşi, îi făcea plăcere cotcodăceala ce pornise în jurul lui. Lauda e un fel de praznic pentru cel lăudat, dar şi pentru cei ce laudă. Sufletul e cea mai mare taină a vieţii, temelia existenţei, dar sufletul în singurătate nu poate supravieţui, sălbătăceşte.

Prefacerile în casă sunt una din cele mai grele încercări în viaţa omului. Strici totul ce ţi-a fost scump şi

drag, le începi pe toate din nou, nefiind sigur – îţi va reuşi ceea ce vrei să faci ori nu-ţi va reuşi?

Onache muncea din greu. Şi în casă, şi în ogradă, numai piatră şi lut, Acest lut, această piatră au mâncat sănătatea multor ciuturent, dar pe Onache nu l-au dovedit ele nici în tinereţe, nu-i stricau ele nici acum, Onache nu se grăbea. Parcă pentru a le face în ciudă celor din Jur, cu cât era munca mai grea, cu atât mai crâncen se aprindea în el focul hărniciei, cu atât mai încet, mai echilibrat devenea el – las, le dovedim noi pe toate, că doar nu dau turcii.

Planurile, şi mai ales supra-împlinirea planurilor, îi trezeau o scârbă de moarte. Fireşte, ca orice om îşi spunea şi el în fiece dimineaţă ce are de făcut în ziua ceea, dar făcea numai pe jumătate din cele ce-şi pusese în gând. Sara însă rămânea nespus de mulţumit pentru că, zicea el, în viaţă importantă este nu atât cantitatea, cât calitatea. Astfel, cu fiece zi, el nu atât irosea, cât aduna putere.

Fireşte, casa e mai mult împărăţia femeii decât a bărbatului. Sunt lucruri pe care femeile le simt mai bine, le cunosc mai bine, şi Onache, prin firea lucrurilor, era nevoit din când în când să recurgă la sfaturile, la ajutoarele lor. Ei, şi apoi, deal cu deal, dar mi te-am cu om… Când prefacerile în casă erau pe sfârşite, prin Ciutura porniseră zvonuri cum că pe înserate o văduvioară a prins cam des a trage cu piciorul pe la badea Onache.

Cu gazul era greu pe atunci, prin case mai mult sfârâiau opaiţe, dar lumina lor nu-ţi ajungea nici să duci o lingură plină de la strachină la gură. Oamenii cinau la lumina vetrelor, se culcau odată cu găinile, fiindu-le silă să stea aşa fără lumină, şi nu era de mirare că şi badea Onache rămânea cu văduvioara ceea prin întuneric.

A mirării erau sprinteneala şi viclenia muieruştei celea, căci n-o putea nimeni pândi ca s-o vadă când vine ori când iese. Era ceva nemaipomenit la mijloc: uite, parcă s-o fi strecurat o umbră de femeie în casa omului, iar mai apoi badea Onache e singur în casă, şi nimeni nu putea

afla când, cum, pe unde dispărea vulpoaica ceea?

Auzind de una ca asta, Ciutura, cu toată statornicia moravurilor sale, s-a bucurat cum nu se mai poate. După doi ani de foamete, cam uitase de dulceaţa celor păcate grele, care, orice s-ar zice, îşi au şi ele rostul lor. La biserică, zice lumea, te cheamă nu atât clopotele, cât păcatele.

Ciutura nu ştia când, cum i se va întoarce ispita celor păcate dulci, şi în vreme ce stătea ea pe gânduri, iată că s-au găsit două suflete de i-au întors cărăruşa, care, vorba cântecului, duce pin1 la minei ruliţa-n uşă. Drept care Ciutura s-a grăbit să-i ierte pe amândoi.

Ferice de dânşii, că altfel, dacă stăm aşa ca muştele prinse de iar nă între geamuri, pierim cu toţii, ni se stinge neamul.

Curiozitatea, totuşi, nu le dădea pace. Curiozitatea e motorul principal al sufletului feminin, iar femeile sunt motorul principal al vieţii. Auzi fă, şi oare cine-o fi strigoaica ceea, cum de s-au găsit, cum de s-au ajuns ei unul cu altul? Că se întâmplau şi mai înainte lucruri de-aestea, mă rog, oameni suntem, dar de data asta s-a lucrat atât de fin, încât nicio urmă, niciun martor, nicio aşchie de care te-ai putea prinde…

Ciutura îi bârfea cu bunăvoinţă, cu dragoste. Ciutura a avut grijă ca şi la Nuţa să ajungă aceste zvonuri învelite într-o totală bunăvoinţă. Nuţa a râs şi ea împreună cu sătenii, făgăduind să dea o mână de ajutor celor care căutau cu tot dinadinsul să afle cine-o fi păsăruica ce-şi face cuibar pe lângă tatăl ei.

Dar trece o zi, două, trei, şi voia bună a Nuţei a cam început a se răsufla. A râde de un bătrân nu era mare păcat, dar vorba e că cine râde! Râdea Ciutura, iar Nuţa îşi cunoştea prea bine satul, Cu toată voioşia, cu toată isteţimea sa, Ciutura nu se ţinea de-o anumită pravilă – azi râde de-un om, mâne râde de râsul său, iar poimâine se întoarce la un nenorocit cu care a râs împreună şi ţi-l batjocoreşte de-i zboară penele.

Trecută de nenumărate ori prin bunăvoinţa, dragostea, dispreţul şi chiar ura satului, Nuţa a cam căzut pe gânduri. Deseori, după ce sărbătorea, râdea ori plângea împreună cu toată lumea, se întorcea acasă şi, rămânând de una singură, căuta să le judece pe toate cu mintea ei, să vadă ce-a fost acolo de sărbătorit, de râs ori de plâns.

* * *

La sate, de obicei, casa este matricea destinului, viaţa omului rămânând pe veci pecetluită în chipul casei în care locuieşte. Poate pentru asta femeile de la ţară caută din răsputeri să-şi aşeze casa aşa cum crede ea că va fi mai bine. Avute sau nu prea, voinice sau bicisnice, sănătoase sau cu sănătatea şubredă, ele îşi tot dau casele cu văr, le tot trag brâie albăstrele, fac floricele pe sobă, cucoşei pe horn, fac totul în aşa fel ca oaspetele ce-o să le păşească pragul, să ţină minte multă vreme casa în care a intrat.

Ridicată de Onache şi Tincuţa pe dealul cel mare, între sat şi pădure. – căci acum pe dealul cela e inima Ciuturii, dar pe atunci nici marginea satului nu ajungea până acolo. – această casă, ridicată de ei doi, a trecut, ca şi stăpânii săi, prin multe. A avut ani buni, dar şi săracă a fost; şi s-a râs, şi s-a plâns destul sub acoperişul acelei case; au fost ani când i-au păşit pragul lume de pe lume, au fost ani când şi singurică, şi străinica a rămas, dar, orişicum, cinstită, curată şi plină de demnitate casa ceea a fost totdeauna.

Aşa simplă şi vechişoară cum era, dată cu văr, acoperită cu o şindrilă putrezită pe la streşini, căsuţa ceea, într-un anumit fel, era conştiinţa Ciuturii, legământul Ciuturii, piatra ceea de neclintit a Ciuturii fără de care satul nu poate rezista. Pe lângă această casă nu se putea trece cu fapte rele, cu pofte urâte. Pe mulţi îi irită căsuţa ceea, nu le era pe plac, o invidiau, o pizmuiau, căutau să-şi schimbe drumul pentru a nu-şi strica dispoziţia.

Iată însă că nimic veşnic pe această lume. Se

schimbă vremurile, autoritatea caselor mândre şi pline de demnitate începe a se clătina. Poţi trece oricând pe lângă orişicine, şi nici să-ţi pese. Ciutura a cam îndesit-o pe dealul cel mare şi, trecând pe lângă casa lui Onache, prindea a chicoti. Nimic de mirare, deoarece casa Cărăbuşilor s-a ţinut mai mult pe umerii bietei Tincuţe. Numele era al lui Onache, dar umerii erau ai ei, şi cum s-a prăbuşit Tincuţa, a început a se prăbuşi şi casa Cărăbuşilor.

Nuţa îşi avea casa sa, grijile sale, dar sufletul se mai hrănea cu faima, cu bunul nume al casei părinteşti. Fireşte, Nuţa nu putea sta cu mâinile cruce la piept, uitându-se cum se face de râs şi se duce la fund casa părinţilor. Încetul cu încetul, zi cu zi, Nuţa a început a urmări vorba, cătătura, umblăturile tatălui său. Era un lucru aproape de necrezut: toată viaţa i-a fost prieten, în ciocnirile din casa părintească de fiecare dată ţinea cu dânsul. Iată însă că se apropia sfârşitul acelei mari prietenii.

Lui Onache nici să-i fi trecut prin cap de-o asemenea mare trădare. Anul era bun, prefacerile în casă erau pe sfârşite, şi nici văduvioara ceea nu-l uita – într-un cuvânt, toate erau bune şi frumoase, până c6, într-o bună zi, i-a răsărit în pragul casei Nuţa.

A intrat pe neaşteptate. Nici portiţa nu s-a auzit, nici paşi. Bătrânul a tresărit – nu-i plăcea să fie luat prin surprindere.

Se necăjea tocmai cu o lăcată veche – nu avea cu ce încuia casn când pleca pe undeva, şi casa trebuia încuiată cât mai bine, căci cam începuse a se fura prin sat.

— Bună ziua la ’neavoastră.

Nici felul în care i-a dat bună ziua nu i-a plăcut. Bătrânul a răspuns cu o jumătate de gură, aşteptând ce-o să urmeze, dar nu urma nimic. Nuţa stătea în prag, rezemată de-un uşor, privind lung, tăcută, vechea casă părintească. Nu fusese demultişor la tata şi despre prefacerile din casa lui ştia mai mult din auzite.

Se gândise atunci când a ajuns până la dânsa noutatea – mă rog, fiecare îşi aşază traiul cum crede el că va fi mai bine. Nici prin gând să-i fi trecut că e vorbă nu atât despre o sobă şi un cuptor, cât despre casa copilăriei, despre casa mamei sale, despre vechea lor căsuţă părintească. Acum venise prea târziu şi n-a găsit nimic din cele ce-i fuseseră cândva dragi.

Dar, tot stând aşa rezemată de uşor, s-a gândit mai apoi că chiar de-ar fi ştiut ea din vreme, ce-ar fi putut face?! o femeie aproape nu înseamnă nimic pe lumea asta, pentru că, să vezi, în locul cuptorului vechi poţi face altul nou, şi un ceasornic stricat îl poţi muta, şi faţa casei poate fi podită. Şi, culmea nedreptăţii, cele ce se fac mai pe urmă se fac mai bine, lumea prinde la minte pe an ce trece, şi acum Nuţa se mira: cum putuse să-l ajungă pe un moşneag mintea a le rândui pe toate?

A zâmbit amar în sinea ei. Fireşte, erau aici şi munca, şi sfaturile cumătriţei celeia. Aşa-i viaţa între femei – nu dovedeşte una să se urnească, şi de acum altele trei se reped la fuguţa să-i ia locul. Cu fruntea grea, plecată, cu ochii în lacrimi, Nuţa a început a se gândi la femeia ce-i dărâmase casa părintească. O fi fost de aici din mahală, se văd zilnic, îşi dau bineţe, discută câte în lună şi-n stele, dar, tot trecând de la una la alta, vicleana de cumătriţă e mereu cu gândul la casa altuia, chitindu-se ce-ar mai putea ea strica acolo şi preface altminteri decât a fost. Doamne sfinte, au nu cumva o fi vreuna din cele ce ajutaseră la praznicul Tincuţei? O fi venit singură, ori a fost cumva chemată să mai ajute ici ceva?

Cine poate şti? Bărbatul rămâne bărbat, chiar şi atunci când îi zicem tată. Nuţa a început a-şi aminti cum se întorcea el pe vremuri, Uneori venea târsiu, după miesul nopţii, venea cherchelit, şi ea, copil pe atunci, auzea cum se răţoieşte el şi caută ceartă.

Biata ei maică îl potolea, rugându-l în şoaptă să nu trezească copiii, iar a doua zi umbla cu ochii plânşi. Nuţa n-a văzut-o niciodată plângând, dar cu ochii roşii o vedea

mai totdeauna, aşa încât la treizeci şi ceva de ani Tincuţa nu mai putea pune aţă în ac. Ruga copiii, ruga vecinii.

Şi, deodată, aşa cum stătea ea pe prag, i-a răsărit în faţă chipul maicii sale. A răsărit cu un surâs de stinghereală, cu acul într-o mână, cu aţa în alta.

„Fată hăi, ia poate mă ajuţi, că nu văd urechea acului măcar tu mori”.

Glasul mamei, acul şi aţa au hotărât totul. Nuţa a păşit pragul, s-a uitat lung la soba proaspăt unsă şi a întrebat:

— Cine i-a făcut muchiile?

Onache a căutat să ia apărarea sobei:

— No, că-i lucrată bine!

— Parcă eu zic că nu? Te-am întrebat însă aşa de curiozitate – ştiu toate lopăţelele din mahală, da, iaca, mă uit şi nu pot ghici cine să fi muncit aici.

Luat cu zăhărelul, Onache a dus un deget la ceafă să vadă ce mai nou pe acolo.

— Venea una aşa pe apucate… Nici nu mai ţin minte cum o cheamă… Că amu multe câştigă cu unsul…

— Ce nu m-ai chemat pe mine?

— Ei, ai tu vreme de îmbiat cu ajutatul?! Da gospodina ceea pentru o nimica toată, mai că degeaba, şi a făcut-o bine, să nu crezi!

— Aşa ţi s-o fi părut matale.

Nuţa a pornit încet, ameninţător, a-şi suflecă mânecile.

— Adă-mi leaţul cela pentru făcut muchiile, lopăţica şi o jumătate de căldare cu apă.

Îngrijorat de felul cum îşi suflecă ea mânecile, Onache a întrebat-o:

— Ce ţi-a venit?

Nuţa s-a uitat lung la el, se tot uita şi nu-i venea a crede. Părea că bătrânul s-a lepădat de ei. Şi de cei vii, şi de cei morţi, v vechea lor casă părintească. Asta a răzbit-o.

— Mă-ta, tată, mă mai întrebi? După ce-ai găsit o proastă, ş-ai adus-o să-ţi sluţească casa?! Şi te mai lauzi că

nu ţi-a luat scump? D-apoi unde ţi-au fost ochii? Ia vină-ncoace şi te uită bine: ista-i lut amestecat, iestea-s muchii?!

Cărăbuş a primit cu demnitate loviturile sorţii, s-a dus repejor şi le-a adus pe toate câte i s-au cerut. Apoi a rămas lângă fiică, urmărind-o cu coada ochiului, îi dădea o mână de ajutor, atunci când era vorba de ajutor, răspundea la o vorbă, dacă trebuia de răspuns, iar încolo se gândea în sinea sa că halal de bărbatul care nu-i în stare să-şi înveţe nevasta a nu-şi băga nasul acolo unde nu-i fierbe oala.

Sara târziu a petrecut-o până la poartă, i-a mulţumit sec. Nuţa n-a primit în niciun fel mulţumirea lui. A stat o vreme îngându rată, apoi i-a dat de grijă:

— Vezi să nu te apuci iar de prefăcut. Păzeşte casa aşa cum a lăsat-o mama, iar dacă ţi-a mai veni ceva în cap, să-mi dai şi mie de ştire.

Onache a rămas adânc jignit de-o asemenea bănuială:

— Nu mă mai ating eu de lutul cela în vecii vecilor! Dar, vezi şi tu cum vine vorba, că nu eşti mititică. Când rămâne un moşneag singur, îi vine greu să ţină casa – ba pâine trebuie să coacă, ba să spele şi, oricum, e nevoit să roage vreo vecină ori să caute vreo altă femeie prin sat…

Stătea grav şi plin de demnitate, foarte mulţumit de felul cum a întors-o, dar degeaba. Nuţa l-a întrebat:

— Ce zi să fie azi? Că, să vezi, nici nu mai ţin minte zilele.

— Mare lucru de n-o fi sâmbătă.

— Atunci dar, sâmbetele, când am să pot, am să mă reped să te ajut…

Lui Onache nu-i prea convenea propunerea, dar, la urma urmei, se pot aranja ele toate, dacă are omul cap.

— Vină, draga tatii. Că altul n-are cine veni…

Dar, ciudat lucru, nu se bucura nimeni în urma acestei minuni. Nu se bucura Ciutura, căci, multă sau puţină, dar mintea pe care o avea o socotea prea de-ajuns pentru nevoile şade. Nu se bucura Onache, cum nu se

bucură orice om când ajunge a nu fi stăpân în propria lui casă.

În cele din urmă şi Nuţei a început a i se face lehamite. Adică la început, o vreme, când venea la tata, simţea mulţumirea încăpăţânării sale, iar mai apoi au venit alte griji şi a rămas numai obişnuinţa de-a alerga în fiece sâmbătă la bătrân. Îi venea greu – necazurile propriei sale gospodării se ţineau scai de dânsa. Mircea era tractorist, nu venea cu săptămânile, ea rămăsese şi gospodar, şi gospodină.

Poate pentru că a fetiţ prea puţină vreme şi a plecat prea de mult din casa părintească, poate pentru că îşi avea cuibul său şi, oricât de mult ar fi durut-o după vechea casă părintească, casa ei proprie îi era mai scumpă, sau poate pentru că noi, fără a ne da sama, toată viaţa, puţin câte puţin, prindem la minte, dar, după o toamnă lungă şi ploioasă, după o iarnă moloşagă şi putredă, mai spre primăvară Nuţa a început a uita să treacă sâmbetele pe la tata.

Se mira cumplit – ca să vezi cum s-a luat cu altele, dar mai vine o sâmbătă şi iar uită. Pe urmă a început să nu-i ajungă vreme. Ba venea o dată la două săptămâni, ba o dată pe lună, şi chiar de venea, nu era de mare folos. Cum intră, parcă o ajungea din urmă osteneala tuturor anilor de cum plecase de aici şi, mirată de cele pe câte le-a avut de îndurat, se aşeza pe vechea laiţă, unde îi plăcea odată să toarcă în serile de iarnă.

Şedea tăcută, gândurile i se duceau hăt departe, şi ea, pentru a se odihni oleacă, pentru a se dumeri de toate celea, căuta să-l ducă pe badea Onache cu vorba la cele vremuri trecute. Bătrânul nu se prea grăbea cu amintirile, căci, zicea el, dacă se iau cu vorba, îşi tulbură inima şi pe urmă trec multe zile până îşi recapătă cumpătul.

* * *

Vară a venit bogată, cu căldură, cu ploi, cu multă

prăşitură, şi Nuţa vreo trei săptămâni la rând n-a mai dat pe la tată-său, De abia după strânsul pinii, pe la sfârşitul lui august, s-a repezit într-o sară. A intrat oarecum vinovată, de parcă ar fi fost fată mare şi se întorcea mult prea târziu de la joc.

S-a aşezat tăcută şi ostenită într-un ungher. Şi-a dezlegat băsmăluţa sub bărbie, lăsând colţurile albe, boţite de legătură, să zacă moale, istovite, pe umerii ei. S-a uitat în jur mirată – ca să vezi, la tata e mai curat, mai îngrijit decât în propria ei casă. Şi ea mai vine să-l ajute!

La drept vorbind, şi casa tatii era mai arătoasă decât casa ei, şi ograda mai îngrijită, şi gospodarul mai aşezat. Apoi duhul casei, sufletul casei, asta e principalul. Şi cum se face, Doamnedumnezeule, că mai nu demult casa ei se ţinea bine, iar casa părintească se ducea la fund. Ea s-a grăbit s-o ajute pentru a nu se prăbuşi, iar acum casa ei se prăbuşeşte, pe când a tatii se ridică din nou printre casele satului, şi mai e de văzut cine pe cine ar fi trebuit să-l ajute.

Orişicum, de data asta mai era încă rândul ei. Îi era totuşi fiică şi, odată ce-a venit, nu se putea duce fără să-i fi dat o mână de ajutor. Poate să-i coase, poate să-i spele, poate n-o fi având pâine coaptă. Chibzuia domol, în sinea ei, cu ce să înceapă ca să-i meargă lucrul mai bine şi, cum stătea aşa chibzuind, deodată a prins a plânge.

La început plângea încet, paşnic, cum plâng femeile când, din vorbă în vorbă, agaţă o amintire mai tristă şi nu pot scăpa de dânsa până nu-şi umezesc ochii, dar amintirile s-au trecut, iar lacrimile tot veneau şi, în cele din urmă, a năpustit-o o jale crâncenă şi amară. O sfâşiau bocetele, o înecau lacrimile, dureri nemărginite striveau făptura ei puţină, ascunsă într-un ungher.

Disperată cum era, căuta în jur, aşteptând ajutor, dar nu venea nimeni s-o scape. Cu ochii larg deschişi, femeia îşi căuta părintele prin casă, dar lacrimile veneau şiroaie, o orbeau. Ea le culegea într-o basma, iar ele veneau şi mai multe. Nuţa bocea înăbuşit, fără cuvinte. Bocea pentru o

mare durere a sa, bocea pentru că atunci când a ajuns-o durerea, ea nu-şi putea găsi părintele ce stătea la doi paşi.

Onache şedea pe un scăunaş josuţ, cu oglinda şi foarfecele pe genunchi, căci tocmai se gătea să-şi tundă musteţile când a intrat flica. A primit bocetele Nuţei liniştit, de parcă ani de zile s-au tot dondănit el înde ei, şi era firesc ca până la urmă unul că ajungă la lacrimi. Ar fi fost normal să plângă Nuţa, ea fiind femeie şi, uite-o, boceşte.

Cărăbuş stătea liniştit pe scăunaş, de parcă un om străin ar A intrat în casa lui, ca să-şi descarce inima, şi el l-a lăsat în pace, pentru că, oricum, durerea umană rămâne durere umană şi ea nu poate fi deplânsă la orice răscruce.

Atâta vreme cât Nuţa bocea şi-l căuta oarbă prin casă, el n-a ecos un cuvânt, n-a făcut nicio mişcare, ca fiica să-l poată găsi mai uşor. Târziu, abia după ce Nuţa şi-a şters fruntea, obrajii, după ce şi-a ascuns, oarecum ruşinată, basmaua umedă în coşuleţul cu care venise, tocmai atunci badea Onache a întrebat-o:

— Ce te-o apucat?

Nuţa s-a uitat la el mirată, de parcă nu se aştepta să-l vadă tocmai acolo unde şedea. Pe urmă a înţeles cum vine. A răspuns eec, cum li se şi răspunde oamenilor străini, care, pomenindu-se martori la durerea altcuiva, vor să ştie prea multe.

— De, îmblu şi eu cu ale mele.

— Ce feli?

Nuţa a zâmbit: nici măcar a descoase un om ca lumea nu se pricepe tata ista al ei. Şi-a suflecat mânecile şi a prins a deretica prin casă, dar acum badea Onache n-o lăsa în pace. Umbla în urma ei ca un copil ce vrea bomboane. Nuţa iese afară, iese şi el în urma ei; Nuţa se întoarce înapoi, se întoarce şi el. Şi, întovărăşind-o, depăna o sumedenie de presupuneri, pe măsură ce-i încolţeau în minte:

— Măi fată, poate te-o fi năpăstuit careva, că amu mulţi îmblă cu minciunile… Poate ţi-o fi furat vreo găină,

că amu, se zice, iar au început a ieşi noaptea găinarii…

Nuţa, surâzând, negă din fugă toate presupunerile, iar bătrânul, tot umblând în urma ei, îşi căznea mintea şi nu mai ştia nici el însuşi ce să creadă. De abia hăt târziu, când era să plece, Nuţa s-a oprit pe-o clipă în prag. S-a uitat lung, iscoditor la părintele său, de parcă ar fi plecat undeva hăt departe şi voia să-l ţină minte cât mai mult. Era cărunt, anii îl aduseră puţin din spete, zbârciturile îi brăzdaseră fruntea, obrajii, şi totuşi, atâta putere, atâta viaţă mai fierbea în făptura lui.

Era un lucru de mare mirare. În jur atâta lume secătuită de foamete, atâţia oameni în floarea viratei care parcă-parcă îşi revin şi nu-şi mai pot reveni odată, iar aici un om aproape de şaizeci – şi-i voinic, şi rotunjel la faţă, de parcă numai prin petreceri umblă. Pesemne, tocmai asta şi este ceea ce numim noi viaţă. Unii ştiu cum se face, alţii nu ştiu. Cei care ştiu nu vor să spună celor care nu ştiu, iar cei care nu ştiu se ruşinează să întrebe.

Bietei Nuţa iar i-au fluturat buzele a durere, dar femeia le-a prins la vreme, le-a muşcat şi, plecându-şi fruntea, a şoptit:

— Tată, venisem să te rog ceva…

Nu ştia cum să ducă vorba mai departe şi, biruind un început de stinghereală, a adăugat:

— Poate treci într-o zi pe la Mircea cela al meu şi vorbeşti mata cu dânsul…

Privirea lui badea Onache a tresăltat a mirare, căci tocmai la una ca asta nu s-a gândit:

— … te-o fi bătut ticălosul cela?

Nuţa a pornit a călători cu degetele oarbe pe scândura uşii, de parcă s-ar fi pus la cale cu cioturile de brad, lustruite de mâinile celor ce-au tot intrat şi ieşit, de-a lungul anilor, din casa asta. Înainte vreme, cât era copil şi apoi fată mare, cele câteva cioturi au scos-o din multe încurcături, dar pe atunci şi ea era mai tinerică, şi cioturile se găseau mai uşor.

— … visat mai dăunăzi un vis.

— Ce fel?

— Of, nici nu ştiu cum să-ţi spun. Se făcea că m-a prins noaptea o ploaie în pădure. Pădurea era străină, şi eu, fiind singurăsingurică, m-am rătăcit…

— A, câte gogomănii nu-ţi vin noaptea prin vise, a zis Onache oarecum dezamăgit. Atâta bocet pentru un vis!

Dar, pentru că se cam temea şi el de vise urâte, a îndemnat-o:

— Ei, hai, ploua. Era pădure, era noapte, şi te-ai rătăcit…

— Tată, eu nu mă pricep să-mi povestesc visele, dar te rog de mă crede. M-am trezit în puterea nopţii – mi se zbătea inima, să-mi sară din piept, nu alta. Şi de atunci, iaca, nu-mi mai pot veni în fire. Mă tot doare inima şi eu tot îmblu şi mă gândesc: oare ce necaz să mai vie pe capul meu? Că atunci când mă visez noaptea, rătăcită prin păduri streine, ştiu bine c-o mare nenorocire mă paşte…

— Las tu, femeie, prostiile! Când visezi pădure, înseamnă că va fi an bun la oi, iar ploile înseamnă noroc la iarmaroace. Asta ţi-o spune fiştecare.

Nuţa a oftat: să vezi cum sătulul nu crede celui flămând.

— Tată, eu am visele mele şi a le descurca ştiu numai eu. Un vis mai urât decât acela nu mi s-a întâmplat. Ş-amu îmblu eu şi mă întreb: oare ce-o să m-au trag? Da ieri am trecut pe la Mircea, că poruncise să-i aduc albituri şi de mâncare. Am şezut cu dânsul oleacă la sfat, că zicea că n-are când să stea mult – nici n-o stins motorul cât mânca.

— Ei, ei?

— Am tot stat eu tăcută şi m-am tot uitat la dânsul, da pe urmă, venind spre casă, ce mi-a trecut prin minte: o să moară Mircea şi o să mă lase văduvă, cu trei copii.

Onache era zguduit de-o asemenea întorsătură.

— Hei, măi, câte prostii poate îndruga o femeie!

Buzele Nuţei iar au început a tremura. Femeia le-a prins la vreme, le-a muşcat, dar presentimentul acelei mari nenorociri ce-o aştepta i-a luat-o înainte. De-acum se vedea

vădană, venind cu trei copii de-a lungul satului, şi ca să n-o prindă iară jalea, s-a întors repede, a apăsat clempuşul uşii.

Însă n-a deschis-o. În ultima clipă a ştiut să se stăpânească. S-a întors spre tatăl său, dar nu-l privea, nu-l putea vedea atât de voinic şi sănătos cum era. A spus sec, uitându-se undeva prin fereastră:

— Nu-s prostii, tată, că prea mi se stinge bărbatul. Mă-ta nu l-ai văzut de multă vreme, da el, sărmanul, cum a scăpat de foamete, aşa şi umblă, numai pielea şi oasele. Nu-şi mai poate veni în fire. Nici mâncarea, nici somnul nu se mai lipeşte de dânsul. Îi slab şi-i galben, şi asudă chiar atunci când şede şi nu face nimica. Şi mă tem, tată, că într-o bună zi…

Onache era plin de mirare, iar Nuţa stătea în prag, muşcându-şi buzele, şi se uita ţintă la el. Aştepta acel cuvânt de uşurare, pentru care venise şi fără care nici n-ar fi putut deschide uşa, nici n-ar fi putut ajunge la casa ei.

— Ce nu te-ai dus la ai lor? Că, ce mare lucru îi poate spune un socru ginerelui? Mai bine să te fi dus la ai lor, căci acolo, pe prispe…

— Fost, tată, fost.

— Şi?

— Au tăcut împreună cu mine, şi iar au mai tăcut o dată, da’ eu, fiind de alt neam, ce pot prinde din tăcerile celea ale lor?

Aşa e, se gândi Onache. Bursucii ceia, chiar atunci când arde casă, se aşază pe prispă unul lângă altul şi tac.

— Bine, măi fată, cu mare drag, dar, vezi tu… Ce să vorbesc eu cu dânsul? Ce să-i spun?

Nuţa a zâmbit. Moştenise de la tatăl său acea trecere neaşteptată de la lacrimi la zâmbet. De fiecare dată sămânţă ceea de voie bună venea ca o scăpare, scăpare a fost şi de data asta. Femeia şi-a revenit, zâmbetul i s-a stins, şi numai vorbele rostite mai purtau ceva din voia bună de adineaori.

— Dacă aş şti eu, tată, ce-ar trebui de spus unui om

ce se duce cu zile în pământ, crezi c-aş mai fi venit la mata?!

A deschis uşa şi a plecat atât de neaşteptat, încât badea Onache, până s-a ridicat de pe scăunaş, până a găsit unde să pună foarfecele, până a ieşit s-o petreacă, Nuţa nu mai era. Nici în lungul drumului, nici pe sub umbra copacilor nu se auzeau, depărtându-i-se, paşii.

Era un amurg scurt de vară, o linişte ostenită domnea peste sat. Onache stătea la poartă cu urechea ciulită, şi i se părea că Nuţa iar a prins a boci. O să-şi sperie, proastă, copiii. Nu-şi mai poate stăpâni firea, nu mai este fata care s-a dus cândva de-a jucat la nunta logodnicului său, cutremurând tot satul.

Fireşte, viţa-de-vie tot învie, dar nu chiar totdeauna, nu chiar peste tot. Şi-l durea pe bietul om, pentru că Nuţa era moştenitoarea, reazemul bătrâneţii sale. Era trup din trupul lui, sânge din sângele lui. Era unicul vlăstar al viţei, şi atunci când ea plângea în prag, rezemată de uşor, împreună cu dânsa se căina întregul neam al Cărăbuşilor.

Capitolul IV
BURSUCII

Ca orişice alt sat, Ciutura, fireşte, era adunată din mai multe viţe de neamuri, care purtau, de obicei, un singur nume – Plugarii, Cosaşii, Morarii, Spătarii, Cărăbuşii. Fireşte, unele neamuri erau mai în putere, altele ceva mai scăpătate, unele tindeau spre stingere, altele abia se înfiripau.

Cei legaţi prin sânge de aceeaşi viţă, chiar dacă îşi aveau casele rătăcite prin alte mahale, semănau, ca regulă, şi la statură, şi la vorbă, şi la cătătură. Se aveau de bine, se ajutorau ei înde ei şi la semănat, şi la prăşit, şi la strâns. Într-un anumit fel îşi ţineau femeile, cam la fel aşezau gospodăriile, aceleaşi datini, aceleaşi sărbători.

Aceste ghirlande de verişori, cumnaţi, cuscri, cumetri, care formau un corp unic, se găseau într-o nesfârşită confruntare cu celelalte neamuri. Veşnic se împricinau pentru o nimica toată şi luptau până la istovire.

Era de-ajuns să-l atingi pe unul cu un fir de pai, şi pe loc se ridica o ceată întreagă în apărarea lui.

Ce aveau de împărţit aceste viţe de neamuri ele între ele, de ce nu se puteau odată şi odată împăca, rămâne o veşnică taină a trecerei noastre pe acest pământ. S-ar putea că originea străvechilor conflicte să fie cifrată în deocheatele, deseori necruţătoarele porecle, cu care Ciutura obişnuia să pecetluiască cutare sau cutare viţă de neam.

Aceste porecle laconice, plămădite, de regulă, dintr-un singur cuvânt, vizau cu o precizie uimitoare, esenţa unui anumit grup de oameni, scotea la iveală codul lor genclic, stema, drapelul lor, dacă vreţi.

Astfel, nu era de mirare că puteai să-i zici ciutureanului orice şi nu se supăra, dar era de-ajuns să rosteşti porecla neamului lor, şi se ridică împotriva ta, gata fiind să facă moarte de om.

Din toate neamurile din care era adunată Ciutura, Morarii se considerau viţa cea mai veche, şi chiar că duhneau a ceva străbun casele, portul, şederile celea ale lor pe prispe. Veşnic gravi, tăcuţi, concentraţi, frământau ceva alene în căpăţânile lor, dar ce anume coceau ei acolo, asta nu putea şti nimeni.

Firerşte, deseori se întâmplau şi în interiorul viţelor anumite neînţelegeri, sfezi, chiar bătăi, după care urmau împăcările. La Morari însă aşa ceva nu se obişnuia. Nici sfezi, nici împăcări, ba uneori părea că nici nu comunică ei înde ei.

Se duceau, din când în când, unul la altul, dar şi deplasările celea erau cât se poate de ciudate. Şede un Bursuc pe prâş pă, cască, frământă ceva în sinea lui. De ridicat de pe prispă nici vorbă nu poate fi, dar, la un moment dat, ce-i vine în cap că se ridică brusc, iese din ogradă şi se duce. Nimeni nu ştie încotro şi pentru ce se duce. Se opreşte din când în când pe la răscruci, se tot chiteşte – s-o ieie la stânga, să meargă drept înainte?

Nu cârneşte. Merge-nainte. În cele din urmă ajunge

la o rudă de-a sa, un alt Bursuc, pe care-l găseşte tot şezând pe prispă.

— Hai. Bună.

— Bună. Hai.

Stăpânul prispei îi face semn cu sprânceana şi cel venit se aşază şi el pe prispă la o anumită distanţă de gospodar. Tac amândoi. Sforăie ritmic. Şi iar mai tac. După care stăpânul casei oftează, dar nu pentru că ar avea ceva pe inimă. Oftează pentru că aşa se obişnuieşte, când se întâlnesc doi Bursuci. E un fel de parolă a lor.

Într-un târziu oaspetele îi răspunde şi el cu un oftat. Şi iară mai trag câteva brazde de tăcere dintr-un capăt în altul. Deodată însă oaspetele tresare a mare mirare şi rosteşte:

— Oare?

Stăpânul prispei, după o lungă pauză, încheie discuţia:

— Poate şi.

Complet satisfăcut de cele auzite, oaspetele se ridică, îşi scutură cu palma fundul pantalonilor.

— Hai dar. Noroc.

— Noroace.

Întors acasă, soţia, care se întâmpla să nu fie din acelaşi neam, ca orice altă soţie, întreabă:

— Pe unde-ai fost?

— La văr-meu.

— Ţi s-o făcut dor?

— Stat la sfat.

Uneori, mai ales toamna târziu, Morarii se adunau cu toţii şi mergeau la vânat. Nici arme, nici ogari, nici laţuri. Luau câte-un ciomag, colindau pământurile răzmuiate de pe un deal pe altul şi spre sară se întorceau, spre cumplita uimire a consătenilor, cu câte un iepure, odată au adus un cogeamite vulpoi.

La şcoală nu-şi prea trimiteau copiii, la biserică veneau doar de două ori pe an, de Paşti şi de Crăciun. Ba chiar şi atunci veneau printre ultimii şi nu aveau răbdare

să stea până se va fi terminat slujba, pentru că, ziceau, prea mult se cântă, prea mult se vorbeşte acolo la biserică.

Legaţi bine în interiorul său, Morarii erau foarte căpoşi şi, aşa zgârciţi la vorbă cum erau, tot şezând tăcuţi unul lângă altul, aveau o minte comună care îi servea de minune. În câmp semănau tocmai ceea ce avea să rodească mai bine în anul cela, vindeau roada când preţurile ajungeau la punctul de vârf, şi votau de fiecare dată cu partidul care câştiga alegerile şi intra la putere în Bucureşti.

Dar nici semănatul, nici strânsul, nici măcinatul nu erau ocupaţia lor de bază. Marea patimă a Bursucilor era cugetarea. Puteau sta zile întregi nemişcaţi pe prispă, căutând să pătrundă în esenţa lucrurilor şi evenimentelor.

Odată cu începerea războiului, fierbea lumea întreagă, fierbea Ciutura, apoi, fireşte, până că şi Bursucii de pe prispe au fost puşi la o grea încercare. Nu e o mare taină la mijloc că biata Basarabie, veşnic trecută dintr-o ţară în alta, atunci ajunse la culmea răscrucilor. Românii chemau veşnicii infanterişti să jure tricolorului, ruşii îi ademeneau cu drapelul roşu. Anunţau mobilizare generală şi unii, şi alţii. Te duci cu ista, te pomeneşti că lupţi împotriva celuia, te duci cu cela, va trebui să lupţi împotriva istuia.

Prispele oftau din adâncuri. Pe vreme de pace poţi frământa problema dintr-o mie de puncte de vedere, dar războiul nu-ţi lasă timp pentru cugetări îndelungate. Ce facem, fraţilor? De obicei ţăranii, în asemenea cazuri, îmbracă haina unui prost fără şaman – nu ştie, nu a auzit, nu i s-a spus. Şi iară nu e o mare taină la mijloc că în timpul războiului sate întregi de basarabeni dezertau de la centru de concentrare, întorcându-se înapoi pe la case.

Spre cinstea lor, şi Bucureştiul şi Moscova dovedeau destulă înţelegere pentru soarta bieţilor oameni şi nu-i cărau în faţa tribunalului, cum ar fi fost firesc pe vreme de război. În loc de tribunal, îi m-au mobolizau o dată, apoi cei fugiţi a doua oară erau iară mobilizaţi. În cele din

urmă, vrând-nevrând îmbrăcau uniforma, depuneau jurământul, luau arma. Au luptat în rând cu alţii. Mulţi au căzut pe câmpul de luptă, alţii s-au întors, dacă nu chiar eroi, oricum, bravi oşteni cu datoria făcută.

* * *

Atunci, în patruzeci şi unu, când avioane germane bombardau Baltul zi şi noapte, şi se încerca un fel de mobilizare de către sovietici, Nuţa a venit în puterea nopţii la Onache să-l întrebe ce e de făcut. Pentru că, zicea, venise străjerul de la sovietul sătesc şi i-a zis lui Mircea să fie gata de drum – în zori începe retragerea.

— Da’ de ce n-o venit Mircea să mă întrebe?

— S-o dus el la ai lui. Ţin sfat acolo pe prispe…

— Păi, dacă se sfătuieşte cu ai lui… tu ce-ai venit la mine?

— Eu nu-s bursucoaică. Eu îs răzeşă. Şi am venit la căpitanul nostru să întreb – ce facem?

— Ştiu eu, fată hăi… I s-a dat în scris ordin de mobilizare?

— Nu. Li s-a spus aşa, care vrea şi e dispus să se retragă…

— Păi, dacă e vorba de benevol, amu, când fierbe lumea din capăt în capăt, numai un prost poate lăsa casa şi masa…

Aşa au judecat neamul răzeşilor. Bursucii însă, tot şezând tăcuţi pe prispă unul lângă altul, au judecat altfel, şi în zori deşi, Mircea cu văru-său Tudorache şi cu încă câţiva ciutureni, împreună cu Armata Roşie, au trecut Nistrul, retrăgându-se spre răsărit, S-a dus şi duş a fost pentru ani de zile.

* * *

Războaiele, mai ales războaiele mondiale, cutremură masiv, până în adâncuri, întreaga omenire. Intră în orice

casă, în orice suflet. Nimic de mirare, că şi viaţa Ciuturii a fost adânc zdruncinată. Odată cu începerea războiului, mobilizare după mobilizare, bărbaţii se tot duc, rămânând în sat doar femei, copii, oameni în vârstă. Şi, deci, care Plugari, care Cosaşi? Iar când nici nu prea are cine ara, semăna şi cosi, nici la moară nu prea ai ce duce, atunci, care Plugari, care Cosaşi, care Morari?

După patru ani de cutremur, sânge şi pârjol, când războiul era pe sfârşite, lumea îşi revenea cu greu. Dureros, cu greu îşi căuta şi Ciutura un locuşor în lumea asta nouă. Mulţi dintre Plugarii, Cosaşii, Morarii satului nu s-au mai întors, găsindu-şi odihna de veci prin cine mai ştie ce colţ al lumii. Cei însă care se întorceau, nu se întorceau întru totul. O parte din firea lor mai rămânea să hoinărească pe fostele câmpuri de luptă, prin lagărele de prizonieri, prin spitaluri, şi vechile răfuieli dintre Plugari, Cosaşi şi Morari li se păreau acum jocuri copilăreşti.

În toţi cei patru ani de zile Onache Cărăbuş nici el singur nu mai ştia pe ce lume trăieşte. Se întâmplau zile când de dimineaţă era preamărit ca părintele celor doi feciori-eroi ce luptă pe frontul de răsărit împotriva bolşevismului. Cam pe la amiază consătenii îşi aminteau că ginerele lui, Mircea, s-a dus cu Armata Roşie şi, trecând pe lângă casa omului, nici nu-i dădeau bineţe. Mai spre sară, când stoluri de avioane grele, americane şi englezeşti, bombardau rafinăriile de petrol de la Ploieşti, că se vedeau coame de fum până în Câmpia Sorocii, Ciutura îşi amintea că are oşteni şi acolo, pe frontul ce înaintează biruitor şi, trecând pe lângă casa lui Onache, nu numai că-şi descopereau creştetul, dar închipuiau şi o mică plecăciune.

Onache însă rămânea cu necazurile sale. Presimţirea unei posibile stingeri a neamului a început a-i tulbura sufletul iară cutremurătoarea veste că cei doi feciori au căzut amândoi, într-o singură zi, pe câmpul de luptă, a venit să transforme acea grea presimţire într-o tristă realitate. Rămânea să mai vină o veste tristă despre soarta ginerului, după care putea să-şi caute şi el un loc de veci

într-un colţişor din cimitirul satului.

Iată însă că, spre cumplita uimire a lui şi a întregii Ciuturi, soarta a venit să-i mai zâmbească o dată. Prima veste de la Mircea i-a deschis o poartă spre viitor, insuflându-i o viaţă nouă. Şi iară vechiul nostru scrânciob moldovenesc – din trădător de neam, peste noapte salvatorul neamului. De data asta s-a trecut de la uşoare plecăciuni a creştetului, la osanale în toată puterea cuvântului.

După cum se ştie, autorităţile noii Republici Moldoveneşti, în primii ani de după război, mai toate venite pachet din Rusia, nu prea vedeau cu ochi buni satele basarabene. Mulţi dintre ţăranii satelor, mobilizaţi fiind în armata lui Antonescu, au luptat pe frontul de răsărit împotriva Armatei Roşii. Această atitudine rezervată, de neîncredere, deşi nu se exprimă prin cuvinte, dar se dădea de înţeles în fel şi chip, la tot pasul – lasă, ştim noi ce mocneşte acolo în sufletele voastre…

Se întâmpla însă câte-un sătucean care avea oameni trecuţi prin beciurile siguranţei, apărea şi câte-un ilegalist pe ici, pe colo. Satele cu victime ale siguranţei şi foşti ilegalişti erau oarecum privilegiate.

Mai presus de toate însă erau satele care aveau feciori ce s-au retras împreună cu Armata Roşie şi au luptat toţi anii alături de ruşi împotriva hoardelor fasciste. Aceste sate erau aşezate în capul mesei, fiind menţionate în mod deosebit nu numai în fruntea raioanelor, ba chiar şi în fruntea judeţelor.

Astfel, nu era de mirare că a doua sau a treia zi după întoarcerea lui Mircea Moraru, preşedintele sovietului sătesc din Ciutura, un bătrân ofticos, trecut şi el sărmanul prin beciurile siguranţei de mai multe ori, a venit la Mircea acasă şi, cu plecăciune, i-a pus pe masă ştampila satului şi cheia de la cabinet.

Mircea s-a înveselit grozav de gestul bătrânului.

— A, nu, tovarăşe preşedinte, cunoaştem şi noi câte ceva din legile statului sovietic. Nu, aşa nu se face…

— Cum veţi binevoi. Când îmi ziceţi, atunci vi le aduc.

Evident, autorităţile supreme pusese ochiul pe eroul Ciuturii, după care Mircea începuse a fi chemat la raion. Aproape zilnic venea la el acasă nu străjerul său *dejurnele*, cum i se zicea pe atunci, ci însuşi preşedintele. Aducea o foaie făcută în două şi lipită în aşa fel, ca nimeni din cei streini să nu-i poată citi conţinutul.

— Telefonogramă, zicea bătrânul, rămânând în poziţie de drepţi.

De obicei, în telefonogramele celea nici nu prea aveai ce citi, ele indicând doar ziua, ora şi şeful la care urma să se prezinte Mircea Moraru.

— Ce le comunic la raion?

— Transmis. Primit. *Sluşaiusi*.

Se întâmplau cazuri de urgenţă când radonul trimitea după Mircea transport – o brişcă confiscată undeva la o curte, trasă de doi armăsari boiereşti şi ei. Se întorcea noaptea târziu de tot. Venea tot mai vesel, tot mai agitat. Se vorbea prin sat că i se pregătise chiar şi o funcţie importantă în raion, pe care urma să o preia de azi pe mâne, dar…

Între timp şoarecii şi vrăbiile faceu praznic în răsărita semănată şi prăşită de Nuţa, iar asta nu mai era o treabă bună. Pădurile pline cu fugari de tot felul, lumea se temea să iasă în câmp să-şi aducă roada acasă. Cineva trebuia să iasă primul. Deci, mai primind el o telefonogramă, a transmis prin bătrânul preşedinte că va veni peste câteva zile, i se scutură răsărita care trebuie grabnic cărată.

Între timp, ce s-o fi întâmplat însă la mijloc, că a treia sau a patra zi, pe când îmblăteau ei cu Nuţa răsărita şi o vânturau ca 8-O urce în pod, iată că trece pe lângă dânşii preşedintele sovietului sătesc. Credeau că vine cu următoarea depeşă dar iată că trece pe lângă poarta lor, nu intră şi nici nu le-a dat bună ziua. Nici nu şi-a întors capul în partea ceea unde se vântura răsărita.

„Un moşneag aiurit” şi-a zis Mircea, văzându-şi

nainte de treabă, dar mai spre sară au venit nişte verişori de-al doilea, au stat o vreme tăcuţi o vreme pe scaune, apoi, când Nuţa ieşise din casă, au propus:

— Ieşim pe prispă?

— Pentru ce să ieşim?

— Ţinem sfat.

— Aici în casă nu se poate vorbi?

— Nu. Haide pe prispă.

Pe Mircea l-a înjunghiat râsul – în cei patru ani uitase cu totul de *Vechiul zavet* al neamului. Vai, sărmana ţărănime! Se aşază pe prispă, şed pe tăcute unul lângă altul şi li se pare că fac mare politică. Verişorilor nu le-a plăcut râsul lui Mircea, drept care s-au ridicat şi au plecat fără a scoate un cuvânt.

Trece o zi, două, trei. Nici telefonogramă, nici preşedinte, nici străjer, nici *dejurne*, niciun semn măcar cât de cât. Primul avertisment al noii puteri era izolarea. Nemulţumirea şefilor se măsura cu regimul de izolare. În casă la Mircea se tace de di mineaţă până în sară. Se aşază în doi la masă şi nu se ating de bucate. De trecut nu trece nimeni – nici Bursucii, nici Răzeşii. De ceilalţi nici vorbă…

Apoi iată că la o bucată de noapte, pe când vegheau ei sub plapumă cu ochii deschişi, se aude un camion. Venea încet, gâfâind prin ulicioarele înguste, dar tot venea şi venea până ce s-a înfipt cu luminile sale orbitoare în geamurile casei lui Mircea.

— Of, Doamne, sări Nuţa din pat. Au venit să ne ridice.

— Las că trăiesc oameni şi acolo…

S-a îmbrăcat şi a ieşit fără a aştepta să i se ciocănească la geam. Lângă renumita *polutorkă* stăteau ţeapene două umbre – ofticosul preşedinte al Ciuturii şi un tânăr militar fără epoleţi.

— *Caducb*, a zis militarul.

— B Ka înny unu Kvăoe?

— Kvăoe.

Asta nu făgăduia nimic bun, dar, mă rog…

— Hmo GepeM e cobou? Teruvbie eewu, edy…?

— Hunezo ne nado. Caducb.

— JKeny?

— Bea. Rioexajiu.

Pământenii dormeau duşi, camionul însă a găsit curtea acelei unice organizaţii, ferestrele căreia, deşi cu obloanele trase, musteau lumină noaptea întreagă. În cabinet şedea la masă un maior masiv, greoi cu faţa pământie, cum arătau de obicei cei care lucrau mai mult nopţile. Mircea îl vedea pentru prima oară.

— 3 dpaeusi jkejicuo, moeapuui Mauop.

— 3 dpaecmevă, cepou, 3 dpaecmeyuf *a zis maiorul înfundat în nişte panglici telegrafice de mare urgenţă*. – roeoprim, mă Gempemunesi jiuuom k Jtuuy e helwlum epazoM?

Abia acum Mircea a început a-şi da sama ce s-a întâmplat. După patru ani trăiţi prin streini Mircea a cam început a uita apucăturile neamului din care se trăgea, Una din marile patimi «ţie Ciuturii, o patimă veche, coborâtă din vremi străbune, a fost trădarea aproapelui. Trădare pentru a te îmbogăţi, trădare pentru a supravieţui, trădare pentru a te răzbuna. Un om de nimica pune genunchiul în piept celuia care este fruntea satului, demnitatea satului, odrazul satului – vai, ce poate fi mai frumos, mai atrăgător pe lumea asta!!

Fireşte, acolo, pe dealul cel mic, pe când încărcau ei răsărită, deşi nu se vedea ţipenie înjur, or fi fost ei destui, cei care umblă cu *donosurile*…

— Hy maK umo? Bempemiuica rrvbi e hum tuiu ne ecmpemujilr?

— Oh ne epaz.

— A Kmo?

— Jlpyz dememea.

— *TaK-maK-maK*, a zis maiorul continuând a cerceta panglicile.

— Vino? *Ke smo meou dpyz dememea*… Oh b*bu*i coop*y? Ke*H?

— He 3 hwo. Kajkemca, aojunajiocb umo-mo m-au y nezo na nasvce.

— *Hmo-mo bojimcuiocb y nezo na* nosiceva repetat pe gânduri maiorul, lăsând panglicile la o parte. Un râs sarcastic îl cutremura cu masă cu tot, şi el căuta în jur tovarăşi care ar putea gusta împreună cu dânsul o asemenea delicateţe. Din păcate, nu găsi pe nimeni, fiind singur în cabinet.

— M mese ne npuuuio e zojioey ebisichumb, umo y nezo m-am na noree bojimae MCR?

— Bem.

Furia maiorului nu avea margini.

— JJA Kakou mbL k nepmoeou Mamepu zeapduu cepjkanm, kelkou mbL Kaecuiep opdena Ciiaebt?!!! Copeamb e meba a nozohbt, a HazpadbLU!

La urletul maiorului s-au repezit doi inferiori veşnic gata la datorie, dar maiorul nu le acordă nicio atenţie, revenind la depeşele telegrafice. Însemna ceva pe o foaie. Mircea tremura din creştet până în tălpi cum nu mai tremurase încă. Se hotăra soarta lui şi poate nu numai soarta lui. Poate soarta Ciuturii, poate chiar soarta întregului neam.

Neamul în acele clipe grele îi veni în ajutor, şi, în ciuda febrei ce-i cuprinsese, rosti încet, liniştit, cu demnitate.

— He Obi Mne ux daecuiu. H ne qcim mhe ux y mehh omnumamb.

Maiorul mai lăsă o dată panglicile şi se uită la om lung, de parcă îl vedea pentru prima oară.

— Bem, dpyzmoix. Otuubaeiubesi. Mbi ux mese daeajiu, Mbt ux a omnumeM. Thi celm ux spuneceuib. Ha nojiycoauymbix!! Tlomeji.

Au urmat un şir de zile negre în viaţa lui Mircea. De unde până mai nu demult toţi umblau linguşindu-se în jurul lui, acum se făceau a nici nu-l mai vedea. Până şi cei cu care luptase pe acelaşi front, cum se zice cot la cot, când aveau vreo treabă în partea ceea a satului, o chiteau în aşa

fel, ca să nu treacă pe lângă casa lui Mircea pentru a-i da bineţe. Până şi bătrânul Onache Cărăbuş, când te duci, sau nu e acasă, sau e ocupat cu ceva în aşa măsură, încât, iată, nu poate lăsa lucrul din mână şi pace.

În cele din urmă s-a trezit în el instinctul vechilor Morari. După care, într-o îndesară se duce el cuminte şi frumos la unul din verişorii cel de-al doilea, unde auzise că se adună ei serile. I-a găsit, fireşte, grămăjoară pe prispă, le-a dat bineţe şi s-a aşezat.

Au tăcut o vreme, urmărind cum se lasă sară peste sat, apoi au mai tăcut o vreme până când s-a înserat de-a binelea. Şi când aceste tăceri prelungite au ajuns la punctul de vârf, unul din verişori rosti pe gânduri:

— Soba.

Anul fusese secetos. Podurile măturate. Ciutura intra în iarnă flămândă şi dezbrăcată. Două griji de căpătâi chinuiau satele din Câmpia Sorocii – sacul şi soba. Cu sacul erau lămuriţi, gol ca niciodată, cărat la gară până la un grăunte, dar vorba e că pentru a supravieţui e nevoie ca cel puţin soba să fie cât de cât caldă.

— Pădurea-i aproape, zise Mircea hotărât.

Rudele s-au uitat lung la el şi au tăcut până s-a întunecat, de nu se mai vedeau unul pe altul.

— Tu poţi, zise cel care era mai în vârstă pe prispă. Noi nu.

Pădurile ajunsese în acei primi ani de după război câmpul de luptă între mai multe forţe adverse. Dacă te duci ziua, ai de a face cu autorităţile care te vor lua drept spion al bandelor ce mişună prin pădure. Dacă te duci noaptea, cei din pădure trag fără a aţa mult pe gânduri. Mircea era unul din puţinii ciutureni care putea merge la pădure fără nicio grijă – faţă de autorităţi nu mai avea ce pierde, cei din pădure nu vor trage asupra lui.

— Vom merge împreună, a şiş Mircea.

— Bun, au pecetluit înţelegerea Bursucii, ridicându-se de pe prispă.

Toamna era lungă şi uscată, numai bună de umblat la

pădure. Şi Morarii au tot cărat uscături şi ciotci dun pădure, au tot cărat şi cărat să le ajungă pe două ierni. Mircea şi-a adus şi sie, şi mamei sale, şi pentru soba lui Onache.

Apoi într-o sară, pe când stătea el în curte şi se gândea pentru cine ar mai aduce lemne de la pădure, s-a pomenit cu un înger la poartă îmborobodit cu două basmale, pentru că o dureau dinţii.

— Hai, că… te cheamă tovarăşul pris*idatel.*

Mircea a tresărit, cum tresărea de fiecare dată când orchestra regimentului intona marşul de paradă. Pentru prima oară, de când fusese dus cu maşina în raion, era chemat la sovietul sătesc. Bărbierit, spălat, îmbrăcat în *ghimnastiorka* cu care venise de la război, cu epoleţii şi decoraţiile pe care le avea, ieşi din casă.

În sala cea mare a sovietului sătesc vreo şase şapte băietani stăteau îngrijoraţi, neştiind ce-i aşteaptă. Bătrânul preşedinte se chinuia la masă cu nişte foi – nici nu prea vedea, nici carte nu prea ştia. N-a ridicat capul când a intrat Mircea, dar i-a aruncat un *sădişi* tovărăşesc, fără a aştepta să i se zică *zdrasti*, cum se obişnuia pe atunci. Era şi ăsta un semn bun.

Noaptea târziu, când Onache se pregătea de culcare, a dat Nuţa busna peste el.

— Nu stinge lumina, tată, că avem ceva de vorbit…

A tras perdelele, a închis bine şi uşa tinzii, şi uşa casei.

— Ce ţi-o venit?

— L-au chemat pe Mircea la *selsovet*.

— Şi?

— I-au zis să meargă la cursurile de tractorişti. Nu ştim ce să facem. De asta am şi venit la mă-ta.

— El ce n-o venit?

— S-o dus la ai lui să se sfătuiască.

— Păi, dacă s-o dus la ai lui, tu ce-ai venit la mine?

— Lasă-mă, tată, în pace cu Bursucii ceia de pe

prispă şed unul lângă altul şi tac până ce li se face lânccd… Eu, una, deşi măritată cu un Bursuc, de neamul meu nu mă lepăd şi o să vin de fiecare dată, când îmi va fi greu…

Lui Cărăbuş nu-i prea ardea a vorbă lungă, mai ales că ginerele nici n-a venit, dar Nuţa a trezit în el viţa neamului.

Răzeşii îşi aveau pravila lor de comunicare, oricât de grele şi încurcate ar fi fost vremurile. Drept care, ridicându-se, Onache s-a îmbrăcat frumos, s-a pieptănat, a aşezat masa, şi cu toate că pe masă nu erau decât două pahare goale şi o hrincă de pâine, rămasă de la cină, a poftit fiica să se aşeze. Sărmana femeie, rămase cu gura căscată. De la Bursucii ce foşăie tăcuţi pe prispe şi până la răzeşii ce obişnuiesc a se aşeza la masă, ar fi cam cât e de la cer la pământ.

După o lungă frământare, Onache făcu pe gânduri:

— Auzit şi eu mai spre sară că l-au chemat pe Mircea şi i-au zis să meargă la şcoala de tractorişti.

După care tăcu.

— Şi ce zici mata?

— Ce pot zice eu, fată hăi? Dacă omul nu poate înţelege că-şi bat joc de dânsul, cum poţi să i-o spui în faţă?! După ce a făcut războiul din capăt în capăt şi s-a întors cu ordinul „Slava”, să se ducă împreună cu nişte mucoşi să înveţe cum ară tractorul? În loc să se ducă la judeţ, în loc să se ducă la Chişinău, la Moscova să-şi caute dreptatea, el, tanchistul, cară ciotci şi se umple de bucurie când îl trimit la cursuri de tractorişti!!

Bursucii de pe prispă vedeau problemă mult mai altfel, şi a doua zi în zori, Mircea era de-acum în drum.

* * *

Primii noştri tractorişti! E o poveste pe cât de scurtă, pe atât de tristă la mijloc. Calvarul prin care le-a fost dat să treacă, a început prin patruzeci şi patru, când războiul

mai vuia încă în Carpaţi. Atunci, în primăvara ceea, prin curţile boiereşti din Câmpia Sorocii, curţi aşezate mai totdeauna la răspântia drumurilor mari, ce legau satele între ele, au pornit a se organiza staţii de maşini şi tractoare, zise pe scurt: *cânt eesuri*.

La început nu lua nimeni în seamă *cânteesurile* celea pentru că nici tu tractoare, nici tu maşini. Tractorişti erau şi mai puţini™ *M*, *T*, *S*.-urile îi căutau cu lumânarea, le făgăduiau marea cu au sarea, dar de unde să-i iei atunci când ei nu-s! Spre sfârşitul războiului trenurile au început a aduce din fundul Rusiei maşini de tot felul, munţi de fier erau descărcaţi în Câmpia Sorocii.

Tractoare mari şi grele ca nişte tancuri, renumitele *X.T. 3*. (*Xapbkoeckuti mpakmopnbiu 3 aeod*), băgau groază prin vuiet şi masivitate. Cum le descărcau de pe platforme, le aranjau rânduri-rânduri, gata de-a le arunca într-o bătălie totală pentru recoltă, dar bătălia nu începea, pentru că nu erau tractorişi, n-avea cine porni motoarele.

— Şi apoi, ce ne facem cu caii, tovarăşi? Că noi avem căi buni, tovarăşi!

Se organizau peste tot cursuri de tractorişti, dar oamenii făceau în fel şi chip să nu meargă la acele cursuri, pentru că, îşi ziceau, o adevărată specialitate nu ţi-o dă nimeni de pomană. Iar când ţi se face un bine cu de-a sila, când ţi se bagă pe gât binele cela, mai bine să te ferească Domnul de aşa ceva…

Trece timpul, parcurile de tractoare stau nemişcate, şi această stare de lucruri începea să capete aspecte politice nedorite. Sovietele săteşti umblau disperate în jurul viitorilor tractorişti – azi ţi-i mângâie, mâne îi probozeşte, poimâine îi ameninţă, iar ei tot Stau pe gânduri, îşi tot scarpină cefele. Şi tot aşa de azi pe mâne, până s-a găsit unul care, adunându-i într-o sară pe băietanii mai răsăriţi, i-a întrebat:

— Bine, bre, dar aveţi voi obraz?!

Asta hotărî totul. Moldoveanul e încăpăţânat până ajunge vorba de ruşine, iar dacă îl iei din scurt cu obrazul,

el se lasă uşor bătut, şi în felul ista cursurile de tractorişti au început. Băietani tineri, copii încă, invalizi de război, foşti inochentişti, şi mulţi dintre cei ce nu prea aveau noroc în viaţă, ieşeau dimineţile de prin sate şi porneau spre curţile boiereşti. Se duceau să dovedească tuturor ci că au obraz şi, totodată, poate află cum fierbe focul cela în tractor şi cum se face când porneşte el din loc cu plugul în urma lui.

Era toamnă, era frig, era glod. Încălţările viitorilor tractorişti au început a se ruga să fie lăsate pe-o zi-două acasă, să se mai zvânteze, să se mai usuce, dar ei nici gând să le cruţe. Se sculau în zori, le puneau în picioare şi hai-hai, câte două drumuri pe zi – dimineaţa şi seara, dus şi întors.

Secătuiţi de foame, chinuiţi de grijile casei, viitorii tractorişti abia mai vedeau pe unde calcă. Se duceau însă. Păreau cu toţii furaţi de patima maşinilor, straiele unsuroase ale mecanicilor li se păreau veşmintele celor aleşi, dar nu patima pentru maşini, şi nici înţelegerea dreaptă a vremurilor noi, ci frica să nu moară de foame îi trezea cu noaptea în cap. Îi trezea, îi scotea de prin case, şi ei, îmbrăcându-se în fugă, se strecurau prin ulicioarele înguste ale satului, până a ieşi în câmp.

Tot drumul veneau tăcuţi, gândindu-se la cele cinci sute de grame de pâine şi la farfuria cu supă pe care urmau să le primească la prânz. Supa o mănâncă, pâinea o duc acasă. Erau vremuri grele, în fiece sat, în fiece casă, în fiece suflet se duceau lupte grele, pe viaţă şi pe moarte.

O zi întreagă, şezând turceşte pe podelele luxoase ale odăilor boiereşti, ascultând cu o ureche ce înseamnă bugie, de unde sare şi unde ajunge scânteia ceea, ei căutau în aceeaşi vreme să ghicească cum va fi la înfăţişare călcâiul cela de pâine pe care urma să-l primească, şi vor fi acolo întocmai cinci sute de grame, ori, spre norocul lor, un pic mai mult? Şi se mai chiteau în ce buzunar să pună pâinea, pe ce drum să pornească cu că, la ce-ar fi fost bine să se gândească în drum spre casă,

pentru ca mâinile să nu încerce a ciupi călcâiul cela.

Carte aveau puţină – care trei, care cinci, care nici măcar nu era în stare a lămuri câte clase are. Erau la vârsta când învăţătura nu se prea leagă de ţăran, şi nici ruseşte nu prea ştiau. Dăscăleala lor mai avea mult până la capăt, dar între timp a venit primăvara, a venit mult prea devreme şi ei au fost în mare grabă examinaţi, urcaţi pe tractoare şi trimişi în câmp să are.

Poate pentru că s-au făcut toate în mare grabă, nimeni nu le-a urât să le fie într-un ceas bun, şi apoi că nici nu prea au avut noroc. Străvechea bănuială a ţăranului că va fi păcălit până la urmă, a început a se adeveri. Pe de o parte, colhozurile căutau să-şi lucreze pământurile cu vitele pe care le aveau. Fără tractoare era şi mai ieftin, şi mai puţin bucluc. Astfel primii tractorişti erau priviţi ca un fel de trădători ai felului nostru tradiţional de-a gospodări, trădători de neam mai pe scurt.

Pe de altă parte, statul avea interesele lui. Colhozurile au fost obligate prin lege să lucreze trei sferturi de pământ numai cu tractoarele. Ţărănimea, înfricoşată, în cele din urmă a cedat, dar ce folos din cedarea lor, când enormele tractoare stau cu măruntaiele vărsate în brazdă?

Erau maşini bune, aproape noi, dar marea nenorocire a imperiului sovietic, ceea ce, posibil, că a şi dus la prăbuşirea lui, erau piesele de rezervă. Nu ajungeau piese. În jurul acelor piese de schimb se făcea mare agitaţie, un iarmaroc de care viitorii tractorişti, băieţi cuminţi, crescuţi în duhul adevărului, habar n-aveau.

În vremea iernii, când ei şedeau turceşte pe podele, fiind cu gândul la pine, câţiva mecanici beţivi, veniţi cine ştie de pe unde, umblau prin parc, scoteau de la tractoarele noi câte-o piesă-două mai căutate, le înlocuiau cu altele vechi.

Şi acum, când a venit vremea aratului, bieţii tractorişti stăteau în genunchi lângă maşini, înghiţeau motorină, se prindeau câte doi de manivelă şi o tot suceau

până la ameţeli, dar maşina – tufă. Ca s-o porneşti trebuia să cumperi piese de schimb de la mecanici, dar de unde să ei bani, de unde să le aduci lor vin sau basamac? Noaptea, minaţi de ploaie, se ascundeau pe sub tractoare, adormeau şi visau cum s-a pornit singur, de capul lui, tractorul, şi a trecut cu şenilele peste ei.

Cine n-a aruncat atunci cu piatra în primii noştri tractorişti?! îi înjurau brigadierii şi directorii *M.T. S.*

— Urilor, pentru că nu se pricep să fure şi ei de pe undeva câte-o piesă, s-o puie colo şi să pornească odată tractorul; îi blestemau preşedinţii de colhozuri, stârnind împotriva lor sate întregi, pe motiv că, uite, din pricina cui rămân ei fără semănături; îi ocărau nevestele, pentru că şi-au murdărit hainele, câştigă puţin, dau rar pe acasă. Până şi copiii lor, când veneau să-i vadă, să le aducă de mâncare, povesteau despre un vecin care s-a dus la Kiev cu o canistră de oloi şi a venit cu îmbrăcăminte pentru toată casa, pe când ei, iaca, şi-au legat capul de tractorulistă…

Onache Cărăbuş nu prea avea nici el ochi buni să-i vadă pe tractorişti. Mai întâi că el ţinuse totdeauna cai, ştia să-i îngrijească, ştia să caute de ei. Îi plăcea să-i aibă, îi plăcea să-i vadă măcar la alţii. Acum caii intraseră la strâmtoare, stăteau cu săptămânile în grajdurile colhozului, rozându-şi ieslele, iar proştii ceia s-au mânjit de motorină şi, negri ca necuraţii, stau pe haturi şi beau mahorcă.

Nici măcar de Mircea, că-i era de acum ginere, nu-i părea rău. Îl ţinea minte de băietan, era printre primii care venea suni de sară şi ascultă cu gura căscată la cele istorisite de Onache. () vreme i se părea că-i intră în cap cele auzite de la dânsul. Apoi, avându-l de ginere, căuta să-i strecoare câte ceva din cele cum înţelege Cărăbuş viaţa, i se părea că ginerele prinde la minte, treptat-treptat parcă se strămuta din lumea cugetătorilor de pe prispe spre lumea răzeşilor.

Nu a fost însă să fie. După atâta prietenie şi voie

bună, Onache s-a pomenit păcălit. În momentele cruciale Mircea nu venea la dânsul, se ducea să şadă pe prispă cu neamurile sale. Păi, dacă-i aşa vorba, şi-a zis Onache, să mă lăsaţi voi în pace cu Mircea cela al vostru. De şezut cu dânşii pe prispă nu am şezut şi nici nu am de gând să şed vreodată. *Proşciai*!

Printre multe altele, avea badea Onache şi meteahna asta. Într-o bună zi, aşa nitam-nisam, i se făcea lehamite de om şi nici să-l vadă, nici să audă de el. Dacă, întâmplător, soarta îi aducea pe-o punte îngustă, faţă în faţă, el lăsa să treacă de la dânsul, îi făcea drum celuilalt, numai să nu-l vadă, şi cum cobora de pe punte, iar uita de el. Spre norocul lui, după război, după anii de secetă, apele au cam scăzut, satul aproape că nu mai avea punţi, iar a te lepăda de un tractorist ce nu se arată cu lunile prin sat era lucru cât se poate de uşor.

Onache Cărăbuş s-a făcut că a uitat că mai are pe acolo prin sat un ginere, dar viaţa, acest codru veşnic tainic şi tulbure, avea poteci, avea ascunzişuri de care badea Onache nici că să fi bănuit. Şi tocmai atunci, când îi era lumea mai dragă, s-a pomenit într-o bună zi cu Nuţa bocindu-i pe laiţă.

— Mama lor eu şi răzmamă!

Veştejit şi îmbătrânit aşa deodată, a tot umblat el câteva zile în jurul casei, frământându-se, şi încetul cu încetul a prins a-l încerca o ciudă crâncenă, păgână, cum îl prindea ea de fiecare dată când un lucru, la care nici nu se aştepta, îl dădea de sminteală.

Om paşnic, binevoitor, el se îndrăgostea de toate câte le vedea în Jurul lui – oameni, semănături, vite. Cum se atingea cu sufletul de ceva, legat rămânea pe-o vecie, era în stare ani la tind să se tot porâle eu o umbră de copăcel răsărit într-un fund de ogradă. Ţăran înţelegător, el parcă şi-ar fi dat sama că de la o mică semincioară până la un vlăstar e cale lungă, anevoioasă, şi acum, văzând această muncă gata împlinită, el parcă i-ar fi zis copăcelului:

„Odată ce-ai venit, hai, să-ţi fie de bine, creşti în

voie”.

Şi, ba îl mută din faţa casei în fundul grădinii, unde era mai multă lumină, ba îi altoieşte o creangă, ba i-o scurtează pe alta, şi-i tot cară apă la rădăcină, şi-i tot văruieşte primăvara tulpină, iar spre iarnă i-o înfăşură cu şomoioge de paie, să n-o roadă iepurii. Şi trecătorii, şi rudele, şi vecinii se fac a zâmbi de-o asemenea încăpăţânare – maică sfântă, să pierzi o viaţă lângă un copăcel! Lui Onache însă niciodată nu i-a prea păsat ce crede lumea despre el – mai însemnat era să aibă el însuşi o părere bună despre sine.

Treceau săptămâni, luni, ani. Fiecare îşi avea grijile sale. Şi le avea pe ale lui şi badea Onache, iar printre multe altele mai avea şi grija vlăstarului din fundul grădinii. Dacă însă după mulţi sâni se dovedea că copăcelul n-a primit nimic din grija şi dragostea lui, rămânând tot aşa de firav şi pipernicit cum răsărise, atunci pe badea Onache îl dobora o ciudă oarbă, păgână.

Toate necazurile pe care le avea, tot ce n-a putut, n-a dovedit ori n-a avut noroc. – totul se aduna în jurul acelui mic copăcel din fundul grădinii şi, Doamne-Dumnezeule, cum îl mai ocăra badea Onache, şi-l probozea, şi-l făcea de nimica în faţa lumii.

Câteva zile era numai foc şi pară. Chemă vecini, oprea trecători în drum şi-i ducea în fundul grădinii pentru a-i face martori, şi nu se lăsa până stârnea o jumătate de sat împotriva acelui copăcel.

Iar în zilele de răfuială, în sufletul lui badea Onache se stingeau, treptat, dragostea, şi grijă, şi interesul pentru soarta micului copăcel. Pe urmă, dacă se usca – îl scotea, dacă se înfiripa şi creştea bine, se înfrupta din poamele lui, fără a simţi, de altminteri, o bucurie deosebită.

Cam în acelaşi fel se descurcă el şi cu oamenii. Era pururea setos de lume. Şi poarta, şi uşa, şi sufletul îi erau veşnic deschise. Ştia şaga, ştia să facă un bine altuia, ştia să mulţumească atunci când i se facen lui un bine. Era înţelegător în necazuri, săritor la nevoir, dnrnic dr unde

nvrn, cir unde n nvrn, dur ferit-a sfântul dacă afla într-o bună zi că marele lui prieten s-a jucat cu dânsul de-a prietenia. Atunci sufletul bătrânului că răbuş se tulbura ca o mare, săptămâni întregi marea ceea era numai spumă, numai vuiet.

Lovitura primită de la ginerele său Mircea a fost cea mai grea din toate câte le-a primit. Bine, hai, nu i-au priit sfaturile socrului, s-a repezit la ai săi. Ei şi la ce-a ajuns, trăind cu mintea cu getătorilor de pe prispă? De cu primăvară până toamna târziu, de dimineaţă până în noapte, iară deseori şi noaptea, căci tractorişti erau puşi să are şi noaptea, numai fier în jurul lor. Nici glas de om în amurg, nici bătaie de câne în miez de noapte, nici cântat de cucoşi în faptul dimineţii – păi, asta se cheamă viaţă?!

I-a trebuit lui fier, i-a trebuit lui tractor?! În loc să-şi faert dreptate, în loc să-şi pună la cale treburile Ciuturii, sau poate a întregului raion, el stă cu cioroii în singurătatea dealurilor, înghite motorină şi-a ajuns de-a rămas numai umbra dintr-însu!… Bine, hai, se gândea Onache, în vremea foametei mai toţi ai lor au murit, poate i s-o fi făcut dor de neamuri, mă rog, dar ce ne facem cu casă, cu copiii?! Orişicum, Onache i-a dat singura fi ic A de nevastă şi acum el, grijania şi parastasul, s-o lase cu copiii pe drum!!

Furia lui badea Onache n-avea margini. Ciuda îi era atât dr mare, încât l-a scos cu totul din ţâţâni – omul şi-a pierdut şi cum pătul, şi somnul, şi poftă de mâncare. Nopţi întregi se chinuia, tot vârcolindu-se în aşternut, iar pe la zori se sculă, ieşea în ogradă, lua o coadă de hârleţ şi începea să sape, dar lucrul nu – i sporea şi el cocea cât cocea în inima lui, iar mai spre amiază pornea prin sat.

Se ducea să caute vreo sămânţă de-a Morarilor să-i întrebe ce-au clocit ei acolo pe prispele celea de l-au nenorocit pe cel mai răsărit din neamul lor; se ducea să întrebe puterea sovietică de ce bate ea calul care trage? După ce omul câştigă un război, tu îl faci erou, apoi îl declari trădător de neam, apoi îl arunci în singurătatea

timpurilor, de parcă l-ai îngropa de viu!

Curâbuş trecca satul dintr-un capăt în altul, apoi se întorcea înapoi, dar degeaba. Cele pe care voia el să le înşire nu puteau 11 apune în gura mure. Mai alen, trebuiau să fie cu ochii în patru hfihinll, et nu prea (în drumuri lungi, la frig, şi poate de a, sta, când căuta neamuri de-ale lui Mircea, dădea peste şefi; când găsea vorbele pregătite pentru a ataca puterea, se pomenea cu înţelepţii de pe prispe în faţă.

Spre sară, tot ce-a vrut el să spună şi n-a spus, începea să-l frigă, şi, întorcându-se spre casă, intra la câte-o mătuşă din cele ce ţineau basamac, ori, cum i se zicea în Ciutura, *samogoncă*. Cinstea tăcut, de unul singur, lăuda putoarea de băutură, pentru ca altă dată, când i-a mai fi a bea, să aibă unde găsi un pahar. Se întorcea acasă uşor cherchelit, se culca, dar somnul nu-l prindea. Pe la zori se sculă şi totul începea din nou. O vreme cocea prin ogradă, apoi se ducea prin sat să ceară socoteală tuturor a, dar, negăsindu-i, trecea pe la mătuşile cu băutură.

Cam la o săptămână, zbuciumul acestei mari încrâncenări a slăbit şi într-o vinere, trecând pe la Nuţa, Onache a întrebat-o în ce parte a satului ară „bărbatul cela al tău”. Pe urmă, tot aşa în treacăt, a mai iscodit când era vorba să vie el în sat, când urma să se ducă ea la dânsul.

O mare seninătate a cuprins toată făptura Nuţei şi, cu toate că badea Onache părea supărăcios şi înţepat la vorbă în ziua ceea, Nuţa ştia că tatăl ei o să se ducă la Mircea, o să vorbească cu el, o să-l pună la cale, îndreptându-l spre bine, şi în urma acelei întâlniri, copiii ei iară vor avea tată, şi ea va avea bărbat.

Capitolul V
DARUL MĂSURII

În ziua următoare, cam pe la amiază, Onache Cărăbuş, tun» şi râs, îmbrăcat curăţel, a pornit spre Hârtoape, urcând prin cim purile satului pe-o cărăruşă bătută de nevestele şi copiii tractorişti lor. Ducea un coş

greu de papură, un coş ce răspândea în jur miroznă dulce de bucate. Venea cu paşi înceţi şi solemni, de parcă se ducea să sfinţească pască. Se probozea tot drumul pe sine însuşi că n-a venit mai înainte să stea de vorbă cu Mircea. Orişicum, îi este socru, e om cărunt, trecut de ani. Primeşte ginerele sau nu primeşte sfaturile socrului, asta e de acum altă treabă, datoria lui era să i le dea.

„Trebuia să las să mai treacă şi de la mine, pentru că, oricum, oameni suntem, rude…”

Omul venea, se dojenea întruna şi se mira: ca să vezi firea omului! Se duce, iaca, să-i dea o mână de ajutor ginerelui, pentru că a ajuns la strâmtoare, dar, viţele vechi ale satului nu-şi uită socotelile pe care le-au avut ele între ele, şi atâta vreme cât Bursucii se simt prost, Răzeşii se simt bine, şi cu cât mai rău le va fi unora, cu atât mai bine le va fi altora!

Aşa e viaţa, ce să-i faci?

Era o zi senină, caldă, dar căldura venea de peste dealuri oarecum potolită de răcoarea unui început de toamnă. Soarele urcase sus, ca în miez de vară, bătea din plin şi era atâta lumină aurie aici în largul câmpului, încât badea Onache se pomenise ameţit uşor, de parcă ar fi gustat un păhărel din vinurile celea rare pe care le guşti o dată, pentru ca apoi o viaţă întreagă să le tot pomeneşti de bine.

Şi arătura, şi miriştile, şi păpuşoiştile – toate erau împlinite, mulţumite că au ajuns cu bine acolo unde le poruncise firea, peste tot domneau mirozne dulci de poame coapte. De jur-împrejur, cât prinzi cu ochiul linişte şi pace. Câte-o cioară se rupea greoi de la pământ, zbura, tăcută, de la o arătură la alta. Undeva, hăt departe, printre dealuri, lucea în bătaia soarelui o coadă de iaz şi nişte cântece vechi, de demult, începeau să răzbată prin vălul amintirilor.

Cărăruşa pe care venea badea Onache şerpuia domol, cu multă îndemânare printre bulgări, apoi, la

marginea unui Ian de răsărită, se pierdea în umbra fierbinte a pălăriilor. Răsărea ea tocmai hăt din celălalt capăt al lanului, iară cum, pe unde a trecut, rămânea s-o descoase fiecare trecător în parte, despletind cu grijă pălăriile.

Era harnică, neogoită era cărăruşa ceea, şi chiar acolo jos, în umbră şi năduf, îşi avea călătorii săi. Se apropia toamna şi străvechii locatari ai câmpiei – şoareci, furnici, ţiştari, popândăi – făceau rezerve pentru la iarnă. Pământul era cam bolovănos şi ei, ameţiţi de atâta bulgăraie, cum ajungeau pe cărare, porneau ca din puşcă în lungul ei, fiecare cu povara în spinare. Pomenindu-se cu badea Onache faţă-n faţă, se smunceau nebuni în lături şi, cât ai clipi din ochi, dispăreau – ici au fost, ici nu mai sunt.

„Fură şi ei din colhoz, s-a gândit badea Onache. O fi ajuns şi la dânşii povaţa cântecului cela.

— *La colhoz*, *pe dealul mare*, / *Cine fură*, *acela are*…”

De cum a ieşit din sat, badea Onache a pescuit din forfoteala de toamnă a câmpurilor huruitul tractorului cu care ara Mircea şi căuta să-şi ţină drumul mai spre vuietul cela. Câmpul însă e larg, tractorul, când trece de la uşor la greu ori de la greu la uşor, îşi tot schimbă glasul, şi badea Onache ba îl pierde, ba iar îl regăseşte.

Abia de pe dealul, unde era movila cea veche, zisă Movila lui Vodă, l-a zărit. Hăt departe, peste vale, acolo unde face o cotitură drumul de fier, pe-o buză de mirişte, strâmtorată din toate părţile de arătură, se zbuciumă un nor de colb urlând cu glas crâncen de metal. Nu plouase de vreo două săptămâni, He potoliseră vânturile, şi tractorişti îşi blestemau vinţu, căci colbul Hlirnit dr plug uni imprrună cu dânşii, hnizdă după brazdă.

Pământurile arate de Mircea veneau puţin prăvălatic la vale 9 se întâlneau, cap în cap, cu un Ian mare de păpuşoi, iar acolo h încheietură, între arătură şi păpuşoi, şerpuia o vâlcică încolţiţi ici, colo de fierul plugului. Era păscută de vite, încât ajunsese şi ea neagră ca o arătură. Singura ei verdeaţă rămăseseră doua cele câteva tufe de

salcie.

Acolo, sub sălcioare, au fost cândva două izvoraşe, un pârăi numit Câinar – şi de mulţi ani ţăranii ce ţineau pământ în părţi 1 (celea, când venea cineva de acasă cu mâncarea, se duceau de-i dreptul la cele două izvoare. Prăşitorii ce-şi luaseră mâncarea ci dânşii, cum venea amiază, coborau şi ei la umbră, la iarbă verde la apă proaspătă.

Valea însă era micuţă de felul ei, îngustă. Cum s-a făcut col hoz, tractoarele venite să are, când ajungeau la margine, ieşea 1 în vâlcică să întoarcă plugurile. Tot vârcolindu-se în vâlcica ceea or fi năsădit pământul, că au secat izvoarele, şi nici pârău, nic iarbă verde… Meu. Rămânea însă foşnetul celor două sălcii, miroz nă crudă de imaş, de libertate…

Badea Onache a coborât în vâlcică, a pus la umbră coşul ci mâncare şi, ori de câte ori se apropia nourul de colb, el îşi to sălta pălăria în semn de bun găsit. Mircea însă nu-l vedea. Cun ieşea cu tractorul din mirişte, făcea o roată, întorcea înapoi, în tra în brazdă cu tot cu colb şi se ducea, de parcă zare de om n-ai fi fost prin apropiere.

Era ceva nemaipomenit – se uita şi la deal, şi la vale, şi în stânga, şi în dreapta, şi numai în partea ceea unde stătea badet Onache nu s-a uitat niciodată.

„Aşa-s ei, Bursucii iştea, fie că şed pe prispe, fie că urcă pe tractor…”

Mircea era numai foc şi pară. Aşa din senin, nitam-nisam i sărise ţandăra. Se mira şi el însuşi: ce Dumnezeu, parcă mai ni demult era în toane bune, mulţumit de toate, bucuros că mă scoate o arătură la capăt. Ba chiar şi atunci când răsărise de peste deal un om cu coşul în mină, iar el încă nu-l recunoscuse chiar şi atunci mai era cu inima senină, cu toate că, ce-i drept începuseră năl roadă nişte presimţiri. Apoi, pe măsură ce cobora la vale trecătorul şi ne vedea, eu fiece pas, că ţine drumul spre îi a început a I se strica din poziţin.

Nu era vorba de socru. Oricât ar părea de ciudat, de

fiecare dată când cei de acasă treceau pe la dânsul, îl prindea furia aşa din senin, aşa încât nici el singur nu-şu putea da sama ce-o fi fiind de capul acelor supărări?

Ori că îl tocea tot timpul un dor ascuns de-o lume senină, dosită acolo după dealuri, pe care visa s-o vadă mâne-poimâne, dar iată că din sat vin ai lui, îi aduc demâncare, albituri, şi asta însemna că întoarcerea sa mai trebuia amânată; poate i s-o fi făcând silă de blestemata lui soartă, că l-a zăvorât aici în pustietatea câmpurilor, în vreme ce alţii, oameni slobozi, încotro vor, încolo se şi duc; poate prin supărarea asta el voia să le dea de înţeles celor de acasă cât de înstrăinat e sufletul lui suci în Hârtoape, cu cât greu îşi câştigă el bucata de pâine.

Când arătura a fost dusă la bun sfârşit şi plugul a trecut pentru ultima oară în lungul ei, culegând pe ici, colo câte-un fulg de mirişte, badea Onache s-a aşezat lângă coş, căci nu mai avea rost să stea în picioare.

Mircea a coborât tractorul în vâlcică şi de abia atunci a scăpat de nourul de colb ce-i tot chinuise o zi întreagă. Maşina a amuţit, oprită de frâne oarecum într-o nară, cu botul întins spre albia Găinarului, încât părea că, gonită de sete, a tot alergat mii de verste şi acum a căzut la doi paşi de salvare. Că pârâiaşul secase de mult, asta, fireşte, tractorul n-avea de unde s-o ştie.

Mircea a coborât de pe tractor încet, ostenit, cu multă îngrijorare, cum coboară, de obicei, babele din căruţă. Pomenindu-se cu pământul sub picioare, a stat o vreme nemişcat, de parcă nu-i venea a crede că poate fi ceva pe lume atât de dulce, atât de liniştit, atât de paşnic. După care, amintindu-şi ceva, a prins a se tipări cu palma peste tot pe unde avea buzunare, căutând de n-o fi rămas măcar ceva – ceva din comorile pe care le-a avut. Nu rămăsese nimic, terminase tutunul, şi, posomorât, a pornit spre cele două sălcioare.

Venea încet, cu capul plecat, şi a fost foarte ciudat când, din mers, i-a dat socrului bună ziua. Ciudat era, pentru că, într-adevăr, de unde putea el să ştie, fără să-l fi

văzut măcar o singură dată, că pe locul cela stă un om. Drept răspuns, Onache şi-a plecat puţin capul.

Ajungând lângă coş, Mircea a întrebat ceea ce moldovenii, de multe sute de uni, întâlnindu-se, se tot întreabă unii pe alţii:

— Ce mai faci?

Onache a zâmbit cam stingherit, cum zâmbesc, de obicei, ţa rănii, întâlnind în ziua pe care ei o sărbătoresc un consătean ce nu ţine sărbătorile.

— De, ce să fac? Umblu şi caut umbră, că aşa călduri ca în vara asta, nu ţin minte să mai fi fost. Credeam că, poate, aici la voi, în Hârtoape, îi mai răcoare, dacă-i tot un drac.

— Ai găsit şi mată unde să cauţi răcoare!

Mircea s-a aşezat lângă coşul trimis de Nuţa, a stat o vreme tăcut, de parcă ar fi avut mari dureri de cap. După care, oftinci din adâncuri, şi-a ridicat fruntea şi, pentru prima oară l-a privit pe badea Onache.

— Ce eşti aşa dres şi ghilosit? O fi vreo nuntă, vreo sărbătoare acolo în sat?

Onache şi-a coborât pălăria până peste frunte, ascunzând o umbră de zâmbet – au devenit răi de gură Bursucii, dar las să fie răi, că din răutatea asta unii se întâmplă să prindă la minte.

— De sărbătoare ce să-ţi spun, că nu ţin chiar toate sărbătorile, şi nici de nunţi n-am prea auzit să se facă în sat, dar m-am dres şi ghilosit, că, iaca, n-ai să mă crezi, dar nevoia te face. Băiatul cela al lui Ţurţure de mai anţărţ îmi datorează nişte ruble şi de câte ori îi aduc aminte, se jură că n-are. Dă mai luna trecută îl văd strecurându-se prin fundul grădinii cu o maşină de tuns. „Un te duci, bre, cu maşina ceea?”

— Mă-ta îl întrebi?

— Eu îl întreb. „M-o rugat aici unul să mă duc să-l tund”.

— El îţi răspunde?

— El îmi răspunde. „D-apoi, zic, măi, tu ştii a tunde?”

– „Ştiu”, zice. – „Apoi, zic, de ce nu te repezi din când în când pe la mine, că totuna îmi eşti dator acolo nişte ruble?”

Mi-a ieşit aşa o vorbă din gură, da pe urmă mi-a părut rău.

— De ce?

— Pentru că nu dovedeşte să vie sâmbăta şi de amu iacătălă-i. Da’ haina asta nouă. – văd că te uiţi chiorâş şi la dânsa. – tot de nevoie am îmbrăcat-o, acea veche s-o ros pe la coate, mânecile s-au zdrenţuit. Prin gospodărie îmi mai prinde ea bine, dar când les în lume, trebuie s-o îmbrac pe asta nouă, că alta n-am.

Mircea şi-a măsurat o vreme necazurile sale cu necazurile socrului, apoi i-a zis:

— Vezi să n-arunci haina cea veche. Că, să nu vie vremea s-o cumpăr de la mă-ta.

Onache a ridicat sprâncenele a mare mirare.

— Ce să cheltui banii degeaba, că totuna ai s-o moşteneşti. Alte neamuri n-am.

Mircea a zâmbit.

— Până să moştenesc haina ceea a matale, vezi să nu-ţi las eu moştenire *combinezonul*istă. Că dintre tractorişti rar care ajunge la pensie…

Cărăbuş s-a uitat cu coada ochiului la haină ginerelui.

— Dă-i al tău, nu-i al statului?

— Amu-i al meu. Că ne-au oprit din leafa.

— Şi… mult ţi-au oprit?

— Cincizeci de ruble.

— Pentru vechitura asta?!

— Dacă nu, că la început era nou.

Onache a întins o mână, a prins a pipăi haina, de parcă voia să afle de nu cumva statul i-o fi amăgit ginerele.

— Măi Mircea! Să mă ierţi, da iacă de mult voiam să te întreb. Când eşti îmbrăcat în salopetă asta şi ţi-i a duce afară, apoi ce faci? Că, văd, nici tu prohab, nici tu cingătoare…

— Dacă haina asta, tată, după ce-o îmbraci, apoi nu-ţi mai arde a nimica.

— Bine, măi, şi o pacoste ca asta vrei să-mi laş moştenire?

— Atâta am.

— Dacă nu, măi băiete… De-amu dacă a venit vorba, aşa bătrân şi singuratic cum sunt, dar vreau să-mi trăiesc viaţa în slobodă, cu toate bucuriile şi păcatele unui om slobod…

— Asta nu mai depinde de noi.

— De cine depinde?

— De *sovetska vlasti*. Cât o să-ţi permită, atâta o să ai.

Mircea a luat coşul cu demâncare în braţe, l-a luat încet şi grijuliu cum iei un copil de ţâţă. A stat o vreme nemişcat, culegând cu vârful nasului mirozna bucatelor şi un anumit iz pe care îl aveau numai casa lui şi toate celea câte erau acolo în casă. Împreună cu miroznele coşului, au răsărit dr undeva din zare chipuri dragi, chipuri scumpe, care i-au îmbunat, îmblânzit sufletul um plându-l de dor. A întrebat cu glas vioi, plin de dragoste:

— Şi chiar ce mai fac ciocârlanii ceia ai mei?

— Ce să facă?! Aleargă. Copiii aleargă că-s mititei şi li-i a joacă; Nuţa aleargă pentru că-i singurică şi nu le dovedeşte pe toate. Încolo, slavă Domnului, sănătoşi.

— După atâta alergătură şi să nu fie sănătoşi!

Mircea a luat şerveţelul cu care erau acoperite bucăţele, l-a aşternut între el şi badea Onache.

— Vină mai aproape, că aici pare să fie şi un şip cu *samogoncă*.

— A, nu, mulţumesc, că eu am mâncat-nainte de-a mă porni la drum. O făcut faţa ceea un borş că nu mă înduram să mă scol de la masă.

— Şi cu *samogoncă* te-a cinstit?

— Cum să nu!

Mircea s-a uitat prin coş, chitind cu ce să înceapă masa. A scos o jumătate de pâine proaspătă, coaptă pe

vatră, un toc de chibrituri umplut cu sare, le-a pus alături pe şervet. Se gândea ce să mai scoată. Îi era foame, de dimineaţă nu luase nafură în gură, dar între el şi foamea lui s-a aşternut o osteneală nemaipomenită.

Îl dureau ochii roşiţi de colb, iar imaşul înţelenit, pământul molcom şi greu pe care şedea, a prins a-l legăna dulce cum nu se mai poate. Şi i-a venit aşa deodată, să lase totul baltă, să se întindă, ca pe vremuri, în copilărie, peste aceste rămăşiţe de iarbă verde şi să-i ardă un pui de somn, ca să-l ţină minte o viaţă.

— Vrei să aţipeşti un pic? l-a întrebat badea Onache.

— Aş vrea, dar, cum s-o faci?!

— Ce, adică, cum s-o faci? Te întinzi pe spate, închizi ochii şi noapte bună, somn uşor…

— Bine, dar ce să fac cu tractorul? Că, tractoarele au primit directivă: *eneped* a *mojibKO* enepedv

— Tractorul îl trimiţi în moaşă-sa pe gheaţă cu directivă cu tot, şi, până tragi un pui de somn, el numai bine s-a întoarce.

Mircea a zâmbit:

— Ce crezi, s-ar putea să fie un sfat bun.

A pus pâniea înapoi în coş, a acoperit coşul cu şerveţelul, s-a întins aşa, în glumfl, pe-o coastă. Ar 11 vrut să mai stea eu socru de vorbă, dar nu se îndura să tulbure minunea de linişte şi pace re domneau înjur. O linişte şi pace curat dumnezeiască – tăcea pământul, tăceau depărtările, tăcea cerul, până şi tata socru se angajase în această universală tăcere.

Mircea a aţipit pe-o clipă, dar a tresărit, s-a ridicat în capul oaselor, s-a uitat lung, buimac, la maşină. Nu se putea dumeri: ce s-o fi întâmplat, de ce a amuţit tractorul din faţă, că doar tractorul pe care îl purta în sine continua să vuiască?

Pe urmă şi-a dat sama cum vine. S-a culcat din nou, de data asta hotărât a se elibera de ambele, şi într-un târziu a început a se stinge şi bătaia celuilalt tractor, care-i ciocănea cu săptămânile în măduva oaselor. Cum a scăpat

de ambele, de cel din oase şi de cel din vale, au început a i se lipi dulce ochii, i se descleştau muşchii, legătură cu legătură, şi liniştea din jur a prins a-l înfăşa în faldurile sale.

Onache stătea alături şi, pe furiş, cu coada ochiului, îşi cercetă ginerele. De sub petele de unsoare şi colb se întrezărea un obraz palid, secătuit. Ochii, într-adevăr, îi fugiseră adânc în fundul capului, părul nepieptănat, încleiat de sudoare, îi cădea miţe şi de aceea pleşul din creştet părea ciudat, numai pete.

Respira atât de puţin, atât de încet, încât coşul pieptului părea că nu se mişcă deloc, şi badea Onache şi-a întors grăbit privirea în altă parte. L-a fulgerat un gând prostesc, i s-a părut că ginerele va muri acum, aici, în clipa asta, şi l-a cuprins un fel de panică, pentru că nu voia să rămână cu un mort alături într-o zi atât de frumoasă.

Tăcerea câmpurilor a ţinut mult, câteva ore în şir, apoi dinspre Bălţi s-a arătat un tren. Venea numai locomotiva, fără vagoane. O vreme s-a furişat mută, pe ascuns, apoi de după cotitură s-a năpustit sălbatic, umplând câmpia cu scrâşnet şi vuiet. Onache, cu toate că zărise locomotiva de departe, când s-a arătat ea, vuind, de după cotitură, a tresărit. Mircea însă zăcea nemişcat. Nici umbră de îngrijorare n-a fluturat pe obrazul lui supt, şi badea Onache s-a gândit: ce noroc că trenurile umblă pe-un drum hotărât din timp, altminteri cită lume ar fi turtit ele!

Trecuse de amiază. Vremea se mai răcorise, spre asfinţit s-a lăsat un cârd de nouraş şi au încins cerul acolo unde urma să apună, hăt mai târziu, soarele. O boarr dr vânt flutură domol frunzişul sălciilor. Mircea zăcea nemişcat, întins pe spate, hodinea împreună cu imaşul, împreună cu câmpurile din jur. Acum pieptul i se mişca încet, ritmic, şi când vântul lăsa celr două sălcii în pace, se auzea o suflare plină de om adormit.

Onache, ca să nu-i strice somnul, stătea nemişcat, şi poatr pentru că a stat multă vreme nemişcat pe acelaşi loc,

gândurile au început şi ele a rătăci dintr-o râpă în alta. Se gândea la viitorul neamului său, ajuns în mare cumpănă, se gândea că flăcăul crin isteţ şi plin de viaţă ce-o luase de soţie pe unica fiică a lui Ona che, acum zace alături, numai umbra din el, şi deci la ce viitor se poate aştepta neamul Răzeşilor din Ciutura?

S-au dus pământurile, acum se duce neamul, se va duce e «şi viaţa. Apoi, tot trecând cu gândul de la una la alta, a oftat. A oftat adânc şi îndurerat, cum oftează moldoveanul numai atunci când rămâne singur-singurel cu necazuile sale.

— Ce oftezi aşa de greu?

Prins pe neaşteptate, badea Onache n-a ştiut ce să-i răspundă. S-a bucurat însă că ginerele se trezeşte. Potopul de amintiri ce dăduse năvală peste dânsul îi răscolise sufletul şi multe din muşcăturile celea vechi au început aşa, deodată, a sângera. Îl durea şi n-avea cui i se plânge. Acum, slavă Domnului, are mă car un suflet alături.

— Iaca, măi băiete, nu ştiu cum se face, dar de fiecare dată când ajung pe dealul ista, începe a mă durea inima…

— Te-o fi durând, pesemne, după pământul pe care ţi l-au luat în colhoz…

Onache şi-a întors capul, s-a uitat la el lung, pentru că nu se aştepta la o asemenea replică din partea ginerelui. Aşa ceva putea să-i spună preşedintele, şefii din raion, dar să auzi cuvintele estea tocmai din gura ginerelui?!

Cu toate că, s-a gândit Onache, ce mocnesc Bursucii ceia de pe prispe în sinea lor, ştiu numai ei. Şi apoi, după ce stai atâţia ani în câmp, scuturat până în măduva oaselor de namila asta de fler, poţi ajunge la lucruri şi mai deocheate…

Ducă nu-i el vorba de jumătatea ceea de desetină, că cu niciodată n-am alergat după pământ. Cei care au vrut şi-au adunat pământ, ea sărmanul Haralampie, nu ştiu dacă mai sunt în viaţă.

— Paragina.

Mircea s-a ridicat, curios, într-un cot.

— Care paragină?

— Nu ţii minte, că dealul ista mic era numai paragină! Cu ton te că, a adăugat el înţepat, se poate să fi uitat, că tu n-ai prea îmbiat cu noi la prăşit. După nuntă te-au luat la armată, pe urmă – concentrarea, pe urmă – războiul. Noi însă în trei – cu, Nuţa şi Tincuţa – am tot dat cu sapa în paragina ceea, până ni he întuneca în faţa ochilor.

— Paragina-i câlţoasă, se taie greu cu sapa.

— Să te ferească Dumnezeu! Ne sculăm cu noaptea în cap, luam sapele, o bucată de pâine în traistă, un ulcior cu apă şi hai, băiete, pe dealul cel mic. Caii mi-au fost rechiziţionaţi, mi i-au luat şi pe dânşii la război. Pământul ne era numai paragină, de dimineaţă până sara tot dădeam cu sapa în bulgării ceia.

— Nu plouă?

— Nu ploua nici atunci. Sară, când ne întorceam, apoi, mii crezi, de la umeri în jos nu simţeam mâinile, iar a doua zi ne acu l-am în faptul zorilor şi iar hai la deal. Că, după prăşitul cel dintâi vine prăşitul cel de-al doilea, apoi cel de-al treilea, şi tot aşa vară întreagă. O buruiană mai păcătoasă n-am apucat – iaca treci, măi om bun, cu sapa peste dânsa, o tai că simţi în coada sapei cum i-a ronţăit rădăcina, da peste câteva zile iar prinde viaţă.

— Trebuia tăiată mai din adânc.

— Oricât de adânc ai fi tăiat-o! spunea într-un rând învăţătorul Focşa, că dacă iei un fir de paragină şi-l spânzuri sub streaşna casei, lăsându-l acolo spânzurat opt ani de zile, vară şi iarnă, da în a noua vară îl scapi pe-o margine jilavă de bulgăre, prinde verdeaţă, tămâia mamei lui! O pacoste care nu se mai află!

Cărăbuş a amuţit. Şedea supărat, puţin cam zăpăcit, de parcă toate câmpurile din jur erau numai paragină, iar ci doi au ieşit cu supele în câmp şi se puneau la calc cum să facă s-o zătreuneât. Onache nu ştiuse nici atunci, nu ştia

nici acum. Şi oftă a mare pagubă.

Într-un târziu Mircea se făcu a zâmbi, Trebuia din uit capăt *h* o începeţi. Degeaba v-aţi chinuit. Cum atilefl, din uit capăt? Dr unde anume?

— De la lupta de clasă, urmată de o revoluţie agrară.

— Dacă nu… Că eu… altfel plănuisem.

— Cum?

— Voiam să-mi cresc o pereche de străjnici, să cumpăr un plug nou, să ies într-un miez de vară cu cei doi băieţi, să întorc pirul cu rădăcina la soare, când a fi el mai fierbinte. Pe urmă, mai spre toamnă, să vin cu boroana peste parina ceea, s-o boronesc o dată, de două, de zece ori, să clădesc o gireadă naltă şi apoi să scot chibriturile. Mă chiteam să-i dau foc noaptea, să se vadă în toată câmpia cum se răzbună Onache Cărăbuş pe unul din cei mai neînduplecaţi duşmani ai săi.

Cărăbuş a tăcut, şi-a plecat amărât capul.

— Nu a fost să fie. Până una-alta, a venit războiul, pe urmă s-a făcut colhoz, ne-au luat caii, plugurile, şi pământurile cu paragină cu tot…

— Hai nu mai spune! Şi paragina au luat-o?!

Onache nu admitea gluma, când se vorbea de lucruri sfinte.

— Apoi, numai că Au luat-o împreună cu pământul.

Mircea a prins a râde. Demult n-a râs el aici, în câmp, aşa ca să râdă în voie, până la lacrimi, şi chiar după ce îi trecuse râsul, se mai întorcea la el, culegând câte-o fărâmătură scăpată pe ici, colo.

— Să nu te superi, tată, da’ e prima oară când aud un om plângându-se că i s-a luat buruiana în colhoz.

— Iaca, chiar să ştii că îmi pare rău după dânsa. Nu atât de pământ, nu atât de cai, cât de paragina ceea mă doare inima.

Mircea s-a ridicat de pe locul pe care şedea, s-a îndreptat din şale, apoi iară s-a aşezat, de data asta ceva mai la o parte.

— Au dreptate tovarăşii. În fiece ţăran zace culacul,

chiaburul adică.

— Mulţumim. O rămas numai să mă deportezi.

— N-o lua în nume de rău, dar, vezi şi singur… Nu ziceai mai adineaori c-ai fi vrut s-o scoţi cu plugul, să-i dai foc?

— Ziceam.

— Hai, iaca, pornim în doi prin arătură, trecem pe-acolo pe unde erau cândva pământurile noastre, şi dacă găseşti măcar un fir de buruiană…

— S-ar putea să nu-l găsesc, dar asta nu poate A o bucurie.

— De ce?

— Preţul.

— Cum adică, preţul?

— Toate îşi au pe lumea asta un anumit preţ. Şi dacă preţul e mult prea ridicat, afacerea duce la pagubă.

— N-am auzit să fi plătit cineva o singură copeică pentru cu răţirea pământurilor noastre. Totul s-a făcut pe contul statului.

— Bani, cei drept, nu ne-au cerut, în schimb ne-au luat toi ce-am avut noi mai scump.

— Adică?

— Sufletul.

— Cum vine asta – sufletul? Poţi lua cuiva sufletul?!

— De ce nu?

— Cum?

— Îl scoţi. Şi tovarăşii chiar că au scos sufletul din noi.

— Hai nu mai umbla şi mată, tată, cu propogandă de ăşti ieftină, antisovietică.

— Eu îi vorbesc ginerelui de o mare durere a noastră, da’ e zice că asta-i propogandă.

— Sufletul, tată, se scoate numai odată cu viaţa. Atâta vreme cât omul e viu şi suflă, înseamnă că are suflet…

— Vai de mine, ce răi ar mai fi pe pământ, dacă toţi cei ce suflă ar mai avea şi suflet!

— Nu-l au?

— Nici vorbă! Iaca, chiar săptămâna trecută am avut adunare în colhoz.

— Ei, ei?

— Se duce lumea, mă duc şi eu. Pe drum îl întâlnesc pe Calistrat acela de lângă fântâna veche, un prieten hăt de demult pe care nu-l mai văzusem de-un car de ani. Şi aşa ne-am bucurai noi amândoi c-a dat Domnul să ne mai vedem o dată. Tot drumul am mers împreună. În ograda sovietului nu ne mai săturam de vorbă. Stăteam aşa mai la o parte, şi mai de una, mai de alta…

— Puneaţi ţara la calc.

— Cam aşa. Lumea ce adună încetul cu încetul. Câţiva tovarăşi, veniţi din raion anume pentru adunarea ceea, ba intră ba lene, da unul dintr-lnşli o pus ochiul pe noi. S-o tot Invirili el în jurul nostru, s-o tot învârtit. Până la urmă se apropie şi ne întreabă – *kelk nacmpoenu*?

— Normail. Prima grijă a lucrătorilor de palid – dispoziţia maselor. Şi voi ce-aţi răspuns?

— Am zis, slavă Domnului. Ura.

— Şi el ce-o zis?

— Ne-o întrebat – ce vreţi să spuneţi prin asta?

— Şi voi ce-ţi răspuns?

— „Ura este Ura!”. Că doar aşa ni se cere să strigăm pe la adunări. Nu i-a plăcut tovarăşului răspunsul nostru. A tot intrat şi ieşit din cârmuire, apoi nu ştiu cum au prins a foi fel de fel de clienţi de-ai lor, tot cătând să lege cu noi capăt de vorbă, da când o început adunarea, eu de-acum eram într-un colţ de ogradă, Calistrat în celălalt colţ. Aşa şi nu ne-am mai văzut.

— Şi mată vrei să zici că, dacă nu laşi doi bătrâni să trăncănească cât le place, asta înseamnă că au scos sufletul dintr-înşii?!

— Stai că ajungem şi la scoaterea sufletului. Ajungem. Într-o zi m-au rugat nişte femei să trec pe la fermă.

— Care fermă?

7 Aceea de vaci.

— Ce voiau femeile?

— Trebuia să fete acolo o vacă, iar tovarăşul veterinar era dus la consfătuire, şi ele se temeau să nu rămâie fără ajutor.

— O fătat vaca?

— O fătat doi viţei frumoşi cum nu se mai poate, dar nu ne-am bucurat deloc.

— De ce?

— De când lumea, oamenii obişnuiesc a ţine câte-o văcuţă pe lângă casă. Dimineaţa gospodină lasă viţelul să dezlege ugerul, după care îl ia de la vacă, mulge acolo cât mulge, apoi lasă viţelul să sugă ce-o mai rămas.

— Tovarăşii nu fac aşa?

— Ei, de unde! S-au băgat, domnule, între vacă şi viţel! Că, şi-au zis, viţeii prea se îndoapă cu lapte. I-au mutat peste deal, într-un ocol aparte, li se dă lapte cu sticluţa, numai cât să nu piară, iar vacile se mulg până la ultima picătură.

— Planul.

— Înţeleg şi eu, planul, dar, măi om bun! Un muget şi un răget ziua întreagă. Viţeii rag cu boturile spre ferma de vaci, vacile e boturile spre viţei.

— Şi, totuşi, vaca nu sire suflet, prin urmare, din vacă suflet şi nu poate fi scos.

— Las că ajungem şi la suflet. Ajungem. Venind de la ferm spre casă, dau pe la prisacă, aveam acolo o treabă la prisăcai.

— Unde-i amu prisaca?

— Acolo, sub pădure.

— Parcă era la livezi?

— Au mutat-o. Amu, să vezi tu, măi băiete, cum gospodărea ei! De când lumea oamenii ţin albine. Mierea de obicei se secat de două ori pe an, când vara e cam secetoasă, o singură daţi Dar şi atunci trebuie să fii atent, să laşi albinelor miere destul pentru iernat.

— Tovarăşii nu fac aşa?

— Ei, nici vorbă! Golesc stupurile de câteva ori pe vară, apo când se abate câte-un şef, iară mai scot câte-un fagure să i-l fac cadou. În iarnă albinele intră mai cu nimica, şi ca să nu moar de foame, pe după anul nou li se dă sirop de zahăr. Aşa le-a slăbit, că în primăvară, ele nu mai au putere a zbura până I floarea ceea, le duc să adune miere cu căruţa…

— Pare-mi-se că nici albinile nu pre au…

— Ajungem şi la suflete, ajungem. Amu, iaca, să luăm pămir tul ista pe care şedem, vatra neamului, cum s-ar zice. L-au Inci lecat, de aghe mai suflă. Puduri, cenânere, tone, cât mai reped şi cât mai mult.

— Planul.

— Hai, mă rog, facem planul. Da planurile cresc din an în şu apoi ele trebuie nu doar împlinite, ci supra-împlinite! Tractoai mari şi grele ca nişte tancuri macină ţărna de-o fac colb, şi să îi vârcolesc şi gem primprejurul satului zi şi noapte, ca în vreri de război…

— Îmi pare foarte rău, dar tractoarele cu atât mai mă nu au…

— Tractoarele, fireşte, suflet nu au, dar vorba e de tractorişti.

— Ce te privesc pe mata tractorişti? Ei aparţin altei clase.

— Oricui ar fi aparţinut, dar sunt oameni vii, sunt trup din tri pul meu, sânge din sângele meu!!

— Ei şi dacă?

— Păi, fiind oameni vii, ar fi trebuit să aibă case, neveste, copii.

— Au, fireşte.

— Au ei şi nu pre au.

— Cum poţi spune mata una ca asta?!

— O pot spune, pentru că vară întreagă, de cum se ia omătul şi până hăt toamna târziu, ei, sărmanii, tractorul şi numai tractorul. Asta e viaţă? Se poate trăi aşa pe lume?!

— *Aşa ni-e meseria*. Rejio npejtede ecezo.

— Bine, măi, tractorul în primul rând, asta e la

mintea găinii, dar pe lângă tractor voi trebuie să vă grijiţi şi de casă, să vă creşteţi copiii, că nimeni nu e veşnic pe lumea asta! Cui vom lăsa noi Câmpia Sorocii? Orfanilor?

— Copiii noştri nu-s orfani. Părinţii lor mai sunt încă în viaţă.

— Voi, fireşte, mai sunteţi în viaţă, dar v-au smuls din rădăcini, au scos sufletul din voi.

— De ce crezi c-au scos sufletul din noi?

— Pentru că nu vi se mai face dor de casă, de copii, de sat. Când omul ajunge secătuit în aşa măsură, încât nu-i mai arde a nimica, înseamnă că au scos sufletul dintr-însul.

— Crezi mata, dragă tată, că a fost lucru uşor desfundarea acestor văi şi acestor dealuri, care de la descălecarea lui Papură Vodă, nu au mai văzut o arătură ca lumea! Şi apoi arătura e numai prima literă din alfabet, iar alfabetul în întregime se numeşte *cultura agricolă*. Ştii mata ce-i aceea *cultura agricolă*?

— Bănuiesc. Poate fi curat minune, dar preţul, măi băiete, preţul!! Dacă în schimbul acelei minuni mi se cere să calc în picioare darul măsurii, unul din cele mai mari daruri cereşti, eu zic – anatema, rămân fără minune! Dacă în schimbul acelei minuni mi se cere să uit povaţa străbunilor – nimic pre mult – eu zic iară – anatema! mai bine fără minune. Dacă în schimbul acelei minuni mi se cere stingerea neamului, eu zic – lăsaţi-mă în pace…

— Mă-ta… tovarăşe Cărăbuş… Îţi dai sama… de cele ce spui?!

— Nu mă lua cu sperietul, că nu-s sperios.

— Auzi ce i-a venit în cap – stingerea neamului! De unde ai mai scos-o şi pe asta?

— Din inimă.

— Cum adică, din inimă?!

— Nu ştii cum? Am avut trei copii, am rămas cu una. Nuţa e unica mea fiică. Slavă Domnului, are trei copii, dar mă doare inima – cine-o să crească copiii ceia? Cine-o să-i înveţe ce e bine şi ce e rău pe lume? Cine-o să-i aşeze la casele lor?

— Eu.

— D’apoi că de ţine lumea a început a uita acolo în sat…

— Ce să-i faci? Planul. Cum o scot la capăt…

— Cine ştie pe unde o fi capătul cela, şi apoi încă nu se ştie cum va fi el…

— De ce adică nu se ştie?

— Pentru că… ori tu pe el, ori el pe tine…

— Nicio grijă. Cum fac norma, cum mă întorc.

— Bine, măi băiete. Şi, dacă vezi că ceva, îmi dai de ştire. Mă reped cu o căruţă, şi să viu să-ţi aduc umbra acasă…

Mircea, cum stătea întins pe spate, cu ochii închişi, s-a pomenit deodată că pe obrazul drept i-a răsărit o înspicare de sânge, de parcă cineva l-ar fi atins, în plină putere, cu un vârf de bici. Omul a sărit iute, gata să se ia de piept, dar în jur nu era nimeni, în afară de socru-su, Onache Cărăbuş.

Aiurit şi buimăcit cum era, a prins a cerceta împrejurimile, căci în jumătatea ceea de ceas, cât zăcea întins pe spate şi pălăvrăgea cu oaspetele său, toate cele patru părţi ale lumii se tot mutau de pe un loc pe altul, însăşi lumea a fost de câteva ori răsturnată, destrămată şi adunată înapoi.

Acum el voia să afle ce-a mai rămas din cele ce au fost, dar îl dureau ochii de colb, mintea şi cugetul istovite de-o mult prea mare încordare picurau, şi el s-a ghemuit în culcuşul său închipuit, adormind aşa nerăzbunat cum era.

Simţindu-se vinovat că prea a rupt-o din loc, badea Onache a pornit o vorbă lungă despre viaţa lui, despre viaţa multor oameni pe care i-a cunoscut şi, legănat de murmurul vorbelor din bătrâni, Mircea, în cele din urmă, a adormit.

Vreo trei ceasuri la rând Onache l-a tot aşteptat să se trezească, dar Mircea dormea dus. Soarele începu să scapete spre apus. Văzând cum stau lucrurile, badea Onache a luat coşul, a găsit şipul cu basamac, a blut

întocmai atât cât l se cuvenea unui socru cinstit de singurul său ginere. A ciupit din coş ceva gustare, apoi l-a acoperit, l-a pus la căpătâiul lui Mircea, s-a ridicat şi a pornit încet spre sat.

* * *

Iar Mircea dormea. Dormea cu somnul unui fir de pleavă bătut de ploaie printre bulgări; dormea cum doarme o piatră de hotar dezgropată de fierul plugului şi aruncată într-o râpă; dormea ca un ciobănaş ce-a tot alergat după oiţele pierdute, dar nu le-a putut da de urmă şi, răpit de oboseală, a căzut.

Visa, pesemne, aceleaşi brazde grele de cernoziom, aceleaşi văi şi dealuri. O fi arând prin somn. Poate ara, poate boronea, da poate umbla şi căuta pe sub toţi bulgării sămânţa ceea rară de noroc, căci, cu toate că nu l-a auzit nimeni să se plângă că nu-l are, cine poate spune sus şi tare că ştie căile sufletului omenesc?!

Şi apoi, ce înseamnă a căuta să le ştii? Un adevăr întreg, rotund, despre viaţa unui om este cu neputinţă de adunat. Pentru că, oricât de multe am cunoaşte, oricât de sincere şi amănunţite ar fi spovedaniile lui, mai multe decât ştim noi, şi mai multe decât ne-ar putea el istorisi, rămân neluminate de harul cuvintelor şi, deci, necunoscute rămân.

Căci, ca să vezi, simplu cum nu se mai poate: un om ară în câmp cu tractorul. Cine trece mai pe aproape şi îl cunoaşte, îi face semn cu mâna, căci obişnuitul „Doamne. – ajută!” prin vuietul tractorului nu răzbate; care e mai grăbit se face a nu-l vedea şi-şi cată înainte de drum.

Dar nici unuia, nici altuia să-i treacă prin cap ce bătălii se încingeau aici în largul câmpului între un biet traclorist şi soarta lui. Nimeni n-a stat să numere, şi niciodată nu va mai putea număra câte lovituri de moarte a primit unul, câte le-a primit celălalt. Nimeni n-a văzut şi niciodată n-o să vadă cum biruitorul punea genunchiul în

pieptul celui învins şi cum cel învins, după ce-şi tămăduia pe ascuns rănile, ridica piatra din nou.

Acum totul sfârşeşte. Meliţat ca un fuior de cânepă, făcut una cu pământul, Mircea zăcea şi era de mirare că această pojghiţă de om meu suflă. Sufla însă, şi asta însemna că bătălia încă nu s-a încheiat. S-a lăsat zdrobit ceea ce a fost adunat din lut, dar omul nu e numai trup, omul e şi suflet.

Printre nenumăratele războaie ce-au pustiit pământul de It facerea lumii încoace, luptele cele mai crâncene, cele mai strige roase, s-au dat şi continuă să se deie în jurul sufletului uman. Se întâmplă să-l pierdem, să-l trădăm, să ne fie silă a-l tot purta dar definitiv de dânsul nu ne vom putea despărţi nicicând, pentru că sufletul este acea zare de lumină cerească ce ni s-a da împreună cu viaţa şi care numai împreună cu viaţa ne va pă raşi. Sufletul e ceea ce un om a văzut, şi a înţeles, şi a iubit din lumea care-l înconjoară.

Mircea Moraru purta şi el în sine o lume a lui. A adunat – e fir cu fir mulţi ani şi acum, trecut de patruzeci, când s-a po menit singur în câmp, a început s-o frământe şi a rămas uimit căci, Doamne, câte mai erau acolo! Răsărituri şi amurguri ce copleşiseră cândva prin frumuseţea lor, întorsături sprâncenah de limbă maternă, cântece, mai bine zis – crâmpeie de cântece versuri ce dospesc cu anii în adâncul firii omului şi se trezcac când le vine lor a se trezi.

Şi mai avea cu el nespusele farmece ale unei femei, dulcea ci ripeală a primului copil, asprimea glodurilor de toamnă, călduri brazdelor proaspete, gustul apei unei fântâni din care şi-a potoli setea întregul său neam ani şi ani de zile.

Dar, fireşte, în fruntea acestei lumi stătea Ciutura, adiet adunătura ceea de oameni buni şi răi din mijlocul cărora s-E ridicat şi a crescut. Ciutura i-a fost întotdeauna dragă şi Mircet de mic s-a obişnuit a-şi alege din mulţimea din jur un tovarăş ce să lege prietenie, să-l asculte, să

învețe de la dânsul.

Cât a fost mic, în sufletul lui domnise chipul maicii sale, apo alături de ea a răsărit învăţătorul Miculescu. Cum s-a ridicat fiftcăuan, a început a purta cu el felul de a judeca al ţuţuroi Morarilor ce tot şedeau pe prispe, în armată se punea la calc cu tatăl său, iar după ce s-a întors de la război, multă vreme e gospodărit împreună cu camarazii de prin tranşee.

Viaţa însă cu ale ei, viaţa nu stă pe loc. Se risipesc un rând de caae şi se ridică altele în locul lor. Mor un rând de oameni şi se nasc alţii, sejeftinesc multe din cele ce-au avut cândva preţ şi în locul lor altele, ieftine de când lumea, ajung a se scumpi.

Se risipeau şi se ridicau caae noi, mureau unii, se năşteau alţii şi în lumea pe carr a purta Mircea cu el. Dar, ciudat lucru, oricâte şi oricum s-ar fi schimbat, în sufletul lui mai era un om, care stătea ca un munte, stătea ca un destin, stătea ani şi ani de zile, ţeapăn şi nemişcat, privindu-l molcom nu atât în ochi, cât în suflet.

Era, fireşte, Onache Cărăbuş. Deşi aparţinea Morarilor, Mircea de mic copil umbla printre celelalte viţe de neamuri, pentru a vedea ce poate alege de la ele. Cărăbuş l-a cucerit o dată pentru totdeauna. Îl fermeca felul lui Onache de-a fi, de-a glumi, de-a merge pe drum. Îi plăcea casa pe care şi-a făcut-o, ogradă, portiţa de nuiele, la care se aduna tineretul sară de sară să asculte nemaipomenitele aventuri cu o fiică de pădurar.

„Răzeşul cela ne scoate copiii din minţi”, se plângeau femeile una alteia, şi Mircea, participând la acest club sub cerul liber, visa să ajungă şi el odată şi odată răzeş, ca să poată aduna la portiţă tineretul satului şi să-l ţină cu vorbă cât o să-i placă. Fără a-şi da bine sama, Mircea s-a lăsat furat din prima zi de harul lui Onache şi, înainte de-a fi visat să placă Nuţei, el căuta să intre în voie tatălui ei.

Trecut-au ani, Mircea a făcut o armată la români, apoi alta la ruşi, a trecut prin focul unui război mondial, a îndurat o foamete grea, acum de patru ani ară câmpia. De

atâtea ori s-a tot tulburat şi limpezit lumea în jurul lui, atâta a fiert şi a răsfiert lumea pe care o purta cu el, încât acum, când se întorcea cu gândul la cele trecute, mai că nu-i venea a crede că toate celea să se fi întâmplat cu un singur om.

Dar, mare e grădina Domnului… O lume întreagă de destine s-au strecurat prin viaţa lui. I-au murit părinţii care i-au dat viaţă, s-au pierdut pe undeva prin România urmele învăţătorului Miculescu, au îmbătrânit şi s-au cam prostit la minte verişorii de pe prispe, au început a se pierde prin umbrele amintirilor tovarăşii cu care făcuse războiul, şi numai Cărăbuş rămânea pururea sever, cumpănit şi plin de demnitate.

Era lucru de mare mirare. Se vedeau rar de tot, ginerele nu căuta nici ajutorul, nici susţinerea socrului. Cărăbuş era un om din altă lume – nu se pricepea a face şmecheriile pe care le făceau până şi copiii, habar n-avea cum lucrează un tractor, ocolea orice capăt de vorbă, dacă mirosea a politică. Şi, cu toate acestea, rămânea sfetnicul de bază al lui Mircea. Fiecare om poartă cu el o umbră a cuiva cu care se pune la cale în momentele grele ale vieţii. Mircea îl avea pe Onache.

După atâţia ani de tovărăşie părea că ei cu o singură pereche de ochi văd lumea, cu o singură minte o judecă, cu un singur tractor ară. Slăbiseră acum rău şi unul, şi celălalt. După ce-au tot hrănit satul şi au tot cărat pâne la gaură, au secătuit peste măsură, asudă amândoi chiar când stau şi nu fac nimic. Asta i-a cam speriat, şi ei au început a trage cu urechea, au prins capăt de vorbă despre un doctor din Bălţi, despre care se spunea că jupeşte lumea de bani, dacă şi sănătate ştie să dea.

E mare lucru când are omul un prieten bun, un prieten vechi, de nădejde. Şi Mircea îl avea. Săptămâni întregi nu mai sfârşeau ei vorba între dânşii, ba chiar şi în ziua când avea să sfârşească arătura de pe dealul cel mic, Mircea sfătuise multe ceasuri la rând cu socru-său. Tractorul venea încet cu plugul din urmă, iar ei tot puneau

ţara la cale, şi pe toate le descurcau de minune, la toate găseau un anumit tâlc.

Pe după-amiază, când în zare a răsărit un om cu coşul în mână, ei tocmai mântuiau un capăt de vorbă că să înceapă altul, dar, sfârşind una şi începând alta, Mircea amuţi deodată. O presimţire grea ca un blestem i-a trecut prin măduva oaselor. Nici nu ştia, nici nu bănuia măcar cine-o fi fost călătorul din zare, încotro şi-o fi ţinând el drumul, dar s-a cutremurat, pentru că semănau, vai, semănau ca două picături de apă – bătrânul din zare cu cel cu care tocmai stătea la taifas.

— Ei, şi apoi, după cum îţi spuneam, când am văzut noi una ca asta…

Mircea căuta să-şi ia tovarăşul înainte cu vorba, dar degeaba. Bătrânul cu care sfătuia l-a zărit pe celălalt bătrân din zare şi a amuţit. Apoi, tot tăcând, a început a se găti de ducă, pentru că nu se puteau întâlni faţă în faţă, nu puteau iară deveni un singur om, dat fiind că bătrânul închipuit de Mircea era firav, bolnăvicios şi bătrân cu totul, pe când cel din zare mai avea încă vlagă, mai avea încă muşchi.

Puterea merge cu capul înainte, puterea îşi face singură dreptate. Cel slab trebuie să cedeze în faţa celui puternic – e o lege tristă, dar o lege de (Ier în această lume plină de păcate. De abia după ce şi a petrecut tovarăşul acestor zile grele, Mircea deodată şi-a dat sama cât de istovit şi secătuit este, dacă până şi închipuirea lui naşte oameni tot atât de osteniţi şi secătuiţi.

Onache Cărăbuş vine şi tot vine, şi e atât de vioi, atât de semeţ, încât Mircea deodată a simţit o zavistie neagră pentru vitalitatea socrului său. A hotărât, într-o singură clipă, printr-o scânteie disperată a minţii şi sufletului, a hotărât să facă totul, dar să se descătuşeze, să-şi reîntoarcă setea de viaţă. Dacă tractorul e de vină, va părăsi numaidecât norul ista de colb cu câştigurile sale mari, cu slavă cu tot, şi nu se va lăsa până se va întoarce în rândul celor puternici, care merg cu capul înainte de-şi fac

singuri dreptate.

Apoi a urmat o tăcere lungă, încrâncenată, şi nu s-a mai gândit la nimic până a scos arătura la capăt. În cele din urmă, tractorul a ieşit din brazdă, a amuţit. Încet şi ostenit, Mircea a coborât din maşină, a pornit spre tufele de salcie fără a vedea bine pe unde calcă. Era ostenit şi necăjit, îl dureau ochii de colb, dar, fireşte, nu în aşa măsură ca să nu-l poată vedea pe omul ce venise din sat anume pentru dânsul.

Se gândea – cum ar face ca să scape cât mai repede de musafir. Odihnit şi bine dispus cum era, Onache deseori apărea mai isteţ la minte, chiar mai deştept, şi asta îl irita. Mai ales acum, în halul ista, nu era în stare să ţină piept judecăţii socrului. Dar, s-a mai gândit, două-trei vorbe cu cei veniţi de acasă sunten obligaţi, nu avem încotro. Principalul să n-o facă pe deştepţii – tranca-tranca, una alta şi la revedere.

Iată însă că, din o nimica toată, s-a iscat o confruntare, s-a ajuns la stingerea viţei de neam. El, care de patru ani putrezeşte călare pe tractor pe dealurile estea, nu va mai fi în stare să asigure continuitatea răzeşilor din Ciutura. Adânc rănit de vorbele bătrânului, Mircea, oricât ar părea de ciudat, când se înfuria, i se făcea somn, şi el chiar că a adormit.

Dar, tot dormind, căuta adevărul în cele spuse de bătrân, pentru că, nu era Cărăbuş omul care să arunce vorbe în vânt. Sunt adevăruri pe care le limpezim noi singuri cu mintea noastră, tot treelnd de la una la alta. Ele însă nu trag mult la cântar.

Marile adevăruri însă, cum s-ar zice, adevărurile adevărate se cern ele singure de la sunt şi ni se arată gata aşezate. Astfel, tot dormind, Mlreea la un moment dat audr glasul lui Onache care zice – nimic prea mult. Aceste trei cuvinte – NIMIC PREA MULT – au urcat deodată deasupra planurilor eliberate de tovarăşi, deasupra viţelor din Ciutura şi deasupra Ciuturii ca atare, deasupra dealurilor arate şi celor nearate, rămânând să lumineze ca o poruncă

pe cerul albastru – NIMIC PREA MULT!

Abia după ce-a văzut urcată pe cer sămânţa acelui unic adevăr, pe care l-a căutat o viaţă întreagă, Mircea, oarecum eliberat, a adormit adânc, fundamental, aşa cum scrie legea.

* * *

Târziu, după miezul nopţii, l-a trezit un mărfar. Buimăcit de somfi, s-a ridicat în capul oaselor, a petrecut oarecum mirat fluturaşul de lumină roşie de la coada ultimului vagon. Stătea aşa, şi nu se simţea în apele lui, cum nu se simte omul adormit pe neştiute şi trezit la o bucată de noapte. Dar, cum stătea aşa aiurit, i se năzări că miroase a duminică.

Oricât ar părea de ciudat, zilele săptămânii, în sufletul lui Mircea, aveau fiecare înfăţişarea sa, iară duminică, pe lângă toate, mai avea şi o aureolă anumită, un iz măreţ, înălţător. Era prima duminică ce răzbătuse în sărmanul lui suflet după patru ani de zile de lucru, şi Mircea s-a gândit că deseori mintea nu atât ne salvează, cât ne nenoroceşte.

Viaţa, în fond, nu este nici dulce, nici amară, nici uşoară şi nici grea. Viaţa este aşa cum este, şi în loc de-a te tot căzni din răsputeri că s-o pătrunzi, s-o înţelegi, s-o îmblânzeşti, mult mai cu cale ar fi să le laşi pe toate baltă, primind-o aşa cum este. Şi atunci când e Duminică în sufletul tău, să fie Duminică, orice s-ar fi întâmplat. Această zi de sărbătoare, care a răzbătut tam-nisam în puterea nopţii, în singurătatea dealurilor, l-a cutremurat, şi în urma ei o mare seninătate sufletească, o pace adâncă şi înţeleaptă s-a lăsat peste el.

„Hei, măi, că prost am mai fost!!!”

O noapte senină cu mii de stele picura domol deasupra câmpiei. Pământurile stăteau goale, răcorite, ţiuiau a pustiu şi tresălta, înfrigurată de singurătate, inima omului. Oare cât o mul şi până la ziuă? Mircea nu avea

ceasornic, ceasornicele nu rezis tău, se stricau hurducate fiind pe tractor. A căutat să ghicească după Carul cel Mic cam cât mai poate fi până la ziuă, dar uitase cum se întoarce el spre zori cu proţapul.

Şi totuşi, simţea o uşurare, un început de împrospătare în toată făptura sa, şi această noapte, aceste stele, această arătura aşternută de el peste dealuri veneau să pună sfârşitul unei vieţi, pentru a lăsa să înmugurească cealaltă viaţă.

Darul măsurii, marele dar Dumnezeiesc ce ni se dă din nas care şi pe care noi îl tot pierdem la tot pasul, iată ce îngropase el aici sub aceste brazde în largul câmpului. Onache a venit cu coşuleţul cela de papură şi l-a pus să dezgroape ceea ce avuse el mai scump şi mai sfânt în viaţa sa.

A ara e bine şi-a semăna e bine. A iubi e bine şi-a un e bine. Dar toate acestea sunt bune numai atunci când le faci pe rând, cu măsură. Atunci însă când omul ară, şi ară, şi tot ară, atunci încetează de-a fi om şi devine maşină. Atunci când omul urăşte, şi urăşte, şi tot urăşte, încetează de-a mai fi om şi devine fiară.

Şi viaţa asta, vai, e atât de frumoasă, atât de nemaipomeni ta! Într-un târziu, cum stătea el aşa ridicat în capul oaselor, a început să i se năzară că-i băietan de şaisprezece ani. În vale pasc caii tătâne-său, dincolo, peste deal, dormea o fetişcană de sama lui, pe care n-a văzut-o de două zile şi de care i s-a făcut amarnic dor.

Şi avea atâta farmec noaptea din jur, şi câmpia, şi cerul, încât el a început a se gândi că totuşi nu degeaba au fost toate câte au fost. Fireşte, sunt mii de feluri de-a ajunge la un hotar, la o convingere, la o maturizare. Unii găsesc această clipă de lumânare uşor, alţii mai greu, iar dacă el n-a putut-o găsi până în noaptea ceea senină din mijlocul câmpiei, înseamnă că a avut dreptate soarta, trecându-l prin toate prin câte l-a trecut.

Oprit. I-a venit lui aşa, deodată, să se arate în faţa satului întocmai cum a coborât de pe tractor. O să le placă,

nu le va place – treaba lor.

A intrat în sat pe drumul cel mare, ce venea dinspre Pământeni, şi pentru prima oară se întorcea de la arat venind prin mijlocul satului. De obicei tractorişti căutau să se întoarcă pe înserate, şi intrau în sat pe drumurile cele mai scurte, mai pe cărăruşi, m-au prin grădini, să nu sperie copiii, cum ziceau ei. De data asta însă Mircea şi-a zis – nu, mă voi întoarce ziua, prin mijlocul satului.

Şi-a adus atminte cum umbla el, parcă mai nu demult, pe drumul ista – se ducea la şcoada de tractorişti. Acum, vezi, se întoarce. Aşa e viaţa omului – te duci, pe urmă vii. Şi el venea încet, cumpănit, ca să-l vadă satul bine şi împreună cu Mirceaflăcăuanul, împreună cu Mircea-ostaşul, să-l ţină minte şi pe Mircea-tractoristul.

Omul venea încet, tot cătând în jur şi se tot minuna. În acei ani mulţi şi grei, când desfunda şi despărăginea pământurile, copiii satului creşteau prin somn, cum li se şi cuvine copiilor ştrengari, apoi se însurau, îşi făceau case, şi acum o sumedenie de case noi – case mândre şi trainice – îi ieşeau în întâmpinare. Lumea se aşeza pentru un trai bun, de lungă durată, şi în această reaşezaire a vieţii, era undeva şi meritul lui.

Mircea încă nu ştia când, cum, cine a ridicat aceste case, dar nici nu se grăbea să afle. Las, are vreme multă înainte, şi apoi îi plăcea să ghicească după cătătura casei, după vecini, după garduri, a cui poate ea îi. A început chiar să-l încerce zavistia şi s-a gândit că n-ar fi rău ca ceva mai încolo să se apuce şi el cu Nuţa să facă o casă nouă, pentru ca pe urmă, când se va întoarce înapoi un ciuturcain furat de drumuri, să aribă şi acela de ce se miră.

Treceau oaimeni pe drum. Îi dădeau bună ziua, şi el le răspundea ori, de erau mai în vârstă, le dădea el bună ziua, şi ei îi răspundeau. Şi se tot uita lung la dânşii, căci nu-i prea cunoştea. Cei de-au fost cândva tineri acum au prins a îmbătrâni, copiii de altă dată acum scăpaseră la vorbă răguşită de ilâcăuani, iar în locul lor – o puzderie de micuţi pe care numai mamele i-or fi cunohcind.

De printre case se ridicau livezi noi. Livezile erau marea lt patimă. Mircea se bucura de hărnicia copacilor, asculta şopotu lor lin şi se gândea cu o anumită părere de rău, că în nopţii când el ara şi adormea de osteneală la volan, când tractorul ieşe din brazdă şi o pornea aiurea prin câmp, aceste livezi şopteai dulce, tainic, pline de dor. Apoi în zilele de arşiţă, când maşin, înfierbântată se întipărea pe pielea omului cu orice şurubaş s-a fi atins de ea, în zilele celea amare şi grele, aceste livezi răcoreai lumea cu umbră, cu poamele lor…

* * *

Nuţa tocmai sfârşise de măturat ogradă, când a deschis r portiţa. Era sâmbătă, şi în fiecare sâmbătă Nuţa obişnuia să mă ture ograda. Acum, îndreptându-se din şale, stătea cu mătura îi mână, stătea mirată, încurcată puţin. În lungile săptămâni de aşteptare, tot frământând întâlnirea ce urma să vie, ea îşi pregătci în minte cele câteva vorbe pe care trebuia să i le spună pentru început.

Erau, de obicei, vorbe senine, vorbe frumoase, glumeţe, şi ei le ţinea de-a gata, dar el tot nu venea, şi atunci acele cuvânti deveneau înţepătoare, cu ghimpi, dar el tot nu venea, şi iată ci aceleaşi vorbe începeau a aduce a ocară. Acum, ca înadins, Nu-ţi n-avea nimic pregătit la sufletul ei şi, văzându-l cum intră pl portiţă, l-a întrebat bănuitoare:

— Aşa-i că-mi vii?

Şi Mircea, zâmbind, s-a predat:

— Îţi vin.

În bătătura casei, la doi paşi de prag, creştea un pâlc de tro scot amestecat cu frunze rotunjoare de colăcei. Nuţa, ori de câţi ori se ducea la fântână, avea obiceiul să verse pe locul cela ap* stătută, rămasă în căldare. Mircea o dojenea, zicând că mai bine să facă încă doi pas, să verse apă mai la vale, la tulpina prasadului. Că, zicea el, din tufe de colăcei n-ai să coseşti iarbă ca st iernezi o vacă, iar

copacul cela, oricât ar fi anul de greu, face citi două trei pere la copil. Nuţa zicea că da, cum să nu, dar povaţi bărbatului îi intră pe-o ureche, îi ieşea pe alta, şi, cum pornei spre (întina, iar varsă apă pe pâlcul de Iarbă.

Acum prăsadul de care se îngrijea Mircea era cam slăbuţ, în schimb iarba lângă prag crescuse-naltă, deasă ca mătasa. Mircea s-a bucurat de obişnuinţa asta nesocotită a nevestei sale, şi nimic pe lume nu i se părea mai priitor, mai frumos la casa omului decât un pâlc de iarbă verde în faţa pragului.

A venit, s-a aşezat pe ea să se odihnească, fiind obosit de drum. Nuţa a lăsat mătura, a venit, s-a aşezat şi ea alături, ajutându-l să-şi tămăduiască marea lui osteneală. Iar prin mahala de acum pornise zvon despre întoarcerea lui, şi de undeva de prin grădini au început să le răsară copiii.

Îl vedeau pe tata atât de rar, încât începuseră a se înstrăina de el, şi, venind, se lipeau mai mult de Nuţa. Se aşezau alături şi abia pe urmă începeau a-l fura cu coada ochiului. S-au adunat şi stăteau cu toţii grămăjoară, nemişcaţi, de parcă s-au pregătit să facă o poză familiei. Mai zăbovea însă fotograful, descântând ceva acolo sub broboada ceea neagră, şi ei stăteau cuminţi, nemişcaţi, aşteptând să iasă păsăruica.

După o zi de arşiţă bolta cerului se ridica iară măreaţă şi neclintită deasupra satului, cernind picături moi de răcoare senină, şi numai undeva hăt departe, spre apus, un brâu mare de foc încinse asfinţitul. Nu ajungea însă brâul până la pământ, şi de sub poalele lui fierbinţi izvorau domol satele cu câmpuri, cu păduri, cu imaşuri, şi razele aurii ale acelui amurg semănau culori de basm peste dealuri, peste văi.

Un asemenea amurg încolţise în mintea lui Mircea cândva demult, când era copil şi cânta împreună cu corul şcolar frumosul cântec cu nume plin de taine – „Stingerea”.

Îl uitase cu desăvârşire, şi-i părea rău că nu-l mai ţine

minte, dar acum, împreună cu acest amurg, i s-au întors şi cuvintele, şi melodia. Zicea aşa:

Zi te-ai duuuş, Spre apuuus… De prin munţi, De prin văi, Doarme tooot… Dumnezeu e cu noi…

Iar Nuţa, stând alături, se gândea la maică-sa. Şi-o amintea îi nară, harnică, frumoasă, iar ea, mică pe atunci, umbla în urm; ei şi o întrebă de toate câte îi veneau în cap. O întreba, de-o pil dă, ce-i acolo, sus, deasupra cerului. Tincuţa îi şoptea că acolo sus, e „împărăţia Domnului”, şi în împărăţia ceea se adună şu fleţele celor răposaţi. După moarte, zicea Tincuţa, sufletele mă rămân o vreme printre neamurile lor, le pun la cale pe toate, *ve* iau rămas bun de la fiecare, iar pe urmă îşi aleg o zi frumoasă şi se înalţă sus, în cer, la Domnul.

Stând acum nemişcată, în mijlocul familiei sale, Nuţaa început a se gândi că, pesemne, în sara ceea o fi plecând şi sulle tul maicii sale către Domnul. A rămas după moarte prin Ciu tura mai mult decât se obişnuia, pentru că viaţa a fost grea şi încurcată. Acum, în sfârşit, i-a împăcat pe toţi, a făcut să le fit bine tuturor a, şi a pornit a urca şi ea prin brâul cela de foc că în Atotputernicul.

O durea pe biata Nuţă, şi mândră era pentru faptul că o femeie puţină şi modestă cum a fost Tincuţa, urca acum prin focu amurgului, ţinând drumul spre Veşnicie.

Capitolul VI
NOPŢILE FĂRĂ LUNĂ

Acum iată că de câteva zile prin Ciutura s-a răspândit zvonul, cum că Mircea Moraru, unul din cei mai pricepuţi tractorişti, şi-a oprit motorul, întorcându-se la pâinea buneilor şi străbuneilor. Ciuturenilor mai că nu le venea să creadă. Făceau ce făceau şi iar mai dădeau prin mahalaua ceea.

Să mai treacă o dată pe lângă casa lui, să vadă cum mâinile care puteau băga în brazdă o maşină, de tremura hectarul din capăt în capăt, acum acoperă o poieţică cu nişte paie. Ciuturenii stăteau şi se cruceau – o minte care

ştie să pornească motorul, de vâjie o lume întreagă în jurul lui, acum se chinuie, îndreptând nişte cuie ruginite. Păi, de când se chinuie el cu cuiele celea, călare pe tractor ar fi putut câştiga o ladă de cuie cu ciocan cu tot.

— Ţi s-o fi urât, Mircea, de unul singur, acolo, pe dealurile celea?

— Urât.

— Da cu tractorul ce-ai făcut? L-ai întors la staţie ori l-ai lăsat acolo în brazdă?

— Întors.

— Ţi-au dat şi *spravkă* la mână că l-ai întors *zakonno*, în regulă, cum se cuvine?

— Dat.

— Nu te-au ameninţat cu judecată?

— De ce m-ar ameninţa?

— Pentru căci fac contract cu tractoristul, şi, dacă acela nu îndeplineşte toate condiţiile…

— Îndeplinit.

— Păstrează-ţi bine documentele, că, după ce-ţi vei mai veni în fire şi va fi să te întorci…

— Pentru ce m-aş întoarce?!

— Pentru că tu, cu tractorul cela, câştigai într-o vară, cât noi aici cu sapa în zece veri nu câştigăm!

— Câştigăm eu, nu-i vorbă, dar preţul! PREŢUL!

— Cum adică, preţul?

— Vină mai aproape şi uită-te bine în creştetul meu.

— Ei, mă uit.

— Şi ce vezi?

— Păi, ce să văd… O început să-ţi chice părul, scuzaţi de expresie; ai pleşcat oleacă, cum pleşcăm noi cu toţii…

— Ia pleca-ţi-vă căpăţânile.

— A, poftim, că nu suntem foduli… Anii, grijile, mă rog… K tot un drac, cum ai întoarce-o.

— Ba nu. Îs doi draci diferiţi.

— Cum adică?

— La voi părul nu atât cade, cât se răreşte. Al meu nu se răreşte, ci cade miţe, ca la cei bolnavi de tifos

exantematic. Şi, deci, pentru ce m-aş întoarce la tractorul cela? Nu mai vreau să-mi cadă părul ca la cei bolnavi de tifos. Sunt un om sănătos, până una-alta. Slavă Domnului…

— Şi amu, după ce te-ai întors, ce ai de gând?

— În primul rând, să-mi îndes înapoi percica pe căpăţână.

Râdeau cei din jur, râdea şi Mircea. Era vesel, mulţumit, căci împreună cu nimicurile pe care le tot făcea de dimineaţă până sară, a început a i se întoarce dibăcia unui ţăran încăpăţânat, care ţine să le facă pe toate cu mâinile lui.

Şi îi stătea bine, cum îi stă bine omului atunci când le ştie, când le poate pe toate, iar, împreună cu această îndemânare, a prins a da pe la el şi câte-o vorbă năstruşnică, câte-un fir de putere în podul palmelor. I se părea că e demobilizat, a doua ori a treia oară demobilizat, sau, cum se zicea-nainte vreme, lăsat la vatră. Acum, definitiv.

Serile veneau verişorii de stăteau tăcând pe prispă şi aceste tăceri îndelungate, iavorâte din rădăcina seminţiei neamului, oricum, dar îi făceau bine şi ele. Din când în când venea bătrânul Onache, dar socrului nu-i plăcea pe prispă, şedeau în casă, la masă, având şi câte-un păhăruţ în faţă. Se întâmpla să treacă foştii tractorişti, ajutori de tractorişti, foştii combineri şi tot stăteau punând ţara la cale.

Tema tuturor discuţiilor era una şi aceeaşi – puterea sovietică. Ciutura, a câta oară, era despărţită în două. Pe de o parte, cârmuirea colhozului, pe de altă parte, lumea cealaltă. Păreau două puteri adverse ce luptau şi se suspectau, şi se urmăreau la infinit.

Cârmuirea urmărea populaţia – în primul rând *nacmpoenue*.

Care şi ce vrea. Cum suflă, de unde vine şi unde se duce. Sătenii veşnic cu ochii pe cârmuire. Pe unde au umblat azi maşinile, ce s-a încărcat şi cât s-a descărcat, ce fel de directive au venit de sus şi în ce măsură ar putea fi

ele ocolite. Că, iată, în Nuieluşi, unde preşedintele e mai tânăr şi mai şiret, se tot învârte printre directivele celea, şi oamenii o duc mult mai bine!

După o veche tradiţie sovietică, introdusă de tătuca Stalin, care, după cum se ştie, lucra nopţile, aşa încât întreaga ţară veghea până în zori lângă aparatul de telefon, pentru că putea fi în orice clipă sunată, deci, după un vechi standart al puterii, şi politica cea mare în Ciutura se făcea tot noaptea.

Pe la aprinsul luminilor se adunau la cârmuirea colhozului preşedintele, brigadierii, speciasliştii din diferite domenii, *zvenevoiiy* şi încă o mână din cei mai răsăriţi colhoznici care nu ocupau încă niciun post, dar care erau luaţi la evidenţă şi care, cu siguranţă, odată şi odată, aveau să avanseze.

Aceşti candidaţi la putere se numeau activul cârmuirii. Era un fel de dresare a viitoarelor cadre care, după cum se ştie, hotărăsc totul. Simpli ţărani, aproape fără brumă de carte, şedeau picurând de oboseală până în ziua albă pe scaunele lipite de perete. Şedeau însă, căci prima poruncă a viitoarelor cadre era disciplină, şi nu disciplina simplă, ci disciplina de partid, care e forma supremă a tuturor disciplinelor.

Fireşte, se întâmpla din când în când ca unii din membrii activului să facă mofturi, să se bage nepoftit în discuţii ori să dea semne de nemulţumire de hotărârile adoptate. În asemenea cazuri ei nu mai erau invitaţi la *naread*, cum se numeau acele discuţii interminabile despre gospodăria satului şi problemele lui.

Dacă fostul activist ţinea cu încăpăţânare totuşi să vină, nu tuni ajungeau scaune pentru el, şi după ce stătea o noapte-doua în picioare lipit de perete, îşi vedea de-ale sale. În locul lui era în vi tat un altcineva, pentru care, fireşte, se găsea scaun.

* * *

Cam spre sfârşitul toamnei, când munca pe afară se cam ter minase şi lumea se pregătea pentru iernat, Nuţa a prins a şi toca bărbatul la cap că, uite, vremea trece, copiii cresc, cana cere cheltuială. Oamenii, care-s mai dezgheţaţi, fac ce fac şi se descurcă. Se duc cu mere, cu usturoi, cu răsărită până în fundul Rusiei şi vin cu atâta bănărit, că au început să strice un rând de case bune şi-şi fac case noi.

Mircea, venindu-şi în fire, avea şi el de gând să-şi facă o cur A nouă. Se pregătea şi el pe drumul afacerilor, aduna informaţii, pregătea marfa, dar, ciudat, se pregătea prea încet, prea nehotărât. Părea că el, tot pregătindu-se, aşteaptă ceva. Cunoscând bine mecanismele puterii sovietice, el aştepta. Eroii războiului erau luaţi la o evidenţă specială. Puteau coborî de pe tractor, puteau pleca de la *SUNT*, se puteau duce încoace-încolo, dar nu prea departe. Atotvăzătorul ochi îi urmărea.

Şi Mircea aştepta. Aştepta tăcut, cu îndârjire, convins fiind că odată şi odată îngerul vieţii sau îngerul morţii va veni de va bate la poarta lui. Şi el chiar c-a venit într-un amurg. Era un înger cărunt, cu broboada trasă peste obraz, căci suferea de măsele, I-a strigat de la poartă că preşedintele i-a poruncit lui Mircea Moraru să vină sară la *naread*. *H ne* era Adbleambvv.

Suna a imn, a marş de biruinţă această poruncă – să vină la *naread* şi să nu cumva să întârzie! Era mai mult decât o simplă invitaţie, era o invitaţie specială. Dar, pe de altă parte, sacii cu răsărită aşteptau în cămară, banii de drum gata împachetaţi, era vorba de azi pe mâne să plece. Şi iară, a câta oară în viaţa lui apărea răscrucea. Ce faci, omule? Te duci la gară şi începi o viaţă nouă, te duci şi-ţi pierzi serile în cârmuire, aşteptând când ţi se va arunca şi ţie un ciolan?

Nuţa, cu basmaua aruncată peste cap, căci nu avea timp s-o lege sub barble, ţinea tot o fugă la bătrânul Onache.

— Tată dragă, pune-ne la cale, ce să facem?

— Da şi s-o tâmplat?

— Mircea e invitat de preşedinte să vină serile la *nareael*.

— Parcă era vorba de răsărită…

— Era el vorba, da amu, să vezi mata, ca din senin…

— Şi unde-i Mircea??

— S-o dus la ai lui. Şed pe prispă şi foşăie unul lângă altul.

— Atunci dară… tu… pentru ce ai venit la mine?

— Să-mi dai un sfat.

— Dacă Mircea va avea nevoie de sfaturile mele, ştie el drumul până la mine…

— Eu cer sfat nu pentru bărbat, ci pentru mine.

— Ce feli de sfat vrei tu??

— Învaţă-mă ce să-i spun, când se va întoarce de la ai lui?

— Nimic prea mult – asta i-am spus-o mai nu de mult pe deal, asta poţi să i-o spui şi tu amu. Darul măsurii şi atât. Nimic mai mult decât îţi poate prii.

— Mulţumesc.

Sfaturile părintelui au înaripat-o. În drum spre casă Nuţa şi-a pregătit un şir de predici frumoase şi înţelepte cum nu se mai poate. Şi-a hrănit copiii, i-a culcat. Trece o bună bucată de noapte, cucoşii cântă miezul nopţii, Nuţa picură, cât pe ce să cadă cu capul pe masă, tot repetând în gând cele pregătite, iară el nu mai vine. Doamne, cât o fi stat ei acolo pe prispă ceea?!

Abia pe la aprinsul zorilor s-a întors. A intrat în casă în vârful picioarelor, să nu-şi trezească copiii, şi împreună cu el a intrat în casă duhoare de tutun, amestecată cu iz crud de sfeclă de zahăr din care ciuturenii făceau *samogoncă*.

— Se poate să staţi o noapte întreagă pe prispele celea?!

— Pe care prispe?

— Păi, mi-ai spus că te duci la verişori să ţineţi sfat.

— Fost, dar n-am stat mult. De-acolo direct la *naread*,

că şi aşa întârziam…

Sfatirule lui Onache, la fel ca şi predicile Nuţei, s-au ofilit, s-au făcut fum, s-au evaporat.

A câta oară.

* * *

La drept vorbind, *nareadurile* celea erau un fel de teatru fura început şi fără sfârşit. Pe scenă se juca o piesă banală, conţi nutul căreia presupunea supuşenie totală şi absolută. Intriga principală o formă comportarea actorilor. În ce măsură fiecare şi-a însuşit rolul. Îl va putea duce cu bine până la sfârşit, ori va şovăi, spre cumplita satisfacţie a tuturor a, care se înviorau ne spus când actorii începeau a bate lăturile.

Spectacolul începea cum numai regizorul principal al tuturor reprezentaţiilor, preşedintele colhozului, se aşeza în capul mesei. În dreapta şi în stângă se aşezau adjuncţii, sfetnicii, bri gadierii, specialiştii, activiştii, şi, cum cabinetul se umplea cu lume, începea şedinţa.

Colhozul e o gospodărie în care găseşti de toate şi, deci, de toate se şi discutau: cu ce scoatem vitele din iarnă, de ce nu mai sunt ruble la contul bancar şi de unde s-ar putea găsi ceva parale, ce facem cu grăjdarul Pantiuşa – îl punem în faţa judecăţii ori îi oprim din câştig preţul mânzului pierit.

Mă rog, se discutau multe, se spuneau şi mai multe, dar interesant era nu ceea ce se spune, ci ceea ce se hotărăşte. Pentru că de vorbit vorbeau mulţi, dar de hotărât hotăra puterea. Adică preşedintele de colhoz împreună cu secretarul de partid. Toată lumea era cu ochii pe ei, şi, când apărea o mică divergenţă între deţinătorii puterii, *nareadurile* se înviorau nespus, pentru că aici era unica portiţă, prin care se putea trece nevătămat.

De obicei, cei invitaţi să vină serile la *naread*, erau supuşi de la distanţă unui studiu cât se poate de amănunţit. Se vor putea ei orienta aşa ca să rămână

pururea pe poziţii ferme de partid, vor putea prinde din zbor firul mişcărilor politice aşa încât să se poată conta pe ei, ori degeaba îşi pierd timpul şezând aici serile.

Patriotismul lui Mircea nu putea fi pus la îndoială, dar îl dădea de gol firea lui încăpăţânată, îndărătnică. Nu-i plăceau aluziile, prefera să se spună pe faţă ce se are în vedere, dar puterea sovietică opera numai şi numai cu aluzii de tot felul, şi, când cei din jur îi tot făceau cu ochiul, ducându-l încetul cu încetul spre pasul pe care urma să-l facă, Mircea, la un moment dat, se răzvrătea, răsturna budftuca cu lapte, făcând tocmai ceea ce nu trebuia să facă.

Schimbătoare-s însă toate pe lume, schimbător e şi omul, drept care Mircea, care nu era fumător şi nu suporta duhoarea de tutun, după ce-a tot sucit manivela şi a înghiţit motorină şi a îngheţat pe dealuri patru ani de zile, a devenit mai îngăduitor faţă de fumători şi nici încăpăţânarea de-a căuta ipocrizie în orice aluzie nu i se mai păreau un dar din născare.

Şi, ori că verişorii de pe prispe i-au tălmăcit ceea ce el nu putea prinde, ori pentru că puterea ca atare acţionează ca un fel de hipnoză asupra bărbaţilor, Mircea serile venea printre primii la *nareaduri*, iar uneori chiar nu-i ajungea răbdare să aştepte să se înnopteze odată şi odată.

Modest din fire, cum intră, lua în primire un scaun hrentuit pe care alţii se temeau să se aşeze, îl tipărea într-un ungher, îl împăna acolo cu şezutul şi o noapte întreagă şedea nemişcat. Se uita, de obicei, într-un punct, dar vedea tot ce se petrece în jurul lui. Urmărea cum se iau la întrecere lingăii, cum cearcă a se zborşi cei porniţi să urce, cum răsare şi iar se pierde printre nimicuri câte o vorbă de om deştept.

Şi tot aşa, sară de sară, vrând-nevrând, dar intri şi tu în horă cea mare. Apoi, odată intrat în horă, trebuie să joci, n-ai încotro. Cam stângaci, cam nepriceput, Mircea a început, aşa deodată, a se înrăi. Şi nu că s-ar fi sfădit cu

cineva, pentru ceva anume. Răzbătu veninul cela de demult, rânza ceea străveche a Bursucilor, veşnic nemulţumiţi cu celelalte viţe ale satului, şi veninul cela începu să devină obişnuita lui stare de spirit.

„Kpen KUU Myjkurt, o fi zis despre el într-o sară unul din şefii raionali, care participa la *nareadul* din Ciutura, şi în urma acelei replici, Mircea a fost mutat cu scaun cu tot de la perete, la masa unde se luau hotărârile principale.

Veninul ca atare era căutat, era preţuit. A fi un om rău, veninos, însemna a fi un adevărat comunist, un om de fier, un om în stare să facă treabă.

* * *

În sufletul ei, Nuţa era un duşman înverşunat al şezătorilor celea de vorbărie prostească, amestecată cu înjurături de mamă şi fum de tutun, cum numea ea de obicei *nareadurile*, în fiece sară, văzându-l cum se găteşte de ducă, se întrista cumplit.

Cum se obişnuia pe atunci prin colhozuri, în casa ei apăreau, nici ea singură nu mai ştia cum şi de unde, când un sac cu făină, când un coş cu mere, când un şold de porc, dar Nuţa rămânea neclintită în atitudinile sale, şi nemulţumirile în casă creşteau.

Sfada cea mare însă a pornit de la o pufoaică. Nu suferea nici ea fumul de tutun, iar pufoaica ceea a lui Mircea, după ce a tot fost purtată pe la *nareaduri*, adunase atâta putoare, încât te ameţea, cum numai deschidea Mircea uşa casei.

A răbdat ea cât a răbdat, iar de la o vreme, când îl auzea în torcându-se în zori, îi strigă din casă să-şi lase pufoaica în tindă. Mircea nici că găsea de cuviinţă să-i răspundă – auzi tu, ce prostii îi pot veni unei femei în cap! Nuţa îl lăsa să intre, să ne dezbrace, să se descalţe şi, cum îl vedea în pat, cobora, lua pufoaica, o scotea ea însăşi în tindă şi o arunca cât colo, de parcă ar fi fost vorba de cine ştie ce scârnăvie.

Furios, Mircea, cobora din pat, o aducea iar în casă. Nuţa o mai scotea o dată.

— Ce te faci nebună, bre! Haina mea, unde vreau, acolo o pun!

— Mircea, una din două. Ori eu, ori pufoaica. Amândouă într-o casă n-avem loc.

Până la urmă Mircea a lăsat să treacă de la dânsul. Îşi punea mundirul în tindă, într-un cui bătut special, pentru că şezătorile de la cârmuire deveniseră între timp felul lui de viaţă. Se descurca uşor, din fugă, în acea mare fierbere de ambiţii şi, de abia păşind pragul cârmuirii, de acum ştia cine trebuie susţinut, care şi pe care va încerca să-l doboare. Nu se băga-naintea altora, dar prindea cu coada ochiului orice mişcare, fura cu urechea orice şoaptă şi, cam pe după Anul Nou, i s-a făcut loc mai aproape de preşedinte, ca să poată participa la rezolvarea problemelor, ce se spun doar cu o jumătate de gură.

— Dacă degeaba, ziceau ciuturenii. Punem rămăşag că Mircea şi de data asta o să răstoarne mulsoarea.

A trecut însă o săptămână, două, trei, şi cei cu rămăşagurile au tot lăsat-o mai moale, până ce au amuţit cu totul.

Spre cumplita lor uimire, Mircea devenea un alt om. A început a cântări orice cuvânt pe care avea să-l spună, nicicând nu puteai à la de unde vine şi unde se duce. L-am tot timpul agitat, gata fiind de-a se angaja într-o discuţie principială. Acum îşi avea şi el oamenii lui care trebuiau susţinuţi, erau şi dintre cei care trebuiau daţi la pământ. Înţelepciunea Bursucilor de pe prispe se făcea auzită tot mai tare, tot mai insistent.

Ciutura a rămas trăsnită – ca să vezi ce înconjur nemaipomenit a făcut Mircea Moraru, pentru a ajunge pe scaunul, unde trebuia să se aşeze din capul locului, cum numai s-a întors de la război. A făcut însă altfel, s-a înşurubat definitiv, şi amu nici dracul nu-l mai scoate de acolo. Are energie şi susţinere, iar când ai şi energie, şi susţinere, poţi zice că şi autoritate ai.

Spre primăvară cârmuirea a început a-l pune pe Mircea la încercare. Ba îi face înscăunarea în fruntea celei mai leneşe şi destrăbălate brigăzi, ba îl înfundă în Siberia cu încă zece oameni din Ciutura să taie lemne pentru colhoz, ba îl trimit cu avionul la Chişinău să descurce o afacere cu cele trei maşini ale colhozului, trimise pentru reparaţii şi care nu se ştie de ce au fost reţinute.

Alerga dintr-o parte în alta cu misiuni speciale şi, odată trimis, ştia să facă treabă, ştia să iasă dintr-o mie de încurcături din care alţii n-ar fi ieşit până la moarte. Pe urmă, unde mai pui că omului, atunci când îi merge, apoi chiar că-i merge. După fiece călătorie se întorcea tot mai altul decât se ducea. În cele din urmă, necăjitul, istovitul tractorist din Ciutura, pe care Onache Cărăbuş se pregătea să-l aducă cu trăsura acasă, a ieşit la suprafaţă. Şi-a făcut, într-un singur an, casă nouă, cu verandă de sticlă în tot lungul casei, şi-a cumpărat motocicletă cu ataş, şi din osul vechi al Bursucilor a început a se desprinde un vlăstar cu totul nou.

— Curat minune! se cruceau consătenii.

Şi aveau de ce se miră. Mircea Moraru mânca aceleaşi bucate, purta aceleaşi haine, spunea aceleaşi snoave pe care le mai spusese, dar acum, fiind la suprafaţă, mâncarea îi pria cum nu se mai poate, şi umerii omului, împlinindu-se, au prins a se răsfăţa într-o lene greoaie, simbol al puterii nelimitate; pălăria pe care a mai purtat-o câteva veri a prins a fi furată cu ochiul de-acele muicruşte dulci, iar pătăraniile răsuflate în jurul cărora s-a tot râs de multe ori, înveseleau satul cum nu şi mai ponte.

Odată cu apariţia lui Mircea la suprafaţă, a urmat o mică înviorare în Ciutura. Cei de fuseseră şi ei cândva bine văzuţi s-au grăbit să-i dea sfaturi folositoare: ce să facă să n-o păţească aşa cum au păţit-o ei; cei ce se înrădăcinaseră de-a binelea la cârma l-au primit cu braţele deschise, pupându-l de fiecare dată când se întâlneau de câte trei ori la rând, cum se obişnuia printre conducători, pentru a demonstra tuturor a, unitatea de nezdruncinat a clasei

conducătoare.

Nu-i vorbă, au fost şi pizmaşi ce-au cobit pe sama lui, dar degeaba, căci Ciutura a rămas binevoitoare faţă de aceasta avansare. Fusese cândva băiat de ispravă, trecuse cinstit prin război, te pomeneşti că şi acum va face treabă. Bravo lui. După patru ani de muncă pe dealuri să se bucure şi el de un pic de viaţă bună, să nu uite să facă o petrecere frumoasă, căci, de când lumea, cei ce se dovedesc că au avut noroc, rămân datori cu o petrecere nenorociţilor din jurul lor.

— Şi pe când facem noi, Mircea, *guleaiul* cela?

— *Care* guleai?

— Iote la dânsul… Parcă te-ai lăudat mai nu de mult…

— A, tu vorba ceea o mai ţii minte…

Apoi, peste o clipă de reculegere, cu ton moale, visător:

— O facem noi şi pe asta. Mai rabdă oleacă, să mi se coacă cele câteva tufe de viţă-de-vie, pe care le-am pus în fundul grădinii şi, cum roada va fi culeasă, ne-om aduna într-o sară cu un butoiaş de tulburel la mijloc.

— Un butoi întreg?!

— D’apoi!

— Aşa… Vezi să nu uiţi să mă chemi şi pe mine.

— Cum se poate!

— Atunci dar înţeles şi pus ştampila. Noroc!

— Salut.

Şi se despărţeau – care la deal, care la vale.

cumsecade, când se pomeneau aşezaţi la masă, deveneau alintaţi şi mofturoşi cum nu se mai poate. Ici i-ai plăcut, ici nu-i mai placi, ici ştie şaga, ici n-o mai ştie…

De mâncare nu se ating, aşteptând să tot fie poftiţi întruna, iar închinarea paharelor putea să te scoată din sărite. Cei care obişnuiau să ia numai basamac, n-aveau nimic împotrivă să fie speriaţi, din vreme în vreme, şi cu câte un pahar de vin bun; cei care se ţineau numai de vin, voiau să aibă la îndemână şi câte-o sută de grame de votcă,

iar ciuturencele, parcă ar fi dat strechea într-însele: ba se adună lângă un şip cu limonadă, ba îţi cer spirt curat.

Până la urmă toate puteau fi împăcate, numai că mofturile celea nu se spuneau, nici nu se făceau aluzii, ci stăpânul casei împreună cu gospodina trebuia să le simtă de la distanţă, să ghicească din timp cam ce ar dori sufletul cutărui ori cutărui musafir. Şi chiar atunci când ai ghicit, n-ai făcut mare treabă, pentru că musafirul mai face nazuri, ca să vadă toată lumea cum a fost el rugat o dată, de două, de zece ori. Şi când iar l-au mai rugat odată, atunci a primit.

Umblatul pe la petreceri, intra şi el în şirul de obligaţii ale demnitarilor săteşti. Legătura cu masele, veriga principală a tuturor succeselor, declara una din lozinci. Mircea, zgârcit la vorbă ca şi toţi activiştii, cum venea la vreo petrecere, după primul pahar îşi schimba feleşagul. Devenea un om ca o pâine caldă. O sară întreagă semăna veselie şi voie bună în jur. Mulţi îi chemau la petreceri, pe el şi pe Nuţa, mai mult ca să aibă cine le drege petrecerea, şi ei se duceau: Mircea cu mare tragere de inimă, Nuţa – fără nicio tragere.

Ca să vezi, se gândea ea, şezând la masa încărcată cu bucate, de când s-au luat, la atâtea petreceri au fost, atâta lume a tot veselit Mircea, dar să adune o dată oameni în casa lor, să facă şi că o petrecere, iată că nu aveau un „Doamne, ajută!”

Sărbători erau puţine. Pe cele bisericeşti oamenii le ţineau cam pe ascuns, şi ce Hram e acela cu geamurile astupate?! Din cele noi rămâneau două: Mai şi Octombrie. În mai nici bani, nici n-ai din ce găti, ca să faci faţă casei, iar toamnă în fiece duminică ai câte-o nuntă în mahala, şi, vrei, nu vrei, vin mirele cu mireasa şi-ţi iau musafirii de la masă.

Dar, fireşte, atunci când îl apucă pe om să facă o petrecere, o face el până la urmă. În Ciutura deseori răsăreau petreceri venite aşa, din senin. Se adună doi-trei vecini să cureţe fântâna. În două ceasuri scot o sută de

căldări cu apă, apoi încă zece căldări cu nămol, după care ard o petrecere de vuieşte satul.

Ori îşi ridică unul o casă, ori îi naşte nevasta un copil, ori întâlneşte un prieten pe care nu l-a văzut de mult – motive pentru a aduna lume la o masă erau destule. Mircea deseori se plângea că ar face şi el o petrecere frumoasă, dar n-are motive. Acum, intrând la putere, tot satul era în aşteptare. Ajunse într-o uşa situaţie, că preşedintele nu face un pas, fără a se sfătui cu dânsul, şi dacă nu mai adună el nici amu lume în casa lui, halal de mama ce l-a făcut.

Se întâmplase tocmai un an bun. Ciuturenii au primit câte două kilograme de grâu pe *trudozi*. Adică ceva pâne aveau ei şi din anii trecuţi, dar, păţiţi de atâtea ori, umblau cu frica-n sân. Umblau răi, înţepaţi, cu privirea grea, dar pâniea primită i-a mai îmblânzit.

Livezile şi grădinile au rodit cum rar se întâmplă – oamenii nici nu mai ştiau ce să facă cu atâta roadă. Tot ce se scutura din copac duceau la porci, şi pe la o amiază, când se înfierbânta ziua, prin ocoale oftau nişte namile, că nici ochii nu li se vedeau de atâta grăsime.

Vara, ce-i drept, fusese cam ploioasă şi vinul era cam acrişor, trebuia îndulcit cu zahăr, în schimb era destul. Cât despre *samogoncă*, în fiece casă chiftea în butoaie rumegă tură de sfeclă de zahăr. O pui la ftert, scoţi aburul printr-un butoiaş cu apă rrco şi – hal acasă puişor”.

În sfârşit, şi-au zis ciuturenii în sinea lor, toamna asta petrecem în casa lui Mircea. Petrecem, de ce nu, părea să le răspundă Mircea, dar iată că toamna, senină şi frumoasă pe la început, a întors-o deodată în ploi. O roadă de toată frumuseţea stătea în câmp, strânsul mergea greu. Pe urmă vremea parcă se mai aşesase, strânsul părea a se fi mişcat din loc, şi Mircea începuse a chiti cam cum, cam pe când să facă el petrecerea. Trebuia să se efătuie cu femeia – nevestele se pricep mai bine la aşa ceva, dar ba azi o întreabă, ba mâne, până s-a pomenit într-o bună zi că i-a fugit femeia de la casă.

Şi nu era mare lucru la mijloc. S-a mai întâmplat în Ciutura. Nevestele, când le răzbea, una-două şi-şi luau tălpăşiţa, lepădându-şi bărbaţii pe câteva zile. Fie că erau bărbaţii vinovaţi, fie că păcătuiseră ele însele, dar plecarea gospodinei din casă era o dramă neplăcută pentru Ciutura, discutată pe la toate răscrucile, pe la toate fântânile…

Sătenii veneau cu grămada să-i împace. Făceau nenumărate cărări, umblând de la unul la altul, şi atunci când izbuteau să-i împace, era o bucurie pentru tot satul. Fugeau însă, de obicei, cele tinerele, în primul an după nuntă, pe când Nuţa, slavă Domnului, măritată de atâta vreme, avea copii, ducea căsnicia molcomă, fără să se fi plâns cuiva. Şi când colo, dispare într-o dimineaţă, cum dispare o piatră aruncată în iaz: un sughiţ de ape sparte, câţiva stropi – şi nici tu semn, nici tu urmă.

Era o mare pierdere pentru sat, şi oamenii au pornit s-o caute. O căutau femei de-o seamă cu dânsa şi copile tinere abia ieşite din şcoală, alergau întrebând de dânsa cumetre din mahala şi femei din alt capăt al satului, pe care abia de le vedea o dată în an; se interesau de soarta ei tovarăşii nacealnici şi oameni ce n-au avut zdreanţă de slujbă în viaţa lor.

Nu era. Nici pe la vecini, nici la rude, nici la părinţi nu era. Satul se mira grozav, apoi că până la urmă şi însăşi Nuţa a început să se mire: Maică precistă, ce-o fi oare cu mine, pe unde să mă fi pierdut?

Era, fireşte, în Ciutura. Aici îşi trăise toţi cei patruzeci de ani, până la o zi, şi nici de data asta nu plecase nicăieri, trăia în aceeaşi mahala, în aceeaşi casă, cu acelaşi bărbat. Umbla pe aceleaşi drumuri, purtată de aeriraş griji. Se scula pe la zori, fticind să se învârtă ca un scrânciob mica lor gospodărie – fierbea de mâncarea, mătura, spăla, pieptăna, ocărându-şi şi mângâindu-i odraslele în aşa fel ca până în amurg, până se va întoarce, să ajungă în casa ei mâncare, curăţenie, minte şi voie bună.

Se ducea la norme, muncea cu aceleaşi două mână cu

care şi-a tot ţinut casă o viaţă întreagă. I se socotea munca în aceleaşi car ticele mototolite, iar pe înserate, când se întorcea, pornea din fugă acelaşi scrânciob – făcea demâncare, spăla, mângâia şi ocăra.

Dar, fireşte, Ciutura nu era proastă, ştia şi ea rânduiala celor scrânciobe. Ciutura o căuta pe cealaltă Nuţă – pe cărăbuşanca cea veselă şi rea de gură, pe femeia săritoare la nevoie şi molip şi toate prin hărnicia ei, o căuta pe gospodina care se pricepea să prindă pe la zori, cu mâinile goale, o zi fierbinte de vară în aşa fel, ca să fie o bucurie pentru tot satul; o căutau pe femeia care se pricepea ca nimeni altul a găsi cele câteva cuvinte ce trebuie spuse la un ceas de bucurie, la un ceas de mare cumpănă.

Nu era. Cea de-a doua Nuţă dispăruse, şi umblau trişti, singurei copiii ei, de parcă ar fi rămas orfani de mamă; luminau în silă ferestrele casei lor atunci când se aprindeau luminile în sat, şi se simţea pe toate drumurile, pe toate cărările se simţea că una din casele Ciuturii a rămas fără gospodină.

— Hei, măi, că o proastă ca tine nu ştiu dacă mai găseşti pe lumea asta! îi zicea Mircea după nenumăratele încercări de a şi readuce gospodina acasă.

Nu mai ştia nici el însuşi ce să facă şi, adresându-se numeroşilor martori ai căsniciei lor, care, din păcate, nu erau de faţă, continuă:

— Iaca, tovarăşi, ici am nevastă, ici n-o mai am! Trăim în pace şi dragoste, mâncăm, cum s-ar zice, dintr-un singur ou, dar răsare o boare de vânt, goneşte o despicătură de nour deasupra satului, şi mi se topeşte femeia ca o lumânare, îmi fuge de la casă şi pace!

Drept răspuns, Nuţa zâmbea vinovată, amărâtă, necăjită, căci norii şi ei erau de vină. Ori că aşa i-a fost zodia în care s-a născut, ori că moştenise feleşagul maicii sale, dar faţa ci umbla după soare, ca o răsărită dată în floare, şi înălţimile albastre de deasupra satului erau singurele imaşuri unde ştia să zburde sufletul ei.

Fără soare, fără cer senin, se veştezea, părea alt om, şi tot umbla veştedă şi încurcată în nimicuri, până se schimba iar vremea. Şi tot aşa, senină când era cerul senin, posomorâtă pe măsură ce se posomora cerul, şi schimbările celea se rânduiau în sufletul ei cu aceeaşi simplitate categorică, cum se rânduiau ele sus, în înălţimi.

Mai ales, o necăjeau toamnele cu ploile celea ciobăneşti, nesfârşite, cu vânturi reci, ce tot caută să-i bată călătorului din faţă. Toamna ceea însă, toamnă în care Mircea, ieşit la suprafaţă, punea la cale o petrecere, parcă venise să le facă vârf la toate.

Chiar din prima zi, de cum s-au dus copiii la şcoală, s-a răsturnat un car de nouri zgrunţuroşi deasupra satului şi zile întregi nicio aşchie de cer senin. În zori cerul se arăta întunecat, şi pe la amiază era numai nour, şi în amurg – aşijderea. Peste dealuri, peste sate umblă o umezeală dusă de vânt, ce răzbate până la oase – ba că-i ploaie, ba că-i ceaţă.

Câmpurile umede cu săptămânile, drumurile numai băltoace, iar colhoznicii – de bine ce le era, căci primiseră grâu destul, de rău ce le era, căci putrezea cealaltă roadă, popuşoii, în câmp – fierbeau basamac, se îmbătau, ieşeau pe la răscruci, se sfădeau, împroşcându-se cu vorbe rele, urâte, ce se răspândeau peste sat ca şi ploile mocnite de toamnă.

Aşa s-au petrecut lucrurile când Nuţa a fugit de acasă, şi bietul Mircea nu mai ştia ce să facă. Atât de greu s-a tot adunat căsnicia lor, atât a tot văduvit biata femeie – patru ani de război şi încă patru ani pe dealuri cu tractorul…

Şi tocmai atunci când, de bine de rău, au ieşit şi ei la mal, când un pui de viaţă bună a bătut la poarta lor, şi el îşi pusese în gând să facă o petrecere pentru tot satul, tocmai atunci să-i fugă gospodina!!

Se tot frăsuia şi o tot căuta bietul om, se frăsuia şi o căuta tot satul, până că şi Nuţa se crucea – Maică precistă, atâta amar de vreme a trecut şi eu nu mă mai întorc odată!

mare maşina de cusut, a scos de prin săltăraşele ei o puzderie de peticuţe moi şi colorate.

I s-a părut, printr-un joc ciudat al închipuirii, că-i copilă şi se joacă cu păpuşile. Doar câteva clipe a fost mică, pe urmă şi a revenit, dar copilăria nu s-a dus toată. Au rămas zvâcnetul cel dulce de mare aşteptare a minunilor, şi sfânta necunoaştere din pragul unei vieţi abia înmugurite.

Avea o maşină bună, cehoslovacă, cu nume de fată – „Lada”. Cândva, demult, visa să ajungă mare croitoreasă în sat, dar nici n-avea de la cine să înveţe, nici n-avea maşină, ca să încerce singură. Cu anii a făcut ea rost de maşină, dar o năvăliseră de acum copiii, grijile casei.

De cum au răzbătut şi ei la un pic de viaţă mai bună, ciuturencile au început a se împărţi în cele ce au maşină de cusut şi cele ce încă nu o au. Nuţa o avea. Îi plăcea să se aşeze uneori sară la ea, să scoată de prin săltăraşe peticuţe fel de fel, să st ea cugetând asupra lor.

Uneori se întâmpla să înjghebe o nimica toată, alteori se pomenea că strică. Nu ştia cum se făcea când cosea bine, habar n-avea de ce nu-i reuşea, atunci când nu-i reuşea. De altminteri, ea nici nu stăruia să afle adevărul. Cusătoria o ademenea mai mult cu tainele sale şi, aşezându-se la maşină, ea încerca să ghicească de fiecare dată: îi va merge, nu-i va merge?

După ce a tot rânduit în fel şi chip rămăşiţele scoase de prin sertare, Nuţa a rămas împietrită a mare mirare, căci mâinile ci, fără ştirea stăpânei, au ales cele mai frumoase bucăţele, potrivindu-le într-o cămăşuică micuţă, bună doar pentru un copil sugaci. Era ca şi cum gata croită – o vâri sub acul maşinii şi coşi.

Dar, tocmai acesta şi era marele ei necaz. Nuţa nu voia s-o coase. Copiii şi-i crescuse, în casă n-avea cine purta o asemenea cămăşuică, iar pentru un al patrulea copil Nuţa nu se credea în putere nici să-l nască, nici să-l crească. Las că, o viaţă întreagă a tot spălat pelinci, i-a tot purtat în braţe. Altele au umblat şi pe la hramuri, şi prin

petreceri, pe când ea şi-a petrecut tinereţea stând cu copiii în casă.

Pe de altă parte, era păcat să n-o coase – cămăşuică era gata adunată, frumuşică cum nu se mai poate, şi multă vreme a stat Nuţa îngândurată la maşina de cusut. A tot stat în picioare, nemişcată, până s-a întors Mircea, ba chiar şi pe urmă, când a ieşit el să se spele în bătătura casei, şi mai pe urmă, când s-a întors şi s-a aşezat la măsuţa unde îl aştepta cina, ea tot stătea lângă maşina de cusut.

Stătea şi aştepta – poate va zări el ceea ce au adunat mâinile ei, poate va întreba care, ce şi cum. Atunci, în doi, vor găsi mai uşor vreo scăpare. Ei da, vorbă să fie. Mircea, chiar şi când dădea pe acasă, rămânea întru totul în lumea *nareadurilor*. Abia ciupea din cele de pe masă, frământând pe tăcute în capul lui cine ştie ce afaceri.

— Auzi tu, Mircea…

Mircea n-auzea. Şedea la masă, scobindu-se în dinţi şi un rânjet sadic, batjocoritor, răsărea din când în când pe mutra lui afumată de-a binelea. Venise, ca de obicei, cherchelit, continua să se răfuiască cu duşmanii. Puterea e un motor care tot timpul funcţionează, şi apoi ce ciuturean e acela care se întoarce sara acasă treaz?

Adulmecarea biruinţelor sale, de cum rămânea de unul singur la masă – iată ce-o durea pe biata Nuţă. Nu era greu să-ţi închipui ce fel de bătălii s-au dus, dacă râsul biruitorului îţi trezea fiori. Adică, vorbă să fie, bătălii… Ia o fosăială colo nenorocită. Şi, totuşi, mâncărimile din jurul puterii locale devenise marea patimă a vieţii lui. Altceva pe lume nu era, şi nici că putea fi.

După nenumăratele încercări de a-l readuce la brazdă, după un şir de sfezi şi supărări, Nuţa a prins a-l jeli. Sărmanul Mircea! Se înglodase cu totul în păduricea celor intrigi mărunte şi urâte. Bătălia zi de zi pentru a te menţine la postul pe care îl ocupi, în Ciutura, nu se ştie de ce, se numea „a face politică”.

Mircea era fericit că face politică. Prinsese curaj, îi

mergea, o fi avut noroc, căci serile, stând la masă de unul singur şi scobindu-se în dinţi, el mai gusta încă o dată biruinţele obţinute, capcanele care pândeau din ascunzişuri, şmecheriile care i-au reuşit, şi atât de mărunte, atât de ruşinoase i se păreau Nuţei biruinţele celea ale lui, încât aşa, într-o clipă, se înstrăina de el, şi până în zori rămâneau doi oameni străini sub un singur acoperiş, sub o singură plapumă.

Ce rămânea de făcut? Rabdă inimă şi taci. Nuţa tot aştepta când i se va schimba bărbatul în mai spre bine, căci în «dineul firii sale, acest fel de viaţă îi era şi lui complet străin. În fiece dimineaţă se scula plin de remuşcări, zicea că nu mai poate şu porta atâta băutură, atâta politică. Se jura că e ultima zi când porneşte pe aceeaşi cale. De mine, gata, le leagă pe toate de gard, le pune cruce, le pecetluieşte, dar mai trece o zi, şi încă una…

— Măi, Mircea, măi!

În casă domnea o linişte adâncă. Nuţa iese din bucătărie să vadă ce nu se răspunde bărbatul. Hainele şi încălţările zac aruncâte la întâmplare, iar el de-acum doarme, cum adorm, de obicei, beţivii – mai mult de-a curmezişul decât de-a lungul patului. Nuţa s-a întors în bucătărie, a desfăcut cămăşuică, vărsând-o înapoi în sertăraşe, a închis maşina şi a dus-o în casa cea mare.

De… Dacă-i aşa, fie şi aşa… Dar, întorcându-se, a zăbovit o clipă în tinduţa întunecoasă, de parcă ar fi căutat o uşă nouă, să nu se mai întoarcă înapoi la bărbat. Totuşi, trebuia să se întoarcă – acolo, într-o odaie cu el, rămăseseră copiii. Femeia a deschis uşa, dar nu-i era deloc a intra, şi atunci s-a oprit în prag, s-a rezemat de uşor.

A rostit încet, vorbindu-i vecinei sale Paraschiţa, cu care, pesemne, discutase în ziua ceea:

— Ei şi ce folos?!

Într-adevăr, ce folos din *trudozilele* celea multe, ce folos că bărbatul ei intrase la putere şi trăiau bine, aveau de toate?! Ce folos din toate bunurile celea, odată ce ea, ca

şi înainte vreme, nu avea bărbat, rămânând şi gospodarul, şi gospodina casei?

Ba uneori chiar începea să i se pară că nici n-a fost măritată. S-a hârjonit cu un flăcău într-o căruţă cu fân, pe urmă hai că fac nuntă în mare grabă, şi iată-l că se şi duce la armată. N-a dovedit să scape de armată, a venit războiul, după război – foamea, după foame – tractorul. Acum – *nareadurile*.

Astfel, Nuţa toată viaţa a tot aşteptat să i se întoarcă bărbatul, a tot umblat pe la babe cu ghicitul să afle când vine. Cu ajutorul lui Onache, cu mare ce l-au coborât de pe tractorul cela, se poate spune, l-au smuls din lumea cealaltă pentru a-l întoarce la casa lui, la copilaş, şi iar l-au pierdut. De data asta ca nici nu-şi putea da sama: când, cum, în ce fel l-a scăpat?

Ţinea bine minte că ultima oară a avut bărbat în casă, iar copiii au avut părinte, eu vreo trei luni în urmă, în săptămâna ceea de primăvară când Mircea a fost primit în partid la Pământeni. S-a întors atunci devreme, a venit tuns şi râs de la frizerie, era vesel şi era treaz. A ajutat-o prin gospodărie, s-a porăit cu copiii sară întreagă, a mai stat la sfat cu vecinii.

Pe urmă, când copiii au adormit, iar vecinii s-au risipit pe la case, Mircea i-a şoptit cu o voce hâtră şi nepăsătoare, o voce ce trezea de fiecare dată în inima Nuţei dulcea taină a păcatului.

— Hai, bre, că ce naiba… Şi cununaţi, şi înscrişi de lege suntem…

A fluturat dragostea lor din noaptea ceea ca un chibrit aprins în câmpul gol – nici căldură, nici lumină, ca să zici că a fost, dar se întâmplase tocmai o noapte blagoslovită, când prinde rădăcină chiar şi ceea ce n-ai prea semănat. A doua zi, Mircea, mândru de faptul că, deşi membru de partid, el rămâne credincios nevestei sale, şi-a văzut de slujbe, iar Nuţa a prins a se sluţi. Ba îi răsar pete pe obraji, ba i se face rău, ba o încearcă ameţelile aşa din senin, până ce, într-o bună zi, a dispărut din sat.

Şi nu era mare lucru la mijloc – se întâmplase până atuncea cu multe, se întâmplase şi cu dânsa, dar, din păcate, nu se putea hotărî. A prins capăt de vorbă printre femei, a scris pe-o hârtiuţă numele unei doctoriţe din Pământeni, despre care se spunea că face minuni, avea şi câteva ruble ascunse pentru zile negre, ba chiar ajunsese a se înţelege cu Paraschiţa, vecina de peste drum, că, de va fi nevoie, să aibă grijă de gospodăria ei o zi-două.

Dar… nu se putea hotărî.

Mircea s-a trezit pe-o clipă, a întrebat cine a dat aşa *glupi rasporejeni* şi, fără a aştepta să i se răspundă, a adormit. Nuţa, în cele din urmă, a coborât de pe prag, a adunat îmbrăcămintea şi încălţămintea bărbatului, aşezându-le acolo unde le-ar fi pus el însuşi, de-ar fi venit treaz. I-a pus o pernă sub cap, a stins lumina, şi-a făcut în loc de rugăciune semnul crucii şi s-a ghemuit lângă el – tăcută, vinovată, nenorocită.

O durea tot trupul, scâncea a osteneală fiece osişor, dar hodină nu-i venea. Casa ridicată de mâinile ei, altă dată largă şi încăpătoare, a început să i se pară strâmtă, îngustă, şi, cum închidea ochii, i se părea că tavanul se lasă peste dânşii, 8-ts ridicat din pat, a tras perdelele, adăugând pereţilor albi două fântâni adânci cu cer tulbure de noapte. A venit înapoi, s-a culcat şi, ca să uite de cele ce-o frământau, privea ba prin fereastra din dreapta, ba prin cea din stânga.

Seninul nopţilor de fiecare dată ştia cum s-o ia ca s-o împace. Mai ales, o vrăjea luna pe cer şi, îndată ce se strecura lumina ei prin fereastră, Nuţa, culcată, îşi închipuia cum se ridică din culcuşul ei şi porneşte în întâmpinarea acelei lumini.

Şi, of Doamne, lumea e atât de mare, atât de frumoasă, iar noi ne tot înfundăm în nimicniciile noastre… Spaţiul senin al nopţii, depărtările celea fără de margini care, cu cât le treci, cu atât mai mult rămân de trecut, şi Nuţa, tot venind spre lună, în cele din urmă, ostenea, adormea, şi dormea bine, până în zori.

În noaptea ceea însă nu avuse noroc. Cerul apăsa greoi deasupra satului, porţile depărtărilor zăvorâte, iar de după perdea un norilor nu se arăta nici cornul lunii, nici gălbenişul ci, nici măcar un strop de lumină.

„Pesemne, o să răsară ceva mai târziu…”

Şi-a pus în gând să aştepte până va răsări luna şi o vreme ba picura, ba se trezea, tot cercetând adâncurile cenuşii ale celor două ferestre. Dar lună nu răsărea. Nuţa şi-a adus aminte est nici sara trecută, nici cealaltă sară nu răsărise.

Un fior rece a cuprins-o – oare ce-o fi la mijloc? S-a ridicat re pe de a îmbrăcat fusta, a aruncat pe umeri pufoaica bărbatului, cu care se împăcase până la urmă, şi arieşit afară.

Cum căsuţa lor stătea pe o înălţătură de loc, cu un acoperiş mai sus decât celelalte case, Nuţa avea în ogradă cerul întreg. L-a tot iscodit palmă cu palmă, dar nici tu lună în creştere, nici tu lună în descreştere, nici tu seceră, nici tu cercel – nimic nu răsărise în noaptea ceea.

Satul s-a aciuat, a adormit, şi numai la Paraschiţa, vecina de peste drum, rumenea un colţ de fereastră. Ardea candela, iar bătrâna, pesemne, se ruga. Paraschiţa ceea, fire veselă şi setoasă de lume, sară, când satul se culca, cădea pradă unei groaznice singurătăţi. Bărbatul ei, împreună cu singurul lor fecior, s-au dus în patruzeci la mine, în Donbas.

La început îi trimiteau şi materie pentru fuste, şi bani, şi bolovani de sahâr. Pe urmă, ce s-o fi întâmplat acolo, s-o fi năruit pământul peste dânşii ori cine ştie ce-o fi fost, că s-au pierdut amândoi. Multă vreme a tot scris ea pretutindeni, dar n-a putut da de urma lor.

Au trecut de atunci ani şi ani. Paraschiţa aproape că nici nu mai aduce vorba de marea sa durere, dar, cum se lăsa noaptea, începea s-o macine singurătatea. Şi, ca să scape de dânsa, bătrâna aprindea candela, se lăsa în genunchi, povestind unei iconiţe vechi *cazania* lungii şi încurcatei sale vieţi.

Nu-i vorbă, se bucură când auzea un om în ogradă, şi n-a dovedit Nuţa să deschidă bine portiţa, că mătuşa a şi răsărit în prag. A întrebat în şoaptă, îngrozită:

— Sfinte Dumnezeule, iar s-o fi întors bat?!

Nuţa niciodată nu i s-a plâns, şi nici Mircea nu se îmbăta în aşa fel, ca să-l ţină gardurile, dar au femeile felul lor de-a ghici necazul una alteia. Nuţa s-a aşezat pe prispă şi, ca să schimbe vorba, a ridicat fruntea, a cercetat cerul, a întrebat cu o curiozitate de copil:

— Oare de ce n-o fi răsărit luna sara asta?

Mătuşa a deschis gura pornită să caşte, dar nu şi-a putut prinde pofta din plin şi, bătându-se cu palma peste gură a păcate, şopti tainic:

— O fi coborât în mare să se spele. Că, de mândră şi frumoasă ce este, o fi tot mâncat-o zavistia, răutatea lumii, şi ea se tot macină, scade, iar când rămâne numai o picătură, se cufundă în mare şi se spală de toate relele.

Femeie săracă şi blajină, Paraschiţa le tălmăcea pe toate paşnic, binevoitor şi, cu toate că Nuţa ştia dinainte cam ce-o să spună mătuşa la cutare ori cutare întrebare, îi plăcea să vie, să stea aşa, cu umerii înţepaţi de răcoare, să asculte murmurul vorbelor vechi şi mustoase, vorbe aproape uitate de sat.

După ce s-au lămurit cum stau cu luna, au mai vorbit despre noutăţile mahalalei, despre furturile care puteau fi admise şi despre cele care nu puteau fi admise în niciun fel. Au mai făcut câteva presupuneri despre nunţile ce puteau fi în toamna ceea, şi, în cele din urmă, pe Nuţa a început s-o fure somnul.

Şi-a luat rămas bun de la mătuşă, a pornit spre casă, păşind grijuliu, de parcă îi era frică să nu piardă acest dulce început de hodină, dar, până să ajungă, până să se culce la locul ei, peste acel dulce început de hodină au început a se aşterne valurile tristeţii. Alături dormea Mircea, care nu era doar bărbatul ei, ci era un om al puterii, un om al statului. El o putea găsi oricând, era de-ajuns să facă o singură mişcare. Ea însă, pentru ca să

poată ajunge la el, trebuia să facă acelaşi drum, pe care îl făcea în întâmpinarea lunii. Luna însă nu mai răsărea odată.

Pesemne, se gândea ea, s-o fi întâmplat ceva acolo sus, în înălţimile celea albastre. S-o fi supărat Dumnezeu pe noi, pentru marile păcătuiri în care a căzut lumea, şi ca să nu ne vedem pe noi înşine, cât de jos am căzut, cât de jalnici suntem, Atotputernicul a smuls lumina nopţilor de la locul său şi s-a lăsat marea întunecime peste tot.

A aţipit abia în zori şi s-a visat mireasă. Casa părinţilor era plină de lume. Cânta orchestra militară, copii de trupă din laşi, ea stătea lângă mire, un turc masiv cu fes roşu pe cap, care îi tot spunea ceva pe limba lui. Nuţa striga că ea nu poate merge la cununie cu turcul, pentru că el are harem, are o mulţime de soţii cu copii, ea nu poate fi una din ele, dar nuntaşii nici că voiau să audă vorbele ei.

Urlau cu toţii: „*Topbko*! *Ropbkol*" Orchestra din Iaşi făcuse un alai asurzitor, turcul se băga la pupat, ea se zmuncea în lături şi tot întreba: unde e Mircea, de ce nu vine Mircea? Plângea întruna, aşteptând să vină Mircea s-o fure, căci se înţeleseseră să vină s-o fure, dar Mircea nu se arăta, şi ea, tot bocindu-şi soarta, a adormit.

În zori, cum s-a trezit, s-a repezit la ferestre, dar degeaba. Nu răsărise luna nici în noaptea ceea, şi odată ce s-a lăsat peste pământ această mare nenorocire, Nuţa s-a hotărât. De amu dacă şi luna, frumuseţea cerului, lumina celor sărmani, păstorul tuturor viselor noastre ne-a părăsit, pentru ce ne-am tot înmulţi şi creşte unul pe altul?

Şi-a sculat copiii, i-a spălat, i-a hrănit, i-a pus să-şi pregătească lecţiile. Pe urmă, după ce şi-a petrecut bărbatul, a chemat-o pe Paraschiţa, rugând-o să ia sama de gospodărie, a îmbrăcat hainele ce-i erau mai dragi, de parcă i-ar fi fost frică să nu rămână ele cumva nepurtate.

A luat cele câteva ruble ascunse pentru zile negre, hârtiuţa pe care era scris numele doctoriţei, a închis cu grijă portiţa în urma îi şi a pornit la drum.

Capitolul VII
MILUIREA

a o dimineaţă posomorâtă, cu nori, cu vânt, şi frigul cela te răzbea oarecum din mers, din fugă. Nuţa se strecura grăbită dintr-o ulicioară în alta, iar cum a ieşit din sat, a şi apucat-o spre cărăruşa pe care se duceau ciuturenii când aveau treabă la gară, la Pământeni.

A făcut vreo zece paşi şi s-a oprit mirată cum nu se mai poate: cărăruşa a fost şi nu mai este. Auzise sara trecută, prin amurg, cum forfotea un tractor lângă sat, dar nici prin cap să-i fi trecut ce-o fi tot scurmând el acolo. Arase cărarea. Acum, în locul ei, o coamă de bulgări vârtoşi şi zburliţi şerpuia încet, curgând domol spre gară.

— Iaca, nu le place cărarea noastră, măcar tu mori!

Nu plăcea cărarea, fireşte, şefilor satului, dar las că nici ciuturenii nu erau ei chiar aşa de sperioşi. Dacă luai sama mai bine, zăreai, cum se strecoară pe la margini, pe lângă coama de bulgări, pe unde arătura era mai molcăluţă, urmele unui suflet îndărătnic. S-o fi sculat ciutureanul cela cu noaptea în cap, a dat la cărare, cărarea nu-i. S-o apuce înapoi nu-i dădea mina, să înconjure nu mai avea vreme, şi atunci – hăt mama lui!

— A luat-o pe la margini şi, *vperiod*. Înainte, care vra să zică.

Astfel, cărăruşa dispărută sara trecută, în amurg, s-a născut din nou în zori de zi, şi Nuţa, fără a sta mult pe gânduri, a pornit pe urmele consăteanului cela. Venea cu greu prin arătură, dar simţea o adâncă satisfacţie în urma apartenenţei la o comunitate de răzvrătiţi, făcea front comun cu acel prim trecător, şi se lol gândea la cei ce aveau să treacă ziua întreagă pe urmele lor. Vor tot trece oameni spre gară, dinspre gară, se vor tot aşterne urine peste urme, până ce cărăruşa se va înfiripa din nou. O mică hi ruinţă într-un şirag nesfârşit de înfrângeri.

Vorba e că drumuşorul pe care a pornit femeia era o trecătou re veche, se bănuia că ar avea cam aceeaşi vârstă ca şi Ciutura. Şi tot la fel ca Ciutura a avut cărarea ceea o

soartă grea şi în curcată. La început a fost cărare, apoi câteva sute de ani – drum cu nume în toată câmpia, pe urmă iar a ajuns cărare.

Moşiile, ca şi întreaga ţară, tot treceau de la un stăpân la altul, apoi, împreună cu strămutarea moşiilor se schimbau şi drumurile, Ciutura însă păzea drumeagul cela ca pe ochii din cap. Fiecare sat, când ajunge vorba, se laudă cu câte ceva: unele au mori de vânt, altele au dat naştere la dascăli, celelalte au nişte lutării cu urme de vulpe.

Ciutura nu prea avea cu ce se lăuda. Singura ei mândrie era drumul frumos şi scurt ce ducea din sat până la Pământeni. Când se întâmpla ceva neobişnuit, ciuturenii erau primii la gară. Iii, şi apoi dorul, o, acea veche boală a noastră, când aşa din senin ţi se face dor de ducă, îţi vine să mori, dacă nu te vei ridica şi vei pleca şi tu undeva. Fie el şi la gară.

Astfel ciuturenii, de când îi ştie lumea, fac ce fac şi mai trec pe la gară. Aceste nesfârşite călătorii ar fi putut să pară ciudate, dat fiind că oamenii se duceau când cu treabă, când fără treabă, aşa încât tovarăşii, veşnic suspicioşi, au început a se întreba – ce tot caută colhoznicii iştea în Pământeni, ce nu-şi văd ei de normele sale?!

— Ne ducem să facem cumpărături, ziceau cei tineri.

— Ne ducem la molitvă, ziceau bătrânii.

Zice-se că odată, mai demult, pe colinele unde sunt acum Pământenii, era o mănăstire cu ziduri înalte, făcută în chip de cetate. Peste biata Moldovă trecea pârjol după pârjol şi, cum dădea năvală răzmeriţa, oamenii de prin sătişoarele vecine se repezeau buluc la mănăstire, să-şi apere viaţa, pământul şi credinţa.

Câmpia Şorocii era pe atunci mai mult pădure. Fiecare sat îşi avea, pentru vremuri de bejenie, o cale a lui ascunsă care ducea spre mănăstirea Hământent. Ciutura îşi avea drumuşorul Ista, şi nu era el cine ştie ce, dar o iv fost, pesemne, ursit într-un ceas bun, căci ştia a feri lumea de primejdie, ştia să-i scoată pe oameni din sat, ştia să-i

aducă cu vremea înapoi la vetrele lor.

Trecut-au de atunci vremuri peste vremuri. Din mănăstire n-a rămas nici măcar temelia, din pădurile câmpiei – puţin de tot. Turcii şi tătarii ne-au lăsat în pace, dar a rămas în viaţa oamenilor instinctul cela că, dacă ţi se întâmplă ceva grav, singura soluţie e să te scoli dimnecioară şi s-o iei spre gară.

Cât mai grabnic, cât mai iute, şi în acest caz marea salvatoare a tuturor a era cărarea ce ducea pe de-a dreptul, prin pământurile cultivate, din sat şi până la gară. Era salvatoarea, era mândria satului, şi oamenii erau gata să se ia de piept cu Dumnezeu pentru acea cărăruşa; şi o tot păzeau, şi o tot împrospătau, pentru ca, în caz de nevoie, să ajungă cât mai repede la gară.

Câmpia Sorocii demult şi-a pierdut sămânţa cronicarilor, şi nu e de mirare că azi, când porneşti a răscoli vremuri trecute, găseşti numai umbre, numai ceaţă şi morminte. Ciutura şi-a pierdut şi ea, împreună cu multe alte sate, povestea începuturilor sale. Puţinele mărturii ce se mai aflau prin biserici şi mănăstiri au fost arse, iar cele câteva amănunte care se mai păstrau în mintea ostenită a bătrânilor, erau prea puţine pentru ca să te poţi dumeri.

Câte ceva, totuşi, se putea afla. Ciuturenii mai bătrâni, de-o pildă, îşi aminteau la un pahar de vin cum că odată, de demult, sătenii au scris ţarului jalbă să li se întoarcă drumul cel vechi al Pământenilor, şi trei care trase cu boi o iarnă întreagă au mers până la Petersburg. Şi-au luat un sac cu făină de popuşoi, pirostii, ceaun. Din vreme în vreme se opreau, făceau câte-o mămăligă şi iar, hai-hai, S *bogom*, nainte, după dreptate.

Cum şi prin ce fel li s-a luat ciuturenilor drumul cel vechi, nu mai ştie nimeni. Pesemne, această mare pierdere a satului a fost legată de frigurile prin care trecea Moldova pe la începutul secolului trecut. După 1812, când Basarabia a fost alipită la Rusia, rubla împăratului rus, nimerind într-o ţărişoară săracă, a prins a le răscoli şi a le preface pe toate.

Micile moşii ale boierilor moldoveni treceau din mână în mână, se vindeau mai pe nimica, iar în locul lor au început să apară moşii mări a câte o mie, două, trei mii de desetine. Tot ce se nimerea în interiorul acestor moşii era înghiţit şi adulmecat, fie că se nimerea o rarişte de pădure, un drum, o coadă de imaş.

O asemenea moşie a răsărit atunci de la Pământeni pin* aproape de Prut, şi se poate întâmpla că moşia ceea să fi înghiţi cărarea ciuturenilor. Pentru nevoile satului s-a făcut drum noi – un drum de două ori mai lung şi mai întortocheat, cu două coborâşuri repezite şi cu o coastă hleioasă pe care trebuia s-o urc când ajungeai la gară.

Era o mare bătaie de joc drumul cela, dar, cuminţi şi lăsător din fire, oamenii au înghiţit-o şi pe asta. Mulţi ani la rând au to umblat la gară pe ocolite, mestecând glodul, ciomăgindu-şi vitele şi blestemându-şi zilele la care au ajuns.

Drumul cel vechi trăia însă undeva adânc în subconştiinţ* ţăranilor, şi cum toamna amorţeau pământurile răzmuiate, ca menii, scăpaţi la slobodă, o luau pe acolo pe unde trecea cândv* drumul vechi, şi tot umblau pe cărarea ceea până iară începe* a se desprimăvăra. Cum venea vremea aratului, plugurile boierului îngropau urmele ţăranilor în adâncuri, şi ele îngropate rămâneau până toamna târziu, când se culegea recoltă şi îngheţ pământul.

Apoi, tot aşa, vara – pe un drum, iarna – pe altul, până să-l născut în Ciutura un voinic care, ce şi-o fi zis:

„Ho, bre, şi ia mai staţi oleacă! Să ocolească cei care merf călare, cei care merg cu trăsura, cei care duc de frâu o vită lt iarmaroc, iar eu, dacă vin pe jos, cu traista la şold, pentru ce st înconjur atâta? Las că poate n-o să-mi mai zacă nica boierul”.

O fi scuipat în pălărie, şi-o fi făcut semnul crucii, o fi porni la drum şi o fi fost, pesemne, norocos de felul lui, voinicul cela Mare a fost bucuria ciuturenilor. Să ai vară întreagă la îndemâni ta un drum scurt până la gară – la

mai mult nici că visaseră. Ieri o fereastră deschisă spre lume. Ei şi apoi casă, gospodăria, nevo vechi şi altele mai noi, cobora lumea de pe cuptoare şi-i trimitet spre gară, astfel că într-o singură vară picioarele lor desculţe ai tipărit şi dres cărarea de-ţi era mai mare dragul.

Din păcate, bucuria n-a ţinut mult, stăpânii acelor pământur aveau interesele lor. Toamna boierul a adus pluguri mari, de ţelină, care au desfundat cărarea până în lut, de-ţi părea că au îngropat-o de vie. Primăvara însă, ciuturenii au scos cărare* Înapoi din groapă, şi de atunci până în ziua de azi, satul tot lupţi pentru cărarea ce duce la Piminteni.

O A la vreo sută de ani de când se dau aceste bătălii cumplite. În acest răstimp, satul a fost de multe ori sărac şi bogat, voinic şi bicisnic. La fel şi cărăruşa a fost de nenumărate ori pierdută şi recâştigată înapoi. Ciutura a cunoscut eroi şi jertfe, şi trădători în aceste lupte grele. Îndrăzneala, răbdarea şi priceperea unui sat întreg s-au călit în jurul acelei cărăruşe. Şi, vai, câte-au avut ei, bieţii oameni, de suferit!

Slugile boierului îngrădeau cărăruşa cu sârmă ghimpată, sădeau salcâmi pe la cotituri, cărau spini uscaţi de pe toate dealurile şi-i aruncau în calea trecătorilor. Erau asmuţaţi cu câni, erau întorşi de la jumătate de drum, erau puşi să muncească drept despăgubire pe moşia boierului. Şi ciuturenii le înghiţeau pe toate. Ungeau cu salivă zgârieturile, îşi scoteau unul altuia ghimpii din călcâie, cârpeau hainele spintecate de câni, făceau corvoadă pe moşia boierului, iar când le venea lor a ducă, abia ieşiţi din sat, o luau pe cărare spre gară.

Boierul român, în mâinile căruia a nimerit moşia după 1918, a fost mult mai şiret. Pentru început, la mijlocul cărăruşei a fost pus un jandarm cu baionetă la armă. Armă ca arma, dar marea patimă a jandarmul cela erau pălmuirile. Rar ciuturean să nu fi simţit pe obraji podul palmelor afurisitului cela. Spre norocul sătenilor, jandarmul nu ţinea mult la supărare.

Cam la o săptămână i s-a urât, se vede, de-a tot face de santinelă în largul câmpului şi, după ce dădea palme, se plângea celor pălmuiţi că i-i frig, i-i foame, i-i urât aici, în câmp, de unul singur. Au prins a-l hrăni mână de la mână, după care jandarmul a început a cere să i se aducă şi câte un păhăruţ. Cu sufletul înveselit, a pornit pe înserate pe la vădanele din satele vecine. Din păcate, când a sosit acea unică şi hotărâtoare inspecţie, jandarmul zăcea beat mort de-a curmezişul cărării şi se plângea că nu-l mai iubeşte Mândica.

Postul a fost lichidat. Oamenii se duceau, ca şi mai înainte, când aveau treabă la gară, pe cărare, şi atunci boierului i-a venit o idee cât se poate de vicleană. Pământurile, prin care trecea cărarea, au fost date oamenilor în parte. Boierul socotise că ţăranii, după ce vor pune plugul în brazdă, şi vor însftmânţa ei înşişi pământul, n-au să se lase unii pe alţii să treacă. A fost una din Tir mai grele lovituri date satului: oamenii se sfădeau, se pândeau, se băteau cu sapele, cu coasele, şi, totuşi… Când nvenu treabă la Pământeni, cum ieşeau din sat, o apucau pe cărare.

Cât a ţinut războiul, cărăruşa a fost la îndemâna tuturor a, iar pe urmă au venit colhozurile, pământurile au început a I) vărsate grămadă şi croite din nou. O parte din vechea moşie a fost trecută Ciuturii aşa cum era, cu tot cu cărăruşă, şi lumea a răsuflat uşurată: amu – gata, amu-i a noastră. De câte ori ai treabă la gară, de atâtea ori te duci.

Câţiva ani mai târziu, la Pământeni s-a construit fabrică de zahăr, şi toată coama ceea de deal pe unde trecea cărăruşa, a fost dată sfeclei. Nu se ştie cum şi de ce, dar acolo creşteau nişte sfecloaie cât căldarea. Agronomii, care se pricep la toate, ce şi-o fi zis: păi, dacă merge bine acolo sfecla, o mai semănăm o dată. De atunci dealul cel mic e tot sfeclă. Cărăruşa, nu-i vorbă, cam încurca tractoarele şi tractoriştii o arau. Oamenii însă nu luau în serios arăturile celea, şi, când aveau treabă la gară, drept nainte. *Vperiod*, cum s-ar zice.

Peste câţiva ani însă s-a iscat o mare sfadă din pricina cărăruşei. Ciuturenii tocmai descoperiseră cam ce-ar trebui să facă omul când vrea să bea şi n-are pe ce. Ajuns la o asemenea mare strâmtoare, omul se apucă şi face basamac. Dai sfecla prin râzătoare, îi pui oleacă de drojdii, pe urmă o fierbi frumuşel. După ce-ţi uşurezi puţin viaţa, mai faci şi un ban pentru casă, iar din sfecla de zahăr, dacă erai priceput, făceai o băutură curată ca lăcrimă şi tare că ardea cu flacără albăstrie, cum ard comorile în zori de zi.

Sfecla era a colhozului. Să cari prea mult din averea comună a colhozului nu se poate – te prinde şi te judecă. Dacă, însă, întorcându-te de pe undeva, smulgi două-trei sfecle şi le pierzi într-un fund de coş, cine ce-ţi poate zice? Cu două-trei sfecle, fireşte, nu faci nimica, dar dacă te întorci sară de sară pe drumul cela, tu şi toţi ai casei, care au muncit împreună cu tine, puţin câte puţin, se adună…

Ciuturenilor le-a plăcut afacerea şi de la mic la mare se duceau la lucru, având coş ori trăistuţă. Oriunde ar fi fost trimişi de brigadieri, sara se întorceau numai pe cărarea ceea, apoi cei mai lacomi îşi mai găseau şi treabă pe la gară. Azi se duc la Pământeni, pe la o amlasă se întorc să ia masă şi după-amiază ietr se duc, spre sară mai vin o dată, şi, până la urmă, cârmuirea colhozului a convocat o şedinţă extraordinară: ce facem, tovarăşilor, cu roada de sfeclă? Dacă va merge tot aşa, nu vom avea ce duce la gară!

Au fost puşi paznici noi, câţiva oameni au fost prinşi cu sfecle şi amendaţi, pe unul chiar era vorba să-l judece, dar nu intra frica în ciutureni şi pace. Dimpotrivă, cu cât se făcea mai multă zarvă, cu atât mai năvalnic se repezeau – hai, bre, ne mai ducem o dată la gară, că, se zice că adus marfă nouă…

La una din numeroasele şedinţe ale cârmuirii colhozului, care discuta spinoasă problemă a cărării, a apărut, în sfârşit, o idee sănătoasă. Ce-ar fi, şi-au zis cârmacii satului, dacă ne-am apuca noi, colhozul, şi am

pietrui cele două coborâşuri şi urcuşul cela hleios de lângă gară? Sădim copaci pe stânga şi pe dreapta drumului, facem o fântână bună la jumătate de cale. Cu vremea maşinile colhozului îl vor netezi, poate obţinem vreun autobuz care va veni să lege satele din jur cu gara, şi oamenii, încetul cu încetul, vor uita de drumul cela scurt, şi pe acolo pe unde trece azi cărăruşa, vom creşte sfecle bune de trimis la expoziţie…

A fost un gând frumos, care a plăcut satului, iar când Ciuturii îi place ceva, ea ştie să pună şi bani, şi muncă. Acum în lungul drumului de ocolire creşteau copaci în şase rânduri – au fost sădiţi numai copaci roditori şi agronomul i-a amestecat cu aşa socoteală, încât vară întreagă, de la cireşe şi până la pere târzii, să aibă trecătorii cu ce se îndulci.

S-a făcut şi o fântână de iznoavă, cu pereţii cimentaţi, iar cele două coborâşuri şi urcuşuri de lângă gară au fost acoperite cu prundiş, să poată maşinile urcă şi coborî şi pe vreme bună, şi pe vreme rea. Apoi, fireşte, a apărut şi autobusul care venea de trei ori pe zi şi ducea lumea la gară în numai câteva minute.

Ciuturenii lăudau umbră şi roada copacilor, lăudau apa din fântână, lăudau şi autobuzul şi maşinile care răsăreau întruna de după cotitură şi nu se leneveau să oprească când vedeau un trecător. Le lăudau pe toate, şi, totuşi, când aveau treabă, se duceau la gară pe cărăruşă.

Părea chiar că acum începuseră a umbla la gară şi mai des, aşa încât cârmuircu colhozului a pus în discuţie problema capital – În definitiv, ce tot cuutfl cluturrnii la garfl, ce treburi mari i-a fi tot gonit într-acolo? Colhoznicul trebuia să rămână neclintit acolo, unde i-o făcut maică-sa. Migraţia populaţiei, sau chiar simpla deplasare a colhoznicului de pe un loc pe altul, era una din cele mai delicate probleme politice.

Ţara însă se urnise din loc, acesta era adevărul. Tăcuţi şi răbdători, cu urme de osteneală moştenite de la buneii ce-au tot umblat la prăşit şi la coasă, ciuturenii se

frământau, îşi căutau un alt loc sub soare, un alt rost pe lumea asta. Pentru că, din colo de planurile stabilite de stat pentru colhozuri, dincolo de prăşitură, dincolo de maşinile cu grâu, trimise spre gară, mai ră mânea sufletul omului de care nu se ocupă nimeni. Iară sufletul omului e ca o apă curgătoare care nu stă pe loc – sufletul e ori în creştere, ori în descreştere.

Şi atunci când cota de jos a scăderii apelor ajungea la punctul critic, când omului i se făcea lehamite de sine însuşi, atunci lăsa totul baltă şi se ducea pe-o jumătate de zi la gară. Se ducea aşa, uşurel, fără nicio treabă, se ducea, zicea el, să se mai vin ture, să mai vadă lumea. Era însă un verb pe care nimeni nu se încumeta să-l rostească în gura mare, dar la care se gândeau cu toţii – fuga. Lumea fugea de prin colhozuri.

Vorba e că începuse un veac nou, care se numea industrializarea. Peste tot se făceau uzine, ateliere, fabrici fel de fel. Instinctul de supravieţuire îi spunea ţăranului că satele noastre, rămase prin voia sorţii în tiparniţele lor feudale, cu câte-o mic de locuitori şi cam cu tot atâtea hectare, nu vor putea supravieţui. Mintea comună a sătenilor le şoptea să-şi schimbe vatra cât nu e târziu. Totul se făcea însă pe ascuns, în mare taină. După câteva zile de muncă în colhoz, fac ce fac şi iară o pornesc spre gară. Apoi, tot umblând, se întâmpla să rămână peste noapte, uneori chiar pe-o zi-două.

Găseau de lucru fie pe lângă calea ferată, fie pe lângă fabrica de zahăr. Nu întrebau de leafă, nu întrebau de spaţiu locativ. Principalul să fie puşi pe lista salariaţilor. O vreme munceau în gară, dar continuau să trăiască în satul de baştină. Apoi, urându-li-se a tot umbla pe drumuri, găseau acolo o palmă de pământ, ridicau o căsuţa.

În felul acesta Pământenil au început a smulge ţăranii de prin colhozuri şi l cărau, şi 1 pripăşeau pe la marginile gării.

Sătenii îşi părăseau văile şi dealurile unde au trăit sute de ani, neam de neamul lor, fără bocete, fără lacrimi,

fără a fi luat cu ei un pumn din ţărâna străbună.

Totul era cât se poate de simplu, atâta doar că se făceau mutările iestea cam pe ascuns. Nimeni nu ştia când, cum, de unde a venit peste om acest dor de ducă. Azi îl vezi asudat, umblând la fuguţa, şi nu-i iese din vorbă brigadierului, şi sara stă la sfat cu vecinii lângă fântână, şi ocărăşte copilul pentru o notă proastă, iar dimineaţa în zori încarcă calabalâcul casei într-o maşină, îşi urcă nevasta cu copiii deasupra boarfelor, şi se duc grăbiţi, uitând să închidă poarta în urma lor.

Multe zile la rând stă poarta ceea deschisă, cu câteva gazete proaspete vârâte de poştaş într-o căscătură de stâlp, iar vremea trece, poştaşul tot vine, mai vâră câte-o gazetă proaspătă printre cele învechite, şi de abia atunci satul află că omul şi-a vândut casă, mutându-se cu traiul la gară.

S-a mutat, pentru că zece ani de când lucrează la ferma de porci, n-a avut o sărbătoare, o zi de odihnă. Muncea ziua, muncea noaptea, muncea iarnă şi vară, iar când intra în casa lui, o dată la câteva luni, împreună cu el intră duhoarea fermei la care lucra. Câştiga bine, şi la adunări îl pofteau sus, la masa acoperită cu roşu, dacă i s-a urât de toate. Se fereau de el copiii, se ferea nevasta, se fereau vecinii. Zece ani a răbdat, căutând vreo ieşire, dar n-a găsit-o şi a plecat.

Aşa se făcea când ţăranii se îmbolnăveau de patima umblatului la gară şi creşteau Pământenii, dezvelindu-şi cu fiece toamnă poalele mahalalelor, scoţându-le hăt departe în câmp. Au plecat şi din Ciutura mulţi, se vorbea că una din ulicioarele de la periferie aşa se şi numea – ciuturenii.

Poate de aceea Nuţa, cum ajungea la Pământeni, avea un sentiment de rubedenie cu toţi cei ce se strămutaseră, devenea vioaie, vorbăreaţă, de parcă ar fi fost la dânsa în sat şi, spre marea ei mirare, i se făcea dor de-a unge cu lut, de-a da cu var. Picioarele o purtau pe toate drumurile gării, pe lângă toate casele noi şi, tot umblând, căuta pe unde o fi ea, ulicioara ceea a

consătenilor…

Dacă zărea vreo femeie lângă robinetul pus la o răscruce dr drum, se oprea să bea o gură dr apă, Lega capăt de vorbă şi mai afla o poveste foarte asemănătoare cu cele pe care le ştiu. I he povestea cum de le-a venit oamenilor cel ora gândul şti he mute, cui şi pentru cât au vândut casă, câţi bani aveau strânşi mai din vreme, cât nu le-a ajuns şi a trebuit să împrumute; cât au intoi n înapoi, cât a mai rămas să întoarcă…

O, sancta simplicitas, cum ziceau pe vremuri străbunii noştri.

* * *

De astă dată Nuţa a ajuns la gară cu greu, căci a mem prin arătură. La trecerea peste drumul-de-fier, acolo unde, după şine, începea gara, s-a oprit, căci trecătoarea era închisă. Se aştepta un tren. Adică trecerea era închisă pentru maşini şi căruţe – ceilalţi, mă rog, puteau trece. ’Nuţa însă s-a oprit, căci, ciudat lucru, cum ajungea la gară, devenea ascultătoare, precum devin ascultători toţi ţăranii, ajungând la oraş, fie oraşul cât de mic.

Şi mai era ceva la mijloc: voia să vadă trenul. În primii ani de după război, trenul era ziarul cel mai citit în Câmpia Sorocii. Pentru ţăran un tren trecând în fuga mare peste pământurile lui, este un eveniment nemaipomenit, plin de sensuri, plin de semnificaţii, o întâmplare la care el obişnuieşte a se tot întoarce, pentru a o frământa în fel şi chip.

Oricât ar părea de ciudat, Kremlinul, nu se ştie cum şi de unde, deţinea informaţia că Nuţa, soţia lui Mircea Moraru, la rânca din Ciutura, va veni în ziua ceea la gara Pământeni şi a pregătit pentru această întâlnire un tren special. Adică nu atât trenul, cât locomotiva era pregătită cu multă minuţiozitate.

După cum se ştie, Rusia e una din cele mai bogate ţări în minereuri, mai ales fier are destul. Poate din aceste

motive loco motivele venite din fundul Rusiei erau mari, cât o casă cu două etaje, grele, aşa încât cu mult nainte de-a se fi arătat locomotiva, începea a se cutremura pământul pe care locomotiva abia urma să ajungă.

Apoi Rusia mai avea şi mult cărbune. Maşinistul locomotivei îl arunca în cuptor cu nemiluita, iar surplusul de aburi îl folosea după cum 11 trăsnea prin cap. Astfel, zi şi noapte văile din Câmpia Sorocii se cutremurau de un muget fioros de taur, doritor de dragoste şi libertate, iar în pauze surplusul de aburi

ţâşnea prin robinetele de rezervă cu un fluierat subţire, lăsându-ţi impresia că totul va fierbe, totul va arde pe unde va trece acea namilă de fier.

Obişnuită cu drezinele sau micile vagonaşe şi modestele Io comoţive ale regatului român, la apariţia primelor trenuri sovietice, lumea se aduna în lungul căilor ferate ca la o mare mi nu ne. Era ceva cutremurător, cutremurător a fost şi de data asta. De după cotitură, de după nişte salcâmaşi ofiliţi de apropierea toamnei, se năpusteşte trenul. Locomotiva, neagră şi unsuroasă cum nu se mai poate, vine într-o goană nebună ca un necurat, ca un ducă-se pe pustii.

Avea şi nume, locomotiva. Se numea *HOCH CTAAHH*. În frunte avea scris cu litere enorme, aurite, deasupra cărora ne înălţa însuşi portretul părintelui tuturor popoarelor. În uniformă militară, atotbiruitor, sever, concentrat, întocmai ca şi por tretul pe care Mircea l-a adus de la cârmuire, căci s-au dat pe în oameni şi s-a poruncit ca portretul să fie pus pe locul cel mol văzut în fiece casă.

Străfulgerând trecătoarea, locomotiva i-a orbit, i-a asurzit, i o aiurit pe toţi cei ce aşteptau să treacă peste calea ferată. Părea că nu pe şine, ci peste dânşii a trecut locomotiva, şi lumea de la trecătoare, cutremurată cum era, a început a-şi face cruce, uitând că nu se mai poate.

După ce bisericile au fost închise, nu se permitea să-ţi faci cruce deschis, în văzul tuturora. Se considera acţiune antisovietică, antistatală.

Curajul cu care şi-au întipărit pe sine semnul suferinţelor Mântuitorului, i-a mai liniştit. Trecea un mărfar încărcat cu sol dăţime, cu tancuri grele, acoperite cu foi de cort. Nuţa şi-a adun deodată aminte că a avut şi ea cândva un *tankist* la casă. Toţi anii de aşteptare, toate lacrimile despărţirilor, toată groaza marelui, nesfârşitului război – toate s-au adunat într-un suspin dr disperare, într-un zvâcnet de inimă, într-un fior de groază:

„Ferească-ne Dumnezeu…”

* w *

Dincolo de calea Icnită, moviliţe de piatră, cărate pentru te inelle, triunghiuri de lampaei clădiţi să we usuce mai repede mimznă plăcută de brad lucrat de timpânri. (VI mari *cu* ale lor cei mici cu ale lor. Ochii sperie, iar mâinile bucură, drept care ici, colo apare câte un vis larg şi senin, clădit în chip de casă nouă.

Sărmana Moldovă îşi făcea cu umerii loc sub soare şi creştea, creştea gara ceea văzând cu ochii. Nuţa se mira cumplit – parcă a fost mai nu demult pe aici, dar, ca să vezi, ulicioarele care atunci erau abia începute, acum sau şi împlinit cu căsuţe ridicate una după alta, şi sufletul îi tresălta, căci, aşa e viaţa. Casele vechi samănă amintitri şi tristeţe, casele noi aduc lumină şi speranţe.

Tot rătăcind dintr-o ulicioară în alta, Nuţa s-a pomenit de-odată ieşită la marginea de răsărit a gării, unde fusese cândva iarmarocul. Nu mai trecuse de-o viaţă de om pe aici şi acum stătea mirată – Maică precistă, tot desfăcându-şi poalele, Pământenii au înghiţit până şi *talciocul*, ieşind departe în câmp.

Acolo, pe o coastă ce deal, partea de răsărit a Pământenilor se încheia cu un şir lung de case trase cu sfoară. Rândul caselor venea puţin cam la vale, şi nu se ştie de ce toţi gospodarii îşi făcuseră garduri din zgură presată. Gardurile se vărsau unul în altul, aşa încât păreau

un singur zid cenuşiu, lung-prelung, zid de cetate – o sărmană cetate ce purta pecetea focului prin care i-a fost dat să treacă.

În lungul acelui zid cenuşiu, o cărare, presărată şi ea cu zgură, ţinea locul unui trotuar. Dincolo de trotuar un drum verde, abia schiţat de două trei maşini, ce nimerise pe vreme de ploaie, căci au scos şi lut cu roţile, iar dincolo de drumeagul cela se aşternea un câmp pe cât de necuprins, pe atât de trist.

Un câmp al nimănui, uitat în delăsare, cum sunt mai toate câmpurile din preajma orăşelelor. Parcă şi arate, şi semănate au fost, şi ploi la vreme au avut, şi îngrijite câmpurile celea au fost, şi premii pentru îngrijirea lor au primit cei de le-au lucrat, şi, totuşi, zadarnice toate. Nici de crescut nu creşte, nici de copt nu se coace. Iar dacă ici, colo câte-un pâlc de răsărită sau popuşoi, de bine, de rău, au crescut şi s-au copt, nimeni nu vine să le strângă.

Printre pâlcurile de roadă a nimănui, spini şi tufe chiftind în împărăţia buruienilor, o încleştare de paragină urâtă, aţoasă, ghimpoasă, pe care nimeni nu o samănă şi care, cu toate cele, creşte din an în an, pe fiece palmă de pământ nelucrat.

Sufletul fiecărui ţăran rămâne adânc întristat în faţa unui pământ căzut în delăsare, pentru că pustietatea acelui pământ poartă în sine pecetea destinului amar al oamenilor ce-au mun cât. Fireşte, or scoate-o ei cumva la capăt, dar când, cum se vor putea descurca?

Şi, pe când stătea Nuţa pe gânduri la marginea câmpului ace lui a împărăginit, deodată, de sub tufele de pelin apare o pisică slăbuţă şi flămândă, care a pornit încet spre Nuţa, rugându-se timid şi demn în preafrumoasa ei limbă, poate-poate i se va da ceva. În urma ei o turmă întreagă de pisici cum nu mai văzucr Nuţa până atunci, albe, roşcate, tărcatele, toate veneau spre din şa cu aceleaşi jalbe.

„Doamne, de unde s-o fi adunat motănăraia asta aici, la marginea gării, în câmpul ista atât de gol şi pustiu? O fi

fiind ele ale cuiva, trebuie să mai fie careva pe-aici…”

Ceva mai la vale, de printre tufele sălbatice, se arăta acoperi şui de ţărnă al unui bordeiaş, şi alături pereţii unei căsuţe, abia începute, abia aşezate pe temelie. Febra zidirii caselor cuprinse se atunci întreaga câmpie, dar se făceau toate după un anumit plan, întărit de autorităţi. Se poate să te apuci de capul tău să ţi faci casă în pustietatea buruienilor iestea?

Ajutat de două fete tinere şi zdravene, un bătrân cu pălărie de paie, ponosită cum nu se mai poate, cioplea cu bărdiţa lampael pentru a-i pune în pereţii cocioabei pe care o ridică. Era ceva straniu, ceva blestemat în munca ceea a lor, pentru că lampaeil erau de strânsură, nu atât lampaci întregi, cât rămăşiţe ce se râşi pe au înainte de-a fi dovedit să ajungă bărdiţa la ei.

Nici temelie ca lumea, nici lampaci, nici căpriori… Până că şi chipul acelei căsuţe părea plămădit de mântuială. Patru pereţi, o uşă, două ferestre – una în dreapta, alta în stânga uşii. Maică sfântă, se cruci Nuţa, asemenea case se făceau în Moldova doar pe vremea fanarioţilor…

Cum colonia de pisici au înconjurat femeia, miorlăind care mai de care, cei trei zidari au tresărit, apoi, prinşi de-un fel de panică, s-au tupilat, de parcă ar fi căutat să se ascundă. Fie că s-au speriat, prinşi pe neaşteptate, fie că s-au ruşinat de sărăcia la care au ajuns.

Nuţa, cuprinsă de un sentiment de milostenie creştinească, în a strigăt de acolo, de unde stătea:

— Doamne, ajută!

Bătrânul şi cele două femei au privit-o lung, nedumeriţi, după care şi-au văzut de-ale lor, fără să-i răspundă. Dincolo de gardul cenuşiu, prin ogrăzi, ici, colo se zărea câte-o basma şi zidarii s-o fi gândit că Nuţa le-o fi zis lor „Doamne, ajută!”

Nuţa, fiica lui Onache Cărăbuş însă, era din neamul celor încăpăţânaţi. Stătea cu spatele spre zidul cenuşiu, cu faţa spre cei trei zidari nenorociţi, tot aşteptând să i se

răspundă, şi într-un târziu, bătrânul, potrivind lampaci în perete, a rostit cu o jumătate de gură.

— … ţănim dunitale…

Sărăcia, mai ales cumplită, neagră sărăcie, este un blestem pe lângă care nu poate trece cel care a fost botezat în numele Mântuitorului. Deci, Nuţa a pornit spre dânşii, zicându-le din mers, pentru că venirea ei să nu pară obraznică:

— Vreau să văd cum aţi plănuit-o, că, poate, mai încolo, pe la anul, să nu ne apucăm şi noi a face casă…

Pisicile o înconjuraseră din toate părţile, i se lipeau de picioare, aşa încât biata Nuţă trebuia să ia tot timpul sama să nu le calce, şi bătrânul le-a strigat:

— Câţ, bată-vă să vă bată!

Furci, lopeţi, cărămidă deja folosită, cu marginile afumate, moviliţe de lut, moviliţe de pleavă, câteva căldări vechi şi un butoi cu apă de ploaie. În cele din urmă, Nuţa s-a aşezat pe-o ladă veche, acolo unde ar fi trebuit să fie cu vremea faţa casei, bătătura şi umbra acelui frumos copac de lângă prag, ce va atinge cu crengile sale acoperişul casei…

— Şi chiar aveţi de gând să sădiţi un pui de nuc aici, în faţă casei?

Mândria fiecărui gospodar este locul din faţa casei, drept care fiecare îşi sădeşte ceea ce îi place lui mai mult. Nuţa avea o patimă deosebită pentru nucari, mai ales o fermecă mireasma dulce-amăruie a frunzelor şi, cu toate că Mircea s-a grăbit să puie în faţa casei câteva tufe de liliac, Nuţa vară întreagă ciupea, când se întorcea din câmp, dte un mănunchi de frunze de nuc. Le punea pe după păretare, pe după oglinzi, le aşternen pe jon, şi vara întreafi; A în casa ei domnea o miroznă dulce* amăruie.

Ce mie? Care nuc?! întreba bătnnul.

— Zic, în faţa casei fiecare pune copacul care îi place… Mi n-a părut, nu ştiu de ce, că o să sădiţi aici un nuc…

— Hei, femeie dragă, până la săditul nucilor mai

este…

Bătrânul, palid, puţin la făptură, părea bucuros de venirea femeii şi, cum a văzut-o aşezându-se pe ladă, a şi lepădat lucrul. S-a uitat lung la cele două fete, de parcă ar fi vrut să zică: iată, a vent un om, şi, odată ce-a venit la noi, nu pot să nu schimb o vorbă-două cu dânsul.

Cele două fete munceau tăcute, concentrate. Una căra lariipăcii de pe un loc pe altul, cealaltă, cu fusta prinsă în brâu, mes teca cu două picioare voinice într-o groapă cu lut. Erau plinuţi la trup, tăcute, harnice, fete dintre celea cărora la sate li se zice nu atât fată, cât fătoi; două iepuşoare dintre cele ce duc, smerite, de sute de ani, carul neamului.

Bătrânul, pesemne, nu prea ţinea la muncă în rând cu dânsele, drept care, pentru a mai răsufla un pic, intra în vorbă când cu unul, când cu altul. Tăcutele sale odrasle l-or fi ocărit pentru aceste veşnice predispuneri de-a tot sta la sfat.

Pisicile, după ce şi-au tot mângâiat blăniţele de picioarele femeii, au şi început să-i sară în poală.

— Da’ de unde s-o luat motonăraia asta?!

— Le-am adunat. Cu greu, da’ iaca le-am adunat.

— De unde?

— Din când în când se reped fetele iestea ale mele la gară, şi mai aduc câte una…

— Şi pentru ce vă trebuie atâtea pisici?

— Ca să ne putem apăra.

— De cine?

— De şoareci.

— Or ajunge aici, în pustietatea asta de deal, şoareci pentru atâtea pisici?

Bătrânul a oftat din adâncuri şi, coborând cu grijă de pe butoiaşul pe care şedea, s-a apropiat de Nuţa, s-a aşezat lângă picioarele ci, drept în ţarină, aşa cum se aşază, de obicei, ciobanii ori oamenii bătuţi de soartă, decăzuţi în aşa măsură, încât nu le mul pasă unde ne uşuzti.

A vrut Nft spună ceva, dur mai apoi s-a ră/ gândit şi iv mai of lui o dală, După care a şezui tăcut, privind undeva hăt departe, în câmpul gol, de parcă totul în jur era pământul lui, ţarina pe care o arase şi semănase din an în an, şi acum stătea crucit în faţa cruntului său destin. Totul înăbuşise buruiana, totul înghiţise sălbătăciile.

Oarecum îndemnată de bătrân, a pornit şi Nuţa a privi în depărtare, dar nu a văzut decât un pământ pustiu, năpădit de buruieni, şi un cer posomorât, aplecat deasupra zării. Bătrânul tot cerceta depărtările. Avea ochi căprui, blânzi şi trişti, atât de trişti şi atât de blânzi, cum numai la noi în Moldova se pot întâlni. Tot ce s-a întâmplat cu Câmpia Sorocei de la descălecarea lui Dragoş şi până în acea zi posomorâtă de toamnă, era adunat în privirea bătrânului, şi Nuţa s-a gândit că dacă nu se va grăbi să-l ia cumva cu vorba, bătrânul se poate stinge aici în faţa ei.

— Şi, ziceai mata că pisicile vă apără… Poate pisica apăra pe cineva?!

— Iaca, aşa cum le vezi, da-s *vardi*, se bat până la ultima suflare…

— Nu ştiu, zău… Se zice de câni că-s credincioşi şi buni apărători, dar pisicile!!! Ce poate o pisică, în afară de faptul că prinde şoareci?

— Dacă destea nici nu-i prind.

— Ce fac cu dânşii?

— Îi gonesc. Aleargă şoricăria în jurul bordeiului de le scapără codiţele…

— Tatăă!! l-a strigat una din fete.

Bătrânul a tresărit. A vrut să zâmbească, dar nu i-a ieşit. Şi-a plecat fruntea, privind acum ţărâna pe care şedea. O privea încet, gospodăreşte, grăuncior cu grăuncior, de parcă ar fi fost lucrul cel mai vajnic, pe care urma să-l facă în ziua ceea, şi Nuţei deodată i-a venit în cap că şi în depărtare, şi la pământul de sub picioare, bătrânul priveşte pentru că e sfios din fire.

Obrajii i se rumeneau după fiece mişcare, după fiece cuvânt, şi Nuţa s-a mirat cumplit, pentru că nu i se

întâmplase până atunci să întâlnească o fire ruşinoasă ce s-ar fi păstrat până la adânci bătrâneţi. Vine o vârstă când sfiala începe a duce a prostie, dar nu, o fi fost altceva la mijloc.

Bătrânul avea o frunte-naltă, măreaţă, arcuită frumos, una din frunţile zidite de către Domnul nu atât pentru frumuseţe, cât pentru cugetare.

— Să nu se supere fetele matale că le ţin lucrătorul cu vorba.

— Dacă nu, că ele nu de asta…

— Da’ de ce?

Sumedenia de zbârcituri, adâncite pe chipul bătrânului ră încreţiturile pe coajă unui stejar, s-au mişcat din loc, pornind una spre alta pentru a se uni, dar, ce s-o fi întâmplat, că nu le-a mers şi s-au întors fiecare la locul ei. Şi iar a mai încercat o dată bătrânul să zâmbească, dar era prea bătrân, prea necăjit pentru a se însenina.

A zis într-un târziu:

— Mă previn să fiu atent cu vorba. Că amu… periculos…

— Periculos cum nu se mai poate, dar, oameni fiind, nu putem sta ca două năluci mute una în faţa alteia!

— Apoi, asta aşa e…

Sprâncenele bătrânului au prins a urca pe fruntea-naltă, tocită de suferinţe. Mai avea ceva de spus, dar stăteau fetele eu urechile ciulite, pentru că, într-adevăr, era periculos, trebuia să-ţi cântăreşti fiece cuvânt. Pe de altă parte, şi musafira are dreptate – fără a deschide gură tot nu se poate trăi pe lume.

S-a uitat într-o parte, în alta, să vadă de nu cumva îi pândeş te careva.

— Cum se lasă noaptea, tot dealul ista, cât prinzi cu ochiul, numai şoareci. Se adună, că, iaca, poate n-ai să mă crezi, da se întâmplă să n-ai unde pune piciorul… Noroc de motănăraia asta, îi mai fugăreşte pe ici, pe colo, altfel n-ai putea pune capul pe pernă…

Ca mai toate femeile, Nuţa se temea şi ea de şoareci.

Priveliştea unui câmp împănat cu şoricărie a făcut-o să tresară.

— Da’ de unde s-o luat ei chiar atâţia?

— De la Zgurita. Cum au simţit că ne mutăm, s-au luat pe urmele noastre…

— D’apoi că… de la Zgurita până aici or fi vreo douăzeci de verste. Poate şoarecele face douăzeci de verste?!!

— Fac ei şi mai mult… Noi cu iestea două fete am venit repede, într-o sară, c-am venit cu căruţa, da ei ne-au ajuns din urmă aghe peste două săptămâni, c-au venit nopţile, pe jos…

— Şi ce caută el pe-aici?

Vor să ne bage în Hlbir.

— Cine, şoarecii?!

— Şoarecii.

Bătrânul, în cele din urmă, a zâmbit şi, vai, mai bine să fi sefptat el zâmbetul şi de data asta, căci au trecut-o fiorii pe biata Nuţă. Din toate blestemurile ce vin peste om Nuţei i se părea nebunia cea mai groaznică. Mai ales acum, după un război atât de crâncen, după doi ani de foame, când lumea mânca tot ce i se nimerea, acum întâlneai peste tot o sumedenie de lume ieşită, aşa s-au altminterlea, din albiile sale.

— Nu te supăra pe mine, femeie proastă ce sunt, da’ eu iaca nu pot înţelege – cum pot şoarecii băga pe cineva în Siberia?

— Simplu ca bună ziua. Îi ronţăe chitanţele, şi când vin de la putere şi cer chitanţele la control, dacă n-ai chitanţe, te suie în maşină şi te duc…

— Care chitanţe, ce fel de chitanţe?

— Chitanţele care adeveresc că ai predat toată pâinea la stat.

— Au nu cumva… Doamne fereşte… v-au mâncat şoarecii chitanţele…?

— Pân’ la una.

— Nu le-aţi ţinut?

— Într-o tărtăcuţă, după horn.

— Şi cum de-au ajuns şoarecii la tărtăcuţă?

— Vorbă lungă… Ani de ani trăiau şoarecii acolo la noi în pod şi mai un ciocălău, mai nişte rămăşiţe de ceva… Cum însă o venit seceta cea mare, noi nu că în pod, în oală nu mai aveam ce pune. Şoarecii – nici că s-audă de aşa ceva. Cotrobăiau prin casă, cotrobăiau pân' au prăvălit tărtăcuţă.

— Le-au citit măcar, nainte de-a le mânca?

Bătrânul a rămas cutremurat, cum rămâne cutremurat creştinul când se fac glume pe sama celor sfinte. Până la urmă, creştinii iartă sacrilegiile. A iertat-o dar şi bătrânul pe musafiră. A şoptit cu vârful buzelor:

— Nu cred să le fi citit, că era scris cu creionu. Da le-au ronţăit de-o rămas numai colbul.

— Nu mai voiau să le recunoască?

— Ei, de unde! Când eram chemat la *selsouet* cu chitanţele, eu veneam cu tărtăcuţă goală, că altceva n-aveam ce aduce.

— Şi ce-au zis?

— *Papaşa, ne vali duraca*. Ori predai datoriile faţă de stat, ori *na Sibiii* că primăvara asta ferească-te…

— Tatăăă!!

— Iaca vin, măi fetelor. Încă două trei vorbe şi vin.

— Au fost mulţi ridicaţi din Zgurita?

Bătrânul răspunse cu vârful buzelor:

— Douăzeci şi ceva de familii. Cu femei, cu copii cu tot. Mai ales din mahala noastră, care nu vre să se deie în colhoz.

— Nici mata nu te-ai dat?

— Apu nu. Că de asta şi scoteau chelea de pe noi. Veneau în puterea nopţii – *de fitanţi*? *Pocaji fitanţi*? Noi cu fetele iestea predat, tovarăşi, dus totul până la un grăunte… Cito*b sautra bil*a *fitanţa.*

— Tatăăă!!!

Bătrânul nu le-a răspuns. Prins de torentul spovedaniilor, a mai oftat o dată.

— Ultima noastră nădejde era *hosnacu*.

— *Cum adică* hosnacu? *Care* hosnac?

— Când ni se luau rublele pentru *zaiom*, ne-au dat nişte hâtrii frumoase, întocmai ca şi banii, pe care era jos scris, ca şi pe bani – *hosnac*. Şi ni s-a spus să le păstrăm ca ochii din cap, că-s documentul nostru principal. Mai *vajni* decât orice document.

— Taatăăă!

— Iaca vin.

— Pe iestea nu le-aţi pus în tărtăcuţă?

— Apu nu. Le-am ascuns după icoană, pentru ca, în caz de vor veni să mă ridice, pe loc scot foile *hosnac*…

— Nu cumva şi pe dânsele…

— Iaca, n-ai să mă crezi, femeie dragă, da o dată, pe la niezul nopţii, ni s-o părut că se cutremură pământul, şi parcă să fi chicat ceva acolo. Din somn cum eram, nu m-am mai sculat să văd ce şi cum, da dimineaţa…

— Şoarecii?

— N-au dovedit, că se făcea de-amu ziuă. Da au ros ghinişor, una mai pe Jumătate. Dup l asta n-am mai avut viaţă în casă.

— De ce?

— Se căţărau pe pereţi, pe legea mea! Şi-am fost nevoiţi să lepădăm totul şi să fugim din sat.

— Dar şoarecii, pentru ce s-au luat după ’neavoastre? Nu cumva…

— Le-o plăcut *hosnacul* la nebunie. Noapte de noapte umblau şi căutau unde le-am ascuns.

— Taaatăăăi!! au strigat cele două fete într-o gură.

— Viu, a zis bătrânul hotărât. Mântui, iaca, vorba şi viu.

Nuţa s-a ridicat de pe ladă pe care şedea, căci replicile fetelor o priveau în aceeaşi măsură şi pe dânsa.

— Mă-ta ştii ce să faci? Caută un borcănaş de steclă, pune acolo hârtiile celea, astupi borcanul cu un capac de metal, că amu sunt peste tot, şi habar de grijă. O mie de ani şoarecii nu mai ajung la dânsele.

— M-am gândit şi eu la una că stă, dacă nu. N-a fi ghine.

— De ce nu va fi bine?

— În borcănaş *hosnacu* rămâne fără aer.

— Şi dacă rămâne fără aer? Ce i se va face? Va zdohni?

— De zdohnit el n-a zdohni, dar se poate îngălbeni.

— Ei, şi?!

— Îngălbenindu-se, nu se va mai putea citi acolo unde-i scris *hosnac*. Că-i scris mărunţel, mărunţel, mărunţel…

— Ei, şi??!!

— Când or veni să ne ridice, pot să nu recunoască documentu.

Or zice – *fălcivi* ş-atunci suntem pierduţi…

Doamne, s-a gândit Nuţa cutremurată, peste sărmanul ista om chiar că a trecut trenul cela cu vagoane cu tot.

Bătrânul, după o pauză îndelungată, întrebă:

— Din ce sat eşti?

— Din Ciutura.

— Din Şiutura! făcu uimit bătrânul. Am auzit şi eu de satul cela, dacă nu mi s-a întâmplat să trec pe-acolo. Poate mă luminezi, la despărţire.

— Cu ce v-aş putea lumina?

— Cu o vorbă bună, de-acolo, de la voi, din Şiutura.

Nuţei, la un moment dat i s-a părut că acest bătrân din faţa ei este Onache, tatăl îi, ajuns la zile grele şi o roagă să-i mingile sufletul cu un cuvânt. Dar, sfinte Dumnezeule, a mângâia un om peste care a trecut un tren cu şaizeci de vagoane, încărcate cu *armata*, cine poate, în afară de unul Dumnezeu?

— Tatăiii!!!

Bătrânul nu le mai auzea. Cu o mişcare moale, grijulie, şi a descoperit creştetul, a strâns la piept pălăria cu borurile pleoştite, aşa cum face cel decăzut, când ajunge în faţa ultimului său salvator. Peste un timp şi-a

trecut peste frunte, peste obraji palma grea, veştezită, de parcă ar fi cules o ţesătură de funigei, şi pentru prima oară a privit-o pe Nuţa deschis, drept în faţă, drept în lumina ochilor. A privit-o lung, cu toată durerea, cu toată deznădejdea, cu tot amarul său.

Sosise clipa cea grea, clipa cea hotărâtoare, pentru că, în fond, pentru ce-am intra noi în casa aproapelui nostru, pentru ce ne-am atinge de durerea altuia? Când vii la om, ori îl uşurezi, ori îl împovărezi, altceva nu este şi nici nu poate fi.

Bătrânul o privea tăcut, aşteptând, şi Nuţa s-a apropiat, l-a prins uşor de umeri, i-a sărutat fruntea, zicând:

— Miluieşte-ne pre noi, Doamne, după mare milă Ta. Auzi-ne şi ne miluieşte.

— Asta şi-i? a întrebat bătrânul în şoaptă. *Molitfă*?

— Rugăciune.

— Apăi… mânţănim dar.

Şi i s-a închinat smerit, cu dreapta pe inimă, cu fruntea până la pământ, cum se închinau pe vremuri, în vechea Moldovă, pravoslavnicii, în faţa celor sfinte.

„Maică sfântăr.

Cât ţinea gardul cela de zgură stăteau, parcă ieşite la târg, mahalagioaicele. La fiece portiţă câte o căpăţână – care în bariz alb, care în casâncuţă, care fără nicio broboadă. Au ieşit la prăjit, cum s-ar zice. Stăteau ţapene de atâta privit, şi abia acum Nuţa şi-a dat seama că tot timpul, cât a stat ea de vorbă cu bătrânul, femeile îi urmăreau. Vorba romanilor – pâine şi distracţii. Pesemne, era una din distracţiile lor preferate, şi acum ele stăteau cam dezamăgite, cum rămân dezamăgiţi copiii, cărora li se la jucăria tocmai când se jucau ei mai bine.

„Mare e grădina Ta, Doamne”.

Ar fi vrut să intre în discuţii cu femeile, să se certe, să apere demnitatea bătrânului, dar glasul străvechi al maternităţii o mina înainte, n-o lăsa să le descurce aici pe loc pe toate, şi ea tot venea tăcută la vale, iar gardul de

zgură părea să nu mai aibă capăt.

Apoi, din mers, la una din portiţe i s-a năzărit o faţă cunoscută. Mai bine zis, n-o cunoştea deloc, dar i s-a părut că femeia împărtăşeşte marea ei indignare pentru josnicia acestei lumi. Bucurată că a găsit o brumă de înţelegere, i-a zâmbit din mers. Femeia i-a răspuns la zâmbet, apoi, apropiindu-se de poartă, a întrebat oarecum îngrijorată:

— Te-o fi îndreptat cineva înadins încolo?

— Nu, m-am dus singură.

— Sărmanii. Mi se rupe inima când mă uit la chinul lor.

— Crezi că li se poate întâmpla ceva rău?

— Se zice că mâne-poimâne vor veni să-i ridice.

— Cum adică, să-i ridice? Pentru ce să-i ridice?

— D'apoi nu vezi, femeie dragă, că acolo unde au început ei a zidi, nici măcar locuri de casă încă nu s-au dat?! o săptămână zidesc, dar, fiindcă o fac fără plan, fără voie, vin de la stăpânire, le dărâma cocioabă, ei se mută ceva mai la vale şi iar zidesc. Amu îi vorba să-i ridice cu totul…

Abia acum a înţeles Nuţa cum vine povestea. I-a mulţumit femeii care părea de acelaşi neam cu dânsa, apoi a pornit hotrita fiind ca, la prima cărăruşă, la primul drumuşor, s-o cârnească, să scape odată de gardul cela de zgură, de câmpul cela pustiu, de marca durere prin care ne trece neamul.

O urmărea locomotiva cu părintele popoarelor în frunte, Putea să treacă şi peste dânsa de nenumărate ori, de n-ar fi Ion! bătrânul Onache, de n-ar fi fost Mircea cu prisparii lui cu tot. I s-a făcut aşa, deodată, dor de casă, dor de Mircea, de pufoaica ce puţea a tutun şi basamac.

A fript-o un dor că ar fi zburat pe sus până la Ciutura, ca să-i strângă pe toţi la piept, să-i mângâie. Copilaşii erau încă mici şi puţintei, iar viaţa era grea, încurcată şi cine ar fi putut spune ce i-o fi aşteptând sărmăneii şi pe dânşii?

* * *

După ce s-a strecurat prin câteva ulicioare, a ieşit la şoseaua cea mare a Pământenilor şi s-a lăsat furată de şiragul ţăranilor din satele vecine ce mişunau prin gară. S-a mai liniştit printre ei, simţindu-se oarecum una din oiţele acelei enorme turme. Se duce şi ea unde se duce turma, unde o duce Păstorul.

Mulţi dintre ei, încheindu-şi treburile, o luau spre casă. Ar fi fost să se întoarcă şi ea, dar parcă mai avea nişte treburi. Şi apoi, nu poţi să te întorci de la Pământeni fără să fi văzut, fără să fi auzit măcar ceva. Cei de acasă aşteaptă. Pentru a umbla prin magazine n-avea nici bani, nici chef şi, în cele din urmă picioarele au adus-o la gară. Cei care vor să mai trăiască pe lumea asta, trebuie să se obişnuiască şi cu trenurile celea. Unde mai pui că în afară de marfare, vor mai fi fiind ele trenuri, poate vine unul mai ca lumea, unul de pasageri.

Trenul de douăsprezece, pesemne, plecase. Gara era pustie, pe peron nici ţipenie de om. Ostenită, femeia a venit, s-a aşezat pe singură bancă pusă la intrarea în gară. Şedea palidă, ştearsă, o ţărancă secătuită de griji, năucită de necazuri.

Şi, cum stătea ea aşa furată de gânduri, a tresărit, căci pentru prima oară i s-a zbătut moale, prelung, fătul. Şi iar s-a mai zbătut o dată – scurt, puternic, supărat. Nuţa se simţi vinovată şi se ocăra, şi se blestemă pe sine însăşi.

De trei ori a purtat sarcină şi totdeauna a ştiut a se feri de toate relele, căci mugurul de viaţă pe care îl purta sub inimă era fraged şi trebuia ferit. Acum însă, la cea de-a patra sarcină, parcă ar fi dat strechea într-însa – nici nopţile nu-şi poate afla hodina, nici ziua nu se poate ogoi, şi se tot văită, tot umblă după potcoave de cai morţi.

„Iartă-mă, Doamne…”

Cerul parcă începuse a se însenina, dar pe undeva hăt prin geana asfinţitului trecea un cârd de nouri mari şi grei. De sub nori abia se zărea un cuib de căsuţe albe cu un vârf subţire şi delicat de bisericuţă la mijloc. Şi norii, şi

sătucul erau atât de departe, încât părea că acolo e o cu totul altă lume, o lume frumoasă, liniştită, fericită, care nici să fi auzit vreodată de Pământeni şi, deci, habar n-aveau că la Pământeni este o gară, iar la intrarea în gară – o bancă, şi că pe banca ceea şade acum o femeie din Ciutura.

— Nuţa o cheamă, a zis ea şi a zâmbit.

Moştenise de la bătrânul Onache darul de a se fi văzut aşa, deodată, de la o parte, pe sine însăşi, cu toate grijile şi necazurile sale, de parcă ar fi fost vorba de un alt om, şi acest fel de a te fi văzut de la o parte în momentele cruciale ale vieţii, venea ca o minune, ca o lumină, ca o suflare a îngerului păzitor, ca un glas de sus, plin de dragoste şi bunăvoinţă.

Inima bate încet şi greu, bate în piept, bate în tâmple, bate în vârful degetelor, iar depărtările, până hăt în fundul zărilor, la un moment dat au început a se lumina. Acele dealuri dulci din depărtare, cu sătucul lor cu tot, bisericuţa cu gât de lebedă, şi toate depărtările celea fumurii, nemaipomenit de frumoase, i se păreau o cu totul altă lume, o lume bogată şi fericită pe care cerul le dăruia celui de-al patrulea copil al ei.

Nuţa a înţepenit. Nu-şi putea da sama cât a ţinut acea dulce, nemaipomenită înţepenire – poate o clipă, poate un minut, poate un ceas, dar, în acea vreme de înţepenire, acel tablou din depărtare, venit pentru mângâierea sufletului, acea deschidere dumnezeiască a depărtărior s-au transformat într-un hotar de soartă.

Şi de acum încolo, acel tablou, cu mesajul lui cu tot, rămâneau cu dânsa pentru totdeauna, având un înţeles şi o taină pe care le cunoştea numai că.

La intrarea în bufetul gării stătea o fetiţă în halat alb şi, înşind amarnic, cu glas subţire de copil, ruga lumea din Jur ni cumpere îngheţată. Adică ce lume – o rugă pe Nuţa, pentru n în afară de dânsa nu era nimeni pe peron. Nuţei nu-i placn îngheţata – mai bine zis, n-o gustase niciodată, dar a uzi ne că dli pricina ei fac copiii gâlci şi de aceea,

când venea vorba de îngheţată, zicea că nu e bună. Acum a hotărât s-o guste. S-a ridicat, i cumpărat un pacheţel, a venit şi s-a aşezat la locul ei.

Îngheţata i-a plăcut. Pacheţelul cela dulce a font prima bunătate pe care a împărţit-o cu cel de-al patrulea copil al său, la după ce l-a hrănit, Nuţa a început a se gândi la el ca la o filnţi ce urma să se nască, să-şi capete nume şi să trăiască o lungi viaţă de om.

Capitolul Vin COLINDELE ŞI COLINDĂTORII

Cum iată-l pe Mircea aburit de-o băutură rară, pe care n-o mai gustase de multă vreme – bucuria. I s-a întors, în sfârşit, nevasta. După ce-a tot hoinărit câteva săptămâni cine ştie pe unde, într-o bună sară intră el şi o găseşte acasă. S-a întors cuminte şi răbdătoare, s-a întors veselă şi înţelegătoare, cum îi era lui mai dragă. S-a întors chiar ceva mai frumuşică, mai plinuţă la trup, şi Mircea într-o sară, mai în glumă, mai în serios, a întrebat-o:

— Bre, am văzut mai nu demult la cooperativă din Nuieluşi nişte zornăitoare din cele cu care se joacă copiii sugaci, şi m-am gândit: poate să cumpăr vreo două, că nu de alta, dar tocmai atunci când au să-ţi trebuiască, n-ai să le găseşti…

Nuţa, zâmbind, i-a spus că, dacă zornăitoarele-s frumoase şi nu-s prea scumpe, n-ar strica.

În felul ista soarta renumitei petreceri despre care atâta s-a vorbit în tot satul, a fost, în sfârşit, hotărâtă.

— Şi pe când facem noi, Mircea, *guleaiul* cela?

— Taci din gură, bre! Amu ţi-ai găsit să mă întrebi?

— … ori nici nu mai e voie?

— D’apoi ce naiba, eşti chior, nu vezi cum îmblu eu şi caut pe lângă toate fântânile o pietricică?

— Îţi găsesc eu o pietricică mişto! Da’ ce să faci cu dânsa?

— Păi, nu ţi-am spus? Să ascut baionetă.

— Şi cu baioneta gata ascuţită ce faci?

— Am creneut un porc de vreo zece puduri – femeia tremură dr încât ui unei când Icnenti-i dric dr mincurr.

Nici nu ijtiu cum am să-l întorc pe spate când i-a veni vremea. Va trebui să ud un toată mahala, că-i voinică, dihania.

— Să mă chemi şi pe mine să-l ţin de-o ureche.

— Hai, mă rog, de ce nu, dar să ştii că-i hapsână jivina şi ne repede uneori, de parcă ar fi mistreţ.

— Nicio grijă, că noi neam de neamul nostru am tot îmblat pe lângă porci. Şi după ce pârlim frumos movila ceea de zece puduri, ce facem?

— Cum, adică, ce facem? Cumătrie! Ardem un *yulcai* de-o «a i meargă vestea!

— Să pui tu la cale o asemenea petrecere şi eu să nu ştiu?!

— Ce-ai fi vrut, să strig la fiecare răscruce, că, uite, aşa şi pe dincolo, oameni buni…

— De strigăt, fireşte, nu trebuie, că s-adună prea multă lumr, dar, măi Mircea… Vezi de nu uita să mă iei şi pe mine de cumătru. Că, nu de alta, suntem neamuri, şi bunica mea cu bunelul tău, nu, bunelul tău cu bunica mea…

— Bine măi, te poftesc şi pe tine, dar, ca să nu uit, când va fi să se apropie cumătria, să-mi aduci aminte. Că, ştii cum îi când te iei cu alergăturile casei. Şi apoi slujba asta scoate peri suri…

— Pot să-ţi amintesc, nu-i mare lucru, dar ar fi cu mult mai bine dacă tu aşa, fără ca să-ţi mai amintesc, m-ai fi poftit.

— Ştiut că ar fi mai bine, dar, ce să-i faci? Aşa-i azi viaţa. Nu le mai ţii minte chiar pe toate. Hai, noroc dar!

— Noroc!

Şi se despărţeau – care la dreapta, care la stânga, care la deal, care la vale.

Printre şefii de la cârma satului, ba chiar şi printre cei din raion, cumătriile aveau mare trecere. Vinuri şi gustări erau prin colhozuri din plin, poftă de petrecere – cită vrei, dar veşnic nu ajungeau prilejuri. Pentru că un demnitar de partid, cu autoritate, cu situaţie, nu se poate

aşeza la orice masă, oricând, cu orişicine.

Pe parcursul *guleaiurilor* celea multe se întâmpla. Deseori pentru o vorbă spusfi în glumă, la un pahar, ţi se poate cere să

4 M

pui pe masă biletul de partid, ceea ce egală cu o totală catastrofă pentru toată viaţa.

Şi când se ajungea la o asemenea mare neplăcere, totul era luat din talpă, totul pus la cântar; cu ce prilej s-au adunat ei atunci la masă, ca să petreacă? Dacă era vorba de *novoseli* ori *imenini*, cei ajunşi la apă o păţeau rău de tot, pe când celor de la cumătrii li se iertau multe. Copilul nou-născut, orişicum, înmuia inimile. *HejioeeK smo 3 eyuum aopdo*, cum a spus marele Gorki.

Astfel, în ciuda posturilor înalte pe care le ocupau, şefii raionali, ba chiar şi cei republicani, se tot interesau de nou-născuţii în eparhiile lor. Vestea despre viitoarea petrecere în casa lui Mircea Moraru a stârnit o mare înviorare şi printre cei de la cârmuirea satului, şi pruntre cei de la raion.

Văzând una ca asta, Mircea n-a stat să piardă vremea degeaba. A dus o maşină de grâu la moară din Nuieluşi, unde se picluia făină bună; întorcându-se de acolo, a dat pe la fabrica de bere din Soroca şi s-a înţeles să ia un butoiaş din cele ce nu prea ajung la bufete. A arvunit muzicanţii ce-i cântaseră şefului gării când acela împlinise patruzeci de ani, a găsit două babe care argăţiseră la boieri şi mai ţineau minte cum se face pastramă de pasăre şi curcani umpluţi; şi-a ales din beciurile colhozului un poloboc cu vin auriu şi curat ca lacrima.

Fireşte, cum se obişnuia printre demnitarii satului, l-a luat cu preţ minim, aproape pe nimica, şi de asta polobocul trebuia adus acasă într-o noapte în aşa fel, ca să nu fie văzut de gurile rele, dar asta nu-l îngrijora, pentru că Ciutura avea meşteri renumiţi la duşul poloboacelor pe sus, pe întuneric, acolo unde trebuiau ele duse.

Satul se răsfăţa în bârfeli. Începuse iarna, oamenii

aveau vreme destulă. Se adunau pe la răscruci, pe la dosuri, pe la ferme, şi făceau presupuneri: cine din săteni o să fie luat de cumătru şi pentru ce anume o să fie luat; care nici măcar n-o să fie poftit şi pentru ce anume nu se pot înţelege ei între ei.

Ciuturenii chiteau cam cât poate să coste o astfel de cumătrie, ce fel de daruri pot aduce naşi că stăpânii să-şi acopere cât de cât cheltuiala. Încercau a ghici cam când poate să înceapă, cât poate să ţină o adevărată cumătrie în casa unui brigadier, cine o să plece acasă mulţumit, iar care nu poate fi mulţumit pentru nimic în lume.

Păreri erau felurite, şi în sat a pornit o ciondăneala blajină, binevoitoare, dar, până una-alta, au venit sărbătorile de iarnă, înainte vreme sfârşitul sânului aducea o mulţime de sărbători 111 Ciutura – Ajunul, Crăciunul, Anul Nou, Sfântul va şi le, şi apoi, până la Bobotează, zilnic se găsea câte ceva.

Unde mai pui că Ciutura, ca şi celelalte sate din câmpie, era împărţită în două: o parte ţineau pe vechi, alţii – pe nou. Dar, fireşte, asta nu însemna că cei ce ţineau stilul vechi nu făceau şi un Crăciun după stilul nou, precum şi cei cu noul nu uitau să umble cu semănatul când veneau sărbătorile pe vechi.

În aşa fel, satul făcea de două ori Crăciunul, de două ori copiii umblau cu hăitui, de două ori Vasilii erau traşi de urechi, Pe urmă au venit „necredincioşii”, care au spus sus şi tare că unica lor sărbătoare este întâi ianuarie, cu ilustrate trimise prin poştă, cu pom de iarnă şi moş Crăciun.

Ciuturenii, nefiind ei prea foduli, au zis hai, măi, de ce nu, Astfel au ajuns să umble aproape o lună întreagă cu grâu prin buzunare, să colinde, să umble prin petreceri, tot felicitându-se unii pe alţii şi tot urându-şi la mai mult şi la mai mare.

pomuşor în casă, cu colinda copiii nu umblau – nu-i lăsa şcoala, şi rar iarnă când să răsară pe uliţele Ciuturii doi-trei prichindei speriaţi. Se lipeau de câte un perete şi

înjghebau colo în grabă o colindă că văd de ea.

Şi, totuşi, Nuţa tresărea, întreaga ei fire era numai bucurie când auzea glasuri de copii cântând la fereastră. Avea ceva frumos ca cerul, senin că cerul, veşnic ca cerul, cântarea copiilor în plină iarnă la geamul unei case. Nuţa visa să-i vadă cât mai mulţi la ferestrele casei sale, şi în fiecare început de iarnă, cum se apropia Crăciunul, cobora din pod nuci şi mere, cocea colăcei, covrigi, pentru ca, dacă îi vor veni colindătorii, să aibă cu ce-i primi.

Şi în anul cela aştepta, cu aceeaşi înfrigurare, sărbătorile Crăciunului. Adunase bani mărunţi, coborâse nuci şi mere din pod, frământase aluat pentru colăcei, dar de copt n-a mai dovedit să-i coacă. A rămas să-i dea în cuptor Paraschiţa, iar Nuţa a fost în mare grabă suită în maşină, dusă din sat şi iat-o acum la maternitatea din Pământeni. Stă în pat şi urmăreşte prin fereastra abia suflată cu flori de gheaţă, cum vin la vale, legănându-se, primii fulgi de la începutul unei ierni.

Veneau ei încet, unul câte unul, pluteau mândri şi frumoşi, de parcă ar fi ştiut că viaţa lor e numai zborul cela. Le-o fi plăcând şi lor viaţa, or. Fi vrut şi ei ceva mai mult, măcar un pic mai mult decât le-a fost dat. Zburând, căutau o streaşnă, o ramură de vişinar, măcar o sârmă de telegraf, ca să se prindă, să atârne, să mai fie. Degeaba. Nici n-aveau când, nici n-aveau cum, nici n-aveau de ce se prinde, şi tot veneau încet la vale, se aşterneau straturi, se stingeau ca fulgii, iar în locul lor se aşeza pe pământul îngheţat zăpadă puhavă şi moale.

Frumoasă privelişte a ninsorii, veşnic proaspete, de-o puritate dumnezeiască, fermecase totul în jur. O linişte adâncă domnea peste întreaga câmpie. Iar fulgii tot veneau şi veneau, acoperind pământul cu straturi albe. Peste primele straturi de omăt se aşezau alte straturi, se duceau undeva la fund tot ce-a fost, tot ce nu a fost să fie, şi pe albul curat al Veşniciei se apropia uşor, pe nesimţite, Anul Nou.

A nins multă vreme, de la o amiază până în amurg,

iar mai spre surfi, când gerul s-a infisprit şi prin fereastră îngheţată nu se mai vedea afară, urechea Nuţei a prins frânturi de colindă. Câteva glăscioare de copii veneau tremurând de undeva hăt de departe:

Sculaţi, sculaţi, boieri mari, şi sculaţi şi slugile, Că vă vin colindători să vă semene cu flori.

Era Ajunul, renumita noapte când începeau sărbătorile Cră ciunului, şi în noaptea ceea Nuţa îl născuse pe cel de-al patrulea copil al său. Născuse un băiat voinic, dar aşezat şi cuminte ca o fată – toate câte le avea în jur îi erau pe plac, toate i se păreau bune şi el dormea întruna pe-un pătucean micuţ, lipit de patul mamei sale.

Nuţa era singură în toată maternitatea, căci, după cum spunea o doctoriţă tinerică şi rea de gură, femeile ce ţineau Crăclu nul pe nou s-au grăbit de acum să nască şi să se întoarcă pe la casele lor, cele de-l ţineau pe vechi au făcut cum au putut, mai zăbovind o vreme, şi numai nevestele şefilor, pentru care slujba e mai presus de toate, au lăsat firea în legile sale.

În maternitate se făcea focul cu nişte cărbuni ce puţeau toată vremea cât ardea focul, în schimb, pe urmă, era căldură multă, şi Nuţa, mulţumită că e singură în salon şi are alături un fecior cuminte, stătea în pat şi asculta cum colindă copiii.

O noapte întreagă, istovită după naştere, ba adormea, ba se trezea din nou, dar şi atunci când adormea, şi atunci când se trezea, îi sună în urechi colinda, aşa că dimineaţă îi venea greu să se dumerească: auzise într-adevăr cântarea ceea cu sculatul boierilor, ori o visase?

De întrebat n-avea pe cine să întrebe – şi doctoriţele, şi felceriţele s-au dus să facă Crăciunul. A patra naştere pentru dânsele era o chestie de rutină. Rămăsese numai o moaşă bătrână, căreia îi plăcea viaţa numai când stătea cu spatele lipite de o sobă caldă, De dragul sobei celeia, ca să nu se despartă de dânsa prea des, a şi lipit ea pătucul cu copil de patul mamei.

Nuţa era fericită. Îşi minglia odrasla înfăşată în nişte

pelinci ştampilate cu cerneală neagră, îi îngâna o colindă cu trei păstori, şi se tot minuna în sinea sa: ca să vezi ce noroc!

Născuse în noaptea când umblă copiii pe la case cu colinda, iar colinde şi hăituri erau prin satele câmpiei câtă frunză şi iarbă!

Adică, la început oamenii le-or fi moştenit din bătrâni, colindele celea, dar, mai apoi, ispita de-a lipi şi el pe ici-colo un cuvântel, ca să fie şi mai la cale, şi mai frumos, au făcut colindele celea să se înmulţească şi să crească cum creşte grâul în anii cei buni. Astfel Crăciunul a ajuns sărbătoarea primilor fulgi de zăpadă, sărbătoarea revenirii la străvechea matcă a minunilor.

În noaptea ajunului, minunea minunilor se apropia cum nu se mai poate de realităţile cotidiene, şi nimeni nu se mai întreba – ce e minune şi ce e realitate în strălucirea acelei mari sărbători? Vine, iată, o ceată de copii, se opreşte la o bojdeucă fugită pe-o parte, se lipesc de o ferestruică unsă cu lut, căci nu avea ramă, şi începeau:

Ale cui sunt aceste curţi Aşa înalte, minunate, De la Dumnezeu lăsate?

Era noaptea când bojdeucile cu adevărat ajungeau „curţi nalte, minunate”, era noaptea când mătuşile colindătorilor, babe sărace şi necăjite, ajungeau „boieri mari”, era noaptea când copilaşii ceia îmbrăcaţi în haine de strânsură, cu basmale în jurul gâtului căci nu trecuse încă pacostea ceea de gâlci, se prezentau ca fiind crai de la răsărit care urau acelor boieri mari din curţile nalte şi minunate, un grâu în păi ca trestia, în spic ca vrabia, pentru că cele mătuşi bătrâne, ce ştiau rostul la pine, să poată coace nişte colaci cât roata morii.

În noaptea de ajun viaţa grea a ţăranului se apropia de poveste, se îngemăna cu dânsa, rămânând ea singură, pe-o singură noapte, poveste. O asemenea mare minune ne-a dăruit-o Domnul, ne-a adus-o prima zăpadă, şi i-au dat glas copiii, împreună cu vechea matcă creştină ce ticluiseră pentru sărbători atâtea colinde.

* * *

Din păcate, se uită ele, cu vremea, colindele. Nuţa le-a ştiut o mulţime, dar s-au măcinat prin nesfârşitele necazuri ule vieţii, şi femeia s-a împăcat cu tristul gând că nu le mai ţine minte. Acum, aflatfl la maternitate, n rărmin uimit A, căci vechile colinde au început a se întoarce: era de-ajuns să-şi amintească un singur vers, un început de melodie, ori măcar un cuvinţel, şi colinda se ridica în toată frumuseţea staturii sale, iar împreu nă cu dânsa se întorcea din îndepărtata ei copilărie şi minunea minunilor – Crăciunul.

Ghemuită în pat, lângă dulcea sa odraslă, Nuţa se gândea că una din cele mai grele păcătuiri ale noastre, este încălcarea poruncii de-a sărbători duminicile. De cum ne-au încărcat cu planuri, lumea parcă şi-ar fi ieşit din minţi. Fiecare vrea să adu ne cât mai mult la casă şi tot hai şi hai, hai şi hai, zi după zi, anul împrejur.

Dumnezeu, după cum se ştie, în cea de-a şaptea zi s-a odihnit şi odihnă ne-a poruncit şi nouă după şase zile de muncă. Dar a ţinea duminica nu înseamnă a sta cu mâinile cruce la piept şi a nu face nimic. Duminică este ziua rugăciunii, ziua reculegerii, ziua amintirilor…

Azi nimeni nu mai ţine minte ce-o fost ieri, de alaltăieri nici că vrea să audă. Iară o viaţă fără amintiri, sfinte Dumnezeule, poate fi ea numită viaţă?! Şi Nuţa, fericită că are câteva zile de răgaz, se lasă furată de amintiri, se scaldă în amintiri, şi, pentru că afară era iarnă, de printre amintiri răsărea, a câta oară, minunea minunilor, Naşterea Domnului.

Crăciunul venea greu, venea încet, şi ba uite-l că-i aproape, ba iar nu se mai aude nimic de dânsul. Nopţile erau friguroase, lungi, nesfârşite, cu urlet de viscol pe la ferestre, cu un mic opaiţ pe muchia hornului, rămas să sfârâie peste noapte, căci cel mai mic zace. Dimineţile vin chinuite şi ba se luminează de ziuă, ba încă nu se

luminează, iar cerul e veşnic posomorât.

Chiar şi atunci când se face ziuă de-a binelea, lumina nu poate scoate umbrele de prin unghere – cum au stat, aşa rămân. Ferestrele s-au tot încins cu flori de gheaţă, încât sapi cu unghia, sapi şi de sticlă nu mai dai. O singură aşchie, sus, în colţ, pare mai luminată, şi dacă ajung copiii a se înţelege care şi după care trebuie să sufle, şi se ţin cu toţii de cuvânt, încolo, spre amiază, se poate vedea cu un ochi cum zburdă şi-şi face de cap în ogradă viscolul.

Nici de îmbrăcat, nici de încălţat nu prea este, iar oiţele zbiarfl în ocol. Cineva trebuie să iasă, să le hrănească, să le adape, şi începe a se găti tata. Îmbracă tot ce-i cade la îndemână, peste cuşmă se mai îmbrobodeşte cu o şalincă. Ai casei se adună în jurul lui, îi dau sfaturi cum şi de ce să se ferească. El tot bolmojeşte, se supără şi nu mai poate uita că bumbul care a poruncit lă i-l coase n-a fost cusut tocmai acolo unde ar fi trebuit.

Şi iese. În urma lui, scăpat prin deschizătura uşii, intră peste prag un val de frig, şi cei din casă se zgribulesc, Doamne sfinte, ce mai frig! Săracul tata, ce-o fi făcând el acolo?! Iar tata trebăluieşte prin ogradă. Peste vreun ceas şi ceva, după ce adapă şi hrăneşte vitele, aduce în casă un braţ de ogrinji adunaţi de prin iesle, o căldare cu apă. Închide uşile bine în urma lui, drege crăpăturile să nu intre gerul. Se dezbracă, ocărind iarna, şi de acum până a doua zi nimeni n-o să mai vadă ce-i pe afară.

Uneori se întâmplă să intre, în drum spre fântână, câte-un vecin. Se aşază pe laviţă greoi, împotmolit în vechituri, povesteşte cu ce făcuseră ei asară focul în sobă, cât a ţinut ea cald şi când s-a răcit cu totul. Jură pe toţi sfinţii, cum ajunge la vară, strică soba şi o reaşază din nou. Abia acum el ştie cum trebuie aşezată soba ca să ţină cald o zi, două, uneori şi mai mult. După care îşi ia căldarea şi se duce. Şi iar e frig şi pustiu în casă. Nici nu prinzi de veste cum vine amurgul, iar din amurg până în ziua următoare, e că de la cer la pământ.

Şi încă o zi, şi încă o noapte, iar între ele, dimineaţa

şi sară, câte-o mămăligă cu fasole, cu pepeni muraţi. Ogrinjii umezi nu vor să ardă în sobă, şi-i frig, şi-i fum în casă, iar sufletul copilului se zbate ca o pasăre în cuşcă, se zbate şi se zbate, până rămâne să zacă cu aripile la pământ.

— Tată-hai, mult o mai rămas până la Crăciunul cela?

Onache zâmbeşte: ca să vezi, până unde s-au dus cu gândul farmazonii! O strigă pe Tincuţa, care toarce pe cuptor:

— Auzit, bre, ce întreabă baistrucii iştia?

Şi nu atât se miră, cât se bucură, căci, pesemne, copiii s-au nimerit într-un gând cu dânsul. Vesel şi iubitor de lume, se chinuia şi el când iarna îl smulgea de printre consăteni, se gândea şi el pe când s-ar putea întâmpla să scape la mai bine. Mai bine însă putea fi numai când veneau sărbătorile de iarnă.

Crăciunul era şi pentru badea Onache marca sărbătoare a sufletului. Dintre toate sărbătorile semănate de-a lungul anului, badea Onache îşi alesese numai două – Paştele şi Crăciunul, dar se bucura de venirea lor ca un copil. Şi cu toate că rar când cumpărau calendar, ca să-l aibă în casă, iar dacă se ducea la biserică, nu-i ajungea răbdare să stea până la urmă, să audă din gura popii când şi ce sărbătoare va urma, cu toate astea badea Onache ştia în fiece an pe când anume cad cele două sărbători.

Ştia, dar nu-i plăcea să spună. Copilului, orice l-ai spune, I se pare mult prea departe, şi el nu voia să-i amărască.

— O să vină el şi Crăciunul, dragul tatii, că, iaca, no mai rămas chiar atâta…

— Dă cât o rămas?

— Apoi, vezi tu, puişor… Că, dacă socotim în săptămâni, de la o duminică la alta…

— În săptămâni, hai, facem socoteala… Şi dacă socotim de la o duminică la alta, apoi cât îi?

— Vezi tu, dacă socotim de la o duminică la alta, să nu păţim ca omul cela care s-o înţeles cu nişte ţigani să le

vândă câte-o sarcină de paie pe săptămână. Cu o singură condiţie – să nu vină duminica după paie. Nu cumva să vă fi povestit de-amu pătărania?

— … nea nu. Da ce-o fost cu ţiganii ceia?

Afară de faptul că ştia când o să vină cele două sărbători, Onache se pricepea, ca nimeni altul, a lua cu vorba zilele posomorâte, ştia a îmblânzi frigul, ştia a scurta nesfârşitele nopţi de iarnă. Avea el darul cela dumnezeiesc de a înşira vorbe frumoase, iar când începea a spune la pătăranii, pe care el le numea, nu se ştie de ce, *polojeni*, şi soba prindea să tragă mai din plin, şi mămăliga cu pepeni muraţi mergea cum mergea.

Mai ales, erau la mare preţ snoavele lui iarna. Sărbătorile Paştilor veneau mai uşor, veneau cu soare cald de primăvară, cu cărăruşe, cu mieluţi. Crăciunul însă, pierdut prin zăpezi, ba uite-l la marginea satului, ba iar nu se mai aude nimic de dânsul. Frig, nevoie, sărăcie – capătul lumii!

Şi atunci când se pierdea Crăciunul, când disperarea ţinea să se aşeze în capul mesei, când nu-ţi mai ajungea răbdare pentru nimic, Onache se aşeza jos, pe ogrinjii aduşi în casă, îşi aduna copiii în jur, punea din când în când câte-un şomoiog în sobă, şi începea a înşira câte-n lună şi-n stele. Îi tot dădea cu snoave fel de fel, până se făcea lumină în casă. Şi cum toate se aşezau lă locul lor, cum răsărea din nou Crăciunul în zare, copiii începeau să-l roage:

— Tată-hăi! Da ia mai cântă-ne o dată colinda ceea.

Oricât ar părea de ciudat, din nenumăratele colinde, răspândite în Câmpia Sorocii, Onache o ştia numai pe una – pe cea cu *Sculaţi*, *sculaţi*, *boieri mari*. O ştia însă de minune, în mai multe variante, îi era dragă şi o colinda de fiecare dată altfel, aşa încât copiilor li se părea că el ştie o mulţime de colinde.

Nuţa căuta să prindă de la el toate felurile celea ale lui de-a colinda, cu toate că era fată, iar fetele, după cum se ştie, nu umblă cu colindă. Ele aşteaptă acasă

colindătorii şi după ce sunt colindate, ies în prag să le mulţumească. Fetele însă trebuiau să cunoască toate colindele, cu întorsăturile lor cu tot, pentru a putea preţui, la justa sa valoare, ceea ce li se va cânta la fereastră.

Şi când s-a ridicat fetişcană, şi veneau băieţi de sama ei, şi întrebau la fereastră îngheţată dacă se poate, şi începeau în mai multe glasuri a depăna o colindă, ea împietrea locului cu sufletul la gură. Şi i se părea atunci că vechea lor căsuţă chiar samănă a curte, tatăl ei părea un mare şi vestit boier, iar colindătorii veniseră de departe, pentru că li s-a arătat o stea pe cer.

Cum colinda celor de la fereastră cobora pe sfârşite, ea, cutremurată, încă nesigură pe sine, venea lângă badea Onache şi-i şoptea la ureche:

— Tătuţăi, da la iştia ce să le scot?

Nu era lucru uşor de hotărât, căci după atâtea săptămâni de frig şi sărăcie, casele oamenilor scăpaseră la un pui de viaţă bună. Opaiţele erau suite prin unghere, la icoane. În locul lor stăpâneau dimensiunile casei lămpi mari de gaz, cu sticla curată, şi lumina lor ajungea până la streşini, până peste garduri, până în drum şi chiar dincolo de drum, până aproape de fântână.

De mămăligă şi pepeni muraţi nici pomeneală – bucatele iestea urmau să se întoarcă pe mesele oamenilor mai încolo, prin postul cel mare, iar acum, prin case, numai mirosuri de sarmale, de friptură, de copturi. Şi, fireşte, de colaci. Clituri de colaci micuţi, lângă ei alt clit de colaci – ceva mai mărişori şi, în sfârşit, colaci mari, frumoşi cum nu se mai poate, căci şi colindele veneau la fereastră felurite: colinde mici, colinde mai măricele şi colinde nemaipomenite, cu clinchet de clopot, cu pocnet dr bici.

În noaptea spre Anul Nou satul era numai vuiet, numai lin bere. Pe toate drumurile trec, înotând prin ornat, cete de colin dători. Duc colaci înşiraţi pe beţe, duc în trăistuţe, la şold, nuci şi covrigi, schimbă, din mers colinde ei între ei. Când se opicme la câte-o răscruce, se laudă

care şi cât a câştigat, întreabă în e r case oamenii sunt mai darnici şi după ce se duc de i colinda, mai umblă cât umblă şi vin iarăşi la fereastra ceea poate va da Domnul şi nu-i vor recunoaşte.

Fetele nu-şi mai pot găsi loc. Ba-s la o fereastră, ba vin la alta, şi tot caută să ghicească, şi tot ascultă – li se tot năzare civ vin, neli ţi le portiţa, se aud paşi. Şi-s frumuşele, şi-s numai ochi şi urechi, ertrl printre colindători o să vină neapărat şi cel care le va fi Nortit. Şi trebuie să ia bine sama, să nu-l supere cumva, altfel toată viaţa o să-i scoată ochii: cum adică, vine el cu cei mai mândri Hărăi ainatului, o colindă cum nu se mai află, îngheaţă o jumătate de noapte la fereastra lor, şi ea le scoate două nuci şi un covrigel?!

— Tuta, da la iştia ce să le scot?

Onache, fireşte, nici gând să se amestece în mărunţişurile iestea, ba că şi Nuţa mai mult se întreba pe sine însăşi, căci, nu dovedea să întrebe şi de acum ieşea în prag cu mulţumitul. Iar când sub fereastra lor răsărea acea renumită colindă pe cart1 o urmărea şi o aştepta tot satul, când se făcea şi iar se desfăcea, răsunând în sticla ferestrei, acea împletitură de glasuri ce-ţi topeau şi inima, şi sufletul, atunci, împreună cu fiica, ieşea şi badea Onache în prag.

Adevărata artă trebuia cinstită după merit. Pofteau colindatorii în casă, se interesau, de nu-i prea frig afară, întrebau ce le mai fac părinţii, neamurile. Badea Onache le turna câte-un pahar de vin, închina cu dânşii şi, după ce Nuţa le alegea câte unul din cei mai frumoşi colaci, Onache scotocea prin buzunare ci te un bănuţ pentru fiecare colindător.

Mişcaţi de-o asemenea primire, băieţii cereau voie să mai colinde o dată, de-acum în casă. Tremura lumina în lampă, gata gata să se stingă, tremura vinul în garafă, iar Nuţa, prinsă de cântare într-un ungheraş, stătea nemişcată, lipită de-un peiete, deoarece cartă din junii ei Ne învârtea ca un Nerinciob şi ruliu II, tjv colindătorii, r l l-

ai lui la cu urlu de pe nwmă, şi Npinarea latnlul ei

Sculaţi, sculaţi, boieri mari, şi sculaţi şi slugile, Că vă vin colindători…

Nimic pe lume nu poate fi mai frumos, decât imnul unui cor, irca împletitură de glasuri binecuvântate, dar, Sfinte Dumnezeurl Atâta amar de vreme pare să fi trecut de atunci, atâtea focuri au intuit pe drumurile pe unde umblaseră odată copiii cu colinda, încât pare o minune că mai poţi şi azi întâlni oameni din veacul da de demult. Mai trăieşte badea Onache, trăiesc mulţi dintre ei care îi colindaseră odată, cu toate că pe colindători acum nu-i n-ai cunoşti, şi nici ei nu-şi mai ţin minte colindele lor.

S-a schimbat şi badea Onache. A îmbătrânit, încât cei de nu – au văzut de mulţi ani mai să nu-l cunoască. Dar colinda aleasă odată şi-o ţine minte, şi dacă e să-l rogi frumos, iarna, la un pahar de vin, ţi-o cântă de la început până la capăt, cuvânt cu uvânt. El nu-şi schimbă obiceiurile, şi cele două sărbători, pe: are şi le-a ales odată demult, alese rămân şi azi. Spre cumplita mirare a satului, el ştie, ca şi mai înainte, la ce dată o să cadă Paştele în anul cutare, pe când o să vină Crăciunul.

Odată ce colindele mai-mai să dispară cu totul, badea Onache, când venea Ajunul Crăciunului, a început el singur a umbla cu colindă. Îşi umplea buzunarele cu grâu, lua din tindă un baston bun pentru pus colaci, venea la fereastra Nuţei, bocănea uşurel cu un deget şi întreba:

— Se poate?

Nuţa, fericită, îl poftea în casă, îl aşeza la masă, stăteau o sară întreagă împreună, culegând din trecut crâmpeie de sărbători şi amintiri. Întorceau din ceaţa vremilor Crăciunuri aproape uitate, sărbători aproape pierdute, colinde ce abia mai stăruiau ici printr-un cuvinţel, colo printr-o fărâmă de melodie.

„Oare ce-o fi făcând acum moşneagul?”

Pentru întâia oară, de cum se ridicase, i s-a întâmplat să facă Crăciunul fără tată, şi poate pentru că era pentru prima dată, Nuţa, stând uşa, singurică în maternitate, s-a

gândit că nu-i nimica veşnic pe lumea asta. Tatăl ei îmbătrâneşte zi cu zi, minepolmine se va dure pe urmrir Tineuţei, şi nimeni nu-i va mai vml la frrrastrA *h* o colinde.

I s-a făcut aşa, deodată, dor de părinte, a fript-o un dor de nu-şi găsea loc, aşa cum nu şi-l găsea atunci, demult, în copilărie, când tata, singura dragoste mare, singurul tovarăş dejoacă, pleca pe undeva şi nu se mai întorcea… Atunci, ca să se întoarcă mai repede, îl chema prin cahlă, ori făcea palmele pilnic şi-l striga în toate cele patru părţi ale lumii.

Aici, la maternitate, n-avea cahlă, dar avea palme, şi fără a sta mult pe gânduri, l-a chemat. L-a chemat după toate regulile, aşa cum făcea în copilărie, şi cu toate că îi venea a râde de-o asemenea şotie, a crezut într-însa. A început să-l aştepte oră cu oră, iar el nu mai venea. Ciutura era alături, cărarea era scurtă, vremea era frumoasă – un ceas de drum şi eşti ajuns, iar el nu mai vine…

S-a trecut prima zi de Crăciun, a trecut a doua zi, a trecut a treia, el nu mai venea, iar mai apoi, chiar de-ar fi vrut, n-ar fi putut. Vremea a întors-o în frig, în viscole. Vreo patru ani la rând iernile veneau calde, moloşage, şi oamenii au cam început a uita ce înseamnă frigul, ce înseamnă iarna. Nici de-ale focului, nici îmbrăcăminte caldă nu-şi pregăteau din vreme, şi iată că gerurile s-au năpustit în câmpie cu atâta cruzime, de parcă pedepseau un popor fugit de sub stăpânirea lor.

Câteva zile la rând vântul a tot purtat prin câmpie o zăpadă zgrunţuroasă, aspră şi grea ca nisipul. Şi o tot mâna de pe un deal pe altul, o desfăcea şaluri, o culca moale peste sulurile nalte, după care se răzgândea, strica totul şi începea de la început acecaş joacă pe acelaşi loc.

Iar de sus tot vine şi vine zăpadă. Au rămas viscolite satele, drumurile, văile, pădurile, aşa încât oamenii nu-şi mai cunoşteau câmpia. Satele aşezate mai prin văgăuni, s-au dus la fundul zăpezilor, de le-au rămas numai acoperişurile. Pe alocuri, chiar şi în câmp gol, pe loc drept,

a tot nins şi nins, că stâlpul de telegraf s-a dus şi el la fund – numai paharele albe de faianţă se arătau pe ici, colo.

La maternitate au venit zile grele, a intrat frigul. S-au terminat cărbunii în beci, iar ceilalţi cărbuni erau încă la gară. Cineva a spus cuiva, acela n uitat să transmită ordinul dat mai departe, şi sobele stau reci ca gheaţa. 8 au adunat cu toţii într-un singur salon şi moaşele, şi doctoriţele, şi marne în cu copil, căci doar pentru o singurfl sobă mai rămâneau cărbuni.

Nuţei i s-a făcut dor de casă. Îşi ţinea copilul cu ea sub plapumă, îl încălzea cu suflarea şi-i şoptea la ureche:

— Las, dacă n-a vrut să vină, ne ducem noi la tătuca, şi-l vom colinda frumuşel noi singuri, şi să vedem atunci cu ce-o să ne mulţumească el...

* * *

În ziua când a venit Mircea să-i ducă acasă, gerul parcă a mai neazut, viscolul se potolise, dar era atâta omăt, că nu se putea trece cu maşina prin gară. Nuţa cu copilul au fost urcaţi m-au întâi într-o săniuţă trasă de cai, şi Mircea, prin grădini, cu mare ce i-a scos la trecerea peste drumul-de-fier, unde îi aştepta o *„Volgă”* albastră, împrumutată de la preşedinte anume pentru asta.

— Voi numai luaţi sama să nu-mi răciţi, îi rugă Mircea. O singură grijă – să nu răciţi, că de dus vă duc clasa întâi.

Şi, într-adevăr, le chibzuise pe toate cum nu se mai poate de bine. În maşină era cald, aveau câteva cojoace şi nici nu mirosea a benzină, căci maşina nu lucra. Venea mută, ca o sanie trasă de-un tractor. Cei şapte kilometri – de la Pământeni la Ciutura – l-au tot făcut vreo două ceasuri, căci ba tractorul se înăbuşea, ba maşina prea o lua aiurea, ba se rupea cablul cu care era legată.

Mircea, numai într-o cojocică fără mâneci, alerga ca o suveică de la tractor la maşină, de la maşină înapoi la tractor. Nuţa îl certă că de ce nu îmbracă paltonul, c-o să

răcească, dar n-a răcit. Ei însă au răcit amândoi – şi ea, şi copilul.

Poate pentru că nu lucra motorul, maşina s-a răcit şi fierul cela trăgea a frig, iar ei nu se puteau mişca, fiind împachetaţi în cutia ceea de metal, dar de la o jumătate de drum pe Nuţa au început a o necăji ameţelile şi o tot înţepa ceva sub bărbie, anume acolo unde îi răsărea, de fiecare dată cum răcea, o gâlcă.

Copilul, mutat din pătucul cu care se obişnuise, a început a «cinci. Ţinându-l în braţe, Nuţa îl tot legăna atâta cât îi permitea spaţiul, şi tot pornea un cântec de leagăn, dar pe urmă, nici ea însăşi nu-şi dădea sama cum trecea de la „nani-nani, puişor” la cele curţi nalte, minunate…

„Amu bătrânul o îi stând la poartă, ne-o fi aşteptând”.

A zurit încă de departe, din maşină, forfota ce domnea în Jurul canei salr, A Încercat o un Hor dr groazti, moştenii dr la maică-sa. De fiecare dată când se întorcea de pe undeva şi vedea lume multă adunată în ogradă, o năvăleau cele mai negre presimţiri – o fi ars ceva, o fi murit cineva.

Mircea însă rămânea liniştit cum nu se mai poate. Liniştea lui i s-a transmis Nuţei, şi abia atunci femeia a văzut că nu e vorba de nicio nenorocire. Trebăluiau câteva femei cu fustele prinse în brâu, nişte băietani cărau din mahala tacâmuri, scaune, se auzea cineva după casă tăind lemne. Pe acoperişul casei se topise m-au toată zăpada, iar hogeacul fumega, de parcă ar fi fost coşul unei fabrici.

„În sfârşit, slavă Domnului, se face o petrecere şi în casa noastră…”

Nici nu s-a bucurat, nici să se amărască. S-a gândit aşa, într-o doară, de parcă altei femei i-ar fi venit gândul ista, iar Nuţa, toată făptura ei era numai ochi, şi căutau acei ochi un bătrân nalt, cu cuşmă brumărie. Îl căutau prin ogradă, îl iscodeau de după perdelele ferestrelor, îl căutau prin ogrăzile vecinilor. Femeia îl căuta pe propriul său părinte, îl căuta pe marele vrăjitor ce ştia când vin

sărbătorile, ştia să colinde, ştia să mulţumească colindătorilor…

N-a venit. S-a adunat lume ca la nuntă – rude, cumătre, vecine, veniseră chiar şi femei din mahala cu care nu se prea avea de bine – veniseră aşa, în treacăt, pe-o clipă, să-i vadă copilul. Şi numai tatăl ei, cel mai bun om dintre toţi cei pe câţi îi cunoscuse, n-a venit. Tractorul, în sfârşit, a amuţit, maşina s-a oprit ceva mai sus de portiţă.

Nuţa i-a dat copilul lui Mircea, apoi a coborât şi ea. Zâmbea binevoitor tuturor, dădea din cap a înţelegere, răspundea la glume. Iar sufletul ei bocea, bocea de parcă bătrânul Onache n-ar mai fi fost pe lume, şi nu va mai avea cine să-i vie de Crăciun la fereastră, să întrebe: „Se poate, nu se poate?”

Mircea trecea mândru prin ogradă cu copilul în braţe, iar Nuţa venea încet în urma lui şi ar fi vrut să vie şi mai încet, ori chiar a fi se oprească locului. Şi această mare adunătură de lume, şi petrecerea ce se punea aici la calc au băgat frica într-însa.

O speriase zăpada din ograda lor, bătătorită şi murdărită de atâta umblătura, o speriase vorbăraia ce domnea jur-împrejur, se temea să păşească pragul casei, căci acolo gospodăriserfl de acum alte femei care adusese cu ele duhul caselor lor.

şi Nuţa se temea că nu va mai găsi nimic din cele ce-i fuseseră odată dragi.

Spre marele său noroc, cum a păşit pragul, a dat cu ochii de Paraschiţa. A privit-o lung, cu tot ce avea pe inimă, şi Paraschiţa, acea femeie simplă, care nici măcar nu ştia a se iscăli, într-o ultime de secundă a înţeles că Nuţa visează un singur lucru – că scape cât mai repede de hărmălaia ce-o înconjoară.

Lucrurile, odată înţelese, rămâneau lege pentru Paraschiţa şi, fără a sta mult pe gânduri, s-a apucat de treabă. Alături de bucătărie era o odăiţă mică – pe atunci pe când îşi făcuse casă, O plănuiseră pentru copii, dar copiilor nu le-a plăcut acolo, îşi luau noaptea pernuţa,

plapumă şi veneau în odaia cea mare la părinţi. Astfel cămăruţa rămăsese un fel de colţ al nimănui. Când se adunau lucruri pe care nu ştiau unde să le ducă, le duceau încolo; când înnopta câte-un străin ce n-avea unde să doarmă, îl culcau acolo. Şi tot acolo îşi ţineau pâinea, oloiul, fructele.

Paraschiţa ochise de multă vreme odăiţa ceea, dar stătea la îndoială: o să le placă mamei şi copilului acolo, n-o să le placă? Acum nu mai rămânea vreme pentru îndoieli. Într-o clipă a scos de acolo totul, a spălat podelele, a pus o măsuţă, un scaun, un pat pentru copil şi un divan vechişor pentru mamă. Căldură era cită vrei, căci alături, după perete, sufla fierbinţeala bucătăriei. După ce i-a aşezat pe mamă şi pe copil la adăpost, a închis uşa, s-a rezemat de ea, apărându-i cu pieptul, rămânând neînduplecată la toate iscodirile, ca şi bunelul ei, care făcuse douăzeci şi cinci de ani armată la ţar.

— … că, să nu deocheţi copchilul!

Încolo, în toată casa, un tămbălău cum nu se mai pomenise. Nici n-ai pe unde trece, nici n-ai pe ce te aşeza. Pe mese, pe scaune, pe podele – numai copturi, răcituri, cârnaţi, lăzi cu sticle pline, iar printre toate ies teamişună lume de pe lume. Umblă toţi ca furnicile – nu le ajunge un stăpân şi se tot sfătuiesc unii pe alţii, şi-s îmbujoraţi, şi se grăbesc, iar izul unei mari petreceri îi tot zădăra, îi aţâţă.

Copilul dormea, şi Nuţa s-a gândit: ferice de el că doarme şi nu le vede pe toate câte se petrec în jurul lui. Era tot atât de tristă cum intrase, ba acum începuse să i se pară că a nimerit într-o capcană. A fost scoasă cu amăgeală pentru o săptămână din sat, iar în această săptămână biată ei căsuţă a căzut pradă unei turme însetate şi înfometate.

Acum se vor aduna ca lăcustele, vor bea şi mânca tot ce se va găsi de băut şi mâncat, vor strica podelele cu călcâiele, îi vor sluţi tot omătul din jurul casei cu rugina celor băute, iar pe la zori se vor împrăştia, lăsând-o singură-singurică, cu patru copii, cu un bărbat istovit de

atâta alergătură şi cu un car de blide nespălate.

— Mircea!

Marele tămbălău ce domnea în întreaga casă s-a lăsat tăiat în două de-o dungă subţire de tăcere. Se auzeau numai focul trosnind în cuptor şi toporul tăind lemne după casă. După care un cineva a întrebat, mirat de atâta linişte în jur:

— Şi s-o tâmplat, măi…?

Altul, tot în şoaptă, i-a răspuns:

— Cumătră îl cheamă pe cumătrul.

A fost scos din pământ şi adus în mare grabă la faţa locului, în clipa când Mircea a deschis uşa cămăruţei unde era mama cu copilul, tămbălăul a pornit din nou. Cumătră l-a găsit pe cumătrul. Mircea stătea în prag cu un fir electric în mână şi cu gândul cine ştie pe unde. S-a pomenit, în ultima clipă, că nu arde becul în casa cea mare. L-au schimbat cu altul nou şi tot nu arde – trebuia schimbat cablul.

— M-ai chemat?

Şi, pentru a economisi timpul, până să-i vină nevasta cu răspunsul, măsura cu şchioapa firul» bine ar fi să-i ajungă. Dacă n-o să-i ajungă, atunci ce-i de făcut?

— Mircea, să-mi fi spus câtă lume ai chemat, şi pe cine anume.

— Cum, nu ţi-am spus? s-a mirat el, reluând măsuratul de la început, şi pe faţa lui se zbate o mică nădejde: s-ar putea să-i ajungă. Dacă nu ajunge, lăsăm o bucată din cel vechi, că cel vechi nu s-o fi stricat el chiar pe de-a întregul.

— Nu mi-ai spus.

— Atunci dar de ce nu m-ai întrebat mai nainte? Că amu nici eu nu mai ţin minte. Vedem desăra. Care vine, înseamnă că a fost poftit, cei de nu vin, fireşte, nici poftiţi n-au fost…

— Vezi să nu fi uitat pe cineva. Mai ales, dintre prietenii mai vechi, că cei de treabă, Îs şi ruşinoşi pe deasupra.

— Ei, la cei prea-prea ruşinoşi nici nu m-am dus, că, dă-i încolo! Ce să le distrug sănătatea, făcându-i să roşească o noapte întreagă în casa mea?!

— Pe tata l-ai poftit?

Ea încă nu dovedise a-şi sfârşi bine vorba, când şi-a dat sama că nu l-a poftit, şi i-a părut rău că l-a întrebat. Aceste două seminţii de neamuri – Bursucii, pe de o parte, Răzeşii, pe de altă parte, cum n-au avut ochi buni să se vadă, aşa au şi rămas. Unde mai pui că, după ziua ceea de toamnă, când s-o dus Onache cu coşul cela de papură în câmp la Mircea, ce-o fi fost acolo între dânşii Nuţa nu putea afla, dar căuta a nu-şi mai da ochii unul cu altul.

Pe de altă parte, Bursucii, cu Mircea în frunte, intrase la putere – mai toate posturile, unde nu prea asudai şi aveai un bun chilipir, vedeai câte-un Bursuc, căci deveniseră prieteni cu tovarăşii, cum se zice, la cataramă. De cum au încăput la putere, nu mai foşăie pe prispe. S-au făcut vorbăreţi şi ţin cuvântări, aşa că nu-i poţi coborî de la tribună.

Răzeşii, în frunte cu Onache Cărăbuş, au decăzut, se zicea că sunt oameni buni, dar naivi, nu au instinct politic, nu se pot oreinta în noile situaţii. Bursucii îi strâmtorau peste tot, făcându-i să-şi câştige pâinea cu sapa. Răzeşul, cel mult dacă ajungea căruţaş în colhoz. Nu se plângeau, îşi duceau demn soarta şi, trecând pe lângă poarta lui Onache, se uitau lung la casa lui Cărăbuş, de parcă voiau s-o întrebe – ce facem mai departe, cum ne descurcăm?

Mircea căuta nici să nu treacă pe ulicioara ceea. Binefacerea e un păcat pe care moldovenii nu se prea grăbesc să-l ierte. Cum se întâmplă deseori printre oameni, darul măsurii, împrumutat de la tata socru, pentru un anumit timp i-a luminat mintea lui Mircea, dar de cum a început a avansa prin posturi, a trebuit să renunţe la el.

Adevăratul comunist nu poate convieţui cu simţul măsurii sub aceeaşi şapcă. Simţul măsurii e la dispoziţia mai marilor – ce-o să-ţi spună, aceea o să faci, cât o să-ţi zică, atâta o să încarci, până unde ţi se va spune, până

acolo o să duci.

Nuţa se zbătea ca peştele pe uscat între aceste două tabere. Fiind râzeşă, cu trup şi suflet de partea tatii, ca, în acelaşi timp

Înmulţea seminţia Bursucilor. Nenumăratele ei încercări de-a potoli cât de cât focul între aceste două tabere nu ducea la nimic. Cu fiece zi, cu fiece oră, Bursucii, ajutaţi de tovarăşi, urcau tot mai sus, Răzeşii coborau tot mai jos.

După naşterea celui de-al patrulea copil, Nuţa s-a gândit că, poate naşterea care a coincis oarecum cu sărbătorile Crăciunului îl va îmbuna cumva pe Mircea, dar cum Dumnezeu să-l îmbuneze, când el, uite, nici măcar nu s-a trudit să se ducă până la casa socrului, să-l invite la cumătrie!

— Pot să mă duc să-l chem. Dacă zici tu.

Asta e: dacă zici tu. El unul nu zice nimic. Şi, totuşi, în adâncul inimii, Mircea era om bun. A lăsat cablul în pace, a venit de S-a aşezat lângă ei jos, pe podea, cum se aşeza el când era tractorist pe câmpul gol, şi i-a zâmbit cu ochii. Nuţa s-a mulţumit măcar cu atât.

— Ce să te mai duci! Las c-a veni el şi singur.

A spus-o liniştit, convinsă că o să vină. Mircea s-a uitat la nevastă lung, iscoditor, apoi, mulţumit că a mai scăpat de-o grijă, a rupt-o din loc, căci se putea întâmpla să nu ajungă firul cela, şi atunci ce e de făcut, tovarăşi? Din clipă în clipă vin şefii cei mari, fruntea raionului vine, şi ce se face, dacă nu are lumină în casa cea maure?!

Cum s-a închis uşa în urma lui, Nuţei au şi început să-i joace ochii în lacrimi. A luat copilul să-l alăpteze şi se gândea: Doamne, ce se face pe lumea asta? Se poate să naşti, să aduci pe lume un suflet nou şi pe când îl alăptezi să tot boceşti întruna? Să se fi întâmplat ceva cu bătrânul şi ei nu-i spun, pentru că e slabă încă după naştere?

Ca să-şi vie oleacă în fire, a chemat-o pe Paraschiţa, a

început cu dânsa o vorbă lungă, povestindu-i cu de-amănuntul cum au venit ei la gară, se întreba cum s-o fi putut întâmpla să răcească ci amândoi – şi ea, şi copilul?

Paraschiţa o asculta clipind des, a înţelegere. După care s-a dus la bucătărie, a fiert romaniţă cu floare de tei, i-a dat să bea zeama fierbinte. A acoperit-o cu câteva plăpumi şi, când pe fruntea Nuţei au răsărit primele picături de sudoare, Paraschiţa a întrebat-o în şoaptă:

— S mă duc să-l chem?

Genele Nuţei au tresărit a mare mirare, apoi au clipit moale, dulce, recunoscător: du-te. Paraschiţa a aruncat pe umeri o zăbunică, şi-a pus în picioare o pereche de galoşi, pe care bărbatul i-i trimisese cândva din Donbas, şi ea îi păstra mai mult ca amintire, încălţându-i numai de zile mari.

A pornit voiniceşte prin suluri, zgribulită şi învineţită de frig. După un asemenea drum alta în locul ei ar fi răcit, ar fi căzut la pat, poate şi moartea i s-ar fi tras din asta, dar Paraschiţa, iernând toată viaţa fără prea multă îmbrăcăminte, fără prea bună încălţăminte, a ajuns a nu se mai teme de ger.

Peste vreun ceas şi ceva s-a întors. Nu putea scoate o vorbă, îi clănţăneau dinţii în gură de atâta frig, dar ochii îi luceau a bucurie, a izbândă.

Sufletul Nuţei, după câteva zile de zbucium, în sfârşit, s-a potolit, şi femeia a adormit cu copilul alături.

Capitolul IX

ULTIMUL OASPETE

primii au sosit muzicanţii. Erau degeraţi, căci au fost aduşi cu sania de departe. Şi-au pus instrumentele la cald, au cinstit câte un pahar de basamac, după care au ieşit în ogradă şi au ars un pui de sârbă pipărată, ceea ce avea să însemne că începe mult aşteptata petrecere din casa lui Mircea Moraru.

Musafirii parcă atâta aşteptau – îndată după sârba ceea au şi prins să sosească. Brigadieri, agronomi, mai toţi cei cu care se vedea sară de sară la *nareaduri*, veneau

rudele, întemeietorii Ciuturii, care-şi petreceau o bună parte a vieţii şezând tăcuţi pe prispe, căpoşii cu care Mircea se sfătuia în momentele cruciale ale vieţii şi care, în cele din urmă, au intrat, împreună cu dânsul, la cârma satului.

Mircea îi întâmpina pe toţi la poartă, îi petrecea în casă, îi ajuta să-şi scuture încălţările de omăt, să-şi scoată haina, îi aşeza la masă, îi speria pentru început cu câte-un păhăruţ de votcă. Se lăuda cu feciorul pe care îl are, făgăduia cumetrelor care vor şti cum să se poarte să-l dea pentru a fi ţinut în braţe. Lăutarii, între timp, îi tot dădeau zor cu cântecele, dar, fireşte, înţelegeau cu toţii că musafirii cei scumpi, şi cumătria cea adevărată, şi băuturile celea alese. – toate aveau să apară ceva mai încolo.

Vorbeau scurt, numai prin frânturi de vorbe, tot ciulindu-şi urechea, până ce Mircea a prins vuiet moale de maşină. Pe pârtia făcută de tractor coborau două maşini: una albastră – a preşedintelui din Ciutura, alta neagră, venită din raion anume pentru acest mompuuieckuU yxcuH, cum erau numite cumătriile printre forurile superioare dr partid.

S-au oprit amândouă maşinile ceva mai buh de poartă, căci era zăpadă multă, nu se putea trece. Dar, vai, să vii la un duturean în musafirie şi să-ţi opreşti maşina în dreptul porţii ce cinului, fără a trage frumos în ograda la care ai venit, o ruşine mai mare nici că se poate!

Mircea a scos din casă cumătrii ce apucaseră a se aşeza la masă şi i-a pus la lucru. Unii râneau omătul, alţii dezmorţeau poarta îngheţată, restul împingeau din urmă şi, iatft-le, amândouă maşinile, curate şi frumuşele, acolo unde li se şi cuvenea lor să fie. *Ivobpo nojkcuioeamb*! Bine aţi venit!

Cumătria, ca şi piatra morii, începe a se mişca din loc, Dar, abia a început, că s-a şi stins, s-a înecat într-un fel de stingherealã ce apare de fiecare dată, când se adună multă lume ce nu se prea cunosc ei între ei. Nuţa, pe

jumătate adormită, a sur prins nodul cela de stânjeneală şi s-a trezit.

Inima i s-a făcut cât un purice, sfinte Dumnezeule, toată lumea ceea trebuie aşezată, încălzită, înveselită, altminteri toată munca, toată cheltuiala va fi în zadar! Apoi, colac peste pupăză, Mircea dispăruse. Îl purtau drăcii pe undeva.

Trebuia trimis fuguţa după dânsul, el singurul ştia cum să facă pentru a porni din nou motorul. Stai că s-au priceput, au trimis, l-au adus. De abia a intrat, că împreună cu dânsul s-a întors spuma gălăgioasă a petrecerii, voia bună a tuturor a, şi Nuţa şi-a făcut cruce: slavă Domnului, primejdia a trecut.

Bătrânul Onache nu mai venea. I-a spus Paraschiţei că vine, zicea că, uite, mântuie de făcut focul în sobă şi vine, dar nu venea. Nuţa îl grăbea în sinea sa, voia să-l vadă venit acum, cât musafirii îs încă treji, şi sarmalele calde, şi vinul neînceput. El însă nu venea şi iată că nu-i ajungea bietei femei răbdare, cum nu-i ajungea atunci demult, în copilărie.

Apoi, pe când stătea ea aşa chinuită şi nu mai ştia ce să facă, a răsărit în prag Mircea.

— Măi femeie, cum vrei şi cum poţil

— Ce e?

— Aşteaptă lumea. Trebuie să te arftţi şi tu cu copchilul – măcar pe cinci minute!

Nutei încă nu-i trecuse fierbinţeala, dar nu ştia ce să facfi, pentru ca să treacă vremea mai repede, 8 a ridicat, s-a dres puţin.

A înfăşat copilul, i l-a dat lui Mircea şi a pornit supusă în urma lui.

Casa cea mare le-a ieşit în întâmpinare cu mese încărcate, cu multă lume, cu muzică şi voie bună. Bietei mame i se clătina pământul sub picioare, avea ameţeli, se ruga în sinea ei s-o ajute Domnul să se ţină bine, să nu cadă, să nu strice cumătria, căci de atâta vreme umblă să facă şi ei o petrecere frumoasă în casa lor.

— Să ne fii sănătoasă, cumătră!

— Şi mată, şi copchilul!

— Apoi, să mai faceţi, şi să-i creşte-ţi, că sunteţi tineri s-aveţi de unde.

— Şi la cumătrie nu uitaţi să ne poftiţi.

— Să-mi trăiţi o sută de ani şi eu să fiu acela care să vă duc crucea.

— XOPOUL MCU – lblul. XOpoul.

— Dă-te la o parte, măi! Că femeile vor să se pupe.

Plutea în jur o ceaţă deasă, şi Nuţa, zâmbind tuturor, căuta prin ceaţă cu paharul său paharele cumetrilor. Ciocnea cu ele, primea daruri, răspundea cu vorbe pregătite din vreme, vorbe de demult, vorbe frumoase, în rostul cărora nu mai credea nici ea, nici musafirii.

Apoi, cum numai în zarva ceea mare s-a făcut o spărtură, un mic coridoraş, ea a şi început a fura cu spinarea înapoi, spre uşă. Paraschiţa, prinzând mişcarea, a smuls din braţele unei cumetre tinere copilul, pe motiv că nu-l ţine bine, l-a dus în odăiţa cea mică de lângă bucătărie, şi iată-i pe amândoi întorşi acasă, cu datoria gata făcută.

Ameţiţi de primele pahare, mesenii nici n-au prea prins de veste cum au dispărut mama şi copilul. Mulţumită că a scăpat atât de ieftin, Nuţa a scăldat copilul, l-a lăsat puţin să gângurească aşa în voie, fără a-l înfăşa. Pe urmă l-a înfăşat, i-a dat să sugă, şi cum copilul a adormit cu sfârcul sânului în gură, ca, pornită de-o curiozitate sfântă, a început să-şi poarte privirea peste chipul lui micuţ, fraged, căutând vreun semn, vreo semincioară, vreo aluzie cât de cât la viitoarea soartă a acestei micuţe făpturi.

Privirea lunecă la vale, apoi urcă îndărăt, şi iar venea să lunece, dar nu putea culege nimic, pentru că totul era prea micuţ, prea fraged, prea „ca la toţi copiii”. Femeia însă nu se putea linişti. Copilul era al ei, iar ea nu semăna cu toată lumea.

Era numai una Nuţa lui Onache Cărăbuş în toată Ciutura, în toată Câmpia Sorocii, în toată Uniunea

Sovietică, şi copilul ei trebuia să fie unul singur. În Ciutura. În câmpie. În Uniune. Îl zămislise din trupul său, îl purtase sub inima sa, îl plătise cu chinurile naşterii. Ca orice copil, el trebuia să semene cuiva din rădăcinile din care se ridicase, şi în acelaşi timp trebuia să arate lumii o faţă nouă, o faţă a sa.

Privirea urcă cu deşertul la deal, cu deşertul vine la vale. Deodată însă, cum stătea ea culcată, rezemată într-un cot, deasupra copilului, i s-a tăiat suflarea, i s-a oprit inima. A recunoscut şi fruntea, şi obrajii, şi bărbia. Erau ale lui, ale copilului, dar mai semănau puţin cu ale cuiva. Le ştia bine, trăise o viaţă lângă ele.

Nu putea acum, la repezeală, ghici de la cine să le fi moştenit, dar se bucura, căci fusese cu toate luate de la un om bun, scump inimii ei.

Sculaţi, sculaţi, boieri mari!

În sfârşit, le-a recunoscut. A oftat lung, senin, ajunsă într-o singură clipă fericită. Şi fruntea, şi obrăjorii, şi bărbia – toate erau luate de la tatăl ei, de la Onache, numai că luate au fost nu de la moşneagul ce abia mai umblă azi pe drumuri, ci de la acel Onache tânăr, isteţ, plin de viaţă, pe care abia de-l mai ţine minte Ciutura. Se născuse, de bună seamă, un nepot de-al lui Onache. Aceeaşi frunte înaltă, curată şi senină, aceiaşi obraji omenoşi şi zâmbăreţi, aceeaşi bărbie îndărătnică şi răbdătoare.

Femeia a tot stat aplecată asupra copilului, până i-a amorţit cotul, dar tot stătea, se temea să nu piardă acest început de asemănare. I se părea că copilul, cu fiece clipă, tot măi mult şi mai mult samănă cu Onache, şi s-a gândit: sfinte Dumnezeule! Prin câte a trecut, şi câte a îndurat, şi cum se tot întoarce el iară şi iară la viaţă, neamul Cărăbuşilor! Cu câteva ceasuri în urmă ea bocea fruntea, şi obrajii, şi bărbia acestui chip de om, pierdut pentru totdeauna, şi când colo, le găseşte proaspete, fragede, tresite pentru o viaţă nouă, şi unde au răsărit, tocmai sub Inima ei!

S-a gândit, cu adevărat, mare este Dumnezeu.

Deseori o viţă de neam se ridică, alta se stinge, gata, e la pământ, nimic n-o mai poate salva de la pierzanie. Duşmanii se adună, se înţeleg ei între ei, cine-i va trage clopotele, cine va duce sicriul, cine-l va coborî în groapă, şi când totul e gata, cel osândit, prin voia Celui de Sus, se ridică în toată frumuseţea darurilor sale… Mare este Dumnezeu!

Fericită, şi-a lipit fruntea de căpşorul micuţ şi fraged al copilului, a aţipit, dar peste o scurtă vreme s-a trezit.

„Vine tata!”

Tremura sticla în ferestre de cântarea lăutarilor, gemeau podelele în casa cea mare, o fierbere şi un zgomot în jur cum nu se mai află, dar auzul ei stătea, ca în copilărie, de veghe. Şi, cum au răsărit în ogradă paşii bătrânului, inima i-a şi zvâcnit de bucurie, cum zvâcnea ea de fiecare dată atunci, demult, în casa părintească.

„Vine tata!”

Badea Onache m-au întâi s-a dus să vadă de n-au uitat stăpânii, luaţi cu petrecerea, să hrănească oile, să închidă găinile, şi de abia după ce le-a rânduit pe toate, şi-a scuturat pâslarii în prag, a deschis uşa. În tindă a zăbovit o vreme – erau trei uşi şi nu ştia pe care s-o deschidă, ca să-şi vadă nepotul.

A găsit-o până la urmă. A deschis-o, şi iată-l în prag. Stătea cu cuşma în mână, mijindu-şi privirea, căci lumina era potolită cu nişte broboade, şi el nu-şi putea da sama: doarme mama cu copilul, ori veghează.

A şoptit încet, pentru că, dacă dorm, să nu-i trezească:

— Bună sară.

— Bună. Treci, tată, lasă-ţi cojocul, aşază-te, dacă-i găsi pe ce să te aşezi… Au dus totul în casa cea mare.

Bătrânul a spus împăciuitor:

— Apoi că… aşa e la petreceri…

Şi-a scos cuşma, a dezbrăcat cojocul. Toate cuierele, toate ţintele din pereţi erau ocupate de hainele musafirilor, şi bătrânul le-a aşezat pe ale sale jos, pe podea, într-un

ungheraş. Paraschiţa, tot trebăluind prin bucătărie, i-o fi zărit. I-a adus un scăunaş Josuţ pe care îi plăcea lui să şadă când venea la fiică, şi Onache s-a aşezat lângă uşă, căci cămăruţa era mică, alt loc nu prea aveau. Venise îmbrăcat în nişte haine vechi, purtate.

Prin fereastră răzbătea albeaţa omătului din ogradă. Era cald, era noapte, şi toate păreau în firea lucrurilor – un bătrân venise să-şi vadă fiica, pentru că demult nu s-au văzut. Venise să-şi vadă nepotul, pe care nu-l văzuse încă niciodată.

— Ce mai fac oiţele noastre, tată? Am auzit c-ai dat pe la ocol. O fi uitat Mircea de dânsele…

Onache i-a luat apărarea ginerelui:

— Las c-o duc ele bine, oiţele. Au de toate.

Delicat cum era, s-a simţit obligat să lămurească, ce l-a făcut să treacă prin ocol.

— M-am dus să le şaman, să vă facă cârlani buni, că amu are cine purta la voi cuşme.

Nuţa uitase cu totul că de Sfântul Vasile, în prima zi a Anului Nou, des-de-dimineaţă, când porneau ei pe la case cu semănatul, stăpânii îi rugau să le semene şi vitele prin ocoale, prin grajduri. Norocul la vite totdeauna i s-a părut Nuţei dintre cele mai mari, şi acum s-a bucurat şi a crezut în el, aşa, deodată, cum cred copiii.

— Pe noi, cu băiatul, nu ne semeni?

Onache stătea la îndoială.

— Dacă o trecut, măi Nuţişor, Sfântul Vasile pe nou.

— Ei şi dacă o trecut! Că la oi, iaca, cum te-ai dus şi le-ai semănat?

— Apoi, m-am dus, că, de ce ştiu ele, oile…

— Hai, samănă-ne, că nu ştim nici noi mai multe…

Onache s-a ridicat de pe scăunaş, a scos din buzunar un pumn de grăunţe de păpuşoi, l-a aruncat la întâmplare prin odaie, dorindu-le părinteşte:

Să-mi trăiţi, Să înfloriţi, la merii, Că perii.

În mijlocul verii…

Boabele s-au risipit, sunând moale, bătrânul a mai

scos un pumn, şi Nuţa deodată s-a văzut pe scenă, şi-a auzit glasul celi de demult, glasul copilăriei, glasul tinereţii;

Semănătorii harnici, cu sacul subsuoară, Păşescu-n lungul brazdei pe fragedul pământ…

„Sfinte Doamne, pare că o mie de ani să fi trecut de atunci!”

— Doarme? a întrebat în şoaptă bătrânul.

Nuţa n-a auzit ce-a întrebat-o, dar, cum a venit el aproape, ca, cu suflarea oprită, îi cercetă fruntea, obrajii, bărbia.

— Ce mai faci, tată? Că, demult n-ai mai fost pe la noi…

— Apoi că noi, bătrânii, ne pornim des, dacă ne mai şi întorc bătrâneţile din drum înapoi…

Paraschiţa, tot alergând cu farfuriile din bucătărie în casa cea mare, o fi găsit vreme să-i şoptească lui Mircea că i-a venit socrul. Mircea, cherchelit cum era, a sărit de la masă – ca să vezi, o venit, totuşi! Prin sat se ştia că Mircea nu l-a poftit pe socrucău la cumătrie, şi satul ghicea – va veni Cărăbuş, nu va veni? Răzeşii, nepoftiţi, nu vin. Mor, dar nu vin. Mircea însă şi-a zis – va veni. Nu va avea încotro.

Şi-a venit. În faţa satului, în faţa lumii întregi. Mircea biruise, şi era fericit cum nu se mai poate. Oricum, Cărăbuş era omul în umbra căruia îşi trăise mai toată viaţa, şi cu toate că nu s-a dus să-l invite, ar fi vrut să-l vadă azi în casa sa. Să-l aducă la masa cea mare, să închine cu el un pahar-două.

Poate şi Vasile Petrovici va găsi pentru el o clipă-două. Şefii, când îşi scot mantaua responsabilităţilor şi se aşază pe petreceri, le place grozav să stea de vorbă cu bătrânii despre amărâta lor viaţă din trecut, şi cea cum nu se mai poate de fericită din zilele noastre.

N-ajungeau scaune, dar pentru socru a găsit el de pe undeva unul mai vechişor dar care ţinea încă bine. Nu ajungeau însă scaune şi de-abia ce l-a adus, o muiere l-a şi

prins cu şezutul, şi Mircea s-a gândit: aşa nu face el treabă. Mai întâi să-şi aducă oaspetele şi pe urmă să-i caute scaun.

A intrat în odăiţa de lângă bucătărie, şi-a desfăcut braţele şi, după moda vremurilor noi, înrădăcinată de-a binelea în Ciutura, l-a îmbrăţişat pe bătrân, pupându-l de trei ori:

— Papaşa III

Onache, cam năucit de atâta pupăciune, ca s-o facă cât mai scurtă, pentru că nici nu fusese invitat la petrecere, a luat de alături o cănuţă pe jumătate umplută cu zeumă de romaniţă, a ridicat-o sus, urându-le, Nuţei, copilului, şi întregii casc, uni mulţi şi norocoşi.

— *Cito takoie*, *papaşall* Cuvintele iestea frumoase se cer duse dincolo, în casa cea mare, şi spuse la un pahar de vin bun, da în cănuţa asta e zeamă de romaniţă. *Apoi rtiujeli* am ajuns eu la aşa viaţă, ca să cinstesc musafirii, când mi se naşte un copil, cu zeamă de romaniţă?! Hai în casa cea mare.

Bătrânul şi-a scăpat privirea spre mâneca dreaptă – ca să vezi ce s-a ponosit şi destrămat haina ceea a lui… Mâne-poimine nu va avea cu ce ieşi din casă. Iar băutura, într-adevăr, era o zeamă pentru răceală.

— Mulţumesc pentru poftire, dacă eu…

— Hai, ne vei mulţumi pe urmă.

— Dacă eu nu-s de pus la masă. Nu.

— Cum adică – nu eşti de pus la masă?!

— Apoi că eu nu la cumătrie… Am intrat aşa, în treacăt… S-o văd pe Nuţa, să văd copchilul…

— Şi chiar nu vrei să intri acolo la noi, în casa cea mare?!

— Ce să-mi bag eu nasul acolo, unde nu e de mine?

— Cum adică, nu e de mata? De ce adică n-ar fi de mata?!

— Păi, voi aţi adunat în casa cel mare şi oameni mari, oameni deştepţi, oameni căpoşi, numai unul şi unul… Ce să mă vâr şi eu, un moşneag prost, printre dânşii?

— Tată! rosti Nuţa încet.

— Ce e?

— Mai încet. Să nu-mi treziţi copilul.

Adânc jignit, capul lui Mircea a început a se ridica sus, aprig şi îndărătnic – acum el nu mai era tractoristul cela istovit, căruia puteai să-i spui orice, acum trebuia să fii atent, să-ţi păzeşti cuvântul.

— Tatăl Dacă poate ai fi vrut să-mi dai în obraz, că prea mi-am umplut casa cu rude de-ale mele, de ce să-i faci… Voi, răzeşii, aţi fost cât aţi fost în fruntea satului, dar odată şi odată trebuia să se termine praznicul cela al vostru. Amu Morarii-s în urcuş, Cărăbuşii coboară, viaţa merge-nainte, aşa cum pe drept cuvânt serie mani*ata lem*i*năki* uci*nt*

— Mlrceal rosti Nuţa de pe pătucul ei.

„7

— SH?!

— … să nu-mi trezeşti băietul.

Onache nu se aştepta la o asemenea destăinuire.

— Şi voi, măi băiete, ce sărbătoriţi azi? Urcarea Morarilor, sau căderea Cărăbuşilor?

— Asta încă nu se ştie precis. Depinde…

— Depinde de ce?

— De situaţie.

— Vrei să spui că voi încă nu aţi urcat destul de sus?

— Dimpotrivă, vreau să spun că răzeşii încă nu au coborât destul de jos. La plenarele raionale, iată, nu am voie să dezvălui, e mare secret de stat, dar, odată ce mi s-a mai născut un fecior şi fac azi cumătrie, pot să-mi permit o mică încălcare a statutului…

— Ei-ei?

— Apoi la plenarele raionale de partid, tovarăşii, niciodată nu s-au interesat de Morari, dar de fiecare dată întreabă despre dispoziţiile răzeşilor din Ciutura. Care răzeşi, mă tot mir eu. *Ne valeai duraka*, mi se răspunde. *Utebea tam ţesti verhovodit*. *Cem ori dişit, skoliko a nego posledovatelî*?

— Şi tu ce le răspunzi?

— Adevărul.

— Adică?

— Vrei să-ţi spun şi matale ce-am răspuns acolo la plenară?

— Fireşte.

— Cum puteai mata să mă rogi una ca asta!!

— De ce adică n-aş fi putut??

— Secret de stat. Răspunzi cu biletul de partid, adică cu capul, aşa mi s-a spus.

— Păi, dacă zici că ai spus acolo adevărul…

— Adevărul curat.

— Atunci dară, ce adevăr e acela, pentru care răspunzi cu capul, dacă îl dezvălui?!

— Vezi mata, tată… Orice adevăr rostit la plenară, de-acum nu-ţi mai aparţine, ci aparţine partidului, automat devine mare secret da stat.

— Şi după toate iestea, tu mit pofteşti să mă aşez cu voi la aceeaşi masfi?!

— De ce nu?

— Cei care din adevăr fac taină, sunt oameni periculoşi. Răzeşii nu pot sta cu dânşii la aceeaşi masă.

— Tată! Nu uita – copchilul aghe o adormit…

Mircea cugetă cu capul fugit puţin pe-o parte, îşi mişca uşor măselele, de parcă ar fi rumegat un fir de ceva.

— Mă-ta ai venit, tată, să ne strici sărbătoarea?!

— Ferită sfântul. Am venit să vă şaman. Că, de Sfântul Vasile, când se umbla cu semănatul, nu eraţi acasă.

— Pe cine ai venit mata să sameni?

— Pe fiică-mea Nuţa, pe copchilul ista, deie-le Domnul noroc în viaţă.

— Şi-atât?

— Apoi, am trecut pe la ocol, am semănat ce mai aveţi voi pe lângă casă…

— Pe mine nu vrei să mă sameni? Nu-ţi mai sunt neam?

— Ba de ce… Nu ştiu dacă mi-au mai rămas grăunţe

prin buzunare. Dacă găsesc ceva, te şaman şi pe tine, de ce nu?

A scotocit prin buzunare, şi grăuncioarele ce i-au mai rămas le-a aruncat spre ginere cu o anumită delicateţe.

Să trăiţi, Să înfloriţi, la merii, Că perii.

În mijlocul verii…

Mircea stătea nemişcat ca o statuie, culegea cuvânt cu cuvânt, silabă cu silabă. În această urare erau de-o maximă importanţă totul – intonaţia, măsura, rotunjimea, suflarea cuvântului…

Cum urarea a strălucit prin ultimul său vers, statuia a prins viaţă. S-a apropiat de bătrân şi, spre cumplita lui uimire, i-a sărutat dreapta, o veche datină a răzeşilor. A vrut să mai adauge ceva prin cuvinte, dar şi-n ciulit urechea, plin de îngrijorare…

În rasa cea mare domnea liniştea. O linişte totală, absolută, dr (I vinea să crezi ră la un moment dat toţi musafirii s-au ridicat dr la masă şi au plecat, Asta însemna că petrecerea s-a ptfibuşit, şi a pierdut radenţa, aubirrtul, Trebuia să se ducă, să pornească iar motorul. Şi nu-i era lui a se duce, cum nu i-i oryului a mânca măsălari, dar în el de acum trăia brigadierul, şi brigadierul îl primea în sara ceea pe Vasile Petrovici în casa sa. Era o cinste nemaipomenită, era un vis al lui!

Onache şi-a plecat fruntea, iar Nuţa s-a întors cu faţa la perete, să nu vadă cum va renunţa el la cele ce voia să spună, pentru a se duce la datorie.

Mircea a ieşit, a înviorat cumătria, după care s-a mai întors o dată. A pus un taburet în faţa bătrânului, apoi iar s-a dus, a adus o farfurie cu sarmale, una cu răcituri, o garafă cu vin.

— Pahare n-avem, ni-i crede. Varsă zeama ceea din ceşcuţă.

— Dară… ce ţi-o venit?

— Las că n-am crescut nici noi în pădure. Mulţumim, tată, şi, crede-ne. Ne descurcăm şi noi cum putem. Sănătate!

Petrecerea în casa cea mare dădea dintr-o groapă în alta. Votcă, împreună cu vinul, aruncau mesenii dintr-o extremă în alta. Toasturi moldoveneşti acoperite de cele ruseşti, toasturi ruseşti asurzite de muzicanţi. Cina tovărăşească trebuia cât mai grabnic pusă pe roate, şi Mircea a dispărut, de parcă l-ar fi suflat cineva din odăiţă.

Onache a stat o vreme frământând discuţia pe care o avuse cu ginerele. Că era urmărit de acolo de sus, asta nu era o noutate. Urmăriţi erau toţi şi toate. Că îi ţineau minte poreclă, asta îl bucura oarecum – bine că o mai ţin minte măcar acolo la raion, că în sat demult au uitat-o.

Neaşteptată însă i s-a părut obida lui Mircea că acolo, sus, Bursucii din Ciutura nu mai sunt luaţi în seamă. Cu toate că, de ce adică ne-ar mira una ca asta? În Uniunea Sovietică sunt preocupaţi de cei care nu pot fi de acord. Cei care sunt de acord umblă pe sub masă după fărâmituri…

Lămurindu-şi, astfel, cum stau lucrurile, cu toate că nu fusese invitat şi deci nu a venit la cumătrie, dar, în calitate de semănător a băut încet, cu pricepere, vinul, a mâncat cu poftă şi răciturile, şi sarmalele.

Între timp i s-a trezit nepotul. Bătrânul a aşteptat până mamă-sa i-a dat să sugă, apoi a cerut să-l ţină în braţe.

— Ia, dă-l încoace pe Tudoricăistă…

— Îl cheamă Tudoricât?! Că noi cu Mircea parcă altfel…

— Dar nu vezi că-i curat Tudorică!

La pieptul bătrânului micuţul iară a adormit. Nuţa se fră mintă. Mai întâi a vrut să-l ispitească pe bătrân, să-l întrebe ce crede el: cu cine samănă copilul, dar pe urmă s-a răzgândit. Asemănarea copilului cu viţa neamului său a devenit pentru că singurul rost, singura bucurie mare în viaţă, şi ea nu voia să-şi pună norocul la încercare. Femeie ca toate femeile, ea şi-a făcut din asta o taină. Avea încă mulţi ani înainte să tot urmărească cum se vor schimba bărbia, fruntea şi umerii obrajilor, până ce asemănarea se

va împlini în faţa întregului sat.

Onache, după ce a tot purtat prin odaie copilul adormit, a venit de l-a aşezat frumuşel lângă Nuţa. Şi-a luat cuşma, o tot sucea în fel şi chip ca să plece, dar nici că de plecat nu-l lasă Inima. Simţea el cât de greu i-o fi fiind fiicei în sara ceea, dar nu ştia cum s-o ajute, pentru că, iaca, nu putea găsi un capăt bun de vorbă.

— Mai şezi oleacă, tată, că nopţile îs mari, până în ziuă mai este.

— Elei, că chiar bine zici: cât o mai rămas până în ziuă!!

Mulţumit că şi fiică-sa pare să caute acest capăt de vorbă, s-a aşezat iar pe scăunaş, şi atunci Nuţa l-a rugat:

— Tată, nu lua în nume de rău vorbele lui Mircea. Că ei, acolo la cârmuire, se ciorovăiesc ziua întreagă, nervoşi se duc dimineaţa, nervoşi se întorc sara acasă. De hămesit ce era, intră el mai adineaori la mine şi unde face – măi, măi, măi! Am uitat să mă reped să-l chem la cumătrie pe tata socru. Casa de-amu fiind plină de musafiri, o trebuit s-o rugăm pe Paraschiţa să se repeadă…

Onache a oftat din adâncuri. Vorbă să fie! Pentru a-l însenina puţin, Nuţa s-a grăbit să schimbe vorba.

— Ce ţi-o spus Paraschiţa?

— Când?

— Amu, sara asta, când s-o dus să te cheme.

— Da’ de ce n-o întrebi pe dânsa?

— Am întrebat-o. Nu vre să spuie.

— La drept vorbind, nici nu mai ţin minte ce mi-o spus…

— Ei da, nu ţii mata minte… Nu ştiu cu cât de greu îţi vine să ieşi din casă, mai ales, iarna, mai ales asupra nopţii! Că mats nici gând să vă sara asta la noi.

— De unde poţi tu şti ce aveam eu de gând?!

— De unde! Nu-s eu fiica matale, n-am trăit o jumătate de viaţă într-o casă? Nu ştiu eu cum te găteşti mata când te duci undeva în ospeţie, mai ales, dacă ştii că acolo se va aduna lume?

— Şi cum anume mă gătesc?

— În primul rând, ras şi pieptănat frumos. Apoi hainele de lucru se schimbă pe altele mai curăţele. Încălţările curate şi îngrijite. Până şi mersul, până şi vorba ţi se schimbă când te duci în ospeţie…

— Hai, nu mai umbla şi tu cu bazaconii… Cum adică mi se schimbă mersul şi vorba? În ce fel se schimbă?

— Toate devin serioase, importante, sărbătoreşti…

Onache şi-a mângâiat creştetul, barba, a trecut în revistă haină şi pâslarii.

— Eu, măi Nuţişor, am ajuns azi un om bătrân şi sărman; eu nici nu caut, nici nu mă pot pune în rând cu voi…

— Nu despre asta e vorba.

— Dar despre ce?

— Mă-ta înadins, zi cu zi te tot rupi, te tot îndepărtezi de noi, de casa noastră, de sufletele noastre.

— Nu atât eu, cât viaţa ne depărtează…

— Viaţa, dar prin mata. Deseori stau de mă întreb – cum se poate ca omul care ne-a ajutat ori de câte ori ne era greu, şi ne punea în picioare când eram la pământ, şi atunci, de pe tractorul cela, numai mata unul puteai să-l coborî, să-i bagi minţile în cap şi să ni-l întorci acasă…

Onache tăcu vreme îndelungată, pentru că sunt lucruri care se spun, sunt lucruri care nu se spun, şi nici nu trebuie spuse.

— Nu ştiu dacă făcea să mă duc eu atunci cu coşuleţul cela…

— Vai de mine, cum poţi spune mata aşa vorbă!!

— O spun, pentru că amu la moara voastră altă făină se macină…

— Chiar bine c-ai adus vorba de moară. Mi-o spus Mircea când ne întorceam acasă – se vorbeşte prin sat că ţi-ai adus nu ştiu de pe unde o râşniţă şi că chiar în tindă ai şi pus-o.

— Am găsit-o acolo într-o râpă, o aruncase nu ştiu cine, şi chiar în tindă am pus-o. Da ce-i în asta, că o să se

vorbească prin tot satul?!

— Vai de mine, tată, dar nu ştii mata că asta e porecla noastrărăzeşi cu moară în tindă?!

— Da lasă-mă în pace cu poreclele celea prosteşti! Am pus-o că amu morarii nu mai vor să facă crupe, da femeile se plâng că nu au din ce face sarmale.

— Şi vin la mata să facă crupe?

— Încă nu vin, da or veni.

— C-or veni, că n-or veni, nu se ştie, da satul zice că mata le faci pe toate înadins, pentru a zădărî lumea.

— Cum adică o zadar?

— Pui popuşoi în jurul casei anume, pentru ca oamenii să nu uite că li s-a luat pământul în colhoz…

— Ei, prostii… Dacă vom sta să ne luăm după gura lumii… Eu, măi Nuţişor, dacă vrei să ştii, pun popuşoi în jurul casei de frumusaţă.

— De frumusaţă! Ce poate fi frumos în popuşoii ceia?!

— Hei, atunci când ies în prag şi-i văd cum foşnesc în bătaia vântului, parcă mi-ar fi mângâiat cineva sufletul. Păpuşoii din ogradă sunt ultimele mele neamuri ce mi-au mai rămas. Şi atunci când îi şaman, şi atunci când îi prăşesc, şi atunci când îi secer, şi atunci când îi curăţ, când îi dezghioc, când îi macin, sunt veşnic printre neamurile mele. Iaca, chiar mai dăunăzi, după ce-am mântuit de curăţit popuşoii, am visat-o pe mătuşa ceea de pe malul Nistrului…

— Pe călugăriţa?

— Dacă nu mai era călugăriţă… Aşa îi zicea lumea, pentru că, de… Lumea ca lumea.

— Lasă-mă, tată, şi cu neamul cela al nostru, că mă râdeau feţele când se apropia hramul. La unii vin cu trăsuri bune, cai cu hamuri; alţii, mă rog, pe jos, dar oameni bine aşezaţi, bine îmbrăcaţi, aşa că şi la masă ai pe cine pofti, şi un pahar ai cu cine închina, iar la noi venea o babă bătrână într-o căruţă hrentuită, trasă de-o gloabă de cal ca vai de dânsul…

— Apoi că pe atunci, fată dragă, nu se umbla cu maşina în musafirie. Dar, drept să-ţi spun, văzându-i cum în zi de sărbătoare intră şiragul de maşini cu musafiri în sat, ori cum ies ele încărcate după petrecere, stau aşa şi mă întreb – oare câţi dintr-înşii ar putea rupe bucăţica de la gură, pentru a salva de la pietre un neam de-al lor, aşa cum a făcut-o de atâtea ori mătuşica ceea a noastră de pe malul Nistrului? În anii când cu o căldare de păpuşoi puteai cumpăra un om cu casă, cu pământ, cu suflet cu tot, ea venea, descărca în bătătură tăbultocul, zicând: „De la noi atâta, de la Dumnezeu mai mult. „Şi se ducea fără a aştepta sti-i mulţumeşti, să-i săruţi mâna… Nu atât păpuşoi, cât viaţă ne aducea. Că, de n-ar fi fost ea cu darurile celea ale ei, nu ştiu de mai eram noi pe lume – şi eu, şi tu, şi Tudoricăistă…

La un moment dat Nuţei i s-a părut că vede aievea cum a trecut viaţa de la mătuş-sa la tata, de la tată la ea, apoi de la ea la copilul ei. Pentru că s-a pomenit de copil, a întins braţul, l-a legănat puţin, cu toate că copilul dormea şi fără legănat, dar, oricum, acest gest o lumină, o umplea de gingăşie.

— Poate o vară-două laşi grădina pentru altceva. Te rugăm împreună cu Tudorică.

— O să vă fie ruşine să veniţi la bunel, trecând prin păpuşoi?

— Nu e vorba de ruşine. De sărăcie mă tem…

— Să nu-mi vorbeşti de rău vechea noastră sărăcie, pentru că sărăcia, veşnica, măreaţa, nemuritoarea noastră sărăcie, e maica omeniei noastre. Ea ne-a crescut şi ne-a scos în lume.

— Sărăcia nicicum nu poate fi maica omeniei.

— De ce?

— Pentru că sărăcia din capul locului îl înjoseşte pe om, îl umileşte, îl face neom.

— Ba să mă laşi tu în pace! Vechea noastră sărăcie sătulă nicicând nu a fost, frumoasă nu a fost, dar tihnă, lumină şi pace sufletească ne aducea din plin. Când

sărmana maică-mea, Dumnezeu s-o ierte, răsturna mămăliga pe măsuţă şi casa se umplea cu aburi, parcă-l vedeam cum intră pe uşă…

— Cine intră?

— Cum adică – cine? Domnul.

— Vai de mine, tată! Ce are Dumnezeu cu mămăliga?!

— Acesta este trupul meu, a zis Mântuitorul. Dumnezeu vine în primul rând la cei flămânzi. Iar împreună cu Domnul intră în casa omului lumina, tihna, pacea sufletească…

— Nu cumva vrei să spui că, de când ciuturenii au trecut de la mămăligi la pl îne albfl, şi nu moi găseşti prin casc nici melesteie nici aţe de tăiat…

— Tocmai asta şi voiam să spun.

— Cum dar trăim noi pe lume? Fără lumină, fără tihnă, fără pace sufletească?

— Mă mir şi eu – cum de trăim? Că, iată, să luăm Ciutura astu a noastră, de la dealul mic până la dealul mare, casă cu casă, om cu om, soartă cu soartă. Ai văzut tu vreun ciuturcan ieşit la o răscruce pentru a vedea ce mai face lumea? Ai văzut tu vreo umbră stând la portiţă şi urmărind, cum se topesc umbrele şi din zi se face sară, iar din sară se face noapte? Ai auzit flăcăi (întind sara cântecele celea ale noastre, pline de dor, de jele?

Vorbele lui, cum era de fiecare dată când cădea în harul povestitului, veneau ca un potop, apoi potopul se desfăcea în râuri mari, râurile – în pârăiaşe, şi fiecare îşi avea albia sa, mulurile sale, numele său. Pe urmă iar se adunau toate într-o apă clocotitoare, şi tot venea apa ceea, semănând în jur pace, tihnă şi voie bună. Nuţa se gândea cam prin ce-ar putea ea să-i mulţumească bătrânului, ce întâmplare din viaţa ei ar fi bine să-i povestească drept răspuns, dar ropotul apelor a furat-o, a tot dus-o, legănând-o, şi ea a adormit.

După perete, în casa cea mare, musafirii s-au aşezat pe cântat. Au cântat cântece ruseşti, ucraineşti. Cineva începuse „A ru *ginit frunză din* viiv dar n-au ştiut cuvintele

şi s-au lăsat păgubaşi. Începea cântecele nevasta preşedintelui de colhoz. Femele arţăgoasă, avea nevasta ceea a preşedintelui un glas frumos ca un clopot şi ştia să tulbure, ştia să aţâţe glasul cela, aşa încât la anumite întorsături de cântec se cutremura casa lui Mircea Moraru cu temelie cu tot. Dar nici Nuţa, nici copilul nu mai auzeau vuietul cela. Toate grijile şi necazurile pe care le-au avut le-au lăsat bătrânului, şi Onache a tot picurat vreo trei ceasuri pe scăunaş, păzindu-le hodina.

Pe la zori s-a ridicat şi încet, ca să nu-i trezească, a ieşit.

Capitolul X
CÂNTECUL ZĂPEZILOR

Peste sat domnea o linişte adâncă. Întroienită de zăpadă, zgribulită de frig, Ciutura dormea şi nicio lumină prin ferestre, niciun fuior de fum deasupra caselor, niciun vârf de cuşmă prin ogrăzi. Şi era de mirare, căci noaptea se cam trecuse. Fusese o noapte lungă cât un veac, şi ciuturenii, de obicei, când veneau nopţile lungi în miez de iarnă, se sculau mult până la aprinsul zorilor; făceau focul prin sobe, dezmorţeau cumpenele fmtânilor, prinse de gheaţă, îngrijeau de vite, făceau cu lopata cărări prin ogradă.

S-o fi tâmplat însă ceva la mijloc în noaptea ceea, ceva grav, un adevărat cutremur, şi iată că Ciutura, istovită de emoţii, nu ce mai poate scula chiar aşa de dimineaţă. I-o fi venit pe la zori să mai tragă un pui de somn pentru a-şi reveni şi, în definitiv, cine ce are cu dânsa?

„Îi hâtră, măi, Ciutura asta, a zis cu multă bunăvoinţă badea Onache. Îi hâtră ca o vulpe”.

Apoi s-a gândit că de hâtră Ciutura poate că nu-i ea chiar aşa de hâtră, dar toane şi ifose de tot felul – care nu se mai poate! De cum se ţine minte, badea Onache a luptat cu nagâţii satului său natal, nu i-au plăcut toanele şi ifosele consătenilor nici înainte, nu-i plăceau ele nici acum.

Omul cu toane e ca şi un copil, care nu ştie azi ce-o să-l apuce mine. Ciuturii, de altminteri, îi plăceau aceste

repeziri aiurite. Uneori, iaca, îi vine ei a petrece. O prinde poftă pe vremea semănatului ori pe vremea strânsului, când bietul ciuturean nu mai vede pe unde calcă de otita grabă mare. Sulul însă a strigat – hai, flăcăi! Şi, cu toată graba cea mare, într-o clipă lasă totul baltă, pălăria pe-o sprânceană şi-i arde un *guleai*, de-i merge vestea prin toată câmpia.

Alteori vine o zi frumoasă, şi e sărbătoare, şi nici de lucru nu prea este. Femeile s-au gătit – care cu răcituri, care cu sarmale, cu plăcinte, şi de băut se găseşte mai în fiece casă. Muzicanţii cântă în vale, grijile – care s-au trecut, care s-au uitat. A rămas doar să se aşeze la masă, să toarne vin în pahare, şi sănătate, sughiţ bun la toate neamurile… dar… Trece aşa un vânt peste sat, lumea se burzuluieşte, se încuie în sinea sa, şi nici înainte, nici înapoi. Nu mai are chef. Stau şi se ciondănesc bărbaţii cu nevestele, apoi se încaieră vecinele între ele, după care vine rândul vecinilor.

După atâta sfadă şi inimă rea, cei care aveau de gând să se ducă undeva în musafirie, acum – gata, nu se mai duc; cei care păreau că aşteaptă ei înşişi musafiri, acum – gata, nu mai aşteaptă pe nimeni. Pe după-amiază, de ciudă ori de necaz, ciutureanul prinde o coadă de sapă şi prăşeşte ceva acolo într-un fund de grădină, nu atât face treabă cât demonstrează tuturor ci că, uite, nu i-i lui azi a sărbători şi el nu sărbătoreşte.

Chiar din capul locului, când se trâmbiţa pe la toate răscrucile despre nemaipomenita petrecere ce se pune la cale în casa lui Mircea Moraru, Onache şi-a ciulit urechea – nu era a bine toată fanfaronada asta. Când Ciutura se pune pe preamărit şi proslăvit, atunci trebuie să fii cu ochii în patru.

De altminteri, la început toate mergeau cum nu se mai poate de bine. Mircea era la putere, iar ciuturenii de când lumea se tot gudură pe lângă cei mari şi tari. Fireşte, pe la colţuri îi bârfeau pe toţi de-a valma, dar bârfeau cu multă bunăvoinţă. De-o pildă, făceau presupuneri, ce va

aduce Nuţa de la maternitate – un Bursucel sau un Răzeşel?

Până chiar şi în ziua când a fost adusă mama cu copilul, satul era vesel şi plin de voie bună. Tocmai încetase viscolul, şi oamenii au pus mâna pe lopeţi, pentru că nu-i ţăran să nu-i placă a face cărare prin zăpadă. Ca să vezi, viscolul cela o fi crezut că – gata: s-a zis cu gospodăria omului. Dar stai, lele, că nu-i chiar aşa. Ştim noi a face cărăruşe – una la fântână, alta la grajd, a treia la drum, încă una până la vecin, iar mai apoi te pomeneşti că se va Isca cineva să facă drum şi până la tine”.

Satul era numai vuiet, numai lopeţi, numai omăt aruncat SUB, cât mai sus. Urmăreau însă cu cea mai mare atenţie la ce rang va fi clasificată petrecerea în casa lui Mircea Moraru. După o anumită pravilă, nescrisă nicăieri dar care era păzită cu stricteţe, colhoznicii de rând, oricât de înstăriţi ar fi fost, puteau face petreceri clasa a patra. La brigadieri se permiteau petreceri ceva mai răsărite, clasa a treia. Rar de tot, când petreceau preşedinţii de colhozuri, acolo era, fireşte, clasa a doua. De clasa întâi nu discutăm – ele se făceau undeva departe de tot, sus de tot.

În amurg, cum au ieşit muzicanţii în ograda lui Mircea dând foc sârbei celeia pipărate, satul a cam căzut pe gânduri. Nu se prea încadra în clasament. Aşa ceva îşi putea permite doar preşedintele colhozului. O asemenea sârbă putea fi bună pentru nuntă, pentru o horă în mijlocul satului, dar atâtea muzicanţi vestiţi pentru o cumătrie obişnuită!!!

Sosirea naşilor le-a pus capac la toate. Nenumăratele perechi ce se tot duceau cu daruri spre casa lui Mircea, puteau scoate din sărire pe orişicine. Ei, hai, îşi adună el neamurile, Bursucii s-au ridicat cu toţii şi merg încetinel, foşăind de mândrie că li se înmulţeşte neamul, dar iată că încep a veni şi din satele vecine, în care Bursucii nici vorbă să fi avut neamuri!

Cele două „*Volgr*, care au tras la Mircea în ogradă, au pus satul pe foc. A fost răsturnat clasamentul. Era

prima petrecere cu două „*Volgr* în ogradă, din care una albastră era a preşedintelui colhozului, iar cea neagră, nouă-nouţă, a primului secretar din raion. Până atunci nu se auzise că primul secretar ar fi şi el un om ca toată lumea, că ar putea fi invitat la o cumătrie şi cel cu invitaţia nu va fi arestat pe loc…

Asta Ciutura n-a mai putut-o suporta. După sosirea celor două maşini, satul nu a vrut să audă nici cântecele lăutarilor, nici pe cele ale cumătrilor, şi Onache îi dădea oarecum dreptate satului. N-avea Ciutura chef de petrecere în sara ceea, îi sărise ţandăra, şi cine ce putea zice? Că, la urma urmei, poate un sat face măcar atâta lucru: când vrea – petrece, când nu i-i lui a sărbătoare, nu sărbătoreşte.

N-avea chef de petrecere în sara ceea nici badea Onache. Nu văzuse nici el cele două maşini ce coborau spre casa ginerului, nici perechile de cumetri veniţi cine ştie de pe unde, nici sârbele celea pipărate nu ajungeau la urechile, la sufletul lui. Iar că nu s-a culcat şi el odată cu satul, apoi, de oameni suntem. Îi crescuse neamul şi deci se cuvenea să cinstească un păhăruţ de sănătatea nepotului.

Îşi aşeza de-acum pernă şi pătucul, când o apărut în prag Paraschiţa. Îmbrăcată la repezeală cu ce i s-a nimerit, degerase că dădea sufletul dintr-însa.

— … Of… bade Onache…

Sărăcuţă şi nu prea deşteaptă, Paraschiţa ceea toată viaţa o tot ţinea dintr-o aventură în alta, distrând satul cum nu se mai poate. Nu se supăra pe soartă, dimpotrivă, se bucura că poate li şi ea de folos cu ceva satului – îl veselea din când în când.

— Da stai oleacă de-ţi vine în fire, femeie dragă… Ce s-o tâmplat?!

— Bade Onache… of, bade Onache… Hai repejor la Nuţa că-i prăpăd!

— Taci din gură fă, proasto! Ce prăpăd poate fi la o cumătrie?!

Paraschiţa a coborât de pe prag. A închis bine uşa cu cleampa în urma ei. S-a uitat de nu mai este cineva prin casă. Erau numai ei doi, badea Onache stătea pe scăunaş, ea în picioare. Pentru a-i comunica ceva confidenţial trebuia să se aplece la urechea lui, dar nu se putea îndoi din şale şi atunci, aşezându-se de-a dreptul jos, pe podea, a prins a se muta cât mai aproape, târându-se pe şezute, şi-i tot şoptea:

— Ferită sfântul să se facă una ca asta… Am prins cu urechea când schimbam felurile de mâncare pe masă. Ştii mata cum au ei de gând să-i pună nume copilului sela?

— Cum?

— Să-ţi ieşi din minte, nu alta. Fitistav. Săracul copchil, să trăieşti o viaţă cu un nume, care nici în calendar nu este!

— Da ce i-o apucat?

— Ei, ci i-o apucat! Vor să-i facă plăcere *nacealnikului* cela mare. Hai bade Onache, ridică-te repejor de pe scăunaş…

— Ce să mă bag eu, femeie, acolo unde nu li-i de mine!

— Cum nu 1 l-l de mata?! Că băieţelul cela samănă cu mâţa ca două chicături de apă, Apoi *niujeli* mata, capul răzeşilor din Ciutura, 11 lăsa Bursucii să ne facă neamul nostru de ruşine”.

Din vorbele femeii oarecum reieşea că Onache Cărăbuş şi nenorocita ce şedea oarecum ţigăneşte pe podea aparţineau aceleiaş viţe de neam, ceea ce, din punctul de vedere al lui Onache, era curat aiureală, cu toate că, stai, stai, stai…

Tatăl Paraschiţei, nu ista vitreg care o murit pe vremea foamei, da celălalt, tatăl ei adevărat, apoi acela venea văr de-al doilea, ba nu, văr de-al treilea, cu toate că, ce spun eu, văr de-al doilea…

— Măi femeie măi, nu pot veni eu aşa peste toată lumea adunată acolo la o masă, să le zic – voi vreţi aşa, da’ eu zic altfel. Nu pot.

— De ce nu poţi?

— Pentru că nu pot, măi femeie proastă ce eşti.

— Răzeşii nu pot când au murit, dă cât îs şi, ei pooot! a urlat pe neaşteptate Paraschiţa, făcându-l pe bătrân să tresară.

— Şi apoi, nu pot eu veni nepoftit la cumătrie…

— Dă cine zice de cumătrie! Te duci să-ţi vezi fiica. De când, oare, un părinte, pentru a se duce să-şi vadă fiica, trebuie să aştepte invitaţie?!

Aşa necărturară cum era Paraschiţa ceea, dar ştia a citi pe faţa omului. Pe obrazul lui Onache era scris că s-ar putea să şi vină, drept care Paraschiţa a ţâşnit ca din puşcă. Şi a avut dreptate – Onache a ieşit din casă. S-a dus să-şi vadă fiica şi nepotul, s-a dus să-i semene. I-a semănat pe toţi, până că şi pe ginere l-a semănat – de creştini suntem, trebuie să mai lăsăm să treacă şi de la noi…

Toate bune şi frumoase, şi, totuşi, se întorcea Onache de la cumătrie amărât cum n-a mai fost demult. Venea încet, înotând prin zăpadă şi se gândea: oare ce-o fi însemnat că în anul acela copiii aproape deloc n-au mai umblat pe la case cu colindă? Iată că se mai duce un obicei din viaţa Ciuturii. O sărbătoare atât de frumoasă, atât de luminoasă, atât de priitoare sufletului omenesc, şi se duce pe drumul cela, de unde nu se mai întorc…

Cu vremea, se prea poate, satul îşi va face rost de alte sărbători, or fi ele poate şi mai zgomotoase, şi mai frumoase, dar acea lumină lină, fermecătoare, nu se ştie de-o vor mai avea. Lumina sărbătorilor sfinte e hrana sufletului omenesc, şi, rămânând fără acea hrană, sufletul prinde a se sălbătăci, omul devine cinos, agresiv, iar cu răutate nu s-a făcut încă nimic bun pe lumea asta.

Era o noapte frumoasă, cu iz de basm. Asemenea nopţi fier mecătoare vin rar în câmpie, poate de trei-patru ori pe an, şi ţăranii simt prin somn frumuseţea lor istovitoare. Se trezesc, ies afară. Se minunează cât e de mare, cât e de nemaipomenită această lume, ghicesc ei înde ei ce-o fi însemnând acest cer senin, fără de margini,

această tihnă cerească, această pace…

Era una din nopţile celea nemaipomenite, dar, ciudat lucru, de data asta Ciutura lăsa să treacă toate aceste frumuseţi cereşti pe lângă dânsa, fără să le fi sărbătorit veşnicia. Bine, hai, se gândea Onache, s-o cam întrecut ginerele cela al meu cu măsura, dar să te încrâncenezi până într-atâta, încât să nu mai vezi minunile lui Dumnezeu?!

O lună mare, orbitoare, se înălţase pe cerul senin şi albastru, O lumină vie, scânteietoare se topea în jur, sărind de pe un sul de zăpadă pe altul, şi toată câmpia părea o mare albă, spumoasă, plină de pietre scumpe. Într-o clipă de zbucium marea a fost tăiată de frământarea ei, oprită, înţepenită locului.

Acum marea hodinea după marile sale frământări, stătea ca o mamă după chinurile naşterii, scăldându-şi podoabele în lumină, şi numai umbra bătrânului, lungă şi neagră ca cerneala, vine pe-o clipă, stinge jocul scânteietor al zăpezilor, dar numai pe-o clipă, căci bătrânul tot merge, umbră se prelinge supusă în urma lui, şi jocul începe din nou.

Şi cum venea el aşa încet spre casă, deodată i s-a părut că zăpezile iernii cântă. Aveau ele un cântec molcom al lor, un cântec alb, scânteietor, ce semăna puţin cu o colindă de-a noastră, şi se gândea Onache că de n-ar fi fost el aşa bătrân, poate ar fi încercat să înveţe colinda zăpezilor, să i-o spună pe urmă lui Tudorică. Ia ce bucurie ar mai fi! Dar, de Ce-a fost a lui s-a trecut, şi cântecul ista, cine ştie, îl va mai auzi cineva, îl va transmite urmaelor?

A început să-l doară inima. Îl durea încet, prelung, cum te doare ea când îi a pierdere mare, şi Onache se gândea: oare ce i-o fi apucat inima? Poate o fi supărat-o cu frigul, poate din pricina vinului, poate pentru că se trecuse de-acum noaptea şi el nu hodinise deloc?

Dar, tot umblând cu presupuneri de la una la alta, ştia el prea bine că de capătul durerilor n-o să mai dea. Pentru că de la o vreme inima începuse a trăi o viaţă a sa

aparte – ba îl junghie aşa, deodată, ba începe a se zbate nebună, ba coboară undeva la vale şi bate rar, de la unu la trei, şi apoi la cinci, da de doi şi patru nici nu vrea să audă. A tot încercat în multe rânduri s-o ia cu vorba, cu fierturi de tot felul, s-o împace, dar, neizbutind, a lăsat-o în plata Domnului.

Acum venea încet spre casă şi era atâta frumuseţe în jur, şi cântau în cor zăpezile unei ierni întregi, cântau de te topeai de colindele lor, dar inima îl durea şi pace. Casă îi era de acum aproape de tot, dar nu-i era lui a se întoarce acasă, şi el căuta vreun drumuşor să mai înconjoare oleacă, să mai tragă aer curat, să mai asculte cântarea iernii, să se mai mire de joacă valurilor scânteietoare, pentru că, de cine ştie…

Ciutura se făcuse de iznoavă. Case noi, frumoase, cum nu mai văzuce satul. Case vechi, de până la război, au rămas puţine, vreo cinci-şase, nu mai multe, printre care şi casa lui Onache Cărăbuş. Păreau cam caragioase aceste case vechi, locatarii se cam ruşinau de dânsele…

Onache niciodată nu s-a ruşinat de casă în care trăieşte, dar atunci, în acea jumătate de ceas cât venea de la fiică, i s-a urât aşa deodată de dânsa. I s-au urât şi acoperişul, şi pereţii, şi uşile, şi ferestrele; i-a venit, aşa, deodată, să treacă pe lângă casa lui filră a intra pe portiţă, fără a se opri…

Ah, tinereţe-ţinereţe, unde-mi eşti tu, focul cel ce arde, şi arde, şi nu se mai potoleşte! Ce-ar fi să treacă el acum pe lângă casa ceea a lui, dar să nu intre. Să se tot ducă înainte şi înainte, în alte sate, în altă lume, să găsească oameni vrednici, să se înfrăţească cu ei, să rămână acolo, să facă o altă casă, să le ia pe toate de la început!!!

„Vinul cela, bată-l pustia, m-o fi prea înfierbântat…”

Fireşte, vinul era de vină. Pentru că înjur era iarnă, era noapte târzie, era frig şi el îmbătrânise. Îi îngheţaseră mâinile până la coate, şi urechile, şi cu toate că sufletul se cerea dus departe în lume, picioarele îl grăbeau spre casa

cea veche, spre sobă, spre pernă şi plapuma care îl aşteptau…

Era aproape ajuns. Trecuse de fântână, îi rămăseseră vreo sută de paşi, când s-a oprit locului şi un fior de groază i-a scuturat umerii. Peste o clipă şi-a revenit, s-a uitat primprejur. A făcut o mişcare să se apere. Trebuia, cât nu era târziu, să puie mâna pe-un toiag, pe-o piatră măcar, dar împrejur numai suluri de zăpadă albă, frumoasă, scânteietoare…

„O fi venit bandiţii să mă prade…”

Uşa casei stătea deschisă, era atât de larg deschisă, încât se vedeau până şi umbrele tinzii. L-or fi pândit când s-a mişcat din casă şi au venit să-l fure. Adunau, pesemne, la repezeală, în saci, puţina lui avere. Şi nu că i-ar fi fost lui de averea ceea, dar se temea să nu dea tâlharii peste dânsul. Iată-i, peste o clipă două ies din casă, şi parcă-i mare lucru să-i dai unui moşneag cu ciomagul în cap? Iar satul dormea, dormea buştean dintr-un capăt în altul, şi numai de peste deal se auzea spuma cumătriei şi vocea răscolitoare a soţiei preşedintelui, care ridica până şi morţii de prin sicrie:

Şumel kamâş, Derevia gnuuuliiisi, Inocika temnaia bala…

Tâlharii nu se grăbeau să iasă. Vântul scârţâia încet, a jale, uşa tinzii, şi Onache s-a gândit: da poate nu-s tâlhari, poate Tincuţa cu cei doi băieţi s-au repezit noaptea să-l vadă, şi el tocmai nu era acasă?

„Ce Dumnezeu, parcă nici de băut n-am băut chiar atâta, da ia ce gogomănii îmi intră în cap!”

Şi s-a supărat pe sine. A tuşit de câteva ori, a înjurat o dată în limba maternă, apoi i-a adăugat cunoscuta înjurătură în limba rusă care, zice-se, intră prin perete, şi cu ajutorul ei a ajuns până în prag, Pragul tinzii însă nu-l putea trece. Picioarele nu voiau să-l treacă. Tremurau.

„Ciolane vechi, dar, ca să vezi, mai tremură încă…” Picioarele au fost dintotdeauna marea lui ruşine.

— Care-i acolo, măi III

A repezit moale uşa tinili, ca să nu prindă casa răceală, a cules de lângă perete o lopată şi a început a face cărăruşe prin sulurile dr elpadă, Cândva, în copilărie, când venea vremea de rurfttţit omătul, lui nu-i dădeau lopata – erau alţii mai mari, şi el, toată viaţa, când vedea căzând multă zăpadă, se frământa în mintea lui: îi vor da, nu-i vor da lopata?!

Slavă Domnului, acum o avea pe-a lui. Avea omăt destul, avea lopată. Prima cărăruşă a făcut-o la fântână – fără apă omul nu poate. Cea de-a doua cărăruşă, cotind puţin, s-a dus până la căpiţa cu fân, apoi ceva mai la deal, unde era o girezuică cu beţe de răsărită pentru foc – nici vitele, nici soba din casă nu trebuie uitate.

Încă o cărare a făcut-o până la oiţe – cuminte şi darnic animal la casa omului. O altă cărăruie s-a dus la poiata cu găini şi, în sfârşit, încă una, la nujnic. Cea din urmă n-a prea ieşit acătării, dar las' c-o să-i şadă bine aşa cum este.

Mai spre ziuă lăutarii tocmiţi de Mircea au început a da semne de oboseală, cântecele se fărâmiţau de la primul vers şi petrecerea, coborând la vale, a început a se stinge.

„Hei, măi, că straşnic ce cumătrie o mai fost!!", şi-a zis Onache, uimit de cele ce poate face un om în casa lui. Atâta lume să aduni, atâtea muzicanţi, atâtea bucate, şi să ştii a ţinea hăţurile în mini o noapte întreagă, asta rar cine poate!

Fericit că o asemenea cumătrie nemaipomenită s-a întâmplat să fie în casa ginerelui, la botezul unui nepot de-al lui, Onache a prins a ciuli urechea spre satul din vale. Oricum, a fost o noapte de basm, a fost ceea ce se întâmplă o dată în viaţa omului, atunci când îi este dat să se întâmple… Aşa ceva Ciutura ar trebui să recunoască.

Deci, să vedem ce zice satul.

Satul însă – nimic. Cântă cucoşii, latră un câne, scârţâie o portiţă. Bate mărunţel vălul unei fântâni, măsurând viteza cu care căldarea deşartă coboară în adâncuri, pentru a se umple cu mult blagoslovita vlagă,

după care acelaşi val proslăveşte de-acum cu alt glas ridicarea apei din adâncuri.

Toate bune şi frumoase, dar stai că au mai fost oameni pe lumea asta, au mai săpat fântâni ş-au tot scos apă. Ceva dădea de bănuit, aduce prin ceva a moft resemnarea asta a Ciuturii, şi Onache, ştiindu-şi bine satul, ia căldările şi porneşte repejor spre fântână.

Dis-de-dimineaţă viaţa satului se adună, de obicei, în jurul fântânilor. Acolo-s noutăţile, acolo se zămisleşte şi politica cea mare a satului, şi politica lui cea mică.

— ’neaţa, bade Onache! Bucuroşi să te vedem voinicel, sănătoşel! Iaca, ne-o fericit Dumnezeu, cât despre americani – cine ştie cum se vor descurca ei sărmanii până la urmă…

— Da’ ce-i cu americanii?

— Cum, chiar să nu fi auzit?! C-au transmis şi la radio, şi lu’ televizor – o furtună s-o iscat pe mare şi o venit peste America ceea ca o urgie. O furtună cu nume frumos ca de fumeie – ori că Diana, ori că Daiana îi zice, dar, cum îs ele, fumeile, nebune la supărare, Daiana ceea scotea, badei, copaci, rupea acoperişurile de pe case, de lăsa numai jale în urma sa…

Soarta Americii în dimineaţa ceea îl preocupa pe Onache ceva mai puţin decât pe vecinii săi, şi el tot aştepta o clipă potrivită pentru a putea întoarce vorba spre nemaipomenita cumătric din casa ginerelui, dar vecinii nu se mai puteau opri, tot jelindu-i pe americani.

În cele din urmă, bietul Onache, amărât cum nu se mai poate, şi-a luat căldările pline şi a pornit cu ele spre casă. Aşa-a vecinii de când lumea: se poartă omeneşte cu tine atâta vreme cât eşti ceva mai jos decât dânşii, dar, pe măsură ce începi a te ridica, să vezi cum li se schimbă năravul!

„O să mă duc la cei de pe dealul mic, şi-a zis Onache, ducând apa în casă. Acolo-i fruntea satului, demnitatea lui, acolo, lângă izvoare, se adună ce-o mai rămas din Ciutura. Şi chiar de scapă ei şi câte-o vorbă politiceşte greşită, când

se adună la izvor vorbesc frumos, pe îndelete: îl lasă pe fiecare să-şi spună păsul, nu se vârâ prosteşte, ca vită, cu noutăţile peste tine, luându-ţi vorbă din gură…”

La izvoare era lume puţină – un băieţel şi vreo două-trei babe, în schimb babele nu mai puteau de bucuroase ce erau.

— Amu, săraca Ciutură, va mai răsufla şi ea oleacă, pentru că, zău, nu mai era chip… S-au mai întors cu faţa spre noi.

— Cine s-a întors?

— Cum, chiar să nu fi auzit mata noutatea? Să ai ginere brigadier şi să nu ştii noutăţile?

Onache şi-a ciulit urechea.

— Care noutăţi?

— D’apu că, iaca, e vorba să ne întoarcă-napoi grădinile. Or scăpa oleacă bieţii oameni – care cu un copăcel, care cu o tufă de vie, că strâmtoraţi cum eram, nu mai era chip…

Înfierbântate şi uituce, babele tot torceau la vorbe goale, ba întrerupându-se una pe alta, ba completându-se, aşa încât Onache a obosit să le tot urmărească şi le-a lăsat în plata Domnului. Venea spre casă domol, îngândurat.

S-a întâmplat ceva cu Ciutura noaptea trecută, căci iară – a câta oară!

— Nu-şi mai cunoştea satul. Are el ce are cu ginerele, au fost sfădiţi, mă rog, e treaba lor, dar, la urma urmei, a fost o frumuseţe de cumătrie în sat, o petrecere care a ţinut de cu sară şi până în ziua albă! O cumătrie cu muzicanţi, cu maşini, cu musafiri veniţi cine ştie de pe unde! O cumătrie cu fruntea raionului în capul mesei! O cumătrie despre care se va vorbi un an în toată Câmpia Sorocii! Şi Ciutura, care era în stare să discute cu săptămânile o beţie amestecată cu pălmuiri în bufetul sătesc, acum se făcea că habar n-are de cele petrecute noaptea trecută!

Dar nu se poate, oameni buni, fiţi voi domni, fiţi voi tovarăşi. Nu se poate aşa ceva într-un sat de gospodari.

Noaptea trecută se întâmplase un lucru mare, un lucru sfânt, dacă vreţi să ştiţi! Răsărise un nou vlăstar la încheietura celor două dealuri: venise pe lume un nepot de-al Bursucilor, care-s amu la putere, dar care semăna leit cu amărâtul Onache Cărăbuş!

Creştea, cu alte cuvinte, sămânţa neamului care a ştiut ce-i munca, ce-i cuvântul, ce-i cinstea. Ei, hai, vecinii, mă rog, că vecinii, numai zavistie şi venin – se ştie de când lumea. Babele de la izvoare îs neamuri de-ale lui Haralampie Buliharul, pe ele numai pământul, copacii, viţa-de-vie, rublişoarele strânse la legătură – altceva nu le interesează.

Dar, stai că Ciutura, pe lângă dealul cel mic şi dealul cel mare, mai are şi nişte case colo sub pădure. Obosit aşa cum este, se va duce în mahalaua de sub pădure care se numeşte Sat nou. Acolo lumea nu e nici fudulă, nici vicleană, spune verde în ochi ce are de spus. Părea însă înţepată lumea şi aici.

— … INeaţa, bade Onache.

— Hai că-i bună. Da încotro aşa de diminecioara?

— Păi, la fântânfl, că arde totul în mine… Parastasul şi grţant”…

— Pe cine îl sudui aşa de dimineaţă?

— Pe curva ceea de la selpo. S-o dus încă ieri de cu sară în bază şi n-o venit până amu. Parastasul…

— Era vorba să aducă marfă?

— Care marfă, bade Onache, s-o dus după votcă. Că pe Bur sucul cela de brigadier, cu toate că ţi-i ginere, nu-l mai satură dracii…

— Cum adică, nu-l satură?

— Haleşte tot ce-i cade în cale. Când face o cumătrie, vine în cumpărativă şi ridică totul – vin, şampanie, votcă – de am rămas cu toţii orfani. Ş-atunci am trimis-o pe vânzătofire «suprti nopţii în raion, la bază, după votcă, dar ea, târfa dracului, că ştiu eu cu cine se linge pe bot ea acolo în gară…

* * *

Ajuns acasă, Onache s-a întins pe laviţă, a stat o vreme e a privirea suptă de albul-cenuşiu al tavanului şi, până la urmă, s-a întrebat: da poate că nu a mai fost cine ştie ce mare Petre cere în Ciutura noaptea trecută? Poate că satul avea dreptate? La urma urmei, de ce adică şi-ar permite el să nu-şi vadă cu ochi buni ginerele, iar satul nu şi-sur permite acelaşi lucru?!

Şi, totuşi, satul era una, el era cu totul alta. Ciutura îşi legase bunăstarea de numele lui Mircea Moraru, pe când Onache Cărăbuş sufletul şi-l legase. Viaţa şi-o legase. Suferise, ce-i drept, dar era în firea lucrurilor. Atunci când se înrudesc două neamuri, unul urcă mai sus, altul îi face loc.

Din păcate, nu e totdeauna aşa cum ar fi trebuit să fie. De când stătea Ciutura la încheietura celor două dealuri, Răzeşii erau şi mai gospodari, şi mai isteţi, şi mai cumsecade decât Bursucii ce tot dospeau pe prispe. Măritându-şi fata cu unul din Bursuci, Onache visa să-l treacă cu vremea în zodia neamului său, era firesc ca cel din vale să urce la cel din deal.

Mircea Moraru a fost una din cele mai mari aventuri în viaţa lui. Onache l – îi zărit pe băietanul cela încă de pe când păştea vaca, ler Isteţ, era îndemânatic, se vedea că vrea să urce din vale spre cri din deal. Cu mult nainte de-a-i fi dat fata, Onaehr şi a xis:

„Am să-l ajut, am să-l cresc cu mâna mea, cum cred eu”.

A făcut tot ce poate face un om pentru altul. Rămânând fără fi ciori, Mircea îi era nu atât ginere, cât fiu. Era un fiu bun, cuminte, căuta să nu-i iasă din cuvânt. Acolo în câmp el nu atât l-a coborât de pe tractor, cât i-a pus în cap o parte din mintea lui, din sufletul lui, şi totuşi… În clipele de mare răspundere, când se hotăra soarta lui Mircea şi soarta casei lui, nu venea la răzeşii cei din deal. Cobora la Bursucii din vale şi se aşeza cu ei pe prispe.

Necunoscute sunt căile Tale, Doamne!

Un om moare, altul se naşte. O viţă se stinge, alta se înfiripă. Pesemne, asta se şi numeşte viaţă. Ne doare nespus când îi pierdem pe cei dragi şi scumpi, plângem şi nu ne mai putem afla alinare, dar, vai, când ni se rupe inima de durere, când stăm împietriţi în faţa seminţiei ce se stinge, din cenuşa durerii, din negura vremilor apuse, răsare o nouă lumină…

Şi tu, cel care de azi pe mâne aşteptai să fii dus pe năsălie, te pomeneşti în capul mesei, iar duşmanii tăi cei neînduplecaţi, ridică paharele în cinstea învierii tale…

Cu adevărat, necunoscute sunt căile Tale, Doamne!

Capitolul XI

IZOLAREA

Viaţa satului se ţine cu zvonuri fel de fel. Când nu le prea are, le face singură, le coace, le inventează dintr-o nimica toată. Şi cu cât zvonul e mai neverosimil, nemaipomenit, cu atât e mai săţios, mai mult ţine. Astfel, prin Ciutura s-a răspândit fulgerător vestea că Onache Cărăbuş, de dus s-a dus el la cumătria nepotului, dar, pentru că nu a fost poftit special de către ginere, n-a intrat în casa cea mare, unde era petrecerea. N-a vrut să ciocnească paharul cu cei din neamul Bursucilor, cu conducătorul raionului, ci a stat într-o mică odăiţă cu fiica şi nepotul. Acolo l-au primit cu un pahar de vin şi câteva sarmale, puse pe-o muchie de taburet.

O cumătrie pe-o muchie de taburet – aşa ceva nici că se mai pomenise, zvonul înfierbântase satul cum nu se mai poate. Nu-i vorbă, la început, Ciutura însăşi boicotase cumătria, pentru că Bursucii ceia prea carâ în vizuinile sale. Mai apoi însă, după ce cumătria din Ciutura a fost legiferată, a căpătat statut oficial, după ce vestea s-a răspândit prin toată Câmpia Sorocii, după ce au fost publicate şi felicitări prin gazete, Ciutura a hotărât că e timpul de întors proţapul.

Oricum, era primul sat ce făcuse o cumătrie cu rezonanţă în tot raionul, se poate spune, în tot Nordul

Moldovei. Şi apoi Mircea rămânea la putere, de el depindea bunăstarea multora. Trebuia însă găsit un bun prilej pentru a realiza renumita noastră manevrare, pentru a se putea trece de la o negare absolută la o susţinere totală.

Astfel, cumătria pe-o muchie de taburet, prindea satul cum nu se mai poate de bine. Auzi dumneata ce mofturi fac răzeşii ceia rânzoşi – de dus se duce el la cumătrie, dar de intrat în casa cea mare, unde se face petrecerea, nu vrea să intre. De cinstit cinsteşte, dar de ciocnit cu cel care, se poate spune, le-a făcut o mare cinste lor şi tot neamului lor, el nu ciocneşte…

Treptat-treptat, zi cu zi, bătrânul Onache s-a pomenit într-o totală izolare. Trăia în mijlocul aceleiaş lumi unde-şi trăise toată viaţa, dar, nu se ştie cum şi de ce, sătenii mai-mai să nu-l cunoască. Adică, îi dădeau ca şi mai înainte „Bună ziua”, îi făceau drum atunci când era de făcut drum, dar, după ce îi dădeau „Bună ziua” şi îi făceau drum, scurtau paşii, se opreau, priveau lung în urma lui, de parcă se întrebau: cine-o fi? Samănă grozav cu unul de aici din sat, dar cu cine anume o fi semănat, iată că nu-mi vine în cap şi pace.

Era lucru de mare mirare, această îndârjire de-a nu-l mai cunoaşte pe om, pentru că ciuturenii, buni sau răi, săraci sau bogaţi, deştepţi sau proşti, se cunoşteau cum nu se mai poate de bine, având pururea o singură grijă de căpătâi – nu cumva să semene unul cu altul, în ruptul capului să nu semene, mai bine mori, decât să mai semeni cuiva.

O fi fost o zodie coborâtă din moşi-strămoşi, o fi lucrat de-a lungul veacurilor, aşa încât azi, trecând de-a lungul satului, te cruceai – Doamne-Dumnezeule, ce mai adunătură de oameni de tot soiull Nalţi cât un stâlp de telegraf şi josuţi; ochi căprui, ochi albaştri, firi vesele, firi triste, feţe rotunde, feţe lungăreţe. Erau feluriţi, şi pentru că erau atât de feluriţi, erau fericiţi. Noroc poate că n-aveau, pâne, poate, n-aveau totdeauna, dar felul lui de-a fi

şi-l avea fiecare.

Apoi că era şi Onache Cărăbuş om în rând cu lumea, avea şi el felul lui de-a fi, de-l cunoşteau ciuturenii hăt de departe. Îl cunoşteau după statură, după vorbă, după cătătură, dar mai ales după umblet îl cunoşteau. Avea un umblet rar, încetinel, puţin cam mândru, puţin îngândurat.

Ciuturenii, de obicei, se mişcau după cum îi mânau grijile – azi e la fuguţa, mine o lasă mai moale, poimâine iar e cu sufletul la gură. Lui Onache nu i-a plăcut hărţuiala asta a împrejurărilor – ici te împinge înainte, ici te prinde de-o poală şi-ţi zice mai stai oleacă. Pe la cincisprezece – şaisprezece ani şi-a ales o măsură de paşi, aşa cum i s-a părut lui că va fi mai bine, şi aceea a fost a lui.

Ciuturenii, când îl zăreau pe uliţă, zâmbeau, căci, niciodată n-ai fi putut spune: are vreo treabă omul cela sau a ieşit să vadă ce mai face lumea? Şi sară, şi dimineaţa, şi pe vremea semănatului şi secerişului, păşea mândru, încetinel, întorcând capul la stânga ori la dreapta cu multă îngrijorare, de parcă ar fi purtat în fundul pălăriei un cuib de rândunele şi n-ar fi vrut să le deranjeze. După fiecare sută de paşi se oprea să răsufle puţin, căuta în urmă să vadă cât a mers şi se mira cumplit, părându-i-se că a ajuns grozav de departe.

„O ieşit Răzeşul la plimbare…”, ziceau sătenii cu jumătate de gură, dar aşa ca să ajungă şi la urechile lui Onache.

Zădarnice erau toate. Porecla nu lua foc. Ciutura a încercat în fel şi chip să-i strice socoteala, dar hoţul de Onache nu se lăsa prins în lanţ, râzând şi el împreună cu alţii. A avut vreo trei porecle şi toate porneau de la felul lui de-a umbla. S-a prins numai una, dar nici aceea nu-i făcea inimă rea.

Satul însă nu se mai putea astâmpăra. Şi-l tot urmăreau, şi-l tot iscodeau, până ce s-a găsit unul mai răsărit, care, după ce l-a tot urmărit ani la rând, într-o zi, când a avut destui căscăuni în jur, l-a întrebat:

— Bade Onache! Şi cam cât plăteşti mata lăutarilor,

ce-ţi tot cântă marşul?

Cărăbuş a zâmbit: proşti-proşti, dar până la urmă au prins firul!

— Le plătesc un pumn de bani, măi frate iepure! Nu ştiu, poate, de-aş fi căutat mai mult, aş fi găsit alţii mai ieftini, azi e plină lumea cu hârâituri fel de fel, dar mi-am zis – măi! O viaţă are omul! Aduc un taraf bun, plătesc cât nu face, dar să ies şi cu odată în lume cu ceea ce-mi place mie!

— Vezi să n-o păţeşti. Că ţiganii îs cu harţag – cântă ei cât cântă, dar apoi dă un vânt aşa peste dânşii şi te leapădă în mijlocul jocului.

Onache şi-a împins cuşma spre ceafă şi a scuipat peste gardul cuiva, căci aduceau a mare prostie vorbele ajunse la urechile lui.

— Cum să mă lepede, bre, când ei o duc la mine ca-n sânul lui Dumnezeu!

— Nu zi vorbă mare, bade Onache, că toboşarii ştia, cu o mină bat toba, cu cealaltă numără banii…

— Minciuni care nu se mai află! Aşa modeşti şi omenoşi…

— Care omenie, bade Onache! Că azi cioroii ceia nici să se uite la ruble! Valută, ori aur curat, dacă vrei să-ţi cânte bine.

— Asta de amu depinde de cel ce face tocmeală. Unora nici cu aur n-or vrea să le cânte marşul, pe când mie şi pe ruble, şi pe datorie, şi chiar pe degeaba se întâmplă să-mi cânte…

Apoi, culmea culmilor… Două războaie mondiale, o putere vine, silţă pleacă, se schimbă hotarele, se schimbă banii, se schimbă buchiile în alfabet, iar Onache Cărăbuş, cum o umblat cu lăutarii în urma lui, aşa şi umblă.

Atâtea necazuri, atâta bucluc o avut, încât nici el însuşi nu ştie cum a izbutit s-o scoată la capăt. N-o umblat prin lume să-i ademenească de la veselia altuia, nu i-a plătit cu bani furaţi, dar au fost ani grei şi a ţine un taraf pe lângă tine nu era deloc uşor. Ba se sfădea cu lumea din

pricina lăutarilor, ba se sfădea cu lăutarii din pricina lumii, ba înşişi lăutarii se luau de piept cu fiştecare. Cearcă de fă pace.

Cu anii s-au mai aşezat vremurile, le-a mai venit şi lăutarilor mintea la cap, s-a mai potolit şi badea Onache. Trăind de atâta amar de vreme sub o singură stea, sub o singură căciulă, sub un singur acoperiş, s-au înrudit oarecum, au început a se înţelege, a se preţui, a se şi ierta unul pe altul…

Şi, totuşi, un singur trup şi un singur suflet nu au fost, şi nici nu aveau de unde fi. Vesel şi binevoitor cum era, Onache, fireşte, trăia într-un sat de oameni, iar trăind printre oameni, ţi se întâmplă de toate. Şi nedreptăţit poţi fi, şi murdărit poţi ajunge, şi amestecat în nişte afaceri în care mai bine să nu fi fost amestecat.

Lăutarii însă erau maximalişti. Sărac, dar cinstit – asta era deviza lor. Cum se ajungea la un posibil compromis, cum porneau buclucurile în casa lui badea Onache. Şi cu cât era mai riscant compromisul, cu atât buclucul era mai mare.

Şi apoi, una e tinereţea, alta e ceea ce vine mai apoi după dânsa. Oricât de vesel din fire ar A fost Onache, sunt vremuri când sufletul cere să te retragi, să te înfunzi într-un codru de tăcere, să laşi glasul cela pe care nu-l aude nimeni în afară de tine, să-ţi spună el ce-i doare…

Lăutarilor însă puţin le pasă. Ei una ştiu – una două şi mâna pe arcuş. Cum văd că bietului Onache nu-i mai arde de cântarea lor – gata, încep a se şi găti de ducă. Cu trompete, cu fluiere, cu averea lor cu tot. Onache îi prinde, unul câte unul, îi bagă înapoi în casă şi le tot tâlcuieşte că sunt zile când casa omului râde, sunt zile când casa omului plânge, dar sunt zile când niciuna nici alta. Sufletul odihneşte, dormitează, îşi revine.

Nu dovedeşte bietul să ajungă cu vorba la capăt, că lăutarii de-acum caută clempuşul uşii.

— Dar staţi oleacă, măi, proştilor, le striga badea Onache în ciudat, c-o să umblaţi ş-o să mă căutaţi cu

lumânarea. Puţini au mai rămas pe lume dintre cei ce ştiu a preţui o cântare de suflet, o melodie frumoasă, iar muzica asta a voastră ţine atât, cât are cine o preţui!

Mircea Moraru a fost cel care a spart digul bunelor înţelegeri dintre Onache şi lăutarii lui. Bursucii din vale, care tot şedeau tăcuţi zile întregi şi foşăiau pe prispele lor, erau duşmanii de moarte ai lăutarilor. Se zice că odată de demult lăutarii ar fi venit singuri să le cânte, au încercat să încălzească sufletele Bursucilor. Le-au dus pe farfurie tot ce-au ştiut, tot ce-au putut, dar nici plătiţi, nici la masă poftiţi nu au fost. De atunci – nici să audă de dânşii.

Onache însă legase de portiţa cu nuiele pe unul din neamul Bursucilor, Nuţa în cele din urmă făcuse casă cu Morarii. Înrudirea celor două viţe de neamuri devenea un fapt împlinit. Lăutarii nici să audă de aşa ceva. Onache, pentru a-i mai îmbuna oarecum, le şoptea în mare taină – nicio grijă. Am crescut eu atâţia mânji, o să-l smulgem noi şi pe mânzacul ista, de-o să-l aducem ici printre noi. La casa noastră.

— În veacul veacului nu va fi!

— Va fi, zicea Onache încăpăţânat.

Bătălia pentru readucerea lui Mircea în mijlocul lor a fost lungă şi grea. Erau vremuri când ginerele mai-mai să fi trecut în religia Cărăbuşilor, puteai zice că e Răzeş în toată puterea cuvântului, apoi, într-o bună el, numai ce-i vezi şezând pe prispă cu Bursucii, şi totul se ducea peste cap. Lăutarii râd cum nu se mai poate, îşi bat joc de sărmanul Onache, îi fac zile fripte, dar el nu se lasă. Staţi, bre, proştilor, că eu am trăit mai mult decât voi, mai este încă mult până departe…

Atunci când Mircea a răsărit la suprafaţă, ş-a început a face politică, înşurubându-se la putere, lăutarii îi făceau zile fripte armanului Onache. L-au tot ros şi l-au tot mâncat pe bietul bătrân, că nu în zadar a ajuns să-l doară inima aşa, din nimic. Şi-l tot aţâţau, şi-l tot întărâtau; când pornea el spre casa ginerelui, îl întorceau din drum; când voia să trimită o vorbă fiicei, parcă l-ar fi ţinut de limbă, şi

când le ura, la un pahar, sughiţ bun, satanele se repezeau să-i verse vinul din pahar.

Mircea, fireşte, cam bănuia ce se petrece în casa şi în sufletul socrului. De cum a început să avanseze, îl ocolea demonstrativ. Se întâmpla să treacă pe alături, şi nu intra; îl zărea trebăluind prin ogradă şi se făcea că nu l-a văzut, ca să nu-i dea „Bună ziua!”

— Asta ai căutat, asta ai găsit, rânjeau lăutarii.

Onache între timp îmbătrânise şi lăutarii îl dovedeau uşor. Omului nu-i ajungeau cuvinte, nu-i ajungeau dovezi, nu-i ajungea ciudă, ca să-i mai muştruluiască, şi ei răsturnau casa cu josul în sus.

Nu l-au lăsat să se ducă la maternitatea din raion să-şi colinde fiica, nu l-au lăsat să se ducă la cooperativă să cumpere câţiva metri decât pentru nepoţel, căci nimeni nu merge la o cumătrie cu mâna goală, nu l-au lăsat să se ducă să-şi întâmpine fiica, atunci când a venit cu copilul acasă. Şi chiar în noaptea când începuse cumătria, nu-l lăsau să se mişte din loc. Un păhăruţ, o bucăţică de ceva, pernă şi patul. Atât.

Şi el cedase. A închinat, a înghiţit, şi-a făcut aşternutul. Aşeza de acum perna, când răsare pe neaşteptate Paraschiţa. Stă în prag îngheţată, vânătă de frig. Şi femeia cea proastă, pe care el mai că nici nu o lua în seamă, i-a adus în palme acel adevăr spre care Onache a mers o viaţă întreagă şi n-a putut ajunge – urcarea şi căderea neamurilor se face în ceruri, nu pe pământ.

După plecarea Paraschiţei, lăutarii parcă înţepenise. Sosise „clipa marilor hotărâri, şi ei îl urmăreau pe bătrân suflare cu suflare, mişcare cu mişcare. Ce va face patronul până la urmă, că aşa îi ziceau – patronul. Onache stătea liniştit, făcea focul în sobă, apoi a mai stat o vreme, aşteptând să ardă totul, să poată astupa cahla. Se căznea să şi-o amintească pe Paraschiţa fată mare. Erau cam de-o seamă, umblase cândva şi la dânsa, dar poate că nu umblase, dar de jucat cu siguranţă că o jucase.

Onache stătea pe scăunaş, amintindu-şi ziua, jocul

cela din mijlocul satului. Era toamnă, se făcea hramul în Ciutura. Horă mare în valea satului. Flăcăii luau fetele la joc. Pe cele mai frumoase, mai avute, le luau primele, deschideau, cum se zice, jocul cu dânsele. Apoi venea rândul celorlalte, intrau în horă una câte una, şi de fiecare dată numai Parashiţa rămânea la o margine de joc, pentru că nu o lua nimeni.

Acum Onache nu-şi putea aminti în amănunte – sau că i-o fi şoptit cineva că e răzeşă, din neamul lor, şi nu e bine să fie lăsată de una singură la marginea jocului, sau poate i-a venit lui singur trăsnaia ceea în cap – să deschidă jocul cu Paraschiţa. Hotărât cum era el pe atunci, scoate un zece lei, comandă o polcă. Sărmana, îi jucau ochii în lacrimi, tremura de emoţii, iar cei din jur se cotileau de râs, căci biata Paraschiţa, aşa i-o fi fost dat de la Dumnezeu, era comică în tot ce face, în tot ce spune.

— Haplea Ciuturii.

Onache, cum stătea pe scăunaş, a tresărit. Cine să fi rostit această poreclă odioasă, pe care a purtat-o biata femeie? În casă era numai el şi lăutarii care chicoteau prin unghere.

— Să-mi râdeţi voi rudă în casa mea, în faţa mea?! Porcilor!

După care s-a ridicat, s-a îmbrăcat, a deschis uşa şi s-a dus.

Când s-a întors, a găsit uşile deschise, iar lăutarii – tufă. Unii s-or fi dus spre răsărit, căci de acolo se lăudau că veniseră, alţii or fi luat-o spre apus, căci acolo le-au dat mamele ţâţă, şi a rămas numai un ţigănaş cu toba. S-ar fi dus şi acela, dar, pesemne, numai bine ce adormise şi n-a vrut să coboare de pe cuptor, de la cald.

— Taci că mi-au făcut-o…

Dar, mai pe urmă s-a gândit că toate-s spre bine. Orişicum, odată şi odată aveau ci să plece. Se poate trăi pe lume şi cu un toboşar, dacă nu eşti nici prea lacom, nici prea mândru. S-ar fi aranjat ele toate până la urmă, căci nu mai era chiar atât de departe urma ceea, dar lumea, ah,

această lume a noastră…

— … Ş-amu unde ţi-s, bade Onache?

— Cine?

— D-apoi, muzicanţii ceia ai matale… Că, nu se prea aud…

— Le-am dat *opusk*.

— Crezi că s-or mai întoarce?

— S-or întoarce, că nu s-au dus cu toţii… Mi-am lăsat unul…

— Care, unde, dă să-l vedem şi noi!

Apoi, culmea culmilor, ţigănaşul cela parcă ar fi înţeles despre ce era vorba. Se ruşina a bate toba, se ruşina a veni de unul singur în urma omului. Se făcea uituc, se tot oprea căscând gura ba la o răscruce, ba la alta, tot şuşotea ba cu un om, ba cu o femeie. Era mic şi prostuţ, iar Ciutura – sat mare şi viclean, când e vorba de amăgit pe cineva.

Vai ce lume anapoda, se crucea bietul Onache – scoate şu flarea din tine. N-are ce face cu dânsa, dar o să ţi-o ia, pentru că e mai tânără, mai voinică şi ştie că nimeni n-o să-i ceară soco teală pentru fărădelegile sale.

Trece iarna, vine primăvara, vine vara, iar pace nu-i nici în lume, nici în Ciutura, nici în sufletul lui Onache Cărăbuş. De amărât ce era, căuta să nu prea iasă din casă, să nu prea dea ochii cu lumea. Ocolea maidanele unde se adunau serile bătrânii să mai stea la sfat, ocolea vorbă bună a rudelor, ocolea zilele cu petreceri, iar dacă se şi oprea la câte-o portiţă, mai mult tăcea.

Ciutura era fericită, Ciutura sărbătorea una din cele mai mari biruinţe ale sale. Ani şi ani la rând, în momentele cruciale tot cobora în vale şi se aşeza pe prispe lângă Morari pentru a se sfătui cu căpoşii ceia din vale. Au trebuit să vină ruşii, să vină comuniştii, să le spună – destul cât aţi tot coborât în vale. Va fi mult mai cu cale să urcaţi Morarii sus.

Şi, vezi bine, c-au avut dreptate. Cât poţi trăi cu mintea răzeşilor ceia care o viaţă întreagă luptă cu paragină şi nu o mai pot scoate, se ţin de păpuşoi cu ambele mini şi cântă osanale ceuunului şi melesteului. Ştiu răzeşii a conduce o maşină, cunosc limbi streine, pot el conduce o adunare uşa eu să ajungă la rezoluţia pregătită din timp? Au mai umblat el o vreme e a pretenţii frl dr lei, dat au amuţii până la urmă. Acum la plenarele secrete Mlrccă Moraru rar când era întrebat ce mai face acolo Răzeşul, e în on *dtşit*.

Totuşi, din când în când îl întrebau. Problema nu era rezolvată definitiv, pentru că la cea mai mică neplăcere, iar neplăceri prin colhozuri erau destule, una două şi cei obijduiţi porneau pe ulicioara unde era casa lui badea Onache. Se opreau la poartă, omul ieşea şi ei stăteau de vorbă. Nu discutau ei cine ştie ce. Noutăţi mărunte, nimicuri săteşti, dar aceste adunări spontane, neprogramate, puteau acumula nemulţumiri.

Mircea, în cele din urmă, a fost nevoit să vină la ai lui, să vadă ce e de făcut. Prispe, natural că nu mai aveau, şi-au făcut case cu toţii şi nu în vale, ci în vârful dealului, sub pădure, acolo unde se zicea c-ar fi *spalim raion*. Când aveau ceva de pus la cale se adunau la unul Maxim Moraru, care adusese nişte scânduri de la piloramă a A-şi podească în casă. Pentru că scândurile erau cam jilave, le-a pus sub şopron la uscat, şi ele se tot usucă de câţiva ani.

Acolo, pe scândurile celea se aşezau Bursucii când aveau ceva de discutat. Pe scândurile celea s-au aşezat şi de data asta.

Un ceas şi mai bine au tot sforăit unul lângă altul, ţapeni, concentraţi, după care Mircea s-a ridicat primul, zicând:

— E unica soluţie.

— Merge, au consimţit ceilalţi Morari, participanţi la discuţie.

Drept care, aşa cam pe la mijlocul verii, tocmai când bătrânului Onache i se făcuse lehamite de toate, s-a zvonit

prin sat că conducerea colhozului caută un paznic pentru nişte maşini stricate, adunate în câmp şi rămase acolo. Se făgăduia câte-o jumătate de *trudozi* şi cărbuni pentru de foc la iarnă. Bordei însă pentru paznic colhozul nu voia să facă. Să şi-l facă însuşi paznicul.

Lemn – poftim, scânduri – poftim, o ferestruică colo ceva sau măcar o bucată de sticlă – poftim, iar încolo, să sape paznicul, să-i mai treacă de urât pe dealurile celea. Doritori de-a câştiga *trudozile* pentru nimic erau mulţi, dar nu voiau să sape. Ziceau: lasă mai întâi să ne facă cârmuirea bordeiul, să vedem ce fel de bordei au făcut, şi pe urmă stăm de vorbă.

Prin nişte rude de-ale sale Mircea i-a dat de înţeles lui Onache că, de va fi să ieie asupra sa grija maşinilor stricate, să nu-şi bată capul cu bordeieşul cela. Va trimite el lucrători de la brigada de construcţie şi-i vor ajusta un bordeieş de mai mare dragul. Dacă, fireşte, îl va interesa ideea ca atare…

Lui Onache nu-i prea convenea să lase casa şi să se ducă pe dealuri cine ştie pe câtă vreme. Avea o mică găspodărie a lui pe care, în vremurile noastre, cum o laşi, cum n-o mai găseşti. Şi apoi, având un sat întreg pornit împotriva lui, asta nu-i mai ajunge, să se vorbească prin sat că ginerele i-a făcut bordei pe sama colhozului.

A zis că rămâne să se mai gândească, dar până ce tot stătea el la cumpănă, într-o noapte a avut un vis cât se poate de ciudat. Se pomeneşte el, nitam-nisam, într-o noapte frumoasă, caldă, cu lună plină, într-un câmp cu păpuşoi răscopt, înţepenit de nu se clătina o frunză. Părea că şi păpuşoii, şi noaptea, şi Onache însuşi aşteptau să se întâmple ceva vajnic, ceva nemaipomenit. Ascultau cu toţii cu mare încordare, trebuia să vină ceva de undeva…

Apoi, deodată, răzbate din depărtare un sfâşietor urlet de cine, L-a răzbit până în rărunchi urletul cela, căci îl mai ţinea încă minte. Iară el tot venea şi venea, venea jelindu-se, venea plângându-se, venea clocotind de dor, între cer şi pământ.

„M-o fi chemând Molda la dânsa” – şi-a zis Onache prin somn şi a pornit când la pas, când fuga mare, când prin arături, cinci înotând prin apele reci ale Nistrului, spre urletul cela, care era mai scump decât tot ce avuse el pe lume. O chema, o striga cu o voce care începuse a i se stinge, să-l aştepte, să nu mai dispară odată din viaţa lui, şi cu cât mai mult îi slăbea glasul, cu atât mai mult el stăruia:

— … o-o-o-olda-a-a-a-a-a…

Trezit de propriul său strigăt în puterea nopţii, Onache a sărit iute afară şi s-a mirat cumplit, căci noaptea visată semăna ca două picături cu noaptea aşternută peste sat. Şi luna era plină, şi cerul senin, nu se mişca o frunză prin livezi, şi de peste deal, din lanurile celea de păpuşoi, parcă-parcă se auzea un urlet tulburător…

— Acolo e ţara mea, a zis Onache. Încolo vom merge.

Fără a sta mult pe gânduri, a primit slujba de paznic, cu bordeiul aşa nefăcut cum era. Las, şi-l sapă el încetişor. Atâta amar de pământ a săpat, mare lucru, dacă mai sapă o săptămână!

A trimis vorbă Nuţei să treacă din vreme în vreme, să nu rămână casa chiar pustie, a rugat vecinii să ia sama, să nu se facă vreo stricăciune prin ogradă, a încuiat uşa, şi-a luat hârleţul, pufoaica, ceaunaşul, un scăunaş cu trei picioruşe şi a ieşit din sat cu ţigănaşul-toboşar în urma lui.

Capitolul XII

FLUTURI NEGRI

Cu timpul a venit şi toamna, iar odată cu toamnă în Câmpia Sorocii vin mârâi şi miresele, vine vremea nunţilor şi petrecerilor. Onache Cărăbuş, de când se ţine minte, a tot umblat pe la nunţi. Cât era mic, se ducea prins de fusta bunicii sale şi se întorcea cu cite-un covrig, cu câte-o nucă.

Ceva mai târziu se ducea cu tovarăşii săi de joacă. Rămânea ore întregi în faţa muzicantului cu trompeta lucitoare, şi tot stătea nemişcat până se învineţea de atâta frig, până surzea de atâta cântare. Cum o crescut măricel, ieşea cu căldarea plină la o răscruce, pândea întoarcerea tinerilor de la cununie, ca să arunce sub copitele cailor un

fuior de apă rece, şi să prindă în căldarea deşartă cei câţiva lei, aruncaţi drept mulţumire.

De pe la cincisprezece ani a început a fi luat vornicel. Mai ales miresele îl pofteau. Îi legau la mânecă o băsmăluţă, îi puneau o floare la piept şi toată ziua, cât ţinea nunta, el, de fericit ce era, nu mai ştia pe unde calcă.

Când i-a venit şi lui sorocul, a ieşit şi el mire în faţa satului, pe urmă a tot stărostit şi cununat, a tot împăcat lume în satul lui cât a putut. Visa la trei nunţi frumoase, dar feciorii nu i s-au întors, şi a făcut numai una. De, aşa i-a fost să fie, ce să-i faci…

Nunţile însă au rămas pentru toată viaţa marea lui patimă, şi rum rasaren în valea satului o melodie, o rămurică din copacul cela furtunos şi vesel căruia i se zicea nuntă, Onache lăsa totul baltă şi se ducea repejor să vadă cine şi cum va juca mireasa.

Mai ales îl fermeca „*Iertarea*”, capitolul cela zguduitor al nun ţii, când mireasa îşi lua rămas bun de la părinţi. Urale, bocete şi trompete, toate într-o împletitură diabolică. Mireasa ieşea în prag în rochie albă, în urma ei veneau părinţii, ţinând o pernă frumoasă şi moale…

Întorcându-se spre părinţi, mireasa se lăsa în genunchi, îşi lipea obrazul de faţa pernei, de parcă ar fi vrut aici, mii n riipă, să mai guste o clipă din acea nesfârşită minune, căreia i ar zic r dragoste părintească, dar nu avea, sărmana, vreme. O giăhra mirele, o grăbea nunta şi, strâmtorată, îndemnată din toate păi ţi le, ea mulţumea părinţilor pentru că au crescut-o, voia t n-a mi mai spună, dar o înecau lacrimile şi ceea ce nu putea ea Npmir, spuneau muzicanţii într-o melodie sfâşietoare, căreia aşa i ne şi zicea: „*Iertarea*”.

Plânge mama miresei, lăcrămează tatăl, plâng femeile veniir la nuntă, amintindu-şi c-au fost şi ele cândva în rochii albe de mireasă, şi cu toate că ţi se oprea un nod în gât, te surzeau şi te orbeau toate cele ce se petreceau înjur, dar, maică stântă, cât dr frumoase erau toate celea adunate împreună!

Nunţile dintotdeauna au fost marea patimă a lui badea Oua che. Şi iată că mai venise o toamnă cu miri şi cu mirese, dar toamnei acesteia scris i-a fost s-o petreacă departe de Ciutura, de nemaipomenitele ei nunţi.

Ce să-i faci? L-a înzestrat Dumnezeu cu duhul împotrivirii celor streine firii omeneşti, şi el a căutat să fie demn de aceste înalte daruri cereşti. Atunci când duhul lui a născut un cuvânt tăios, hazliu, uşor sau greu, Onache l-a dus lumii cinstit, fără a şovăi, fără a căuta să facă negustorie cu dânsul, iar o asemenea volnicie odată şi odată trebuia s-o plătească.

Voi trăi aşa cum va binevoi Domnul, şi-a zis Onache cândva demult. Bun sau rău, bogat sau sărac, deştept sau prost, mă voi arătu în faţa lumii aşa cum sunt şi voi părăsi această lume aşa cum mi-a fost dat să fiu.

Dar, ca nă vezi… În ziua de azi nu ne mai poate aşa ceva. Nu ne poate. Orirr frunză în codru îşi trăieşte veacul aşa cum I h Ionl dat el nă fir, şi nimeni nu I e rrr mă Nrinmr neapărat cu alte frunze; orice bulgăr de pe marginea drumului, orice nouraş din largul cerului rămâne aşa cum l-a blagoslovit Domnul, şi numai omului această taină a fiinţei sale, această zodie de-a nu fi semănat cu nimeni, îi este socotită drept crimă şi omul este pedepsit atunci când nu primeşte să se lase de ceea ce i-au dat cerul şi pământul.

Onache nu a făcut negustorie cu darurile firii sale, nu a primit pustiirea sufletească drept o nouă treaptă a civilizaţiei şi în cele din urmă pentru îndârjirea sa a fost izgonit de semeni, aruncat în mijlocul lanurilor de popuşoi la care ţinea atât de mult. Păpuşoi a vrut, cu păpuşoi îl vom îndopa, se zice că au hotărât Bursucii acolo pe scândurile celea de brad…

Şi iată-l singur-singurel pe lume, numai el şi nesfârşitele lanuri de păpuşoi. De atâta singurătate au început să-l doară muşchii fălcilor. N-are cui spune o vorbă, stă cu gura închisă zile întregi, pesemne, de asta îl şi dor. Unica bucurie ce i-a mai rămas, erau duminicile.

Cum venea o duminică, i se părea că aude printre dealuri, undeva hăt departe, vornicei chiuind, aude frânturi de sârbe, vede lume de pe lume adunată într-o ogradă. Şi-i venea şi lui atunci să se strecoare nevăzut prin mulţime, să se bucure tăcut, împreună cu alţii, de toate cele câte văd ochii.

„Hai la nuntă, cumătre Onache!” se îmbla el pe sine şi începea a se găti de petrecere. Îşi tundea mustecioara scurt, după placul celei vădane, care, de altfel, s-a dovedit până la urmă o proastă şi o mincinoasă cum nu se mai află. Îşi lustruia, pe cât se putea, cu o mănuşă veche bocancii, făcea cuşma numai văd, şi-o punea puţin pe-o parte, aşa cum credea el că i-ar sta bine.

După care ieşea din bordei cu scăunaşul cel josuţ cu trei picioare, îl potrivea în mijlocul bătăturii, se aşeza. Îşi ştergea cu mâneca ochii, ca să-şi închipuie mai bine cele ce urmau să se întâmple, ducea un pumn slăbit, făcut pâlnie, la ureche, şi petrecerea începea. Sate împrejur avea destule – fiecare se lăuda cu muzicanţii săi, şi duminicile, din zori şi până în noapte, tot umblau prin câmpie frânturi de veselie cumplită.

Stând aşa pe scăunaşul lui josuţ, în mijlocul unui câmp strein, înţepenit în aşteptarea iernii, Onache se gândea că o nuntă adevărată, o nuntă în felul cum o înţeleg plugarii din Câmpia Sorocii, înseamnă mai întâi de toate, muzicanţi.

Restul – puţin le pasă. C-o să fie rochia miresei cuiută la un croitor vestit, ori cumpărată gata într-un magazin, că au chiuit vorniceii din suflet ori pentru că aşa se obişnuieşte pe la nunţi, că socrii cei mari au aşezat la masa cea mare musafirii la rând ori numai neamurile lor – pentru toate nimicurile Iestea nimeni n-o să-ţi ceară socoteală, dar muzică să le aduci.

Să le aduci muzicanţi vestiţi, ca să poată ei pe urmă spune ci aşa o petrecere nu s-a mai văzut. Altfel n-au să ţi-o ierte, Au şi se uite chiorâş la tine o viaţă întreagă, şi chiar atunci oând ai să fii pe patul de moarte, când ai să-i

rogi de iertare, el au să se uite dojenitor la tine, de parcă ar fi zis: mă rog, dacă a venit vorba, Dumnezeu să te ierte, dar totuşi, cum ai putut tu să mă pofteşti la nuntă, tocmind nişte muzicanţi de strânsură?!

— Dacă ştiu să cânte frumos, păgânii, îi şopteşte badea Onache vecinului din dreapta, care nu se ştie de ce, nu prea era la locul lui. Pe unde cu plinul, pe unde mai cu deşertul, ciuturenii noştri, aşa păcătoşi cum sunt, dacă ştiu a trăi.

După ce şi-a lăudat în felul ista satul de baştină, Onache s-a întors spre vecinul din stânga, care nici acela nu prea şedea la locul lui, şi i-a propus:

— Să-i auzim amu pe cei din Nuieluşi. Lumea îmblă şi-i laudă, dacă eu unul nu prea cred în ceea ce zice lumea.

Badea Onache ascultă frânturile de cântece ce răzbat până la dânsul, le alege, le culege, se tot miră în sinea lui, şi apoi că-s una din marile minuni ale acestui pământ – lăutarii din Câmpia Sorocii. Vreo zece omuleni, pe cât de trişti, pe atât de osteniţi, stau grămăjoară într-un colţ de ogradă şi se tot ciondănesc cu privirile, se tot îndeamnă unul pe altul cu coatele. Pare că nu ştiu nici ei înşişi ce să cânte, şi cântecele lor ba-s scurte, că nu-ţi ajunge vreme să scoţi o fată ruşinoasă la joc, ba se lungesc, încât pare că se îneacă nunta în colbul ridicat de roată perechilor.

Cei zece muzicanţi se lasă mult rugaţi, când sunt poftiţi să ia masa. Cinstesc şi ospătează cât li se pune dinainte, dar, când ies iar afară, nu msJ au chef să cânte. Cu obrazul aburit de-un pahar de băutură, cu sprânceana încruntată amarnic, ei deapănă o nimica toată, necăjiţi şi plictisiţi de viaţa lor.

Apoi, deodată, tresaltă, Parcă un vânt ar fi dat peste dânşii, parcă 11 s-o fi năzărit ceva, parcă o lumină de sus s-ar fi revărsat peste ei, şi cântece vechi, cântate de sute de ani până la dânşii, par a se naşte acum, pentru prima oară. Şi te tulbură, şi te farmecă, şi spun lumii atâtea lucruri tainice despre tine, despre viaţa ta, încât rămâi trăsnit: cum, când, de unde putuseră ei să le afle?

Întreaga nuntă se adună în jurul lor. Lumea stă cutremurată, lumea stă fermecată, dar, între timp, mai vine o boare de vânt, mai face să li se năzară ceva marilor maeştri ai melodiilor fermecăroare, şi se stinge, şi nu mai e de nimic cântarea lor. Zece mutre aburite de vin, zece perechi de sprâncene încruntate, încolo – nimic.

Onache zâmbeşte:

— Nu-i vorbă – şi-s bogaţi, şi au de toate iştia din Nuieluşi, dacă muzicanţi ca lumea nu ştiu a tocmi.

Apoi că nunţile din Câmpia Sorocii nu-şi au un canon hotărât. Într-un sat ele se rânduiesc într-un fel, în alt sat – altfel. Totul depinde de roada anului, de avutul socrilor, de voia bună a mesenilor. Se întâmplă nunţi ce ţin câte patru-cinci zile la rând, dar se întâmplă şi nunţi de-o singură zi – duminică dimineciоară încep şi cam pe după miezul nopţii nuntaşi se împrăştie pe la casele lor.

După socotelile lui badea Onache, în toamna ceea colhoznicii nu prea aveau ce se lua cu petrecerile. Nunţi se făceau puţine. Multe fete de măritat s-au dus prin şcoli, băieţii de sama lor au fost luaţi la armată. Colhozurile, până una-alta nu dăduseră mai nimica. Păpuşoii şi sfecla mai stăteau în câmp.

Aşa se gândea Onache Cărăbuş, dar, fireşte, satele îşi aveau mintea lor. „O viaţă are omul!”, o fi strigat un prost într-o sară, şi strigătul lui a fost furat de văi, de păduri, de sate. „O viaţă are omul!”, a urlat întreaga câmpie şi s-au aruncat într-un şir de petreceri cum nu se mai pomeniseră.

Curgea vinul ca apa în pârău, puţeau a basamac toate gardurile. Oamenii petreceau la nunţi, la cumătrii, la bufete; petreceau în zece, în şase, în doi şi de unul singur; petreceau la sfârşitul săptămânii, la începutul, la mijlocul ei. „O viaţă are omul!”. Şi când vântul suflă de la asfinţit, şi când bătea el de la răsărit, şi chiar când nu bătea deloc, la bordeiul lui badea Onache ajungeau înjurături şi vorbe urâte de oameni afumaţi.

Lui badea Onache îi plăceau petrecerile atunci când aveau ele un miez, un har al lor. Îi plăcea să cinstească la o

nuntă, la o cumătrie, dar să se aşeze aşa şi să bea numai pentru că are o singură viaţă, asta nu i-a plăcut niciodată. Toate trebuiau să aibă o rânduială, o măsură, altminteri el nu le putea primi.

Fiinţa lui răsărise din socoteala zilelor de muncă şi hodină rânduite cu sute de ani în urmă: după şase zile de muncă – una de hodină, şi iar şase de muncă, şi iar una de hodină. Duminicile erau date de către Dumnezeu pentru a te întreba ce fel de om eşti şi ce faci pe lumea stă. Altminteri viaţa nu avea rost.

Iată însă că toate au fost răsturnate, date peste cap. Lumea ciocneşte pahare în zi de lucru şi-şi suflecă mânecile duminică dimineaţa. Dar le suflecă mai mult de ochii lumii, pentru că, iată, toamna se trece, zile bune de muncă tot mai puţine, în câmp rămâne o roadă de toată frumuseţea, iar satele se dedau la beţii. Stăteau maşinile în câmp, răgeau prin ferme vitele nehrănite, neadăpate, prindea a se înnegri frunza răscoaptă a păpu* şoiului, iar câmpia zăcea beată turtă.

Onache umblă în jurul bordeiului, trage cu coada ochiului, pentru ca cineva de atâta beţie să nu umfle vreo roată din maşl* nile celea stricate, s-o ducă pe basamac, şi se gândeşte în sinea lui: ce-o fi dat peste neamul ista al ţărănimii?

Că doar toamnele vin nu numai cu nunţi şi tulburel. Odată cu toamnele în Câmpia Sorocii vine vremea număratului bobocilor, vremea cugetului şi frământărilor. Toamna e hotarul unul an întreg de muncă, de dragoste, de vise. A rodit ceea ce avea să rodească, s-a copt ceea ce avea a se coace. Acum pământul gol prinde a se răcori, se lasă furat de gânduri, de parcă ar fi vrut să adune toată vara, de la prima zi caldă până la ultima brumă, să vadă ce-a fost bine, ce-a fost rău.

Şi-i frumos pământul istovit de propria să roadă, rămas acum sterp şi îngândurat. Urmărindu-i frământările, ţăranul cearcă şi el toamna să prindă un rost din viaţa lui. Stau amândoi de se frământa – omul şi pământul muncit de

el – şi niciunul, nici altul nu se pot dumeri, căci au fost atâtea zile bune, atâtea zile grele, atâtea zile netrăite din plin au licărit şi s-au tot dus!

Ce e bine şi ce e rău în viaţă – până la urmă asta e pâniea cea de toate zilele a sufletului, a minţii, iar toamnele cu nopţi lungi, răcoroase, cu cer senin şi-nalt, sunt cum nu se poate mai bune, pentru ca omul să-şi poată frunzări destinul şi pentru a mia, pentru a suta mia oară să se întrebe care îi este rostul, pentru ce-a venit pe această lume?

Vai, renumitele nopţi de hotar al muncii şi cugetărilor, nopţile sufletelor noastre veneau senine şi frumoase, veneau gânditoare, alese pe sprânceană, dar veneau zadarnic, căci câmpia era la masa petrecerilor, iar acolo sufletul nu are scaun, nu sire cuvânt, acolo numai trupul sărbătoreşte şi-şi iese din minţi.

* * *

Se trece toamna, iar după toamnă, fireşte, vine iarna.

„Oare chiar să se prăpădească aşa mândreţe de roadă?”

Nu departe de bordeiul lui badea Onache, dincolo, peste vale, fugeau până se topeau hăt în zare, lanuri nesfârşite de păpuşoi. Uşa bordeiului era aşezată în aşa fel, că, de câte ori ar fi ieşit badea Onache afară, dădea cu ochii de păpuşoi.

Şi îl durea de fiecare dată când păşea pragul, pentru că păpuşoi erau mulţi şi rodiseră bine. Câteva lanuri se vărsau unul în altul, şi cât apuca privirea omului – ce ţi-i deal, ce ţi-i vale – numai păpuşoi. Frunze lungi cât sabia, spânzură fiinţe în două, se ţin ca prin minune legate de-o singură aţişoară, dar se ţin, şi cum vine o boare de vânt, porneşte un foşnet nemaipomenit în întreaga câmpie. Pare că sute de mii de ţărani, şiragul nesfârşit de popoare ce-au stropit cu sudoare şi sânge aceste ogoare, au prins glas şi se căina, şi se frăsuieşte că pământul a rodit din plin, iar

secerătorii nu mai vin odată.

„O-o-o-olda-a-a… al”.

Zădarnice toate. Cei duşi pe acea cale, duşi rămân.

Onache umblă, se zbuciumă şi nu-şi poate afla loc. De când e lumea, au mers împreună – poporul şi pământul pe care a prins viaţă. Şi cum s-a putut întâmpla, cine i-a despărţit, cum l-a putut că unul a pornit-o pe-un drum, celălalt – pe alt drum? Şi cam unde ar putea ei să ajungă, fiecare mergând de capul lui, odată ce-au fost făcuţi unul pentru atlul, deoarece pământul ESte vatră şi soarta unui popor?

Ale lui sunt aceste văi şi aceste dealuri, fir cu fir şi bulgăre 2U bulgăre, ale lui sunt şi depărtările, şi cerul, şi primele ploi de primăvară, şi vuietul tractoarelor, şi cântecele fetelor ieşite la prăşit. Şi toate câte rodiseră vreodată pe acest pământ, şi cele ce urmau să rodească, toate erau ale acestui necăjit neam. Le plătise din plin ani şi veacuri la rând, dar iată, când li s-a umplut paharul, nu le mai pasă de nimica.

Şumel kamâş, Derevia gnulisi I nocika temnaia bila…

Martor ne eşti, Doamne, nu ţinem noi la beţii, nu am căutat nicicând salvarea la funudul unui pahar cu băutură, dar iată că întregul neam s-a aruncat într-un şir de petreceri ce păreau să nu mai aibă capăt, şi asta îl durea cumplit pe bătrânul paznic.

În fiece sară badea Onache lăsa bordeiul şi se repezea să vadă cam cât mai pot sta păpuşoii în picioare. Vară fusese ploioasă, păpuşoii au crescut înalţi şi, ca să-i poată încinge cu o singură privire, intra în mijlocul lanului, urca pe-o movilă naltă, zisă de ciutureni Movila lui Vodă. Se mai spunea că sub movila ceea o fi zăcând mari comori. Onache nu credea în comori, dar movila îi plăcea, pentru că era înaltă, trainică.

Toamna era pe sfârşite. Cerul şi pământul începeau a sufla frig de iarnă, frunzele de păpuşoi au căzut, s-au rărit cu totul, de-au rămas numai cocenii cu ştiuleţii spânzuraţi pe ei, iar seceratorii nu mai vin.

Câmpia, cu toate vietăţile sale, cu rădăcini cu tot, se lasă uşor furată de somnul iernii. Zile întregi cerul îşi tot schimbă faţa – ba se încruntă, ba pare a se lumina, şi împreună cu el pădurile din depărtare, pădurile de argint, ba se desprind din ceaţă, ba se lasă înfăşurate din nou.

Acest joc ciudat al depărtărilor a început, nu se ştie de ce, să vină tot mai aproape, tot mai aproape. Se prăbuşeşte o zare, şi încă una, şi mai una, iar într-o sară, cum stătea Onache sus pe Movila lui Vodă, l-a străpuns un fior de mare tristeţe.

I s-a părut, aşa, pentru o clipă, c-a nimerit într-o altă lume, o lume în care te miri de-a mai găsi vreun suflet să fie de acelaşi neam cu dânsul. Toate i se păreau aici străine, până şi câmpia din Jur părea a nu mai fi câmpia pe care o ştiuse din copilărie. Semăna, nu-l vorbă, cu câmpia de altă dadă, numai că acum ea părea a vorbi altă limbă, a crede în alt Dumnezeu. Într-o asemenea câmpie, te miri de-ar fi crescut el trei copii la casă, te miri de i-ar fi ajuns putere să le îndure pe toate celea câte le-a îndurat.

„O-o-o-olda-a-a!!!”

Pace, tihnă, pustiu pe deal, pustiu pe vale, pustiu în sus, pustiu în jos, şi de atâta tihnă şi pustietate a început să i se pară bietului Onache că nici el nu mai este cel care fusese cândva. Iar dacă nici el nu mai este cel care a fost, ce să te mire că nici câmpia din jurul lui nu mai este câmpia de altă dată!

Mă rog, că s-a pierdut un om nu-i mare lucru, dar câmpia nici cum nu poate să se piardă. Câmpia este pâinea noastră cea de toate zilele, principala noastră bucurie, vatra sufletului, şi Onache prinde a o mai căuta o dată. O căuta palmă cu palmă, şi-l durea amarnic, căci, iat-o, tovarăşe, este, şi în acelaşi timp parcă nu mai este. E a ta şi nu mai e a ta, te vede şi nu te mai vede.

O fi având ea, în străfunduri, vârste de mii de ani, dar oamenii, cărora li s-a dat acest puţin, nu umblau cu gândul chiar atât de departe. Ei o primeau atât cât puteau vedea, cât o puteau folosi, cât o puteau înţelege, şi în felul ista

câmpia trăia şi ea o vârstă de plugar. Se năştea de fiecare dată când se năştea omul, alerga desculţă împreună cu el, se înălţa luminată de primul fior al dragostei. Apoi, an cu an, de la aratul de primăvară şi până la nesfârşitele ploi de toamnă, începea a se potoli, a se aduna grămadă, a se stinge.

O, scurta noastră, o, nesfârşita noastră viaţă de om! Iată, zac pe sub lanurile de păpuşoi drumurile vechi ale Câmpiei; picioarele lui Onache mai sunt, dar drumurile umblate de el nu mai sunt. Ochii îi mai sunt, dar cerul de altă dată nu mai este, căci, după atâta zbucium şi frământare, din străfunduri a coborât un cer nou deasupra câmpiei.

Printre văi, printre dealuri se zbat noaptea în lumini sate făcute aproape de iznoavă, sate cu o lume nouă, cu obiceiuri noi, cu o credinţă nouă, iar badea Onache, cu toată lumea lui, era de acum pe ducă.

— Apoi, dacă-i chiar aşa, minţănim şi pentru atâta.

A coborât de pe movilă şi a pornit spre bordei înviorat de acel pas neobişnuit pe care urma să-l facă. De murit nu i s-a întâmplat încă niciodată să moară şi era curios să afle: oare cum o fi?

A intrat în bordei, s-a aşezat cuminte pe scăunaş, de parcă s-ar fi pregătit să-l tundă cineva şi, întrucât bătrâna cu coasa nu se mai arăta, Onache a aţipit.

Picurase puţin, dar în fărâma ceea de vreme a visat un râu mare, revărsat în prag de primăvară. O noapte caldă, blândă, cu lună pe cer, cu brazde moi, cu dangătul celor treizeci de clopot niţe ce tulburau întreaga câmpie. Apoi s-a trezit, visul s-a dus pe calea viselor, şi numai vuietul celor treizeci de clopotniţe a rămas cu el, tot mutându-se dintr-o ureche în alta.

Acest dangăt l-a necăjit până în sară, şi toată noaptea, şi a doua zi. Era ca un blestem: iese el din bordei – ies şi clopotniţele; urcă pe Movila lui Vodă – urcă şi clopotniţele:

— Ho, bre, ce v-o apucat? O ars atunci un sat ş-aţi

tras clopotele o bucată de noapte, da amu ce s-o aprins şi arde, că nu vă mai puteţi opri odată?!

Ardea ceva adânc, fundamental, o lume întreagă era în flăcări, aşa încât clopotarii pur şi simplu îl scoteau pe bătrân din minţi. Nici cu binele, nici cu răul nu putea scăpa de vuietul cela, şi nici şipul de basamac, pe care îl ţinea pentru zile negre, nu l-a putut linişti.

— Măi, c-am să mă încind, şi la noapte am să-i ieu de piept pe clopotarii ceia!

Nopţile bătrânului Onache erau pline cu răfuieli de tot felul. Nu era el bătăuş de felul lui, dar aici, în singurătatea câmpurilor, îşi pierduse somnul. Trecea multă vreme după ce se culca, încep să-l doară coastele, şi somnul nu mai vine. Ca să-i treacă de urât, cum stătea el aşa culcat, începea a le vântura pe cele multe câte-au fost în viaţa lui.

Fireşte, nu toate au fost aşa cum ar fi vrut el să fie. Îşi amintea de câte ori a fost nedreptăţit, şi-i amintea pe toţi cei care i-au scuipat în suflet, se mai întorcea o dată la Bursucii care, tot foşăind pe prispe şi făcând o prostie după alta, amu umblă din casă în casă şi petrec, pe când el, care le-a salvat sămânţă neamului şi i-a scos în lume, o ajuns paznic la nişte roţi de fler de care nu are nimeni nevoie.

Amintindu-şi-i pe toţi cei care mai mult sluţesc lumea decât o înfrumuseţează, îi tot adună, 11 tot aşeza unul lângă altul, până umplea bordelul. Lume de pe lume se aduna – copiii cu oare păscuse cândva vacile, băieţi cu care umblase pe la şezători, feldfebeli în armata ţarului, caporali din Oltenia, şefi din satul lui şi şefi mari din raion.

Cum îi vedea pe toţi grămadă, Onache închidea bine uşa bordeiului, alegea o despicătură grea şi pornea spre dânşii:

— Voi ce-aţi vrut de la mine, făcea împricinat, mama voastră şi răzmamă!

Începea a lovi în stânga şi-n dreapta şi, maică sfântă, ce mai uciganie era în bordei! Cărăbuş sufla adânc, din

plin, picături grele de sudoare călătoreau pe fruntea-i încrestată de zbârcituri. Când ostenea, de nu-şi simţea mâinile până la coate, le făcea tuturor semn cu sprânceana spre uşă, mătura toată adunătura ceea afară, după care, cu cinstea curată, cu sufletul răzbunat, se întindea sub plapumă şi adormea.

Ca să scape de clopotniţe, badea Onache s-a apucat într-o sară să se răfuiască cu acele multe lepădături pe care le-a cunoscut de-a lungul vieţii, dar, ce s-o fi întâmplat la mijloc, că de data asta nu i-a mers. Oricât nu s-ar fi chinuit, nu putea scoate nicio secătură din ceaţa îndepărtată, ca s-o bage în bordei.

Iată însă că, aşa cum stătea întins pe scânduri şi se gândea ce-ar mai putea face el, ca să-şi adune duşmanii grămadă, deodată aude cum scârţâie uşa bordeiului, şi nu atât îl vede, cât îl simte pe cel de intră. O viaţă de om a trecut de atunci, dar îi mai ţine minte paşii. Ştia cum o să deschidă uşa, cum o să-şi dreagă glasul, păşind pragul, cum o să-şi scoată cuşma brumărie…

— Iaca, bre Onache, am venit la tine…

Din fragedă copilărie, Haralampie, fiind mai năzbâtios şi mai nerăbdător, nu avea răbdare până va fi ieşit Onache din casă, şi venea meu totdeauna după dânsul. Venea să-l îmbie la scăldat, la păscut caii, la furat mere. Venea să-l ia la fete. Acum o fi venit, Buliharul naibii să-l ia pe lumea cealaltă…

Adânc mişcat, Onache s-a ridicat într-un cot, cu ochii umezi. Spre cumplita sa uimire, abia acum şi-a dat seama că toţi aceşti ani îl aştepta. Atât de drag i-a fost cândva Haralampie acela, cu care s-a luat frate de cruce, atât de mişeleşte l-a trădat, atâta sânge rău i-a făcut mai pe urmă, că dintre toţi duşmanii, pe care i-a avut în viaţa lui, Haralampie se ridică ca un munte, iar muntele duşman nu poate A. Muntele e munte.

Cine ştie ce i-ar fi aşteptat pe viitor, cum s-ar fi împăcut îi într-un singur sat, de n-ar fi oprit, într-o noapte caldă de primăvară, o maşină militară acolo, pe dealul cel

mic, lângă casa lui Haralampie. Atunci, pentru prima oară a răsunat în Ciutura acea denumire de ţinut, acel cuvânt sever, acea poartă de după care nici se vede, nici se aude – *Sibiri*

Ani mulţi au trecut de atunci. O parte din cei duşi s-au întors, dar au venit numai nevestele şi copiii. Fireşte, cei care au putut supravieţui. Capii de familii, chiar la Pământeni, la îmbarcarea în trenuri, au fost separaţi de-ai lor, urcaţi în vagoane aparte şi din clipa urcării în vagoanele acelea, nicio veste, de parcă nu în vagon, ci s-au lăsat la un fund de mare, şi marea ceea îl cutremura pe Onache de fiecare dată, când şi-l amintea pe unicul şi neînduplecatul său duşman.

A se gândi la el de rău nu-i mai permitea bunul-simţ, a se gândi de bine nu avea pentru ce, şi l-a lăsat să i se piardă prin amintiri. Credea că – gata, s-a stins pentru totdeauna, dar iată că scârţâie uşa bordeiului, şi el îl cunoaşte după umblet, după felul cum deschide, cum intră, cum îşi scoate cuşma brumărie.

— Iaca, bre Onache, dat-a Domnul să ne mai vedem o dată”.

— Bucuros şi eu să te văd, măi Haralampie, cu toate că, la vârsta noastră, oamenii se văd mai mult pentru a se ierta unul pe altul, şi de-ai venit şi tu să ne iertăm, eu unul zic: Dumnezeu să te ierte. Am avut noi ce-am avut, dar, de cum a dat nenorocirea peste voi în noaptea ceea, eu te-am avut mai mult de bine… Şi dacă-i fi având şi tu ceva contra mea, rogu-mă de mă iartă. Nu de alta, da ne-am luat cândva fraţi de cruce, şi nu e creştineşte să ne urâm atât de mult şi atât de crunt. Suntem un neam prea mic pentru o ură atât de mare. Hai, vină să dăm mâna unul cu altul în semn de împăcare şi iertare…

— Dumnezeu să te ierte, frate Onache, dar mâna nu pot să ţi-o strâng, şi nici tu pe-a mea nu o poţi strânge…

— Pentru că… de ce? a întrebat, uimit, Onache.

— Noi, acolo, în Ural, am fost coborâţi sub munte să scoatem *rudă*.

— Ce-i aceea – *rudă*?

— Pietriş fleros, cu moarte în două.

— Poate fi aşa ceva – pietriş cu moarte în două?!

— Şi încă cum poate! Ne seceră, măi Onăchele, şi cădeam unul după altul ca lucerna pe vremea coasei. Ţineam două trei zile, cei mai voinici până la o săptămână.

— De ce mureaţi? De năduf? Vă năduşeaţi acolo, sub pământ?

— Radiaţia ne distrugea.

— Ce făcea ea cu voi?

— Ne storecea viaţa.

— Cum?!

— Prin sudoare. Curgea apă de pe noi cu găleata…

— Ferească Dumnezeu de aşa ceva… La noi în sat, după ce v-au deportat atunci, cu câteva săptămâni în ajunul războiului, lumea deseori se tot întreba – pe unde or fi fiind ei, sărmanii? Vă gândeaţi şi voi, acolo sub pământ, la Ciutura noastră?

— Noi, măi Onăchele, pentru amintiri nu mai aveam nici putere, nici timp, dar când mă înecam în propria sudoare pe nişte rogojine, acolo sub pământ, şi simţeam că gata, s-a zis cu mine, apoi te-am visat în toropeală ceea din naintea morţii.

— Cum anume m-ai visat?

— S-a făcut că ai coborât tu acolo la noi, te-ai aplecat asupra mea şi mi-ai şoptit – ai văzut ce-ai făcut, măi Haralampie?? Că atunci, în mijlocul lutăriei, pe dealul cel mic, dacă nu mi-ai fi întors cămeşa cu care ne-am luat fraţi de cruce, nu mai ajungeai tu pe-aici… Eu te-aş fi apărat de toate. Şi de-atunci duhul meu umblă şi te caută, ca să-ţi ceară iertare…

— Vin la mine să te cuprind, frate Haralampie, că eu cămeşa ta, dacă mai ţii minte, nu ţi-am întors-o, am păstrat-o amintire şi te-am socotit dintotdeauna frate.

— Mulţumesc, dar… nu mă pot aproapia de tine.

— De ce?

— Radiaţia.

— Păi, după câte înţeleg, ea o rămas acolo, sub munţii Ural…

— Hei, de-ar fi fost el aşa… Că tu nici nu ştii cei aceea radiaţie.

— E adevărat. Nu ştiu.

— Ei bine, află de la mine că, după ce îţi ia viaţa, ca ram îne în osemintele tale, şi se duce cu oseminte cu tot în mormânt.

— Şi… cât ţine cu acolo?

— Până distruge şi osemintele. Mii de ani rămâne acolo…

— Doamne, a zis Onache cutremurat, ridicând faţa către cer. Iartă-ne pe noi amândoi şi primeşte-ne sub aripa Ta…

Cele treizeci de clopotniţe au blagoslovit cu glasul lor de aramă împăcarea celor doi fraţi creştini, şi-au tot sunat şi sunat, până a început a se lumina de zi. Dimineaţa în bordei nu mai era nimeni. Musafirul plecase.

E marele nostru noroc, s-a gândit Onache, că am fost şi răni înem creştini. Pentru prima oară în viaţă a încercat să-şi închipuie propriul său botez. Se născuse la sfârşitul iernii, prin februarie. Iernile ţăranii o duc greu. Şi iată că doi oameni săraci, pe vreme de viscol au înfăşurat în ce-au putut un copil sugaci, şi l-au dus la bisericuţa din sat să-l boteze.

O fi tras, pesemne, clopotul în ziua ceea, şi clopotul cela l-a ţinut minte, i-a tot urmărit soarta şaptezeci şi ceva de ani, şi acum, când a fost să-i vină ceasul, el, clopotarul, îndurerat, împreună cu clopotele din satele vecine, prevesteşte cu jale apropierea sfârşitului Mare este Dumnezeu!

* * *

Onache şede pe scăunaş în bordei şi zâmbeşte fericit

de marea pace sufletească ce l-a cuprins, dar într-un târziu i s-a părut că cineva scânceşte la uşă. Asta era prea din cale-afară. Plânsetul cela începu să strice oarecum dangătul biruitor al clopotelor, iar, pe de altă parte, biata inimă a lui Onache o viaţă întreagă tresălta când auzea un copil plângând.

— Care-i acolo, bre? De ce nu intri?

Scâncetul a amuţit. Uşa era întredeschisă – o împingi cu piciorul şi intri, dar, ca să vezi, nu intră. Afară ploua, o ploiţă rece de toamnă şi atunci badea Onache s-a ridicat de pe scăunaş, a deschis larg uşa.

— Tu eşti, măi ciocârlane?! Doamne, era cât pe ce să uit de tine…

Fireşte, era el, ţigănaşul, cu o tobă mare, răzmuiată de ploaie. Nu l-a părăsit, i-a rămas credincios până la urmă, dar acum o A simţit că vine sfârşitul stnpinului şi-şi drplingrn sontru. O s-o incc H, nunimiul de unul singur, în pângul iernii, în mijlocul acestor pământuri părăsite?

— Las, măi copile, prin atâtea am trecut noi cu tine, pe a îi în le-am tot descurcat, să nu ne descurcăm şi de data asta?!

A aprins în cuptoraş nişte vreascuri, şi-a uscat ţigănaşul, i e uscat şi toba, şi beţişoarele cu care bătea în ea. Pe la zori ploait a contenit, dar drumurile mai erau încă răzmuiate şi au mai stn o bucată de zi în bordei.

Au făcut o mămăliguţă cu brânză, au găsit şi o fărâmă de şorii pentru jumere, au ospătat în doi.

— Ştiusem eu, măi băiete, un sat frumos şi vrednic pe a le prin părţile iestea. Amu nici pomeneală de dânsul, dar am să u duc ş-am să te las pe locul cela, pentru că, cred eu, dacă va mă răsări cândva ceva acătării, tot pe locul cela o să răsară.

Pe la chindii, luându-şi pufoaica, ceaunaşul şi scăunaşul ci trei picioare, badea Onache a pornit prin câmpurile goale, răzmuiate de ploaie, spre casă. Venea încet, domol şi istovit, dl parcă ar fi făcut o arătură grea de ani de zile. Pământul era uş cât şi tare ca piatra, caii erau

slabi şi necăjiţi, plugul vechi şi ruginit.

În cei ani de arătură erau vremuri când i se ura totul pe lume şi-i venea să-şi lepede brazda, să se ducă unde l-or duce ochii dar nu s-a lăsat înfrânt.

„Ara şi samănă şi vei avea dreptate”, i-a spus destinul în ziua naşterii sale, şi el o lungă viaţă de om a tot arăt pământul palmă cu palmă, a semănat cât a putut, dar dreptatea, mă rog ca dreptatea. Acum sosise rândul altora să are, să semene, să-şi caute dreptatea.

Venea încet, depănându-şi osteneala, îşi lua rămas bun de la arături, de la semănături, de la câmpurile în aşteptare, şi se gândea în sinea lui: e mare lucru când omul nu poate ajunge ci minţea chiar la toate. Uite, trece prin câmpul gol un moşneag ci un ţigănaş în urmă, ba urcă un deluşor, ba coboară o vâlcica dar ia cearcă şi află de unde vin şi încotro se duc!

Amurgul fură câmpia umedă, o tot înveleşte în umbreh sale şi rămân numai zece paşi în urmă, zece paşi în faţă, iai restul e topit de tainele nopţii. Şi-s mari, şi-s grele nopţile de toamnă în câmpie. Ai cer destul deasupra ta, pământ inşi deloc – numai o singură fărâmă cât să pui piciorul, şi picioru’ şovăie, nu crede.

E noapte, e linişte în jur. Glodul suge paşii trecătorului şi clefăitul mersului sună singuratic în fundul văilor. Apoi se deşteaptă fabricile de zahăr în Câmpie. Se aprind şi sună toate laolaltă, de parcă s-ar fi înţeles din vreme, de parcă ar fi zăcut de-o singură boală.

După care vuietul lor se stinge şi iar e linişte în câmpie, numai vântul fluieră în firele de telegraf şi se aud paşii unui trecător întârziat la drum.

Şi, totuşi… E un tablou frumos şi măreţ, un om trecând prin câmpul gol, întorcându-se după o muncă grea la casa lui. Arătura a fost cum nu se mai poate de grea. Pământul uscat de secetă, împărăginit, caii slăbuţi, un plug ca vai de dânsul, dar, slavă Domnului, a scos-o la capăt cum a putut.

Onache ba vine în lungul pământurilor, ba o cârneşte

şi le ia de-a curmezişul – şi tot vine, şi îi place grozav cum păşeşte el, încet, fără grabă, dar simte sporul mersului. Ş-ar fi tot mers el aşa, liber şi independent, mult şi bine, de nu s-ar fi pomenit deodată că mâna dreaptă caută prin buzunare cheiţa de la lăcată.

Asta însemna că Ciutura e undeva pe-aproape. Nu s-a oprit locului să caute în jur, să vadă ce şi cum – las că mâna dreaptă ştie ea mai bine, şi dacă a pornit după cheiţă, înseamnă că-i aproape şi casa.

Vântul a început a aduce de peste deal fum din fumul cinei unui sat. Fiert, prăjit, murat. Se auzeau bătând câinii, se auzeau glasuri pe ici, pe colo, iar Onache tot venea cu capul în pământ, furat de gândurile lui. De abia când de după o muchie de deal au răsărit, oarecum pe neaşteptate, casele de la marginea satului, de abia atunci Onache s-a oprit să răsufle.

Cheiţa, mă rog, ca cheiţa, dar vorba e că ce ne aşteaptă pe noi acolo, în cuibarul cela rece şi pustiu? Înfierbântat de drum, s-a zgribulit puţin, căci începuse a-l cam fura frigul, dar, apiintindu-şi de despicăturile uscate ce le avea în tindă şi de minunea de cuptor ce-i aştepta de atâta vreme, a făcut deodată: uuuhhh! – cum fac, de obicei, oamenii degeraţi, intrând la cald şi aşezându-se la vetrele lor.

* * *

Primul chibrit, ca să vezi, nu se aprinde. Îi sare o jumătate de gămălie, cealaltă abia se rumeneşte, şi Cărăbuş se gândeşte că, pesemne, iar o să pornească ploile – cum o întoarce în ploi, chibriturile şi sărea prind jilăveală. Al doilea chibrit s-a stins, pare-se, înainte de-a fi ajuns bine la cutie, în schimb al treilea, după cum i se şi cuvine celui de-al treilea, a fost bun.

Bobul flăcării aprinde o aşchie subţire de la marginea cuptorului. O limbuţă de lumină, abia răsărită, prinde a linge o despicătură de mii de ori mai mare. O tot suge, o

tot miroase, o tot încearcă la dinte, dacă – degeaba. Cărăbuş începe a alege din cutie un alt chibrit, dar în ultima clipă picătura de flacără, văzând reaua, lasă despicătură în pace, culege două-trei aşchii, mai creşte puţin şi, voinicuţă, iar se întoarce la despicătură.

— Aşa e. Când vezi că nu poţi, odihneşti oleacă, şi le ei pe toate de la început.

Focul, orişicum, e zămislit. Cuptorul e numai umbre şi în casă frigul mai e stăpân dar un şirag de mărgele fierbinţi s-au risipit pe sub vreascuri şi punând mână de la mină scurmă, sapă, robotesc. Aici cearcă, dar nu le merge, colo le merge, cu toate că nici n-au încercat. Şi se tot înghesuie, şi se hârjonesc, dar când prea se iau cu joaca, au destulă minte s-o lase mai moale.

De undeva de departe se aude coborând greoi din umbre focul cel mare, şi limbuţele fierbinţi nu-şi mai pot afla loc în cuptor. Ele erau cele care au pregătit drum focului cel mare, şi tot ele se tem de venirea lui. Păi, dacă vine tata-focul, cu noi cum rămâne?!

Hai, dar, cât nu e târziu – noi încoace, noi încolo; noi şi numai noi. Pe toate le fac uşor, în glumă, şi tot cresc, se înfiripă, dar minte n-au deloc – numai joacă, numai nebuniile îs de capul lor.

Urmărindu-le, Onache începe a-şi aminti propria sa copilărie. Câte taine, câte frumuseţi, câte farmece văd ochii copilului cu câtă dibăcie viaţa prinde acest început de mirare şi-l tot creşte, şi-l tot duce înainte; pesemne, fără aceste sfinte minciuni, fără joacă, nici viaţa nu se leagă, nici focul în cuptor nu se poate face.

Pe urmele copilăriei vine tinereţea şi-i ia locul fără prea multă vorbă. Fugi de-aicea, măi mucosule, să nu te mai văd. Copilăria le duce ruşinoasă, iar tinereţea se zbuciumă de la bun început, îşi pune pe umeri tot ce i se nimereşte, să vadă toţi în jur cât e de voinică, cât poate ea duce.

Nebunie, curat nebunie, dar, fără nebuniile iestea ale tinereţii, cine ştie, poate că prin peşterele celea primitive

am fi trăit şi azi. Focul se zbuciumă, focul se învaţă pe sine însuşi, focul vrea că le afle pe toate. Ar părea că ce mare lucru e la mijloc – ici e cuptorul cu lemne, colo vine cahla, pe unde iese fumul afară. Prinzi în braţe, legi în flăcări tot ce arde şi *vperiod!*

Dacă nu, focul cel tânăr ţine neapărat să le descopere singur pe toate. Şi, ba se lasă pe spate şi se uită în întunericul nopţii, ba miroase vânt venit de afară, ba se ridică în vârful labelor, se chiorăşte sus prin cahlă. Înfricoşat de cele văzute, se întoarce înapoi. Îşi vede cumincior de treburi, dar nu poate uita că a fost undeva şi a văzut ceva. Se tot apropie de cahlă, se tot porăie pe acolo, apoi, deodată – zdup!

— Şi nu mai arde focul în cuptor. A fugit pe cahlă afară.

Onache pipăie chibriturile în buzunar, dar nu se grăbeşte – ştie el şi joculistă. Câteva despicături, tivite cu scântei pe la margini, luminează prin întuneric, că flacăra să-şi poată găsi calea întoarcerii. Şi, într-adevăr, încă o dată – hup!

— Şi iar e lumină în casă, iar arde focul.

De data asta însă flacăra, simţindu-se vinovată de fugă să devine cuminte, harnică cum nu se mai poate. Şi tot adună, tot leagă despicăturile una de alta. E o muncă grea, istovitoare pentru o făptură atât de fragedă, dar ea munceşte din răsputeri, munceşte pentru că i-i drag să muncească, munceşte, pentru că asta se şi numeşte viaţă, şi în trudele istovitoare nici nu prinzi de veste când s-a dus tinereţea.

Acum cuptorul e numai pară, numai vuiet, numai spuză fierbinte şi scântei. Despicăturile stau întregi, dar focul se zbate ca o mare, le cuprinde şi începe a le ruguma. Nemărginita lui putere se desface din baierile sale şi cuptorul urlă, geme, e numai dragoste, numai ură, iar el se plânge că nu-i ajunge nici dragoste ca să-l mistuiască, nici ură ca să piară.

Onache Cărăbuş stă la pândă. Cu ochii larg deschişi,

cu un fleţul oprit a mare mirare, urmăreşte cuptorul ţintă. Vrea să vadă ce se va alege până la urmă. Puterea, miracolul puterii e erl care a mişcat totul din loc, puterea a fost dintotdeauna lu' temelia tuturor furtunilor, ce-au bântuit pe faţa pământului.

Are ceva magic în sine puterea. Onache a vrut totdeauna să afle când, cum, de unde vine şi încotro se duce; era, poate, una din cele mai mari taine ce nu se lăsau prinse dr mintea lui. Se întreba de fiecare dată: o să rămână în picioare puterea asta până să obţină ceea ce ar fi vrut, ori se va prăbuşi pe drum, se va alege ceva din munca ceea, ori se va duce totul pe cahlă?

Slavă Domnului, s-a înfăptuit. Flacără în cuptor nu mai este, topind despicăturile cele mari, s-a topit şi pe sine însăşi, Abia mai fumegau pe la margini câteva cioturi, dar cuptorul e numai jăratic. Nu arde nimic, ca să zici că arde, dar frige cum nu se mai poate. Minunea puterii s-a făcut mare, s-a copt, a dat de fund.

Peste tot, jur-împrejur o fierbinţeală nemaipomenită. S-au trecut toate – copilăria cu jucării, tinereţea cu nebunii, cu zbenguieli de tot felul, maturitatea cu munca cea fără de capăt. Acum toate au ajuns acolo unde trebuia să ajungă, la porunca zămislirii sale, O cunună de cărbuni căliţi zace pe vatră – ba se întunecă, ba iar se aţâţă, şi iată că, printr-un joc ciudat al luminii şi umbrelor, din cununa ceea de cărbuni fierbinţi se desprinde chipul drag, chipul credincios al vrednicului tovarăş de altă dată…

— Vai de mine, şi eu de când te caut şi te chem…

Molda şade cuminte, şade frumos încolăcită pe vatra pe care a tot copt Tincuţa pâine de şi-a ţinut casa. Şade aşa cum s-a aşezat ea atunci, când a intrat în ograda lor pentru prima oară. Cu coada uitată la întâmplare, cu botul pe labe, cu ochii trişti, cu fruntea îngândurată.

Atâta credinţă ş-atâta tristeţe a zămislit Domnul într-Însa, că ţi se topeşte inima de dragoste, şi mâna bătrânului Cărăbuş se ridică de pe genunchi, porneşte spre Molda cu o ultimă mângâiere, dar nu se poate, vai, nu se poate, că

acolo unde-i ea, acolo arde totul…

— Doamne, de-amu aşa bucurie…

Onache suspină adânc, fericit cum nu se mai poate. Ca să vest, scris le-a fost să se mai întâlnească o dată. Cuptorul fierbinte a scos de prin pereţi duhul casei în care şi-au trăit ei viaţa. Curg şiroaie de lacrimi pe obrazul zbârcit, nebărbierit, pentru că drumul a fost lung şi viaţa a fost mare. Două războaie mondiale, o revoluţie, un Nistru revărsat de primăvară, un câmp trudit din primăvară şi până toamna târziu, an de an, o vrednică şi cuminte femeie, trei copii – şi toate acestea în numai o singură viaţă de om!

Iată însă că în toiul cugetărilor, în ultima clipă răsare – nici că mai ştii cum şi de pe unde!

— Un fluturaş negru. Se repede aşa, din zbor, prin gura cuptorului şi, de fierbinţeala cea mare, prinde a se zbate. Ba se lasă pe-o ureche, ba pe coada mult pătimite! Molde. Cinele îşi tremură blana, scutură fluturele, dar parşivul zboară cât zboară şi iar se lasă pe dânsa.

Îngrijorat, Cărăbuş se gândeşte cum ar face ca să-l scoată de acolo, dar, până se chiteşte cum să apuce mai bine vătrarul, mai apare un fluture. Se întâlnesc, se miroase, se împerechează pe-o margine de cărbune fierbinte. Într-o clipă fată, îşi cresc puii, şi când te uiţi mai bine, cuptorul e numai fluturi negri.

Au împresurat cu aripioarele lor şi botul, şi grumajii, şi coada Moldei, acum ea nu-i mai poate scutura. Au îngropat-o, sărmana, de vie. Onache se repede cu vătrarul în ajutorul ei, dar focul încet, treptat-treptat, se stinge. Se face linişte, şi întuneric, şi pustiu în casă.

— Ia-te bre!

Era o poveste veche la mijloc: toate vin şi toate trec pe lumea asta, dar Onache nu se putea împăca cu aşa ceva. Dacă totul a fost atât de frumos şi atât de bine, se poate să nu rămână chiar nimic până la urmă? Ce-i cu fluturaşi ceia? De unde s-or fi luat, cine-o fi fiind? Sunt prietenii sau duşmanii noştri?!

Nedumerit, iese în tindă, mai aduce un braţ de despicături, şi totul începe din nou. Zburdă fericit un pui de flacără, pe urmă vine tinereţea, apoi în cuptor e numai muncă grea, şi când focul ajunge la dezlegare, când pare că nimic nu ar mai poate asemăna cu dânsul, vin nişte fluturi şi totul sfârşeşte. Munţi să-i fi cărat acelui foc, că i-ar fi aprins, mări să-i fi adus, că le-ar fi înghiţit, dar vine o batjocură de fluture şi îl acoperă, şi îl înăbuşă, şi totul sfârşeşte, de parcă nici nu ar fi fost.

Asta de acum i s-a părut ciutureanului prea din cale-afară, Pesemne că n-o fi prins el vreo mişcare în toată afacerea asta, şi bătrânul iese în tindă, bâjbâie prin întuneric, dar lemnele pe care le-a avut pregătite din vreme s-au sfârşit. Nu se mai putea însă opri, şi mai toată noaptea a făcut focul.

A cărat în cuptor gărduceanul dinspre drum, poarta cea mare, portiţa şi cele câteva laiţe pe care le avea în casă, Despl[1]cături uscate, bune pentru foc, ori măcar vreascuri, ori măcar beţe de răsărită – asta a fost ultima lui rugăciune către cer, Dear mai fi găsit două-trei scânduri, el, te pomeneşti, ar fi răzbătut prin noaptea ceea, dar nu le-a avut şi focul s-a stins.

Cam pe după miezul nopţii s-a stins focul, iar pe la aprinsul zorilor s-a stins şi Onache. A murit pe acelaşi scăunaş josuţ, cu vătrarul în mână, cu faţa spre cuptor. Şi chiar mort fiind, el mai rămânea să stea pe scăunaş, şi numai fruntea îi scăpătase Jos pe piept, de parcă bătrânul făcea ultima încercare de a pătrunde în miezul acestei minuni – te aprinzi dintr-o nimica toată, topeşti o lume cu

1 * *

Cîmpia Sorocii...

O fi fost cîndva pe aici, cu mii şi mii de ani în urmă, o mare limpede şi blîndă. O fi secat încetul cu încetul, s-o fi călătorit prin alte părţi, dar s-a tot dus, lăsînd cîmpiei moştenire chipul larg cit o suflare de cer, cu valuri abia-abia însemnate.

Or fi crescut pe aici, odată demult, păduri adinei şi dese. Le-o fl ars vreun pojar, le-o fl pustiit vreo furtună, dar s-au dus, şi numai largul cîmpiei mai musteşte un dor străbun după ele, cercînd în fiecare primăvară să lege un freamăt verde peste trupul său pârjolit,

flacăra sufletului tău, dar vine un fluture negru şi te stinge, te îngroapă, te duci şi nu mai eşti.

S-or fi înălţat pe aici, cândva demult, un cârd de munţi cu crestele cărunte, răcorite sus, în albăstrimea cerului. Vremea i-o fi măcinat, cutremure mari de pământ le-or fi crăpat temeliile, dar s-au dus munţii, şi numai păsările câmpiei rătăcesc zile întregi undeva sus, printre nouri, căutând piscurile mândre de altă dată.

Câmpia Sorocii…

O zare rotundă de horboţică albastră, întinsuri largi, fermecătoare, o soartă grea şi încurcată, un suflet blând, împovărat de propria sa bunătate – atâta primeşte acest fiu al pământului în ziua naşterii sale, atâta poate porunci pe patul de moarte, căci – vede sfântul Dumnezeu – nici mai mult n-a avut, nici mai puţin n-a vrut să aibă.

1967

* * *

Vremuri grele au bătut la poarta câmpiei şi satele înţepeniseră, satele erau numai aşteptare. Nopţi întregi urmăreau focurile de armă, zilele căscau la soare, iar moleşeala dulce părea un dar

* * *

Şi, totuşi, frumos lucru-i pe lumea asta un bărbat şi o nevastă, tineri amândoi, un câmp larg, pe jumătate secerat, o zi caldă de toamnă şi mii de snopi de răsărită, culcaţi la pământ în aşteptarea nemaipomenitei sale călătorii spre sat. Seceratul s-a sfârşit, a venit vremea căratului. Femeie cuminte şi bună la inimă, Nuţa alege mai întâi snopii mici şi oropsiţi, cărora nici prin cap să le fi trecut că ar putea să-i ajungă şi pe ei rândul. Mircea, stând în căruţă, îi prindea din mâinile nevestei, îi aşeza unul lângă altul, fluierând ceva cu frunză verde.

N-au stat să se înţeleagă din timp cine şi ce are de

făcut; fiecare îşi cunoştea din moşi-strămoşi partea lui de muncă. De

* * *

O toamnă rece şi ploioasă, o iarnă lungă şi lânceda, fără frig, fără zăpadă, apoi încă o primăvară Nuţa tot alerga, în fiece sâmbătă, până la tata. Tincuţa, cernută aproape cu totul din viaţa satului, a început a bate marginile, mai zăbovind pe ici, pe colo.

* * *

După care a venit şi acea zi blagoslovită în care Mircea şi-a lepădat tractorul în brazdă şi a pornit prin câmpuri, pe de-a dreptul, spre Ciutura. De obicei, alteori, în drum spre sat, se oprea la câte-un pârăiaş şi, ajutat de nisip, de pietricele, îşi curăţea, pe cât se putea, obrajii, mâinile.

De data asta, cu ţoale că picioarele îl duceau pe la toate pârălaştin, pe la toate băltoacele ce i se nimereau în cale, nu s-a

* * *

A face o petrecere în Ciutura nu era mare lucru. Şi băutură, şi guiţare, şi musafiri – de toate se puteau găsi. Principalul era să prinxl clipă, pentru că riuturenil, oameni modeşti şi

* * *

S-a tot vorbit în Ciutura că de ce-o fi făcând atâtea mofturi Nuţa lui Mircea Moraru, fiind poftită la vreo petreccrc. Invidioase şi pătimaşe cum sunt ele de felul lor, ciuturencele, s-au încurcat în nimicuri, rămânând departe de adevăr. Fireşte, Nuţei îi plăcea să fie poftită, îi plăcea să

se ducă, dar cum se aşeza la masa cu musafiri, o apuca un val de tristeţe, care nu se mai află.

* * *

Într-o sară, după ce şi-a culcat odraslele şi a scăzut puţin lumina, căci îl aşteptase pe Mircea cu demâncarea, Nuţa – ce i-o fi vinit?

— În hai să încă puţină croitorie. A ud un clin rusa cea

* * *

— Aţi mai stat cu moş Zaharia la sfat?

Răutatea lumii nu are margini. Mai ales ţăranii, în prima lor generaţie, de cum s-au despărţit de sat, devin agresivi. Bine că pe altul l-a călcat trenul şi nu pe el. Altă dată o să fie mai atent, o să se uite mai bine pe unde calcă…

De după o portiţă grea de fier, rânjea o mutră de femeie. Nuţa, de tulburată ce era, de mirată ce era, s-a făcut a nici nu auzi bine ce a spus femela, dar, readusă la realitate de vorbele ei, a început a trage cu ochiul în lături.

* * *

Sărbătorile de iarnă erau marea patimă a Nuţei. A trecut multă vreme de atunci, dar, în clipele grele ale vieţii, când sufletul caută un reazem cât de cât, din noianul amintirilor îi răsăreau sărbătorile de iarnă. De fiecare dată, când venea vorba despre sărbătorile de iarnă, ochii începeau a i se lumina de-o bucurie mare, ştiută numai de ea. Din toate cele de câte avusese ea parte, frumoasă şi întreagă i-a rămas numai copilăria, iar sufletul acelei copilării erau sărbătorile satului, iar peste acele zile mari, domnea, fireşte, Crăciunul.

Războiul, cu marile sale jertfe, a distrus din temelii

straturile de viaţă aşezată, cu tot ce-a fost gândit, măsurat, consfinţit acolo. În straturi noi viaţa nu se mai aşeza odată, totul era în mişcare, totul fierbea, totul se făcea în grabă de azi pe mine. Din cele moştenite aproape că nu s-a păstrat nimic. Bisericuţa din sat stătea închisă şi când venea Crăciunul pe vechi, şi când era pe nou. Brazi în câmpie nu se prea găseau, ca să poţi aduce un